

ძველი ქართული მხატვრული მწერლობა

ვახტანგ VI

თხზულებათა კრებული

ლექსები და პოემები

აღ. ბარამიძის რედაქციით და შენიშვნებით

საბჭოთა მწერალი

თბილისი

1947

#V#

ვახტანგ მეექვსე ქართული კულტურის გამოჩენილი მოღვაწეა. ის იყო ქვეყნის განათლებული ხელმძღვანელი, თავგამოდებული მამულიშვილი, გულუხვი მეცენატი, სწავლული მწიგნობარი, გრძნობიერი პოეტი, ჰუმანური პიროვნება. ვახტანგი სათავეში ედგა ქვეყნის არა მარტო პოლიტიკურ ცხოვრებას, არამედ ის უშუალოდ წარმართავდა ქვეყნის მთელ ინტელექტუალურ საქმიანობას. ვახტანგის ინიციატივითა და პირადი მონაწილეობით დამუშავდა ქართული ისტორია, ქართული სამართალი, ქართული ადმინისტრაციულ-სამეურნეო წესდებულება. ვახტანგის წყალობით საქართველოში პირველად ამუშავდა სასტამბო დაზგა. ვახტანგის სტამბაში დაიბეჭდა ბევრი წიგნი როგორც სასულიერო, ისე საერო-სამოქალაქო ხასიათისა. კერძოდ იქ დაიბეჭდა „ვეფხისტყაოსნის“ მეცნიერულ-კრიტიკულად დამუშავებული ტექსტი, ე. წ. ვახტანგისეული რედაქცია რუსთველის პოემისა, რომელსაც თან ახლავს თხზულების ვრცელი კომენტარიული მიმოხილვა, შესრულებული თვითონ ვახტანგის მიერ.

როგორც ჩანს, ვახტანგი ჯერ კიდევ ბატონიშვილობის პერიოდში, ე. ი. 1703 წლამდე, ეწეოდა ნაყოფიერ მუშაობას. 1703 წელს ის დაინიშნა ქართლის გამგებლად მეფის მოადგილის („ჯანიშინის“) წოდებით. სულ რაღაც ათიოდე წელი დაჰყო ვახტანგმა ქვეყნის სათავეში, მაგრამ ეს ათიოდე წელი უნაყოფიერესი პერიოდი აღმოჩნდა საქართველოს ისტორიაში. ცხოვრების ყოველ სფეროს დაეტყო ენერგიული გამგებლის ხელი. განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ვახტანგი კულტურის დარგს. მან შემოიკრიბა ქართლის მთელი მოაზროვნე საზოგადოება, ყველას ნიჭისა და მოწოდების შესაფერისს საქმეს ანდობდა. გაჩაღდა დამაბული შემოქმედებითი მუშაობა. ვახტანგს გვერდში უდგა და ზურგს უმაგრებ-

და მისი განათლებული აღმზრდელი სულხან-საბა ორბელიანი (1658-1725).

ირანის შაჰი ეჭვითა და უნდობლობით უყურებდა ქართლის ჯანიშინის განმა-
ახლებელ საქმიანობას. 1712 წელს ვახტანგი გაიწვიეს ისპაჰანში, მოთხოვეს მშობ-
ლიური სჯულის დაგდება და სამაგიეროდ მას აღუთქვეს ქართლის ტახტზე და-
მტკიცება. ვახტანგმა იუარა. შედეგად „გაათახსირეს“ და ქირმანში გადაასახ-
ლეს. ვახტანგს სპარსეთში ახლდა სულხან-საბა ორბელიანი, რომელიც ფარული
დავალებით გაიგზავნა ევროპაში. აქედან სახარბიელო არაფერი გამოვიდა. სულ-
ხან-საბა ხელცარიელი დაბრუნდა უკან. შეჭირვებაში მყოფი ვახტანგი ბოლმა-
ნაღველს იმსუბუქებდა ლიტერატურული საქმიანობით. ის წერს: „სხვა საქმე
არა მქონდა რა, ამის შექცევას გამოვეკიდე... თუცა დამეკლოს რამე, ნუ დამგ-
მობთ. ჩემი ჭირი ქვას ჰქონებოდა, დადნებოდა; ჩემი ფიქრი და ნაღველი ზღვის
ალაგს აავსებდა“-ო. ქირმანის პატიმრობაში თარგმნა ვახტანგმა ქართულ ენაზე
მსოფლიო მწერლობის მშვენიერი ძეგლი „ქილილა და დამანა“. აგრეთვე ქირმა-
ნის პერიოდს ეკუთვნის ვახტანგის რამდენიმე ლირიკული შედეგები.

#VI#

პატიმარ მეფეს სამშობლოდან ცუდი ამბები მისდიოდა. ამომრავდნენ ყოველი
ჯურის შინაგამცემნი. უნაყოფო ჩანდა სულხან-საბას დიპლომატიური მოღვაწე-
ობაც. ვახტანგმა ჯეროვნად შეაფასა შექმნილი მდგომარეობა, მან ხელი აიღო
ჯიქური პოლიტიკის წარმოებაზე, გარეგნულად მიიღო შაჰის მოთხოვნები. 1716
წელს ვახტანგმა ოფიციალურად უარჰყო ქრისტიანული სჯული და აღიარა მა-
ჰმადიანობა.

სამაგიეროდ მას უბოძეს „ქართლი, ერანის სპასალარობა, თავრიზი და ბარდა“.

ჩანს, ერანის შაჰი საბოლოოდ მაინც არ ენდობოდა გამაჰმადიანებულ ქართ-
ლის მეფეს. სამიოდე წელი ის კვლავ სპარსეთში დაიტოვეს. მხოლოდ 1719 წელს
დაბრუნდა ვახტანგი თავის სამშობლოში, დაბრუნდა და ახალი ენერგიით შეუდ-
გა უწინდელ განმაახლებელ საქმიანობას. მაგრამ სულ მალე რადიკალურად შე-
იცვალა ქვეყნის პოლიტიკური კონიუნქტურა. როგორც ცნობილია, შვეციის წინა-
აღმდეგ წარმოებული ომის წარმატებით დამთავრებისა და ბალტიის ზღვის სანა-
პიროების დაპყრობის შემდეგ პეტრე პირველმა გადაწყვიტა აღმოსავლეთისკენაც
„გაეჭრა ფანჯარა“ და ხელთ ეგდო კასპიის ზღვის მიდამოები. ამ განზრახვის
განსახორციელებლად პეტრეს ესაჭიროებოდა ხელსაყრელი მოკავშირე. ვახტანგის
უკეთეს მოკავშირეს ის ვერ ისურვებდა. პეტრე ადრევე სინჯავდა ნიადაგს. ორივე
ქვეყნის, რუსეთისა და საქართველოს, ინტერესები მოითხოვდა სპარსეთის ძლი-
ერების შემუსრვას. 1721 წელს დაწყებული მოლაპარაკება წარმატებით დასრულ-

და. თანახმად შეთანხმებისა, პეტრესა და ვახტანგის ლაშქარი უნდა შეერთებულიყო ქალაქ შამახიასთან.

რუსეთის ჯარი ძლევამოსილად მოიწევდა სამხრეთისაკენ, ვახტანგიც მომზადებული ელოდა თავის მოკავშირეს. მოკავშირეთა შორის არსებული მანძილი დავიწროვდა. პეტრემ იერიშით აიღო დარუბანდის (დერბენტის) ციხე-სიმაგრე. როცა საბოლოო გამარჯვება უეჭველი ჩანდა, საუცხოოდ დაწყებული საქმე სწორედ მაშინ ჩაიშალა. დარუბანდიდან პეტრემ პირი იბრუნა. ლაშქრობა მოხსნა და ჩრდილოეთისაკენ გაეშურა. განმარტოებული ვახტანგი პირისპირ შერჩა გამძვინვარებულ მტერს.

ქართლის „განდგომილი“ მეფე სპარსეთმა სამაგალითოდ დასაჯა. ვახტანგს ქართლის ტახტი ჩამოართვეს და ის კახეთის ბატონს გადასცეს, ქართლი და კახეთი გათიშეს, ძმათა შორის შუღლი ჩამოაგდეს, თბილისს მიუსიეს ლეკების დაქირავებული ჯარები. განსაცდელში ჩავარდნილმა ვახტანგმა სახიფათო ნაბიჯი გადადგა, შემწეობა თხოვა ოსმალეთს. ოსმალეთმაც არ დააყოვნა, ის თავის სასარგებლოდ ჩაერია ქართლის საქმეებში, ჩვენი ქვეყანა აივსო სარასკირების ყაჩაღური რაზმებით. დრო იხელთეს კავკასიის მთიელმა ტომებმაც. „თურქი, სპარსი, ლეკი, ოსი, ჩერქეზი, ღლიღვი, დიდო, ქისტი“ ყველა დათარეშობდა ქართლის მიწა-წყალზე, არბევდა, აოხრებდა, აწიოკებდა ჩვენს ქვეყანას. გურამიშვილის სიტყვით „მოსრა ხშირი ქვეყანა, გახდა ვერანად ტრამლადა“.

სავალალო გახდა ვახტანგის ბედი: სპარსეთი გადაიმტერა, ოსმალეთმა ვერაგულად უმტყუვნა, მთა განუდგა, „შინათ აიშალნენ“. სხვა გამოსავალი აღარ რჩებოდა, ვახტანგმა მიმართა თავის მოკავშირეს, ასტრახანის გუბერნატორ ვოლინსკისაგან ითხოვა რუსეთში გახიზნვის ნებართვა. ნებართვა მიიღო. სხვათა შორის, ვოლინსკის ვახტანგისათვის ნება დაურთავს პეტრეს დაუკითხავად. ეს #VII#

რომ პეტრეს გაუგია, გაშმაგებულ „Монарх (Петр Первый – А. Б.) негодовал за сие позволение, приметив, что хотя царь (Вахтанг – А. Б.) и в бедстве, но гордости не оставляет“.¹

ვახტანგი დიდძალი ამალით გადავიდა რუსეთში 1724 წელს. ვახტანგის ამალაში შედიოდნენ საქართველოს ყველა კუთხის მოწინავე საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები – პოლიტიკური მოღვაწენი, მწიგნობრები, მეცნიერები, სჯულის უფალნი, და ა. შ. ვახტანგს იმედი ჰქონდა, რომ რუსეთის დახმარებით მალე კვლავ დაიბრუნებდა თავის ქვეყანას. ეს იმედი მას გაუცრუვდა. ვახტანგს ერთ-

¹ П. Бутков, Материалы по новой истории Кавказа, СПб, 1869, I, 63

ხანს კარგად ეპყრობოდნენ, მაგრამ როდესაც აღმოსავლეთის საკითხი მოიხსნა პოლიტიკური ცხოვრების დღის წესრიგიდან, ქართლის ყოფილი მეფის პოლიტიკურმა წონამაც იკლო. ვახტანგს მოთხოვეს, რათა ხელი აეღო საქართველოში დაბრუნების ცდაზე, თავისი ამალით ჩარიცხულიყო რუსეთის ქვეშევრდომთა რიგში და რუსეთშივე დამკვიდრებულიყო საბოლოოდ. ვახტანგს შეურაცხყოფილად უგრძნია თავი, გამწარებით უთქვამს:

მთხოვენ და მივსცემ ვერავის, მე ვერ ვიტვირთავ ამასა:

მე წაუხდინე ქვეყანა, შვილიც გაუცე მამასა?

(დავითიანი)

პოლიტიკურ ჩიხში მომწყვდეულსა და უღონოქმნილ ქართლის ადრინდელ მბრძანებელს განუცხადებია: „სჯობს უჭმელობით სიკვდილი საყვედურითა ჭამასაო“. პროტესტის ნიშნად დაუტოვებია მოსკოვი და, როგორც კერძო პირი, გადასახლებულა ასტრახანში. საგულისხმეოა, რომ დიდებული ქართველი პოეტი დავით გურამიშვილი (1705-1792) არ იზიარებდა ვახტანგის პოლიტიკურ ხაზს, მან დაუზოგავად ამხილა მეფის ზოგიერთი ნაბიჯი, მაგრამ ამავე დროს სწორედ გურამიშვილმა დაგვიხატა ვახტანგის არაჩვეულებრივად მიმზიდველი და სიმპატიური სახე. გურამიშვილის აზრით, ვახტანგის ყოველი მოქმედება ჩაგონებული იყო ქვეყნის უსაზღვრო სიყვარულის მოტივით. „თავისას, თავის ქვეყნისას უბედურებას ჩიოდა“ პატრიოტი და ჰუმანიური მეფეო. ყველა ძლიერსა და გავლენიანს ის თურმე თვალცრემლიანად ავედრებდა ქართლის ქვეყნის შველას: „ამასა გთხოვ, შემიწყნარო, ბრძანო ჩემის ქვეყნის შველა“-ო. ვახტანგი მართლაც თავგამოდებულიად და გულწრფელად ეცადა თავისი ქვეყნის შველას. სამშობლო ქვეყნის უზომო სიყვარული მან გრძნობიერად გამოხატა თავის ლირიკულ ლექსებში და სამარეშიც თან ჩაიტანა. ვახტანგი გარდაიცვალა ასტრახანში 1737 წლის 26 მარტს (ძველი სტილით). მქუხარე ლექსით გამოიტირა გურამიშვილმა თავისი მწყალობელი პატრონი:

ვაი, რა ბოძი წაიქცა, სახლ-კარი თავს დაგვექცაო.

ვახტანგი იყო მრავალფეროვანი და ნაყოფიერი მწერალი-მწიგნობარი, მთარგმნელი, რედაქტორი, კომენტატორი, პოეტი. შედარებით კარგად არის შესწავ-

ლილი ის მუშაობა, რაც ვახტანგმა გასწია „ვეფხის-ტყაოსანზე“.² ასევე ცნობილია ვახტანგის დიდი ღვაწლი „ქილილა და დამანას“ ქართული ვერსიების ჩამოყალიბების საქმეში.³ ვახტანგს სპარსულიდან უთარგმნია და შემდეგ გაუღებ-სავს დიდაქტიკურ-აღმზრდელობითი ხასიათის ნაწარმოები „ამირ-ნასარიანი“. ზნეთსწავლულების რიგისაა „სიბრძნე მალაღობელიც“, რომელიც ვახტანგს ლექსად შეუწყვია ერასტი თურქისტანიშვილის მიერ რუსულიდან ნათარგმნი პროზული „აპოვთეგმატას“ მიხედვით. ვახტანგის ბრძანებით უთარგმნიათ იგავ-არაკთა განთქმული კრებული „ბახთიარ-ნამე“, სამიჯნურო მოთხრობა „ბარამ-გულანდამიანი“⁴ და სხვა. ვახტანგის მითითებით არის შეთხზული ქართული მწერლობის ზოგიერთი დიდად მნიშვნელოვანი ძეგლი, მათ შორის მამუკა ბარათაშვილის „ჭაშნიკი“, ანუ „სწავლა ლექსთა თქმისა“.⁵

შედარებით უფრო ნაკლებად არის ცნობილი ვახტანგი, როგორც პოეტი. საკმარისია თუ აღვნიშნავთ, რომ მისი ლექსების კრებული წინამდებარე გამოცემით ქვეყნდება პირველად.⁶

ვახტანგის ლირიკული ლექსების უმეტესობა დაწერილია უცხოეთში (ისპაჰანში, ქირმანში, მოსკოვში) დევნულობისა და გარდახვეწილობის დროს, როდესაც მგოსანი დიდ სულიერ მღელვარებას განიცდიდა, შეპყრობილი იყო მძაფრი კაეშით და მას სანეტაროდ ესახებოდა „პირველისა მის დიდებულობისა არ ქონა ნაღვლიანობისა“. პატივყარილი, დამცირებული და დანარცხებული მეფე საშინელი სიმწარით იტანდა აუგიანი ბედის უკუღმართობას, ხოლო პოეტის გრძნობიერ გულში დაგროვილი ბოღმა-ნაღველი თავის უშუალო გულწრფელ გამოხატულებას ჰპოულობდა ელეგიურ ლექსებში:

დამიმონა კაეშანმა, სევდა მომხვდა მისთვის წამლად,

ნაღველს ვხმარობ მუდამ მელნად, გულსა მაწვევ მისად კალმად.

² იხ. ვახტანგისეული „ვეფხის-ტყაოსანი“, აღდგენილ აკაკი შანიძის მიერ, თბილისი, 1937.

³ ალ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, 1945, გვ. 235-372.

⁴ ეს ნაწარმოები მე-18 საუკუნეშივე ითარგმნა რუსულ ენაზე: „Похож-Дение новомодной красавицы Гуланданы и храброго принца Барама“. Переведено с грузинского языка Московского университета информатором Семеном Игнатьевым, СПб, 1773.

⁵ გამოცემულია ორჯერ, პირველად ალ. ხახანაშვილის მიერ („მოამბე“, 1900, XII, გვ. 50-68), მეორედ გ. ლეონიძის მიერ (თბილისი, 1920).

⁶ ვახტანგის ლირიკული ლექსების ნაწილი ჩვენ დავბეჭდეთ „ანთოლოგიის“ მეორე ტომში (თბილისი, 1928).

„აღმემართა კაეშანი“-ო, ამბობს ვახტანგი სხვაგან და გულისმომკვლელად მოსთქვამს თავის მიუსაფრობას, უცხოეთში დაკარგულობის სივაგლახეს:

დაუტევე სახლსამყოფი თვისნი ტომნი, მონაძეები
დაკარგულვარ უცხოს თემსა...

#IX#

ისპაჰანის სულისშემხუთავ გარემოში მომწყვდეულ პოეტ-მამულიშვილს არ შორდებოდა არც თუ ისე შორეული წარსულის ნაღვლიანი მოგონებანი. ვახტანგი მწვავედ განიცდიდა უწინდელობისა და აწინდელობის მძაფრ კონტრასტულ ვითარებას:

პირველ მალხინა სოფელმან შამბიანთ არე-მარებსა,
ყარაიას და სომხითში, დიდგორის გასახარებსა,
სხვას რას შექცევას, რას შვებას არ კაცთა დასაზარებსა.
აწ დამსვა მარტო, გასჭვრიტეთ, ქუჩუქას სახლსა-სარებსა.

სხვაგან პოეტი უშუალოდ მიმართავს თავის საკუთარ თავს:

ჰე, თაო, პირველ შვებულო, აწ უცხოს ჭირსა ვარდია,
საკვრელსა ძნელად სახსნელსა, მთხრებლსა მოღრმოსა ვარდია;
მკვიდრი უმკვიდროდ შევიქენ, სამყოფთგან გარე ვარდია,
ღაწვი შემქმნია ზაფრანად, ვის ვერა მდრიდა ვარდია.

უცხოობის ურვით შეპყრობილი პატრიოტი პოეტი დიდი სიყვარულით იგონებდა მშობლიური ქვეყნის ძვირფას გარემოს, ქართლის მიმხიბლავ მიდამოებს იქ გატარებული ჭაბუკური სიხარულისა და განცხრობის დღეებს. ვახტანგმა ერთმა პირველთაგანმა უმღერა შთაგონებული ლექსებით საქართველოს დედაქალაქ თბილისს, ამწვანებულ და აყვავებულ მაისის თბილისს:

რა სჯობს მაისში ტფილისსა, ვარდი ვარსკვლავებრ ესხასა,
მწვანედ ღელავდეს გარემო, ცის ცვარი მასზე ესხასა,
თუ არ უშმაგო, ვინცა ქნას, მაზედა რითმე ესხასა!

ერთი მოგონება იწვევდა მეორეს, პოეტის წარმოდგენაში ირეოდა ერთიმეორეზე უფრო საყვარელი, უფრო მიმზიდველი სახეები: თრიალეთის მთები, შამბიანი, კოჯორი, ლილოს ტბა, შავნაბადა, ქცია მსუქანი ორაგულებითა და კალმახებით, სომხითში ნადირობა შემოდგომაზე, ზამთარს ყარაია... შემდგომ ისევ თბილისი, ისევ შვება, ისევ სიხარული.

გარეშე მტერმა, ერანის მტარვალმა შაჰმა მოულო ბოლო ვახტანგის გატაცებულ შემოქმედებითს საქმიანობას საქართველოში. ირანის შაჰმა მოსწყვიტა გრძნობიერი მამულიშვილი მშობლიურ მიწას და სამყოფელად მიუჩინა ქუჩუქას აბეზარი ჭერი. საშინელი მუქარის ქვეშ ვახტანგს მოთხოვეს სინიდისის შებლალვა, სჯულის დაგდება, სამშობლოს დალატი. ის მტკიცედ იგერიებდა მტრების მოჯარულ იერიშებს, მას უფრო გულს უკლავდა თვისტომთა, ნათესავთა, ოდინდელ ტოლ მეგობართა და ამხანაგთა ვერაგული განდგომა, შავი უმადურობა და შური. ვახტანგი ჩივის:

ყმაზე წამიხდა წყალობა, ცუდ რაცა სამსახურები,
ამხანაგებთან სიკეთე, სხვათაგან შესაშურები,
მმათა და თვისთა მოყვსობა, რა ჩემგან მოსასურები!
განმაძეს ასე უბრალოდ თვალით ცრემლთა მონაწურები.

#X#

მძიმე განსაცდელის ჟამს პატივყრილ მეფეს ყველა განდგომია, ერი და ბერი, თითქოს ყველას უკისრია ოდინდელი პატრონის უსინიდისოდ ჩაწიხლვა:

ერთი ღმერთი არ ირწმუნეს, ბერთა რჯული შეურაცხყვეს,
არას კერპსა არ უქნია ჩემ საქმეზე იმათ რაც ყვეს...

მძიმე სულიერი დეპრესიის ვითარებაში მყოფ პოეტს წარმტაც გულისწორ სატრფოდ ეხატებოდა თავისი სამშობლო მხარე (ამით ვახტანგი აკაკის წინამორბედი). მხურვალე გრძნობით ეტრფიალებოდა ის სათაყვანებელ საგანს, მაგრამ – ვაგლახ – ალერსიანი პასუხის ნაცვლად იქიდან ღებულობდა გესლიან ისარს. „კეკლუცთ ზედა ხარ ხელმწიფე, ტრფიალთ ცეცხლს უდებ მაღამით“-ო, მიმართავს ვახტანგი სამშობლოს და ნაღვლიანი სიტყვებით ურთავს:

მანდით ნასროლმა ისარმა გული გამიპო მალ ამით-ო.

პოეტის ფაქიზი, სანდომიანი სატრფო თურმე ხელთ ჩაუგდიათ სხვადასხვა ჯურის მედროვეებს, მზაკვრებს, გამცემლებს და უპატრონოდ დარჩენილს უპირებდნენ სულისა და ხორცის ავაზაკურად შეგინებას. ვახტანგი გრძნობდა თავის უძლურებას დახმარების აღმოსაჩენად, რაც მას გულს უკლავდა და უსასოობის რწმენას უღვივებდა. ბოლოსდაბოლოს ვახტანგი იძულებული გახდა ტაქტიკური მანევრი ეხმარა, ახალ გზას დასდგომოდა, მაგრამ, როდესაც იქიდანაც არა გამოსულა რა, მაშინ შეუთხზავს უმწვავესი სასოწარკვეთილებით აღბეჭდილი შემდეგი შესანიშნავი ლექსი:

რანი და, მოვაკანი და, სახლი და, კარი, ბანი, და,
გათავდა ყოვლი წერილი, ანი, ბანი და, ბანი, და...
ვიარე ყოვლი ქვეყანა სიგრძე და სივრცე ბანი, და,
ვერა ვპოვე რა მის მეტი, დავყარე ძმა და დანი, და...
ხორცსა მრავალი დავაკლე, სულს მივეც იქი რჯანი, და.
ვაი-ვაი, მსაჯეს უბრალოდ, არ მომცეს მე აჯამი, და.

ეს ლექსი ვახტანგის პოეზიაში თავისებური გედის სიმღერაა. სამაგალითო სიტყვიერი ოსტატობით, გასაოცარი პოეტური ძალით, სრულიად ახლებური მუსიკალური კილოთი გადმოუცია აქ ვახტანგს ჭეშმარიტად დიდბუნებოვანი პოეტი-პატრიოტის უსაზღვრო ტრაგიკული განცდა.

ვახტანგი სოფლის მომდურავი პოეტია. პოეტს სოფლისაგან წილად რგებია „კაცთაგან მოუგონარი მწირობა, სიგლახაკე, შიმშილი, სიშიშვლე დასალონარი. ის ისე შეეჩვია სოფლის გამწირაობას, რომ აღარც კი უკვირს და ამიტომაც თითქოს აღარც კი ჭმუნავს, თავს ირონიულად ანუგეშებს:

სოფლის სიმუხთლე ასეა, რად ვინ სდევს, მიკვირს, მეფეო,
ან შენ ამისთვის რათ სწუხარ, უცხოდ გჩამს, ვახტანგ მეფეო.

#XI#

სოფლის გაუტანლობა განსაკუთრებული სიძლიერით აქვს ვახტანგს გადმოცემული ელეგიურ ლექსში „ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო“:

რა დავიბადე, სოფლით ვიბადე, ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო!
მეგონა რა მე, სოფლისა რამე, ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო!

სხვათა შორის, ეჭვი არაა, ვახტანგის ამ ლექსით არის შთაგონებული დავით გურამიშვილის „გოდება“.

გული ღონდება, ვიწყო გოდება, ვაი, საწუთრო, ცრუო სოფელო!
ბორგნა-ბოდება, რაც მაგონდება, ვაი, საწუთრო, ცრუო სოფელო!

საერთოა ორივე დამოწმებული ლექსის მეტრი, რიტმი, რეფრენი, აგრეთვე შინაარსობლივი მხარე, განწყობა, კილო.

ვახტანგი მძულვარებით ამხელს სოფლის დაუდგრომელ ბუნებას, მის მზაკვრულ ქცევას. სოფელი პოეტს აგონებს უზნეო მეძავ დედაკაცს:

ეს სოფელია დიაცი სიძვისა მიმყოლელი,
თავსა კეკლუცად გაჩვენებს, ბოლო აქვს დასაქოლელი,
ხან შენს უბეთა მძინარი, ხან სხვასთან არი მწოლელი.

მკაცრი განაჩენით ასკვნის ვახტანგი: „სოფელი ჩვენი მესისხლე ზღაპარი არის, ყბედია“. დასასრულ შესაბრალისად დასძენს, „ვჩივი, თუმცა არვინ მისმენს, რა ვქნა, თავი მებრალება“. შესაბრალისადვე იძახის სხვაგანც „დამწვა სოფლისა საცთურმა“-ო. ადამიანის სიცოცხლე, ვახტანგის აზრით, „რუსთ ზაფხულისებრ მოკლეა“. თანაც ეს მოკლე სიცოცხლე ერთი გაბმული და დაუსრულებელი ტანჯვაა. თავისებური ჰუმორით ურთავს ერთგან პოეტი:

სულ დამიქცია სამყოფი, სახლი, სართული, ბანია,
მეფობის ნაცვლად სოფელმან მიბოძა ლექსობანია-ო.

ვახტანგი არ ზოგავს არც თავის საკუთარ თავს და ზოგჯერ სინანულით აღნიშნავს:

რას ვაბრალებ საწუთოსა, ვამბობ, მიყო ამან ესო,
რაც მე შევსვი შესასმელი, ესე ხელსა ვისცა ესო?
ვარდი მედგა ბაღსა ჩემსა, არ-თუ სამე ნარი ესო,
მე აღმოვფხვარ, სხვას ვის ეძლო მისთვის რამე ძირსა ესო?

უსასოობის გრძნობას გამოხატავს აფორისტული ხასიათის მქონე შემდეგი ლექსი ვახტანგისა:

თუ თივა ცეცხლით გაზარდო, ცხვარს მისცე საჭმლად მგელია,
დათვი მოედანს აბურთო, ვირი ქნა კაი მსმელია,
ტვირთი პეპელას აჰკიდო, ჭრელი ფრთით გამფრენელია,
აღვისრულდების მაშინდა, რაცა გაქვს საწადელია.

ამისდა მიუხედავად, მთლიანად აღებული ვახტანგის პოეზია მაინც არ ხასიათდება პესიმისტური მსოფლმხედველობით. ვახტანგის პოეზიას უსათუოდ ამჩ-
#XII#

ნევია სევდა-ნაღველის ძლიერი ნირი, ზოგჯერ პოეტი აღწევს უსასოობის გან-
ზოგადოებულად წარმოსადგენ მიჯნასაც კი, მაგრამ ეს მიჯნა მას საბოლოოდ
არ გადაულახავს. ვახტანგი ღებულობს წუთისოფელს და ადამიანებს უქადაგებს
ამქვეყნიური სასარგებლო მოღვაწეობის აუცილებელ საჭიროებას. ამ მხრით
(და არა მარტო ამ მხრით) შესანიშნავია ვახტანგის ბრძნული შეგონება:

კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოივარგოს,
ამ სოფელსა ხელი ჰყაროს, იქაც ბარგი დაიბარგოს,
მოყვარეთ და ამხანაგთა თავის რიგით რამე არგოს,
სახელის ხე საჩრდილებლად წყლისა პირსა სამე დარგოს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ვახტანგის შეგონების ამ ბრძნულ მოტივამდე არ მი-
სულა მისი არცერთი წინამორბედი პოეტი (თეიმურაზი, არჩილი...), თუმცა
ქრისტიანულ-სარწმუნოებრივი შეგნება მათ უკარნახებდა სოფლის წყევის
შენელებასა და .გარკვეულ საზღვრებში ამქვეყნიურობის მიღების აუცილებლო-
ბას. ვახტანგის მსგავსად მხოლოდ ნიკოლოზ ბარათაშვილმა გამონახა სოფლის-
თვის ზრუნვის საჭიროების ღრმა ფილოსოფიური საფუძველი:

მაგრამ რადგანაც კაცნი გვქვიან – შვილნი სოფლისა,
უნდა კიდევაც მივდიოთ მას, გვესმას მშობლისა.
არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს,
იყოს სოფელში და სოფლისთვის არა იზრუნვოს.

თუ მართებულად იყო გამოთქმული ზოგადი მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ
„აღორძინების (პერიოდის) მწერალთა შემოქმედებაში ვპოვებთ (ნიკოლოზ) ბა-

რათაშვილის პოეზიის ფესვებს“-ო,⁷ ჩვენ კონკრეტულად შეგვიძლია დავადგინოთ, რომ სწორედ ვახტანგის დამოწმებული შეგონება უნდა გამხდარიყო ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნააზრის იდეურ წყაროდ, „ორივე შემთხვევაში ადგილი აქვს წუთისოფლის პრობლემისა და ადამიანის დანიშნულების ერთგვარ სიბრტყეზე დასმასა და შემსგავსებული თვალსაზრისით გადაწყვეტას. ვახტანგისა და ნ. ბარათაშვილის ბრძნული აფორისტული შეგონებანი ერთიმეორეს ეხმაურება არა მარტო იდეური ნათესაობით, არამედ მხატვრული წარმოსახვის მთელი კომპლექსით – ლექსის საერთო შინაგანი ტონუსით, მელოდიკით, თითქმის ერთობლივი სიტყვიერი ინვენტარიტაც კი. მგონი არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ ნებით თუ უნებლიედ აქ კონკრეტულად მჟღავნდება სხვადასხვა დროის ორი შესანიშნავი ქართველი პოეტის დიდი იდეურ-ინტელექტუალური და პოეტურ-მხატვრული ნათესაობის უტყუარი ფაქტი.⁸

#XIII#

ვახტანგს საკმაო უწერია სატრფიალო მოტივებზედაც. ის ღია, ნათელი სახეებით აღწერს და ამკობს ქალის სხეულის მოხდენილობას, გარეგნულ სილამაზეს. ამ მხრით პოეტი არ ერიდება ზოგიერთ საჩოთირო ფიგურალობასაც კი:

დაწვი ვარდად, პირი შროშნად, ტუჩებია გასალაღად,
თვალ-მელანი, წარბი სათი, თმა სუმბული, კბილი სრაღად,
ყელი ვერცხლი, ძუძუები ბროლისაგან განათალად,
ტანი ალვად, ხელ-მკლავები შოლტებია დასაკრძალად.

პოეტი თავდავიწყებით ემუდარება თავის უებრო სატრფოს:

შაქრისაგან უტკბილესი შენი ეშყი მასვი-ო.

პოეტის მიერ სათაყვანებლად დასახული სატრფო-ასული აბსოლუტური უმანკოებისა, სიფაქიზისა და სიწმინდის სიმბოლოა. მას დაჰყოლია გაზაფხულის ყვავილების სინორჩე და არომატი:

⁷ გ. ნადირაძე, „პოეტი და ადამიანი“ (ნიკოლოზ ბარათაშვილი), თბილისი, 1938, გვ. 98.

⁸ ალ. ბარამიძე, „ნიკოლოზ ბარათაშვილი და ძველი ქართული პოეზია“ (ლიტერატურული ძიებანი), თბილისი, 1947, გვ. 65.

თქმა არ უნდა, თეიმურაზისა და არჩილის მსგავსად სოფლის წყევის სიმწვავეს ზოგჯერ ვახტანგიც ანელებს ქრისტიანულ-სარწმუნოებრივი თვალსაზრისით („მომთენის მეტი წამალი არა აქვს დასაკულებსა“-ო).

ქალწულებისა ვარდი ხარ, სიწმინდის ბაღსა რგულია,
ფერად გაქვს უმანკოება, უბიწოება სულ ია,
რტოდ გამოიღე მოკვდავთა იგ უკვდავება სრულია,
ფოთლად გასხია წყალობა, განჰკურნე ჩემი წყლულია!

როგორც დაკვირვება ცხადჰყოფს, ვახტანგის მგზნებარე ტრფიალების საგანი როდი ყოფილარეალური ქალი. პოეტის მხურვალე სამიჯნურო ჰიმნი მიძღვნილია ირეალური, მისტიკური არსებისადმი, ღვთაებისადმი, ღვთისმშობლისადმი და წმინდანებისადმი. ვახტანგის სატრფიალო ლექსების ჯგუფს („სატრფიალონი“) სათაურშივე შემოუნახავს საგანგებო შენიშვნა: „აქა იწყებიან ტრფიალისაგან სატრფოსათვის შაირობა... და მკითხველთა უხმს გულისხმიერება, თუ ვისდამე ტრფიალებს მეფე“-ო. მეორე ხელნაწერის კომენტარია სავსებით ხდის ფარდას ამ საიდუმლოებას: „აქა შაირობანი ფრიად პატიოსანი უფლისა და ყოველთა წმინდათა მიმართ. მისგანვე, მეფის ვახტანგისაგან სულიერად ნათქვამნი“. ვისაც არ უნდა ეკუთვნოდეს დამოწმებული კომენტარია, ის სწორად გამოხატავს საქმის ნამდვილ ვითარებას. შიგადაშიგ თვითონ ავტორიც ცხადად აშიშვლებს სატრფიალო ლექსების გარკვეულ ტენდენციას, მიჯნურული სევდით შეპყრობილ პოეტს თავისი ღვთაებრივი სატრფო თანაგრძნობის სანაცვლოდ თურმე შემდეგ პირობას უდებდა:

თუ დაიმარხავ ჩემისა სწავლისა სიტყვა-თქმულებსა,
დღეებსა შემოგიმატებს, ზე აღგიფრინვებს სულეებსა,
სოფელსა შემოიძინებ, გარდაურჩები წყლულებსა.

იქვე დაკონკრეტებულია სწავლის სახეები, ესაა – ათი მცნება, შვიდი საიდუმლო, შვიდი სასიკვდინე ცოდვა, ცხრა ნეტარება და ა. შ. ვახტანგს საგანგებოდ აქვს გახაზული სულიერი სწავლის აზრი და მნიშვნელობა, ის ცხარედ აპაექრებს ერთმანეთთან სულსა და ხორცს, ხოლო დასასრულს სინანულით დასძენს:

რატომ დავშვერ საწუთოსა, ვიცოდიმცა მისი ზნენი.
გონებანი ვაგემოვნენ, სული შევქვენ გაუმნენი.

#XIV#

ვახტანგის პოეზიაში კეკლუცი ასულის შნო და ლაზათი სიმბოლიურად ასახიერებს ღვთაებრივ სიწმინდესა და სინატიფეს. სატრფოსადმი გატაცებული

ლტოლვის წადილი კი აღნიშნავს სულის ლტოლვას ღვთაებისადმი. შესაძლებელია, ვახტანგს ამ შემთხვევაში ქრისტიანული ალეგორიზმის ნიადაგზე გადმოქონდეს სპარსული პოეზიის მუსლიმანურ-სუფისტური მისტიკა, როგორც ცნობილია, ვახტანგმა ალეგორიული სარჩულით სცადა განემარტა და აეხსნა „ვეფხისტყაოსნის“ მიჯნურობაც. ვახტანგის სამიჯნურო პრინციპები დაედვა საფუძვლად მამუკა ბარათაშვილის პოეტიკას („ჭაშნიკს“). ხოლო ვახტანგისა და მამუკას წყალობით გარკვეული ხასიათი მიეცა დავით გურამიშვილის სამიჯნურო მისტიკას. ამისდამიუხედავად, ვახტანგი არორაზროვნად ჩივის მკითხველი საზოგადოების გულგრილობაზე თავისი სატრფიალო ლექსებისადმი:

თუ მეთქვა აშიკ-მაშიყთა წადილისებრივ მკობანი,
ეგება ჩემი ლექსისაც არავის ეთქვა გმობანი-ო.

ვახტანგის სამიჯნურო კოდექსის ცალკეული მხარეები აშკარად გვაგონებს რუსთველს, მაგალითებრ:

უხამს მიჯნურს, თავის წინა იჯდეს, იყოს მისი მგონი,
შემსჭვალოს სული, გული, სხვა არ ჰქონდეს გასაგონი,
დღედაღამე მას ამკობდეს, ნუმცა უნდა გასაგონი.
მან ამითი შეიწყალოს, მოლბეს, ექმნას ხვეწნის მგონი.
თუ მიჯნური კაცში დავა, ან სწადიან კარგის ნახვა,
გაუგრილებს გულსა მისსა, აღარ ძალუც სულთქმა, ახვა...⁹

***

ჩვენ აქ არ ვეხებით ვახტანგის დიდაქტიკას, რამდენადაც პოეტის დიდაქტიური მოძღვრება წარმოდგენილია უმთავრესად ნათარგმნ ძეგლებში. ვიტყვი მხოლოდ, რომ ვახტანგი ამ მხრივაც სანიმუშო გახდა ქართული მწერლობისათვის. ვახტანგს ეკუთვნის მრავალი საგულისხმიერო აფორიზმი. მაგალითებრ:

---

⁹ მშვენიერია უშუალო და მგზნებარე სატრფიალო განწყობის გამომხატველი სტროფი „მაჯამისა“ (IX, 58), მაგრამ, როგორც აღნიშნული გვაქვს (იხ. აქვე წერილი „ტექსტისათვის“, გვ. 172), საეჭვოა რომ ის ეკუთვნოდეს ვახტანგს. აი ეს სტროფიც:

ორივ ერთად ვთამაშობდით, შენ ურციკი, მე ავაზი,
მე ულვაში სუმბულითა, შენთა თმითა მუშკ-ავაზი,
შენ ვარდი და მე ბულბული, შენ კაკაბი, მე გავაზი.
შეგეყრები, პირს გაკოცებ, მომეწყინა მე თავაზი.

1. თუ ენას კლიტე არა აქვს, ჭირია ულხინებელი!
2. სიმდიდრის შურსა დიად სჯობს სიღარიბისა კილები.
3. ვინც მოწაფედ არ ყოფილა, ის მოძღვარი ხარ იქნების.
4. ნუ ჰგონებ მრისხანებასა იყოს დიდების ნიშანი.

#XV#

***

საგანგებოდ აღსანიშნავია ვახტანგის ღვაწლი ქართული ვერსიფიკაციის დარგში. მართალია, პოეტი ერთგან მოკრძალებულად ითხოვს:

გემუდარები, ნუ მიჩხრეკ ლექსისა სიგძე-განებსა,
ნურცა რუსთველსა მადარებ, ნურცაღა ლექსთა სხვანებსა-ო.

მაგრამ ჩვენ იძულებული ვართ დავარღვიოთ ეს ანდერძი და ცოტათი მაინც უნდა გავუჩხრიკოთ მას ლექსთა „სიგძე განები“. უპირველესად ყოვლისა ვახტანგმა დაამკვიდრა ქართულ პოეზიაში ელეგიური ლექსის ჟანრი. ვახტანგის გზას გაჰყვა დავით გურამიშვილი. ჩვენ ზევით უკვე ვაჩვენეთ ამისი მაგალითი. ელეგისათვის ვახტანგს გამოუყენებია 20 მარცვლოვანი ლექსი ჩახრუხაულის ტიპისა: ტიპისაო ვამბობთ იმიტომ, რომ ვახტანგს არსებითად შეუცვლია ჩახრუხაული ლექსის კილოც და კონსტრუქციაც. ჩახრუხაული ჩვეულებრივად იხმარებოდა სახობო საზეიმო ლექსებისათვის. ვახტანგს კი ოცმარცვლოვანი ლექსით გადმოუცია მძაფრი პესიმისტური განწყობილებანი. კონსტრუქციის მხრივ ვახტანგს დაურღვევია ჩახრუხაული ტაეპის მეორე ნახევრის სქემა. ვახტანგის ოცმარცვლოვანი ლექსის მეორე ნახევარტაეპი იძლევა რეფრენს, რომელიც ლექსს ბოლომდე გასდევს ყოველ ტაეპში:

რა დავიბადე, სოფლით ვიხადე ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო.

ჩახრუხაულის კლასიკური ფორმიდან ვახტანგს შენარჩუნებული აქვს მარცვალთა რაოდენობა და პირველნახევარ ტაეპთა შინაგანი რითმა. ვახტანგის სქემით შემდეგ სარგებლობდა გურამიშვილი.

ვახტანგს შეუთხზავს რელიგიური შინაარსის ერთი შესანიშნავი ელეგია, რომლის პირველი სტროფი ასე იკითხება:

შურით აღივსენ უგბილნი, წესი ქმნეს მათის მამისა,
სიკვდილს ზრახვიდენ უწესოდ, თუ დრო დაიცენ ჟამისა,
უსჯულო მისი მოწაფე მიცემას ჰპირავს ამისა,
ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა.

ეს ელეგია რუსთველური შაირის სტროფის გადახალისების მაუწყებელია. აქაც ვახტანგი რეფრენის ხერხს მიჰმართავს, ოღონდ რეფრენად გამოყენებულია სტროფის ბოლო ტაეპი. ვახტანგის ელეგია დასდებია საფუძვლად დავით გურამიშვილის ანალოგიური შინაარსის ლექსს („მოთქმა ხმითა თავბოლო ერთი“)

ვაი, რა კარგი საჩინო რა ავად მიგიჩნიესო,
ბოროტისაგან კეთილი შურით ვერ განარჩიესო,
მაცხოვრებელი შენ მათი წამწყმენდად მიგიჩნიესო.
დიდება მოთმინებასა შენსა, უფალო იესო!

#XVI#

სხვათა შორის, „ღვთისმშობლის ტირილში“ დავითს განმეორებული აქვს ვახტანგის სპეციფიკური გამოთქმაც: „ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა“ (შდრ. „ჩემნი იწვიან ნაწლევნი“-ო). რუსთველური შაირის სრულიად ახალი, სახეცვლილი ფორმაა „რანი და მოვაკანი“ და „ლექს-ამბავი“. შაირისაგან შეუნარჩუნებია ვახტანგს მარტოოდენ ტაეპის თექვსმეტმარცვლიანობა; ახალია რიტმი, სტროფიკა, საერთო კონსტრუქცია, განწყობა. მარცვალთა რაოდენობის თვალსაზრისით თითქოს შაირს უახლოვდება ლექსის ის სახე, რომელიც „ჭაშნიკს“ შემოუნახავს და რომელსაც ქართული პოეზიის თეორეტიკოსი უწოდებს „ვახტანგურს“. ეს პატარა ლექსი სულ ხუთი ტაეპისაგან შედგება. მოგვაქვს მთლიანად:

ორი მისი თვალი – ორი ჯერანი, ბოლოს მზერელი,
კეკლუცობის ძალით კაცის მწყენელი, გულზე მწერელი,
ჰნახეთ, მოყვასნო, საყვარელი, ჩემი თვალის მკერელი,
იმას უცხოთ ჰგავს ის ტურფა დაუჯერელი,
არა, არა, ის არ არის, მე საყვარელს ვიცნობ მისი მზერელი.

რა თქმა უნდა, ეს ლექსი არ არის ვახტანგისა, მაგრამ ვახტანგურია, ე. ი. ვახტანგის მეტრის კვალობაზეა შეთხზული. სამწუხაროდ, თვითონ ვახტანგის

ორიგინალი ჯერ არსად ჩანს. არც ის ვიცი, თუ ვინაა „ვახტანგურის“ ავტორი, ჩვენ სავარაუდოდ ავტორად თვითონ მამუკას მივიჩნევდით. მაგრამ ამ გზობის გვანტერესებს „ვახტანგურის“ მეტრი: ლექსის პირველი სამი ტაეპი 16-მარცვლოვანია, მეოთხე ცამეტმარცვლოვანი, ხოლო მეხუთე ცხრამეტმარცვლოვანი. რიტმული ჰარმონია დარღვეულია, არც თუ რაიმე კანონზომიერება ჩანს. შესაძლებელია აქ ადგილი ჰქონდეს გაუგებრობას და მეოთხე ტაეპის დანაკლისი სამი მარცვალი მეხუთესთან იყოს მიტმასნილი. მაინცდამაინც ლექსის საერთო გამწყობიდანაც იგრძნობა ვახტანგის აწ უკვე საკმაოდ ნაცნობი სტილი.

ერთი სიტყვით, ვახტანგი უცილოდ გვევლინება, როგორც ქართული ლექსის რეფორმატორი, ქართული პოეტური კულტურის შესანიშნავი წარმომადგენელი. ვახტანგმა გაამდიდრა ქართული ლექსი როგორც ფორმით, ისე შინაარსით. შემთხვევითი როდია, რომ „ჭაშნიკისათვის“ სანიმუშო გამხდარა ვახტანგიც. ვახტანგიც უნდა მიეკუთვნოს ქართული ლექსის დარგში ნოვატორების სახელოვან პლეადას (სულხან-საბა ორბელიანს, მამუკა ბარათაშვილს, დავით გურამიშვილს).

რუსთველი ჩვეულებისამებრ ვახტანგზედაც დიდ გავლენას ახდენს. რუსთველის გავლენასთან ერთად აღსანიშნავია მნიშვნელოვანი გავლენა თეიმურაზისა („მაჯამას“ ხაზით) და არჩილისა (დიდაქტიკის ხაზით). თეიმურაზის „მაჯამის“ ერთგვარ შთამგონებელ ძალაზე ვახტანგი პირდაპირ მიუთითებს:

ჩემთა ნათქვამთა მოწმობა კვლავ ლექსმა მიყო მაჯამა,
ცრემლთა ნაკადმა აავსო, ნახეთ, გაცნობოთ მაჯამა,
დამწვა სოფლისა საცთურმან, ველარა სცემოს მაჯამა.

თავის მხრით ვახტანგსაც საკმაოდ მოუხდენია გავლენა როგორც თავისი თაობის, ისე შემდგომი თაობის ქართველ პოეტებზე. ამაზე ნაწილობა-
#XVII#

რივად უკვე ვილაპარაკეთ. აქ მინდა გაკვირით შევხეხო მხოლოდ ვახტანგისა და გურამიშვილის დიდაქტიკათა ურთიერთობის საკითხს. გურამიშვილის დიდაქტიკური მოძღვრება დიდადაა დავალებული ვახტანგის პოეზიით. ვრცელი დიდაქტიკური თხზულება „სიბრძნე მაღალობელი“ ვახტანგს ყრმათათვის განუკუთვნებია:

არმალნად ესე დავაცვი ყრმათათვის მოსართმეველად-ო.

ხოლო გურამიშვილი თავის მხრით ურთავს:

ყრმათ შევავედრე ეს წიგნი, არ შექნას დასახვევლად.¹⁰

სანიმუშოდ მოვიტანთ რამდენიმე პარალელურ ადგილს;

1. მღვდელს აღუარე ნაქნარი, სწავლანი შეიერთია.

(ვახტანგი)

რაც გეცოდოს, შეინანე, მღრდელს აღიარეო.

(დავითი)

2. სწავლის ძირი მწარე არის, ნაყოფს მოგცემს ბოლოდ ტკბილსა.

(ვახტანგი)

სწავლის ძირი მწარე არის, კენწეროში გატკბილდების.

(დავითი)

3. სიყრმითგანვე ყოვლთვის სწავლა სიბერეში გამოგადგეს.

(ვახტანგი)

სწავლა სიკვდიმდე შენია, მუდამ შენთანა მყოფელი.

(დავითი)

4. სჯობს ყოვლს სიმდიდრეს, ქონებას სწავლითა გამდიდრებანი,

არც ქურდი რასმე მოგპარავს, არც გზირისაგან ვნებანი,

ვერც მძლავრსა ძალუც ძალითა მისი მოღება, კლებანი,

უმჯობესია ყოვლისა სამუდმოდ მისი ხლებანი.

(ვახტანგი)

ცოდნა თან დასდევს მცოდნელსა, რაზომსაც დაეტარების,

აქვს უხილავი საუნჯე, ხელი არ შეეკარების,

არც ცხადით, ძალით წაერთმის, არც ძალვით მოიპარების.

(დავითი)

5. მოწაფის მეტის ცემისთვის გმობისა ვინმე მთქმელია?¹¹

მწვრთნელთა მოსწავლის ცემაზე ვინ დაუზრახოს ბრალეები!

(ვახტანგი)

ნუ გენადვლების სწავლაზე ყრმის წკეპლის ცემით კივილი,

შენ გემეტების რად არა ძე წვრთნაზე გასაწკეპლადა?

(დავითი)

#XVIII#

¹⁰ დავითიანი, ალ. ბარამიძისა და ი. იორდანიშვილის რედაქციით, თბილისი, 1931, გვ. 3, 27-28.

¹¹ თუმცა სხვაგან სხვანაირი და საუცხოო პედაგოგიური აზრია გამოთქმული: სჯობს დანახვებით, გასინჯვით, რისხვითა რასმე სწავლასა, შეაძულვებს და დასწყევლის მისსა ბედსა და დავლასა.

6. უნაყოფობა ბევრით სჯობს ბოროტის შვილის ყოლასა.

(ვახტანგი)

სჯობს ყოლა უწვრთის ძაღლისა უწვრთნელის შვილის ყოლასა.

(დავითი)

7. ჭირთ მყოფნი ლხინსა შესრულნი მას აღარ მოიჩვენებენ.

(ვახტანგი)

ჭირს მყოფი, ლხინში შესული, შვებად მიითვლის ვნებასა.

(დავითი)

ვახტანგს ერთგან შენიშნული აქვს აფორისტულად:

არა მართებს გონიერსა, რომ ეძებდეს თვითან პურსა.

ნაღვლით და მოკრძალებით უპასუხებს ამას გურამიშვილი:

ბრძენი პურთათვის ჩემსავით მუხლთ არვის მოექნებისა.

ამას ვიკმარებთ (თორემ ასეთი პარალელები შორს წაგვიყვანდა). ვგონებ, უეჭველია ვახტანგის შთამაგონებელი გავლენა გურამიშვილზე.

ყოველივე აღნიშნული ცხადჰყოფს, რომ ვახტანგს თავისი საკუთარი და სა-
პატიო ადგილი უნდა მიეკუთვნოს როგორც ქართული კულტურის ისტორიაში
საზოგადოდ, ისე ქართული პოეტური კულტურის ისტორიაში კერძოდ.

***

ვახტანგის გარდაცვალების 210 წლისთავს უძღვნის რედაქცია და გამომცემ-
ლობა წინამდებარე წიგნს.

აღ. ბარამიძე

#1#

ლექსები და პოემები

შეგონება

კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოივარგოს,
ამ სოფელსა ხელი ჰყაროს, იქაც ბარგი დაიბარგოს,
მოყვარეო და ამხანაგთა თავის რიგით რამე არგოს,
და სახელის ხე საჩრდილებლად წყლისა პირსა სამე დარგოს.

#2#

***

რანი და, მოვაკანი და, სახლი და, კარი, განი, და,
გათავდა ყოვლი წერილი, ანი, ბანი და, განი, და...
ვიარე ყოვლი ქვეყანა სიგძე და სივრცე, განი, და,
ვერა ვპოვე რა მის მეტი, დავყარე ძმა და დანი, და...
ხორცსა მრავალი დავაკლე, სულს მივეც იქი რჯანი, და,
ვაი-ვაჲ, მსაჯეს უბრალოდ, არ მომცეს მე აჯანი, და!

#3#

ვაი, სიკვდილო

რა დავიბადე, სოფლით ვიბადე, ვაი, სიკვდილო, მწარე სიკვდილო!
მეგონა რამე, სოფლისა რა მე, ვაი...
მოვჰყევ სოფელსა, ავის მყოფელსა, ვაი...
განვცხერ, ვიშვებდი, ვერ გამიშვებდი, ვაი...
მატკბო, მაგემა არად სარგემა ვაი...
შენ ვერ გიცნობდი, თუცა მიხმობდი, ვაი...
მოხველ ანასდად. მტრად, და არ ჩემ დად, ვაი...
მომკვეთე მსწრაფლად, მიწას მეც ლაფლაფ, ვაი...
მოვშორდი ცოლსა, შვილს, თანამყოლსა, ვაი...
მოვშორდი ძმასა, გამყარე დასა, ვაი...
მეგობარს, სულთა, საყვარელთ ტკბილთა, ვაი...
მომკალ, მომკვეთე სოფლ[ი]ს მოკვეთე, ვაი...
სხვაგან გამგზავნე, დამხვდენ მე მავნე, ვაი...
მუნ გამიკითხეს, დამცეს, დამწინხეს, ვაი...
რად ენდევ სოფელს, ანასდის მყოფელს? ვაი...
თუ იქ იხარე, აქ კი იხარე, ვაი...
დამხვდენენ მტარვალნი, მწარედ მტანჯველნი, ვაი...
ულხენი მიმყვა, მითხრეს ეს სიტყვა, ვაი...

#4#

ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევი მარიამისა

შურით აღივსნენ უგბილნი, წესი ქმნეს მათის მამისა,
სიკვდილს ზრახვიდენ უწესოდ, თუ დრო დაიცენ ჟამისა,
უსჯულო მისი მოწაფე მიცემას ჰპირავს ამისა,
და ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევი მარიამისა!

მტილში მიუძღვა კრებულთა საწუხი ყოვლის გვამისა,
მღვდელთ-მოძღვრის [პალატს] მივიდენ გასატანჯველად, ვა,
მისა,
ბრალი ვერ პოვეს მის ზედა, კვლავ სცემდენ წამ-და-წამისა,
და ვაი, რა მწარედ იწოდა ნაწლევნი მარიამისა!

#5#

ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა

1. მე შევამკვე ცა, ქვეყანა, ზღვა, მთა, ველი, ნაყოფთ გვარი,
აბრამს უხმე საყვარელად, მედ აღვითქვი თემთა მზღვარი,
განვამდიდრე, განვამრავლე, ზეცით მოვეც ნაყოფთ ცვარი,
ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა აღმიმართეს საკვდად ჯვარი.
2. შევადრწუნე მეგვიპტენი, რისხვით მივეც დანამწვარი,
აღვაშფოთე სასწაულით, მოუვლინე მკალი, მყვარი,
განვიყვანე ხელთა მათგან უჭირველად განაგვარი,
ნაცვლად ჩემთა სიკეთეთა აღმიმართეს საკვდად ჯვარი.
3. ღამე უძღვი ნათლის სვეტით, დღე ღრუბლ[ი]თ ვჰყავ იგ მოარი,
ზღვა განუპე, განვიყვანე, მწყურვალთ მივეც კლდისგან ღვარი,
არ განუცვდათ სამოსელი, მანანით ვქმენ გამამღარი,
ნაცვლად...
4. შევიყვანე აღთქმის თემსა, დაუმკვიდრე მთა და ბარი,
სულ აღვხოცე მტერნი მათნი და დავადევ მათი ზარი,
მეფენი და წინამთქმულნი მივეც მათი გამაზარი,
ნაცვლად...
5. ხორცი ვისხენ ქალწულთაგან, ვიქმენ მათი შენამყვარი,
ბრმათა თვალი აღუხილე, მკელობელი მათი ვარი,
სნეულთ მივეც განკურნება, აღვადგინე მათი მკვდარი,
ნაცვლად...

ლექს-ამბავი

საწუთროს ბალი რა ჰქონდა, სცან, ალექსანდრეს, მეფეო,
 იდგა ყვავილი მრავალი, სახელის სუნი, მეფეო,
 მის ფშვას ალევსო ქვეყანა სხვადასხვა რიგთა, მეფეო,
 შვება ვარდისა მრავალფრად გაშლილი შიგან, მეფეო,
 სხვანი ლხინისა შროშანნი ჰგიან ფერადნი, მეფეო,
 ზამბახის მსგავსად განელო სიუხვის პირი, მეფეო,
 სიმდიდრის იასამანსა სუნით ალევსო, მეფეო,
 ჯარ-მრავლობით ყაყაჩო, ლალა, ხაშხაში, მეფეო,
 მიხაკის სუნის ფერისებრ შინაყმა ბევრი, მეფეო,
 მღვიძრობის თვალის ნარგიზის სიხშირე იყო, მეფეო,
 სიფერადენი ზარდახშნის ინის ყვავილებრ, მეფეო,
 სვე-სვიანობის სასახლე, შიგ იდგა ცამდის, მეფეო,
 დოვლათის შადრევანები მალლა ისროდნენ, მეფეო,
 თავ-მალლობისა ალვანი ღრუბლადმდე იდგნენ, მეფეო,
 სიხარულისა არღავანს მრავლად ჰპოვნებდი, მეფეო,
 მტერთ გულის ფერსა სუმბულსა სიმრავლე ჰქონდა, მეფეო,
 კარგთ გულ ფერისა შაბუნი იდგა მრავალი, მეფეო,
 გოვარის თასთა ამბარ-ბუ შიგ გაშლილ იყო, მეფეო,
 ეს ასე შეჰქმნა სოფელმან, ახლა რომ ვიტყვი, მეფეო,
 ანასდად ცამან მოჰღრუბლა, ნეფხვრა, გამოსჩნდა, მეფეო,
 დააზრო, ზოგი გაახმო, დასცვივდა სრულად, მეფეო,
 სახლთ წვიმა-სეტყვით მიეცა ნოტიო დიდი, მეფეო,
 გრიგალმან ქარმან იქროლა, შეჰმუსრა სრულად, მეფეო,
 შადრევანები ნამსხვრევით აღივსო, დასქდა, მეფეო,
 ალვა ძირითურთ აღმოჰფხვრა ქარის სიმძაფრემ, მეფეო,
 სჩანს უნაყოფოს მინდორად აწ ახლა იგი, მეფეო,
 სოფლის სიმუხთლე ასეა, რად ვინ სდევეს, მიკვირს, მეფეო!
 აწ შენ ამისთვის რად სწუხარ, უცხოდ მჩანს, ვახტანგ მეფეო!

***

ნავთსაყუდელსა მენავე რა მივლენ, განისვენებენ,
მოყვასთა თვისთა სამყოფოა ნახვა სწადს, მით ისვენებენ.
ჭირთ მყოფნი ლხინსა შესრულნი მას აღარ მოიჩვენებენ.
და რა ბეჭდვა მბეჭდავს უსრულდეს, თავსა არ შეიჩვენებენ.

#8#

კაეშანი

1. დავემონე კაეშანსა, სევდა მომხვდა მისთვის წამლად,
მელნად ნაღველს მოვიხმარებ, აღმოვაწებ გულსა კალმად;
ლხინის ბაღის მოსარწყავად ცრემლი მიმდის გასალამად,
და ველი, სამე გამომიჩნდეს გამომყვანი დასამალმად.
2. სწავლა გავს წყალსა წმიდასა რუულად მომდინარესა,
რა მიხვდეს კარგსა სათესსა დროსა, ჟამსა და არესა,
აღმოაცენებს ნაყოფსა ასწილად შესაწყნარესა.
მორწყული ქვიშა ანასდად გაიდენს, გაიტარესა.
3. მიაგავს ჩვენი სიცოცხლე რუსთა წალკოტის წესებსა,
რა გამოჩნდება ნაყოფი, ჭია სჭამს ბევრ ათასებსა,
სისრულეშია სიცივე დაჟრის და დააკვნესებსა.
და დანამწიფარსა ყინული ფოლადებრ დააკვესებსა.
4. მიხედე, ჟამმა რა მიყო ცრუმსა და ანასდეულმა,
დასწყნარდი, ბოლო მოუღე სიჩქარით ანასდეულმა,
სიგლისპისაგან სიმკვახე ამწიფე ანასდეულმა,
და აწ სვიანობა მოიღე, სიავის ა ნას დეულმა.
5. რადგან სჩქარობ, დავსწყნარდები, მოგითმენ და მოგიჭირვებ,
რაცა მოგყავს მოსავალი, არა რადმე გავიკვირებ,
დამადლებით დაგიმადლებ, რას[ა]ც რასმე მომიძვირებ.
და სხვა ადგილი მოსახმარი მიმაჩნია, მივაშურებ.

6. ყრმათა ატყუებ უგბილთა, ვაჟთა სილალით დარევ და,
შუაკაცს გამოუცდელსა ხელსა სიჯაბნით დარევ და,
მიკვირს, ბერ-კაცსა რაღა სწადს, ისიც იმათვე დარევდა!
და ქვე დავრჩებით და გაცვდები, თუ იქღა ჩვენთვის დარევდა.

7. ცუდ უბადობით ვაშრომებ დღესა, დროსა და ჟამებსა,
რუსთა ზაფხულეზრ გაივლით მოსოფლიოსა წამებსა,
რა გამყვეს, ანუ რა დამრჩეს, ვით რამე დამიამებსა?
და უნაყოფოსა ვემსგავსე ხისა რისამე გვამებსა.

#9#

8. რა არის ზრუნვა კაცისა, დროთასა ვხედავ ქცევასა,
მიწყვივ ბორბლისა ბრუნვასა, სხვადასხვა-რიგად ზევასა,
ეგებ მობრუნდეს შენტვის ცა, მორჩე ჟამისა რევასა,
და მზეს შეხვდეს დია ხუთ კუთხად, მოგცემსცა მტერზედ ძლევასა.

9. წყალმან არა ქნას სისველე, რითღა ეწოდოს წყალია?
ცეცხლმან არ დასწვას ნივთები, სად გამოჩნდება ალია?
აგრევ სოფელმან ცქაფობა, მითხარ, რა მოსაკრძალია?
ბუნების საქმეს იქმონენ უცვლელად, დაუძალია.

10. სიბრძნით ალაგო ყოველი, საქმით ა განასრულითა,
წესიერებით შეამკო, საზომი განა სრულითა,
არვინ დააგდო წყალობის კართა განასრულითა,
და უსხეულონი მს[ა]ხურად ზოგნი ყო, განა სრულითა!

#10#

სალბუნად გულისა

1. მრწამს, მისის სარჯლით აშკმული ჯოჯოხეთს პირი იცოდა,
მას ვევედრები, რომელმან არარა ცოდვა იცოდა;
მას შემწედ ვხადი, მის წინა ვინ სულის წმინდით იცოდა,
და შემინდოს ყოვლი რეგვნობით, რაც ჩემგან რამე იცოდა.

2. გამსაჯა მიწყივ სოფელმან, უფრო ყველასგან აჯამა,
არ შემიწყალა არათი, არ გამომართვა აჯა-მა,
ამავსებინა ცრემლითა კალთა, ფიალა, ა ჯამა,
და მწვე მომაწყინა სოფლისა ასე უბრალოდ გარჯამა.

3. დაუტევე სახლ-სამყოფი, თვისნი ტომნი, მონაძეები,
დავკარგულვარ უცხოს თემსა, ვარ არვისგან მონაძეები.
ვინ დამზადე, შემიწყალე ყველასგან მონაძეები!
და შემომძარცვე, რაც მაცვია, ჭირი, ჭმუნვა, საძაძეები.

4. დამეკლიტა ლხინთა ბანი, მორჩომილა განა კარი,
ცხრა მწვერვალი სახმილისა გულშიგან მაქვს განაყარი;
დამილტვია უბე, კალთა, წინც ბევრი მაქვს განაყარი.
და რა ბრალია, შენი მჭვრეტი ექმნას სულსა განაყარი.

5. ჩემთა ნათქვამთა მოწმობა კვლავ ლექსმა მიყოს „მაჯამა“,
ცრემლთა ნაკადმან აავსო, ნახეთ გაცნობოს მაჯამა,
დამწვა სოფლისა საცთურმა, ვედარა სცემოს მაჯამა.
და უკეთ არ მწამდე ამისგან, მკითხოს მეჩიტმა, მაჯამა.

6. მომინდა საწყალთ ტრფიალთა ცეცხლი მოუდვა, ალები,
ვადინო დაუწყვეტელად თვალთა ცრემლისა წყალები,
საყვარელისა შორ-ყოფნით გავხადო შესაწყალები;
და სოფლის მიმყოლთა ყოველთა სცნან, როგორა სჭირს ძალები.

7. კეკლუცთ ზედა ხარ ხელმწიფე, ტრფიალთ ცეცხლს უდებ,
მაღამით,
მანდით ნასროლმა ისარმა გული გამიპო მაღ ამით.

#11#

სხვას ვისმცა ეძლოს კურნება, ცუდად შვრებიან მაღამით,
და მიჯნურნო, მოდით, მიტირეთ, ცრემლი მავასხეთ, მაღამით.

8. გიშრისა მშვილდმა, მეღნის ტბამ, გლახ, გული წყლული მიწამა.
ბროლმა და ლალმა გარევით ლამის დღეთ სიგძე მიწამა,

ცრემლი მდის მიწყივ თვალთაგან, ვეჭვ, გულმა შენმაც მიწამა,
და რად არ გეწყალვის მიჯნური, შემჭამოს უდროდ მიწამა.

9. მხნეო, შენს გარდამკიდესა მჭირს ასე ძნელი ჭირები,
ფარვანებრ ვიწვი, ბულბულებრ ეკალთა შინა ვირები,
უსჯულოს ვისმე, გლახისებრ მაქვს ესე განაჭირები;
და იმ სოფელს ვერას ვიკეთებ, აქა მაქვს ლხინი ძვირები.

10. ვარდს ყინვა ფერსა ვერ ართმევს, იგი მას მისსა წილებსა,
სახმილი მძაფრად მგზებარი არ ადნობს ისრე ცვილებსა,
ქასრი ვერ გასთლის რკინასა, შენ რომ სთლი კაცთა გულებსა,
და ბასრი მკვეთელი შიშველს ტანს რით დასდებს ამა წყლულებსა?

11. ცეცხლს უგავს ღაწვი, ცეცხლსგან უფრო მწვავს, უფრო მედება,
რა ვნახე მიწყივ საჭიროდ, ფეხი მახესა მედება;
მიმტაცა სული დღესიქით, რას მარგებს გულის მე დება?
და მიტრონ ძმათა საწყალი, ან და თუ ვინმე მედება.

12. რა მოვილო, ეს არ ვიცი, შენთვის მსგავსი იგავები,
გაგიძვია, დიად, მიღმარ სიგონჯე და იგ ავები,
ტრფიალთ შენთა სალალობოდ იწმინდები, იგავები,
და ჭირსა ძნელსა გაუხსნელსა ამ საქმითა იგ ავები.

13. ციხეს ზიხარ მეტად მაგარს, არვის ძალუმს შოვნა ძალად,
ნებით კარსა არვის უღებ სამოთხეში შესავალად;
ისარს ისვრი წამწმისაგან, ცეცხლს გარ უღებ ტრფიალს ალად,
და ვერ გაუძლებს ვერცა ერთსა, გული იყოს ბასრად სალად.

14. ლექსსა მივეყვ სამიჯნუროს, ვარ ტრფიალი, განახელი,
დამიწუხა თვალნი სხივმან, ველარა ვქენ განახელი;
გიშრის თხზულმა ტოილომა გული შეკრა, განა ხელი!
და შეყრასა ჰგავს მზის და მთვარის, თუცა თავი გან ახელი.

15. რა ვარდმა პირი გაშალოს, გაღიმდეს, გაიცინოსა,

მაშინდა მისმან მჭვრეტელმან ნეტარ რათ მოიწყინოსა!

#12#

მწვანეზე წითლად ნაშალსა ზედ ცვარი გაეყინოსა,
და მინახავ მაშიგ მავალსა, შენ იგი მოგეყივნოსა.

16. ყვავილსა მრავლად შეყრილსა მათსა სამყოფსა, კანებსა,
მწვანეს ხავე[რ]დად ნაშალსა, შიგ რუსა მომდინარებსა,
ალვის-ხე მაშიგ მდგომელი აშვენებს ბალთა არებსა,
და კეკლუცთა შიგან მყოფელი, გავხარ მის შესადარებსა.

17. მზესა შუქსა რომ წაუხვამ, ხომ არა ხარ, რომ ვთქვა ღამე,
ვარსკვლავების მიფარებლად მზესა ჯობხარ კინაღამე,
მთვარის უფრო ბნელს ანათებ, მას რას ვაქნევ იყოს სამე.
და ჰე, ზოჰალო, მისი შედრა, თუ შეგეძლოს, შეიწამე!

18. ჩრდილოს ვარსკვლავი მის ადგილს ზის, არა, არ აკლდებისა;
ყოვლი მნათობი მთიებნი გარშემო მას ევლებისა;
მის გარემოსა მიწურვა ვერვისგან შეიძლებისა,
და მას ბაძავ, ღაწვნი მიჯნურთა რა ეკრთოს, დაიკლებისა.

19. მაისში კარგად მოსული ქართი ღელევდეს ყანაო,
წყლის პირსა მდგომსა სათიბსა ნიავი სძრევდეს ანაო,
მიგიგავ დაძვრა წარბისა, ვით შექმნა აგრე მანაო.
და ხამს, რა ვერ გჭვრეტდეს მიჯნური, გულსა დაიცეს დანაო!

20. სრულად სიბრძნისა საუნჯის კარი რაც მქონდეს, დამეღოს,
ან მაგალითი პლატონის, ან პითაღორის დამეღოს,
ვჯდე გულის მზრახად სამუდმოდ, თავი ქვე სადმე დამეღოს,
საკადრად შენსა ქებასა ვერ ვიტყვი, სულიც დამეღოს.

21. მას პირი უგავს ბროლსა და შიგ ლალი გამჭვირვალობსა,
ბაგე – ვარდისა ფურცელსა, კბილნი მარგალიტს ძალობსა,
ტანი – ალვასა მრხეველსა, მჭვრეტელნი მწვე საბრალობსა;
და მე გაუხდივარ ქარვად და ტან-ლერწამ რომ უწყალობსა.

22. თვალი მიგიგავს ჯერანსა, წარბი ზანგუბრელს, სულო, და,
შენმა ბაგისა ციმციმმა ფერი ყაყაჩოს სულ ოდა,
აღმასის პირის სადართ ხამს მზისა სხივი სულ ოდა,
და საბრალოს შენთა ტრფიალთა, სიცოცხლევ, გული სუ ლოდა.

23. ენახათ მისი სიტურფე, გული სხვაგვარად ქცეოდა,
ეტყოდა თავსა, არ ვიცით, აწ რა ნუგეში ქცეო და,

#13#

ხამს, ამ ჭირისთვის თუ გვეძლოს, შევიპყრათ სვეო, ქცეო, და
და მართ მისწუროდათ მათ სული, გასცლოდა, გაცაქცეოდა.

24. ღაწვ-წითელი და თმა-გრუზი, კბილ-თეთრი, თვალი შავია,
შვიდთა მნათობთა ვარსკვლავთა არ ძალუცს მისი დავია,
სუფთა, წყნარი და სათუთი, კეკლუცთა მოსართავია,
და უკვდავებისა ბაგები ვარდ-შაქრით შენაზავია.

25. თვალს მისცემს წყალსა პირველებრ, რა ნახო სული და გული,
ყვავილისებრივ გაშალოს მისგანვე გული დაგული,
გააღოს კარი ლხინისა, ჭირისა კარი დაგული,
და გაშალოს ვარდის კუკური, ჩემშია მისი დარგული.

26. რა მზე გარდაჯდეს ვერძედა, აერმა შექმნას თბობანი,
ამწვანდეს ტყე და მინდორი, მფრინველთ დაიწყონ ხმობანი,
აყვავდეს ყოვლი ქვეყანა, ტრფიალთა შექმნან დნობანი;
და ქართლსა გაჰყროდეს, ისპანს კაცს მიხდომოდეს ნოგანი.

27. რა სჯობს მაისში ტფილისსა, ვარდი ვარსკვლავებრ ესხასა!
მწვანედ ღელევდეს გარემო, ცვარა ცის მაზედ ესხასა,
თუ არ უშმაგო, ვინცა ქნას, მაზედა რითმე ესხასა?
და მე ასე მითქვამს, უთუოდ ის კაცი იყოს, ეს ხასა.

28. ბულბულისა რაღა გითხრა მრავალფერად მაზედ ხმოზა,
გლაზ, მისისა მიჯნურისა მუსიკურად შესხმა, მკოზა,

თავს დაბრუნვა, ზედ დაბნედა, რა მობრუნდეს, ჭიკჭიკობა,
და ტრფიალთაგან საანდაზოდ მათგან მაზედ არაკობა.

29. ჭიკჭიკობდეს ვარდს ბულბული, ზედ ხე იდგეს ჩრდილის ფენით,
მის ქვე იჯდეს მოყმე ვინმე, მხიარული ხმობდეს ენით,
თვით გვერდთ უჯდეს მისი ჯუფთი, მინა თასზე მონადენით,
და რა ბრალია, საწუთროო, იგი შექნა ცრემლთა დენით!

30. ცაცხვი დგას ტურფად ნაზარდი, შტო მსხვილი, შუა ვაკესა,
ყვავილი ფერად-ფერადა გარ უდგას მისა ბაკესა,
მუნ ფარაღათად მსხდომელთა ლხინი რათ გაინაკესა?
და სმენ უცხოფერსა ღვინოსა, კულები არაკრაკესა..

31. გაზაფხულზე დიდგორს ჩირთი არა ჰქონდეს განაშალი,
მუნ მივიდენ სანადიროდ, ვაჟკაცთ იწყონ: „კარ, გაშაკი“.

#14#

ჯერგა მაღლა მოიძახდეს, ნადირთ მისცენ რბენას ძალი,
და აქ დასცენ და იქ ისროდენ, გააწითლონ სისხლით წყალი.

32. ლილოს ტბაზე წერობას, ნეტარ, რამცა შეეღარა!
შავარდნისა ნადირობით ვისმცა თავი შეეზარა!
ჩირგვის მწყერს და ღაღღას ხოცდენ, სეფქით გორად დაეყარა,
და მუნ მწვანეზედ კარვად დასხდენ, ლხინსა ხელი წაუყარა.

33. ზარს ჩასაგდებსა ქორებსა აშურებდიან სატევად,
მოვიდენ, შექნან ნადიმი, სახლსა ზარობდენ სატევად
რა ბრალი არის, ეს ჟამი კაცსა შეჰქნოდეს სატევად!
და სისხლისა ცრემლსა გაეწნას, გუგა საბრალოდ სატევად!

34. რა ივნისში წყლებმა შტონი გაამრავლოს გარდადენით,
მის წყვეტისა შექცევისთვის მოარობდენ გარდადენით;
ბელტსა ჰყრიდენ, იძახოდენ: „ძელი ძელსა გარდადენით!“
და თევზსა ჰყრიდენ ნაპირზედა, არ ეტევის, გარდადენით.

35. კოჟორიც ითქმის ერთ რათმე, თუ ჰავამ არ იაოსა,
ყვითლად ყვაოდეს ბაია, ნარგიზი ვერ ედაოსა;
მუნ ბულბულისა ზახილმა კაცს სევდა მოაქაროსა,
და ხობხის და კაკბის ლაპობით, ვეჭვ, თავი შეგაზაროსა.

36. შუას ივლისში თრიალეთს სხვა თემი რამც ედარაო,
ჯერ მწყერაობით შექცევა, თუ ცამცა მოიდარაო,
მერმე ქციისა დასაგვლა, ორაგულს ჰყრიდენ გარაო,
და ჯერით, ზიდვით და აკიდვით ყოვლთ თავი შეაზარაო.

37. წყალსა ნაწყვეტსა მწვანეზედ მჭვრეტელნი მზერდენ ას ერთი,
იჭერდენ მაშიგ კალმახსა: „დაჭერ“ – იძახდენ – „ასერთ!“
კვლავ მოდიოდეს მინდორად არჩვი, ირემი ა სერთ.
და მისმან მნახავმან ეს მითხრას, ეს ისე ვაქო ასე რით?

38. მაშინ შამბიანს მთა-ვაკე მრავალფრად აყვავდებოდეს,
ბროლისა მსგავსნი წყარონი ციმციმით მოსდინებოდეს,
სამოთხის მსგავსის ჰაერით გულს ჭირი მოლხინებოდეს,
და ცუდი ცდა არის, გაყრილსა სხვით გული დაედებოდეს.

39. რა მიმართონ მისა მზღვარსა, მხიარულთა დაიბარგონ,
მას ღამესა რაც მართებდესთ, იარაღი მოივარგონ,

#15#

დილას ჯელგა შემოხვიონ, თავის მკვრელსა კარგად არგონ,
და სწყვეტდენ, ჰხოცდენ, სისხლის მათით სევდა სულა დაიკარგონ.

40. ჯერგის მფთხალსა მონარბოლსა ხარსა შამბი ედებოდეს;
დამაშვრალსა წყაროთათვის გულსა ცეცხლი ედებოდეს,
ჩამოვიდენ, კარვად დასხდენ, წინა რქანი ედებოდეს,
და უგზავნიდენ დანიშნულთა თვისსა, გინდა ედებოდეს.

41. როჭოს ლაპი მომავალთა შექნან ბევრი საგალია,
გნოლი წითლის დევნებითა ქვე მიწაზე საგალია,
კალმახისა გასაწყვეტლად დაუნაყონ საგალია,

და ვაი, სოფელმან დღენი ჩემნი აწე ცუდათ სა გალია!

42. ამას უკან მხიარულნი გაემართნენ შავნაბადით,
ფარავანზე შექცეულნი თევზსა სწვევდენ მუნა ბადით,
არჩვსა ხოცდენ, სხვას ნადირსა, თუ რამ ჰქონდეს მთას ნაბადით.
და მნახთ არ აქონ, ვით იქნების, თუ ქვეყნად არს იგ ნაბადით.

43. ნუ გიკვირს, რომ ტბის-ყურისა ქება ვერ ვთქვათ ახლა სრული,
გაიხსნების უცხოთ რათმე მუნ შეკრული მწარედ გული;
ხენი ზრდილნი ტურფად რათმე ნაპირს უგავს შემორგული,
და სხვა კალმახი მის კალმახთან დიად არი დაკარგული.

44. ხევ-ღრმა რისათვის დავაგდოთ, ან ფილტვიანის არები,
მინდვრად მოსული მანძილო რქა-მალლად ზრდილი ხარები,
კვლავ ნიამორი უცხონი, დომბისა შესადარები.
და გაამოს ერჯევენმაცა, თუ დაგხვდეს კაი დარები.

45. რა გათავდეს ეს შექცევა, კვლავ მოვიდენ ისევ ტფილის[ს],
აბანოსა განისვენონ, ქებაც ითქმის მცირე ძილის;
სანუკარი მრავალფერი სიმრავლეა უცხო ხილის,
და იშვებდენ და იხარებდენ, ვის რა ჰქონდეს, თავის წილის.

46. თუ გაკითხვა სოფელს ჰქონდეს, კაცი ძაძოს იქ რათ წეროს,
მუნებური შექცევანი ვინ აღრაცხოს ან ვინ წეროს?
აიყვანონ გავაზები, მხარ-ბარკალსა სწყვეტდენ წეროს,
და შავარდნითა შექცევასა, ვად, სოფელო, მიმაწევ როს?

47. შემოდგომაზე სომხითმა, ვეჭ[ვ], თავი მოგაწონოსა,
ახალს გამოსულს ქორებსა ფრთა კარგად დაესწოროსა,

#16#

ხოხობი მალლა ფრინევდეს, კაკაბი დაულონოსა,
და ტაბლით ნამალლი იხვები კამარით ქვეშ ეგოროსა.

48. ძოვნია არის საქები, ვაჟკაცთა გამჭიმავია,

ფიცხლად დახლტოდეს ყურდგელი, სროლაზე ჰქონდეს დავია,
იქცევდენ ბევრგან მწევარნი, ზოგისა დამჭირავია;
და ბერნიც ამგზავსოს ყმაწვილსა, ეს, მითხარ, როგორ ავია!

49. ხუნანამდი დღივ და დღივე მიწყვი ჰქონდეს ესე ყოფა.
დებედას და ქციაზედა გულს არ უყონ ლახვარს ყოფა,
ოყარს გავაზს ადევნებდენ, ისა ჰყვაო კარგა ყოფა.
და აწ ტფილისივ მოიგონონ, კვლავ არ უყონ იმას ყოფა.

50. ცოტას ხანსა მოისვენონ ყარაისთვის განახელთა,
დროთ მისწერონ ყოვლთა წიგნი ამ საქმეზედ მათ მხმობელთა,
მოკრფეს ჯარი სატურფალო „ვახი“ ჰქონდეს მუნ მჭვრეტელთა,
და გაემართნენ მხიარულნი, მიგრავნიდენ მთა და ველთა.

51. ლოჭინს შეექცენ კაკაბსა, სად ჩადის მცირე წყალია,
საჯოგის ჭალას მივიდნენ, ცეცხლს ჰქონდეს მალლად ალია,
მეორეს დღესა ხოხობსა დამართონ დიდი ძალია,
და ტყე მოირეკონ, ნადირთა გაავლონ ერთპირ ხალია.

52. ნაგებით დაგ[ვ]ხვდეს ყორული, ტახი ლომებრივ მბრძოლია,
ირემი, შველი სახუნდარს ფირცხლად რამ შემომსვლელია;
მაშინ ხამს თვალის სიმარჯვე, ხელი ფიცხობის მქნელია,
და მართვან მეფეს მოკლულნი, კვლავ მიჰყონ ლხინსა ხელია.

53. ჯელგა ნახონ, გარდასთვალონ, სულ მოსულა, ანუ არა,
გარდამკვრელი გააჩინონ, გააყენონ მათგან გარა,
მათ ასწერონ, ვითა ხამდეს, ვინ ვისთანა დაეკარა.
და შუალამეს გაემართნენ, რად ვისმემცა დაეზარა.

54. შემოარტყან მინდორს ჯელგა ცხენ-ფიცხელი, მუხლად მალი,
დაეკარნენ, ნელა მიჰყვნენ, მათგან იყვნენ დაუმალი;
მუნ ქურციკი შიშისაგან შექნილიყოს მწვე საწყალი,
და ლიკლიკასა მონარბენსა ზოგმან მოჰკრას ვერცა თვალი.

55. რა გითხრა მაშინ მუნ მყოფთა კეკლუცად მოვანებანი,
ბედაურთ ცხენთა სიმსუქნე, ან უცხო რიგით მკობანი,

#17#

იარაღთ ტურფად გაწყობა, არათუ ცუდად დებანი,
და მტერთა საჭიროდ სანახნი მოყვასთა იმედებანი.

56. ცხენი ჰყვანან ბედაურნი, კაცი ლომთა შესადარი,
მათ ქარქაშნი გაუწყვია მტერთა მათთა შესაზარი;
მწვე ხმარობენ სადავესა, არც მკლავი აქვსთ მომხმარი,
და თრთოლა მოსდის მოსვლისათვის, დგას ჯერნისა ბევრგან ჯარი.

57. რა მოსვლა შექნას ნადირმა, გაუხდეს მათის თავითა,
მათრახი მის დროს იხმაროს, მშვილდსა დაზიდონ დავითა,
წინ გარდამხტალს და მართალს მხარს გაეწყვენენ კარგსა დავითა,
და ზოგი იქ დასცენ, ზოგს დაჭრილს მისდევდენ მისად ავითა.

58. მათთა ცხენთა სირბილითა მიწა თრთოდეს, ვითა წყალი,
ცას ღრუბელად მტვერი ჰქონდეს, სისხლი ველზე განაშალი,
ზედ ეყაროს მუნ მოკლული მათგან სულა შეუწყალი.
და სხვა მისებრივ თუ გენახოს, მე გამკიცხე, ან მომკალი.

59. რა აშაღეს, კარი მოდის დაფანტული, დანაწყვეტი,
მხცოვანი და ბერიკაცი მუნ შექმნილა განარეტი,
ერთმანერთსა ვინც წაუსწრებს, რბევა არი მეტის-მეტი,
და ჩოხოსანთაც აუღია მათად სამტროდ ხელთა კეტი.

60. რა გაათაონ, ზოგს ჰქონდეს მოწყენა მიუთხრობელი,
თავსა მართლობდენ მიზეზით, გამოჩნდეს მათიც მთხრობელი,
ზოგი თქარ-თქარით იხარებს მათი გულისა მდებელი,
და ზოგნი ცილობენ: „მე მოვკალ, შენ ძალისა ხარ მქებელი“.

61. მოდიოდეს აწ მოკლული, ბატონს წინა იდგეს ხორა,
ზოგს უბოძოს, შინ გაგზავნონ, სხვა რა იყოს მისი სწორა?
მოკვლისათვის ცილებაა, ვინ კარგათ ჰკრა, ან ვინ შორა.

და ამ ლაღობით ლხინად სხედან, ამის უკეთ იამო რა?

62. არ გაძღენ სისხლთა მათთაგან, არ შეიცოდეს მკვდარია,
მაღლიანს ჯელგა მოასხეს, შექნეს ზეიმი, ზარია;
ფრანგთ ომს ამსგავსეს, რაც მათგან მუნ თოფი განაყარია.
და ჰყრია მოკლული მრავალი კაცთაგან მოუხმარია.

63. მათ მიმართეს აღრინტალსა, კიდევ ჰყარეს მასცა ხელი,
ქორს და ძალსა ადევნებდენ, ხერხსა ცდილობს მისებრ მელი;

#18#

იქაც შეხვდენ ნაფთხალს ჯერანს, რა გაფანჩვით იყვნენ მსვლელი,
და ცარიელად გამოსულთა დევნა უყვეს დიად ძნელი.

64. ამას უკან სულისათვის უდაბნონი მოილოცე,
წმინდას დავითს თაყვანი-ეც, ერთი მაღლი გაიოცე,
ბერთუბანო ჩიჩხიტურით, ცოდვა ჩემი ამიხოცე!
და ნათლისმცემლით წამებულო, დოდოვ, მტერი დამიხოცე!

65. მიუნდობო საწუთროო, მოყვისისთვისც ხარ მიწყვი კრული,
ჩალხისებრივ ბოლოს თავსა, თავს ბოლოს ჰყო მოარული;
თვით ეს ყოფა კაცსა ჰქონდეს და შეჰქნოდეს დაკარგული,
და როგორ გასძლოს მან სიცოცხლე, თუ არ ჰქონდეს სალებრ
გული?!

66. პირველ მაღხინა სოფელმა შანზიანთ არე-მარებსა,
ყარაიას და სომხითში, დიდგორის გასახარებსა,
სხვას რას შექცევას, რას შვებას, არ კაცთა დასაზარებსა,
და აწ დამსვა მარტო, გასჭვრიტეთ, ქუჩუქას სახლსა, სარებსა!

67. რას ვარგა კარგი საჭმელი მარილზე მოუწონია?
ვისამცა მძივი აღმასად ყირათით მოუწონია?
აწ ვხედავ კარგსა ნასეტყვად, ავია, მოუწონია,
და შალგსაც ყვავილი დაარქვეს, მას თავი მოუწონია.

68. აწ გავათავე ლხინი და ვთქვა ჭირი შეუწონარი,
სიყრმითგან ჩემი მწირობა კაცთაგან მოუგონარი,
რა სიგლახაკე, შიმშილი, სიშიშვლე დასაღონარი.
და მამაძებნინეს წერაქვი, აწ გამიჩნდების ონარი.

69. მზეს ღრუბელი მოეფაროს, დააბინდებს, დაცაჰფარავს,
ვარდი მზის შუქს რა ვერ ნახავს, ფერს წაართმევს,
დაცაჰქარავს,
აწ მეც შევხვდი ამგვარ დღესა, შესაწუხარს, შესაზარავს,
და ვერ ვეწიო საწადელსა, ვაჰ, სოფელი დღესა მპარავს.

70. ვიყავ მოყვისისა სიმაღლე, მტერთა დამცემი, მხარავი,
ყმათ პატივისა მდებელი, მიმცემი, მიწყივ მხარავი,
სამღთოც ვიცოდი, საეროც, მექმენ აწ ზურგი მხარ-ავი,
და დაუნაშავლად შემექმენ უწყალოდ ძვლისა მხარავი.

#19#

71. შეკრბენ ჩემზედა თვისტომნი, საყოლთაც მომიძულესა,
ვინც მხევალთაგან შიშობდენ, მანც ჩემზე კბილი ილესა;
გამომიმეტეს საკვდავად, რაც მქონდა, განიწილესა.
და ვის ვიმედობდი, მათ უფრო გამკიცხეს, გაცამკილესა.

72. ორბს ვინმე სტყორცა ისარი, ეცა, ქვე იქმნა მდებარე,
განკვირდა: „ჰაერთ სიმაღლე რა მომწვდა გულსა მგებარე?“
გასინჯა, იცნა მისივ ფრთა ისარსა ზედა მწებარე,
და თქვა: „ჩემთაგანვე მომედვა ცეცხლი უშრეტი, მგზებარე“.

73. მათ უგბილთ და უმეცართა რათ მომიდვეს ცეცხლის ალი,
რა ვაწყინე ასე ძნელი, რა მიადგათ ვისგან ძალი?
ყველა ფიცით მპირდებოდენ, არვინ მყვანდა შემომწყრალი.
და ეს არ ვიცი, რა შევცოდე, შემქნეს ასე შეუწყალი!

74. თავი დავაბი ჭირსა და ვზივარ უხსნელსა კარებსა,
წამ-და-წამ ვისმენ ამბავსა სამსალის უფრო მწარებსა;
ავს მექადიან სიკვდილსა, მტერთაცა შესაზარებსა.

და მაინც მოველი ღთისაგან დროს რასმე გასახარებსა.

75. არ ისმინეს მოციქულთა, თორმეტი ხმოზს, გინა ათი.
ვისცა ძმა სძულს, სიყვარული ღვთისა მწამდეს მათგან რათი?
მოყვარე ვართ, რჯულით ძმანი, ერთხელ ვიყავ მეფეც მათი,
და არცა ერთსა არ მიხედეს, გამიკეთეს უცხო ხლათი.

76. არ ვიშიშვი, რადგან რომე თაყვანსა ვსცემ ღვთისა კრავსა,
უსამართლოდ მტერთა ჩემთა საკვრელითა ისი კრავსა;
კიდევ ეტყვის წმიდას მერკვირს, ივლიანებრ მასცა კრავსა,
და აყარყუმებს ტყავსა ჩემსა, აწ ბოხობსა რომე კრავსა.

77. ყმაზე წამიხდა წყალობა, ცუდ რაცა სამსახურები,
ამხანაგთზედა სიკეთე, სხვათაგან შესაშურები,
ძმათა და თვისთა მოყვრობა, რა ჩემგან მოსასურები.
და განმამეს ასე უბრალოდ თვალთ ცრემლთა მომაწურები.

78. მტილი ყვავილით აღვსილი მე ნებით ჩემით ვინარე,
ჭირნი ეგზომნი ურიცხვი ჩემკენ, არ ვიცი, ვინ არე.
სულ გამიმტერდენ მოყვასნი, აწ, მითხართ, კარგი ვინ არ ე?
და ძნელსა დავები, თუ შენვე არ მიხსნი, შექმნ ვინ არე.

#20#

79. ცრუმან სოფელმან სიმუხთლით, მწვე მიკვირს, ჩემთვის აგო რა!
მან კაეშანი უხსნელი შეყრით შეჰყარა, აგორა.
ვერ მომიძვრია, არ ვიცი, გულსა ასეთი აგო რა.
და დღე ჩემი წინათ წარსრული ყრმათ ჩიკორისებრ აგორა.

80. რას ვაბრალებ საწუთოსა, ვამბობ, მიყო ამან ესო,
რაც მე შევსვი შესასმელი, ესე ხელსა ვისცა ესო?
ვარდი მედგა ბალსა ჩემსა, არ თუ სამე ნარი ესო,
და მე აღმოვფხვარ, სხვას ვის ეძლო მისთვის რამე ძირსა ესო?

81. საწუთროსა ცხენისა ვიჯექ, ლურსმანი ვქენ მონაწევი,
მრავლად იდგა ბალსა მისსა ხილი მწიფე, მონაწევი,

რაცა მწადდა, მას ვიხმევდი ხელით მქონდა მონაწევი.
და ახლა ვქნილვარ მტერთ სახრალად იქით-აქეთ მონაწევი.

82. აღმემართა კაემანი, ეს არ ვიცი, როს იხაროს,
ვინც ა ღვთისა მიუნდობლად, რამც იკეთოს, რამც იხაროს?
ესეგვარმან თავი თვისი იპირუტყოს, ხამს იხაროს.
და კაცი ცრუ და უგუნური მომერიდე, ნუ ი ხარ ოს!

83. განმიფრინდა სმისა ქორი, არ თუ არი განახადად,
ბედი, სვე და სპა და ჯარი ყველა მექმნა განახადად;
ცრემლი მიმდის უფრ მისგან, რა სელი ქნან განახადად,
და მწვე მიჯობდა სხვაგან მევლო, განა დვალად განა ხადად!

84. ჰე, თაო, პირველ შვებულო, აწ უცხო ჭირსა ვარდია,
საკვრელსა ძნელად სახსნელსა, მთხრებლსა მოღრმოსა ვარდია;
მკვიდრი უმკვიდრო შევიქენ, სამყოფთგან გარე ვარდია.
და ღაწვი შემქნია ზაფრანად, ვის ვერა მდრიდა ვარდია.

85. ვერ მივეც, რაცა მემართა, ხარკი სოფლისა მე ცადა,
მოვიდა ქარი ხორშაკი, ანაზდად სამე მეცა და,
ვერ მოვიფარე საფარი, დამწვა სხვებთანა მეცა და,
და რა მწვე მიჯობდა სიბრძნითა თავი სხვარიგად მეცადა!

86. ის მოსავალი პირველი დასეტყვა, ასე მეზა რა,
ზე-აღმართული სვე-ბედი ანაზდად ვნახე მეხარა,
სამსალის უფრო გამწარდა, რაც ამას წინათ მეხარა,
და არ გიკვირსთ, სოფლის სიმუხთლე, დემად შემქნია მე ხარა?

#21#

87. მაღლად მყოფო, სოფლისაგან ბოლოდ მიწად დაწყვეტილო,
სოფლის ნასთთა მსხვილად სთულთა უცხოდ რათმე
დაწყვეტილო,
რუო, ხარზად მომდინარო, მლაშისამებრ დაწყვეტილო,
და სახელოვან ბიძა-ძმათა, მამით უწყლად დაწყვეტილო!

88. მეფეს არჩილსა სძრახევდენ, სხვას თემს რომ იყო მვლელია,
იგ ანთებულსა სახლ-კარსა შეექნა დამანელია;
მეც მასვე მძრახვენ, აქ მოველ, მაშ, რა ვქნათ, რა საქნელია?
და მას ლომსა, ვეფხებრ კისკასსა, ჭკუა ჰქონია მთელია.

89. იადონისა მოწყენა ხამს ვარდსაც დაეზაროსა,
დაჰკნეს სამოთხის ყვავილნი, რაღათი გაეხაროსა?
მათთვის ყაყაჩო-ზამბახმან ქვე თავი დაიხაროსა,
და ნარგიზმან, ია, სუმბულმან სატირლად მათკენ აროსა.

90. თუცა უთქვამთ, დარამ არი ეტლნი, სვენი და ბედია,
მაგრამ ამათი მიყოლა ბრძენთაგან გაუბედია.
იგია ყოვლის მპყრობელი, ყოველთა ზედა მხედია.
და სოფელი – ჩვენი მესისხლე – ზღაპარი არის, ყბედია.

91. სოფლის ხლათის დაფაცვრითა ჭირს დავები გაუგებსა,
უცხო რამ სჭირს, ზოგს ლხინს მისცემს, ზოგს ლახვარსა
გაუგებსა;
ზოგს აგორებს ეკალზედა, ზოგსა ვარდსა გაუგებსა,
და ზოგს ძირამდის სახლს დაუქცევს, ზოგს ქორედად გაუგებსა.

92. მე სანთელი მრავლად მნთები მეყსა შინა მექრალეზა,
არ დავარდი, მეცა მომხვდა სხვის დამწვრისამებრ ალეზა.
ვჩივი, თუცა არვინ მისმენს, რა ვქნა, თავი მებრალეზა.
და ვერრა ვირგე, მომეწყინა ესოდენი მე ბრალეზა.

93. ერთა ღმერთი არ იწამეს, ბერთა რჯული შეურაცხვეს,
არას კერპსა არ უქნია, ჩემ საქმეზე იმათ რაც ყვეს.
მოლა ღმერთსა მახვეწებდა, ჩემთა მკვლელთა ბერნი დაყვეს,
და ჩემს ცოლშვილთა ტყვედ ეძებდენ საქონელი იავარყვეს.

94. თუცა ვიყავ ამათს რჯულზე, მაშ, ესენი რას მტერობდენ?
თუ ქრისტესთვის თავი დავსდევე, მაშ, ისინი რათ მაქრობდენ?

უცხო არის ჩემი საქმე, საარაკო, თუ ფიქრობდენ.
და მილთონთა ვსჩან მეფედ მათად, თვის ტომსა სწადს, რომ
მაჭრობდენ.

95. მაწვიეს თანამხლებელთა: „საქმის არა ხარ მქონელი,
ლექსი თქვი, ნუთუ ჯავრისა არ იყო განამყოლელი.“
მეც დაუჯერე, თქვენც ნახავთ, რისაც საქმის ვარ მდომელი.
და ამითი გავლე ცოტას ხანს სოფელი დაუდგრომელი.

96. კაცს ვისმე სახლი-სამყოფი, ზღუდე უყვარდეს ამბარით,
იგ ტყვიას როდის იქონებს, ამას უსუნებ ამბარით.
ვზარდო ფერადი ყვავილნი, მოვილო მთით და ამ ბარით,
და მას ვინ გაუშვებს, გამკილვენ: „ამან მისთანა ამბა რით“.

97. მაგრამ ვნახე, რომ ურევდენ ყვავილებში ამ რეანსა,
ბევრი ვინმე მას უბნობდა: ყველაზედა ამრეანსა.
მისა მსგავსად ეგებ ვინმე იკითხევდეს ამრე ან სა,
და არ სურნელით სულ უკლებსა, მცირედ რამე ამბრეანსა.

98. ლექსები რამ ვთქვი საბრალო მტერთაცა შესაწყალია,
ვინც წაიკითხავთ, ამაზე ცრემლით აგევსოს თვალია,
ხარბად ადინეთ, სოფლისგან არის რამ დასავალია.
და ნუ მიენდობით უნდოსა, ბოლოს არ გიყოსთ ძალია!

99. კაცს შევხვდი ბრძენსა, ეს წიგნი მაზადაც უგემებია.
ვარქვი: ამ ზღვაში ჩავარდნილს რა ხილი უგემებია?
„რადგან გწადს სიტკბო – მან მითხრა – ჯერ ნახე უგემებია,
და ქვენარის თაფლი უეკლოდ არავის უგემებია.“

100. რა ვქნა, რასათვის გავეწყევ კაცსა უზრდელსა, ვირასა?
ვინც გაიგონებს, მევე მგმობს: „ემოყვსა კაცსა ვი რასა.“
გავრიდო აწვე, ის მიჯობს, გამიხდებოდეს ვირ ასა.
და ვგმობ საწუთროსა მუხთალსა, უცხოსა, გასაკვირასა.

101. კაცს სოფლის ზრუნვა ესე სჭირს, აროდეს გაახარებსა,
თავმომწონს სულსა გვამშია დასდრეკს და გაახარებსა,
გონია სიბრძნე ისწავლოს და უფრო გაახარებსა,
და განგებით ნაწვეთს კაბებსა ამით ვერ გაახარებსა.

#23#

102. მწვე სჯობს უნო ენიანს ამ საქმის მიწყვი მქონესა,
უკაცურს სახლსა მჯდომელსა, ვერა-რის ვერ გამგონესა,
რა მართებს, საქმის შემძლებსა, ჭკუაზე თავმომწონესა,
და ჭაში მჯდომელსა ხელ-შეკვრით მტერთ ასე დამამონესა.

103. მაინცა ვწერ, თუცა სევდით ვარცა მწარედ შეგვარლული,
ხან მოვილხენ სოფლისაგან, ხან ჯავრით მაქვს თვალთა
ლული.

ეს მიკვირს, თუ როგორა სძლებს, არ ეყრების გვამსა სული?
და მადლი მასვე, ვინცა მომცა ასე შემძლე ჭირთა გული!

104. უცხო რამ სჭირს ცრუ სოფელსა, ვისაც სვენი მიადგების,
ანწლიც მისის წალკოტისა რა მიწათა დაეგების,
ყოვლს ყვავილთა უკეთა სჩანთ, მას აქებდენ, არ ეგების.
და რა გაბრუნდა, ვარდი მისცე, მოყვასთ ლახვრად დაეგების.

105. ვინც მთხრებლსა სთხრის, ამას ცდილობს, თვით იქნების
ჩავარდნილი,
ვით მორჩება გაუსვრელად, ვინც აკეთოს მიწყვი მილი?
არ დახუჭო, ეს იცოდე, არ მოგივა თვალთა ძილი.
და რაც ვინმე ქნას, მისა მსგავსად გაიტანოს მისი წილი.

#24#

სატრფიალონი

1. ლექსი ტკბილი, გვარიანი, სწავლით უნდა გამახარი,
სამ-ოთხ რიგად გასასინჯი, სიბრძნეზედა მოუხარი,
რუსთველს სამად გაუყვია მისი გზა და მისი მხარი,
და იდვას რამე მოკლე სიტყვით სალხინო თუ სამწუხარო.

2. ვტირ, სატრფოვ, მეტრფე საბრალოდ, მოლბობით შემიწყალო და გავიჭრე ველად, გაჭრილი სოფელსა გავეძალო და, სოფლის დიდებას რას ვაქნევ, რადგან შენ მომეკრძალო და? და ნება ვასრულო სასრული, რაც ბრძანოს მისმა სძალო და.

3. სატრფოს ტრფიალმან შეუმკევ, მომცირე უნდო ქებანი, ენა უხმარი უგბილად, უსწავლი გამოგებანი. ეგებ დამივისოს, რომე მჭირს მძაფრთა სახმილთა გზებანი, და მივხვდე მას ჩემსა წადილსა, რაც მივის დანაკლებანი.

4. ჩემსა სატრფოსა ვაქებდე, ვისი მსურს ხილვა გულითა, ვის გამო ვარდსა სუნი სდის და ფშვა შროშანთა სულითა, ნაზად აშვენებს კეკლუცად ტრფიალთა დამაწყლულითა, და ფერს მისცემს ყოვლთა ღაჟღაჟად თვალითა დაულულითა.

5. სძალი შემკულა კეკლუცად სიწმინდით, უმანკობითა, შეშვენის მისა ასოთა სამსგავსო იყოს მკობითა, მან მიათხოვოს ერთ კაცსა უფრჩქვენელად მოსამკობითა, და ცდა გაუცუდდეს, არ ითხოვს მსმელ-მრუმსა არაკობითა.

6. სძალს უვის წყნარი, სათუთი, ტურფა, კეკლუცი პირითა, მისი ტრფიალი შევექნილვარ გულ-ლახვარ განაგმირითა, გამოუცდელად არ მამლევს ოქრო-ხელ-დანამჭირითა, და თუ მამაცი ვარ, მეც [მ]მართებს, სოფელი დავთმო ძირითა.

7. ეზომ ტურფა სასძლოსთანა მომდომია ვიხარებდე, საქორწინე არ მაცვია, რომ შემიშვან, ვიხარებდე.

#25#

მიჯობს, რომე დავგლახაკდე, სოფლის საქმით ვიხარებდე, და ნუთუ მაშინ ღირსად ვიქმნა, ღიას კარსა ვიხარებდე.

8. კაცსა მართებს სატრფიალოს დაეძებდეს ტურფად კარგსა, არ შეუდრკეს შეჭირვებას, არ მიხედოს სხვისა ნარგსა,

ცეცხლიც მისთვის ბანზად უჩნდეს მეფობისა შენადარგსა,
და დასთმოს წუთი საშვებელი, მისით გვანდეს განაზარგსა.

9. სძალსა უნდა ჩემი მისვლა, მაწვევს მეტად დანახშირად,
ვერ მივსულვარ უხამსობით, თავი მიჩანს მოდუხჭირად;
მწიკვლითა ვარ შემოსილი, უღირსალი, ჩემად ჭირად.
და უნათლოა ლამპრის ზეთი, მისგანა ვარ განამწირად.

10. რა შეიტყო ესე ჩემგან, მორიდებით მეკრძალების,
ებრძანა, თუ: „ეგე საქმე კაცთააო დანაკლების,
ვეძებ კაცსა კაცთა წესსა, საღირსალსა ჩემის ხლების,
და პირუტყულთა მიბაძვათა ჩემგან ვითა გაემღების?“

11. ვინ პოა მეფე მდიდარი ქვეყნად ამისი მქნელია,
შროშანთა ფეროვნებითა კაბა ემოსოს ვრცელია?
თვით სოლომონცა ვერ უძლო, ნახეთ, ამბავი ძველია!
და იგი თივანი ჩემს წინა თორნესა ჩასაგზენია.

12. ოქრო და ვეცხლი რა არის, სპეკალნი, მარგალიტებით?
მიწაა სხვადასხვა ფერი, კვლავე მიწათა იდებით.
ყოვლი სოფლისა დიდება გაცვდება, ვინცა მიხვდებით.
და მეტრფიალეთა შეშვენის გარეგან განაკიდებით.

13. მრავალ-რიგია ყაყაჩო სიტურფის ფერადობითა,
სუნი არ უდის საამო, გამხდარა განაგდობითა,
სუნის სიკეთით ჩამფალი არ ნახვად მის ოდნობითა.
და მას პატივსცემენ, მასზედ ა საყნოსლის იმედობითა.

14. ანწლი ხელად შემოიგდო, ავ-სუნს მიგცემს, გაგიმწარებს,
შამპრა მოგვხდეს მოსაკრეფად, საყნოსელსა გაგიხარებს,
რა სოლინჯი პურსა შერთო, ჭამას ვინდა დაიზარებს?
და ორთა იყავ მობაძავი, გაუვლელი ერთის არებს.

15. ფუფუნი ხორცთა, შვენება სურნელთა მრავალ-ფერია,

გონიერთაგან ესე რამ არად-არ შესამზერია.

#26#

მატლს ხედავ რაში ფუფუნებს, რა კარგად დაუჭერია,
და მასვე მიაგავს მიმდევი, ბრძენთ ასრე დაუწერია.

16. მივგავარ ვარდსა ტურფასა ეკლისა მონახშიროსა,
ბულბული ჩემთვის ტრფიალი მის გამო მონამჭიროსა;
დასთმოს ყოველი, სოფლისა შვებისა განაპიროსა,
და მაშინლა ჩემი შეყრისა ხლება არ დაეძვიროსა.

17. „ნუ მოზარეობ – ებრძანა – თუ ჩემკენ გინდა რებანი,
დანაცემულთა ყოველთა მივეცი აღდგინებანი,
უხვებით მისდის მრავალთა, ვისაც რისა აქვს კლებანი,
და გული შემსჭუალოს ჩემზედა, ინდომოს ჩემი ნებანი.“

18. მეტრფე სატრფოს მაძებარი პირველ მართებს მო ნათელსა,
ბნელმა კაცი დააბნელოს, ჭირით ბამე, მონათ ელსა;
შემყრელს მართებს დაიცადოს, მაშინ პოპეგ მონათელსა,
და დაუცდელად ეს, იცოდე ეშმაკისა, მო ნათელ სა.

19. რა მესმა ესე იმისგან, მომხვდა გულისა ამება,
მის კარს მივმართე მაშინვე, ვისთვისცა მქონდა წამება;
დიდად იამა, რა მნახა ჩემი ამგვარი წამება:
„რაცა იცოდე, მიაბე – მიბრძანა – დაუხანება.“

20. მე მოვახსენე ყოველი, რაც გულსა მქონდა დებანი,
დაურიდლად და უშიშრად მას მივეც ჩემი ნებანი,
ან დამარჩინე, ან მომკალ, მაქვს ამის იმედებანი.
და გნუკავ, მაჩვენო სატრფოსა ცხოველი ბრწყინვალეებანი.

21. ვით გაქო, ქების მაარსო, მჭვრეტელთა სალხინებელო,
ბრძენო, მშვიდო და მდაბალო, კეთილთა წესთა მდებელო,
ბოროტის გამოუცდელო, არცა თვალისა მგებელო,
და შენ საყვარელო ყოველთა, ყოველთა არა მხლებელო.

22. ვარდს გადარო, არ იქნება, სუნით, ფერით
შენგან ვარდობს,
თვალ-უძილოს ნარგისთაებრ შენი უფრო განავარდობს,
მზესა მიაქვს შენგან სხივი, მეფეთ ზედა შენით ბედობს,
და ნეტარმ შენთა შემჭვრეტელთა, ვაგლახ ვინცა რასმე
ყბედობს.

#27#

23. ბულბულს ვარდი შეეწამა, შენვე გაქებს ენა-მრავლად,
ცის ფრინველნი ჭიკჭიკობენ დღე-და-ღამე შეუკრავლად,
ხმელთა წყალთა მოძრავები, რაც არიან მაშიგ მავლად,
და უკრთებიან სხივსა შენსა, კაცთა თვალი განაკრძალად.

24. მდელიო ყოველ-წლივ მცენარობს სიმწვანით რამე, გაქოსა,
ფურცელი ხესა მომხსნის, იგივე დაგვანახოსა,
შავდების ღამე სიბნელედ, შენ ნათლად გამოგსახოსა,
და საანჯმნოდ გასაკვირადმა შენივე ქება ზრახოსა.

25. კეკლუცია ტურფა რამე, უკაზმავი მოიბადით,
ვარდსა ახალ გაფურჩქნილსა სჯობს საჭვრეტლად მო ი
ბადით,
გულმა ჩემმა სიყვარული მისი უცხოთ მოიბადით,
და სიძულილი საგულისო მოიგლიჯე, მოიბადით.

26. მამწონს მისი სანდომობა ქებისათვის დაღალულად,
თვალი სხივმა დამიწუხა, კნინლა მექმნა დაღა-ლულად.
ასრე გავხე, ჩემი მნახი იტყოდინ დაღალულად.
და არ მიწამლებ, მამხდომია გული ჩემი დაღ-ალულად.

27. ამით უთხარ წამწამითა შესამსგავსი შესხმანია,
ამით ფერით წამწამითა ესმის გულში შესხმანია,
ამით შექნა წამ წამითა თვალ-მარგალიტო შესხმანია.
და ამით მოვრჩეთ, წამ წამითა მადლი წყლულებრ შესხმანია.

28. მოვიუბნე შენი ქება არცა ერთი საკადრისი,
შენ სხვათ აძლევ შესაქებსა, ღირსი არი ვინცა რისი,
მაგრამ კაცნი უძლურნი ვართ უმაღლესის რასმე თქმისი,
და შენ სხვა ხარ და ქება სხვაა, უშვერია ზრახვა მისი.

29. მისთა ტრფიალთა კეთილი არ მიეცემის კარითა,
სიყვარულითა მისითა გული, გონება კარითა,
მისისა მიახლებითა ეშყსა სურვილი კარითა,
და ეგება რომე გელირსოს შესვლა სამოთხის კარითა.

30. თუცა მოვკვდე ნეტარ შენთვის, რა სახელში ჩამეგდება?
ცეცხლი მწველი მედებოდეს, რად მეწყინოს მისი დება?
სხვა სასჯელსა რად დავზარდე, უფრო გული დამედება?
და შემემთხვიოს შენთა სხივთა სანახავად გარდ მოდება.

#28#

31. გულს მისცემს უცხოდ შვებასა, ოდეს ვისმე შეეყრების,
თვალს ის უნდა, სხვათ სპეკალი ცუდად რასმე შეეყრების,
სამუდამოდ ვერ მიმხდომთა თვალთა ცრემლი შეეყრების,
და ვინ არ მისდევს სადევარსა, მას ლახვარი შეეყრების.

32. თუცა არა ვარ საფერი შენისა ტრფიალებისა,
მონად მიყოლე ნაფრდილად, მდიდრობაზედან კლებისა,
მომიტკბი რაც რამ გაწყინე, მემწე რაც მომეველებისა,
და ნუ მიმცემ მტერთა საყვედრად, მყავ ღირსი ახლო ხლებისა.

33. სურვილისა ზღვათა შიგან მან მომადგა მასე, მასე,
ესე მიყავ, შემომზღუდე გარეშემო მასე, მასე,
საბრხეები მისგან ჩემზე, რომ გახეთქო მას ემასე
და შაქრისაგან უფრო ტკბილი მისი ეშყი მასე, მასე.

34. როს მეტრფისა ტრფიალება გულსა ჩემსა დამაჯერა,
მშლელი მიშლის უცხო რიგად, ლამის კიდევ დამაჯერა,
მეუბნების: „ყმაწვილი ხარ, არ იციო დამა ჯერა.“
და მაგრამ მისმა სიყვარულმა ისევ მასვე დამაჯერა.

35. გაბრწყინებისთვის სანთელი ერთს ფერხზედა დგას, ტირისა,
ცეცხლის წვით არის მიმღები საწადლის განაპირასა,
მიხავს, მეც ვიდგე, ვიწოდე, დამბანი ცრემლით პირისა,
და ეგებ რამ მნახოს, შემიტკბოს ტრფიალმან გამძლე ჭირისა.

36. ნუ მიმცემ ცეცხლსა საწვავად, მიყავ ამისი ვსებანი,
შენს წინ მამყოფე უღირსი, რომ აღმისრულდეს ნებანი,
შენის ქებითა ვიშვებდე, მქონდეს გულისა დებანი,
და ნათლად გამოვჩნდე ნათლითა, მტერთ რა ყონ იშნის გებანი.

37. მისა სამსგავსოდ მაგ ქვებსა ცუდად აწითლებ იამან,
ჟამი გამოჰხდეს მანამდის, იმას უდაროს ია მან,
ზილფი ხუჭუჭად ნაგრუზი რით ნახოს ურცხვად ი ამან?
და მისად შეყრამდი თუ დავრჩე, მოიწყენ, თუცა იამან.

38. გულს მებაღედ მიდამოსა ბაღად ვამბობ ძველის-ძველად,
ყინვას მისად გამახმობლად და სიცხესა მისთვის მწველად,
თუ წყალი სცემს, მზე დაატფობს, მებაღეა ლხინთა მზმელად,
და ჩემსა გულსა ორიველა საშოვარად მეტად ძნელად.

#29#

39. დავრჩი ასე, აღარ მშვენის, არცაღა მაქვს მოსაგონი,
რათ ვიხმარო, აღარ ვიცი, მქონდეს კიდევ მოსაგონი,
გამიცუდდა ცოდვის ნაცვლად ყოვლი რამე მოსაგონი,
და მტერსა დარჩა, აღარა მაქვს ჩემი სრულად მოსაგონი.

40. გული სევდისა სალხენად განსა ვკარ ა ჭარხალითა,
გაველურდე და გავიჭრე, დავრჩე ვით ა ჭარ ხალითა,
მზევ, გული ჩემი ტყვექმნილი მისწიე, აჭარ ხალითა,
და საზღოდ ვიკმიო სიცოცხლე, ვატარო ა ჭარხ ალითა.

41. ვერვის ვხედავ სოფლისაგან ჩემებრ რასმე წარმონარცხით,
ჩემი მათზე ავი რამე არ თუ კაცთა წარმონარცხით,
გარდამაგდო მართ ვითამცა საწუთრომან წარმონარცხით,

და ის დიდება პირველ ჩემი აღარა მაქვს წარმონარცხით.

42. ჩემსა საქმესა უგბილი სანთლისა მსგავსად მოველი,
თავისა მტერსა ძალს აძლევს თავისა დამაწვეველი,
შენს წინაშე ვარ მცოდველი ცოდვისა ძალის მძლეველი,
და ვა, თუ დავიწვა, შევიქნა შენგანცა დასაწყველი.

43. მან მიბრძანა: „რადგან მოხველ, ნუ სწუხარ და ნულარ ზა რობ,
რაცა გამცნო, იმოქმდე, სხვათკენ გულსა ნულარ არობ,
წვრთანი ჩემნი დაიმარხენ, უმეცრებით ნუ იმწარობ,
და მაშინ მიხვდე საწადელსა, თვალით ცრემლსა დააწყნარობ.“

44. „თუ დაიმარხავ შენ ჩემსა სიტყვასა, სწავლა-თქმულებსა,
საყურებრ ყურად გაიყრი და დაიმკვიდრებ გულებსა,
დღეთა შეგძინებს ამ სოფელს, ზეცას აღაფრენს სულებსა,
და აქ მოგეცემა კეთილი, იქაც მორჩები წყლულებსა“.

ათი მცნება

45. ცხოველი რასაც მოქმედობს, მოელის მოსავარგოსა,
მოქმედს ჩვენ-გამო რა ერგოს, ქმნულისგან დაენერგოსა;
გიყვარდეს, მისა სახელზე უქმად ნუ შესძრავ ბაგოსა,
და არ გეჯობინოს პირუტყვი საქმესა დასადაგოსა.

46. მიწაც იხარებს უსულო, რა დღე მოუვა ზმნისანი,
მფშოვნობით ყვავის, მწვანობით, რა სითბო ნახოს მზისანი;

#30#

შენცა იხარე მეტყველმა დღესასწაული ღვთისანი,
და ყვავილის მსგავსად აჩვენე ღვაწობა კეთილისანი.

47. ჭია რა ბოჟსა შემზადებს, მოიცავს მისა გარებსა,
ქარი არ ეცეს საწყენი, არ მიხვდეს გასამწარებსა,
თუ ის მთქმელზე ამას იქმს, რა ვხედავთ შეუგვარებსა,
და მისთა მშობელთა პატივის-ცემას რად დაიზარებსა?

48. ბრძენი მხეცისებრ რადა ხარ მესისხლე, კაცის მკვლელია,
მამულად მრუში მუდამად, სხვისა სხვაზედა მკვლელია,
თაგვებრ მპარაობ, დასძვრები სადა გზა გაუვლელია?
და ცილსა ნურავის დასწამებ, კაცობაშია ძნელია.

49. გული ნუ გითქვამს ირმულად საამოდ ცოლსა სხვისასა,
ნუ მონაგებსა ჯიხვისებრ მოყვასთა სანახვისასა;
სხვასაცა გამცნებ ახალსა თავისა შენახვისასა,
და სასძლოს ტრფიალი არ დასცდე გზასა მას დანახვისასა.

შვიდი საიდუმლო

50. რაცა იშვების შობილი, მშობელსა შეემსგავსებით,
უმართებს, იშვნენ სულისგან, სულითა მოისავსებით,
დაიბეჭდენით ბეჭდითა, გიცნან ვისი ხარ დასებით,
და ვედარ გიპოოს მპარავმან მოცული ზეშთა ზესებით.

51. ვინ ზიარდების ზიარსა, საქმეა განა ერთია!
ზიარებისა მიღებით კაცი შეიქენ ღმერთია,
მღვდელს აღუარე ნაქნარი, სწავლანი შეიერთია,
და მორჩილებითა მოარე, ნაბურდით გამოერთია.

52. წყლისგან მიეცეს ფერები, ნაყოფნი იქნას მთელია,
ზეთის კურთხევა აგრევე ავისა დამანელია;
წერომაც იცის წინმძლოლი, როს უსხენ გზანი გრძელია.
და მღვდლის კურთხევისა პატივმან გაგიადვილოს ძნელია.

53. ყოვლმან იცის მისი ჯუფთი, რომ მოშენდეს გვარის-გვარად,
ჩვენცა გვმართებს ვიყოლებდეთ, სოფელს ვიყოთ მრავალ ჯარად,
არ პირუტყვებრ უქორწინო კაცთა წესთა დასაზარად,
და მღვდლის კურთხევის შენდობითა შემიერთნეთ გასახარად.

სასიკვდინენი

54. შვიდნი მოგიტხარ სჯულისგან საიდუმლოსა რიგები,
მან მოგცეს გზანი კეთილნი, ვის სიბრძნის სახლად იგები,
აწ შვიდთა გეტყვი ცოდვათა, სწავლა სწავლასა მიგები,
და საზარო მომაკვდინენი, მის გამო ლახვარ იგები.

55. ფარშამანგი ბოლოს გაშლის, გაიფურჩქენის, გადიდების,
ეგონების, ჩემგან კიდე ქვეყნად ვინლა იდიდების!
კატას თვალსა გარდაავლებს, მოდრკების და შეშინდების.
და ამპარტავნად ნასაქმარი ამის მსგავსად არ იქების.

56. ციცინათელა მალლონ უნდო შუქისა კრთომითა
არვის იდარებს მის ტოლად, მის გულში მისაზომითა;
ფრინველნი დახვდენ საწყალსა, ვერ გაესწოროს ომითა.
და აგრევ მოგვივა ჩვენ, კაცთა, ამპარტავნობის ნდომითა.

57. არაწმიდება ძალსა გავს, ნაყროვანება ღორისა,
გასინჯე მათი საქმენი, ვინმე რად მოიხმარისა?
შენ მცონარება მატლთაებრ ცოტას მწვირესა არისა,
და უჟამოდ მრისხანებანი ყაპუზინათ ა გვარისა.

58. მეშურნე ბუზსა მიაგავს ყინვისგან ღონე-კლებითა,
ანუ შიმშილით მომემარსა, მივარდნით, მირულებითა,
სახლსა გაუთბობ, შაქარსა რა უზამ მიახლებითა,
და მაშინ დაგასხამს ისარსა სამწაროდ დაწყლულებითა.

59. ანთრისთვის კაკალს გახვრეტენ, ხელ-შეჰყოფს ნახა ზე სადა,
არ დასჯერდება ცოტასა, მჯიღვსა აღივსებს ძესადა;
ველარ დაადრობს ამრიგად მტრისაგან გახდეს კვნესადა.
და ანგარსა ბევრჯელ მოუვა ეს საქმე ამა წესადა.

ნეტარება

60. ცხრას ნეტარებას მოვიღებ, მაღლის საქმესა დიდებით,
სასძლოს ხილვისა ტრფიალმან ქმნას ესე მონაზიდებით,
მისნი მოქმედნი ამაღლდენ სოფლისგან განაკიდებით,
და გაცუდდეს ეშმა მოყვსითა ანგელოზთ მონაზიდებით.

#32#

61. ვნატრი გლახაკთა სულითა მე, მგლოვარესა გულითა,
მშვიდსა, მშიერსა, მწყურვალსა სიმართლის განაგულითა,
მოწყალეს, წმიდას გულითა, მშვიდობის მყოფთა სულითა,
და დევნულსა სიმართლისათვის, ყვედრებით გულსა წყლულითა.

62. მიკვირს, სოფელს რასთვის დავშვერ, რომ ვიცოდი მისი
ზნენი?

ვაგემოვნე გული ჩემი, სულს არ ახლდა კეთილთ მნენი,
ხორცი მწადდა უკვდავ მყოფად, ზრქელად უჩნდა მოსასმენი,
და ახლა დარჩა საკიცხელად, სულისათვის გაუმხენი.

63. სულს ეტყვის ხორცი: „ვერ ნახე ფრინველნი განაჯარები,
ანუ პირუტყვთა სიმრავლე, ხეთა, მდელოთა არები,
ქვედამძრომელთა მიწათა სულ წარმავალი ნარები,
და რად მიმე ჭირსა უხსნელსა ბოლომდი გაუხარელი?“

64. მწადს ხანი დავყო მოკვდავმან, ვარ ამის მონამჭირნენი,
ვიხარებ რასმე წამსვლელი ნივთისა შენამზირნენი.
ბრძენო, უკვდავად შექნილო, მეფე ხარ ჩემზე ვინენი,
და რასთვის მიმიშვი საწადსა, შემექენ მოსაწყინენი!“

65. უთხრა სულმან: „რადგანა ვარ პატრონი და შენი მეფე,
ჩემი ხარო ჭური რამე, სამყოფელი, გასასეფე,
მოვდეგ შენსა სანდომელსა, რაცა გწადდეს, გიიეფე,
და ნივთთა შენთა შეეერთვი, მე გავხდები მტერთ საყეფე.“

66. ძაღლსა ძვალთა მოხვრისაგან კბილსა სისხლი ედინება,

ემლაშება, მეჭველეობს, გაუსრულდა მისი ნება;
ძვალი დარჩა უვნებელი, გაუმრავლდა კბილთა ვნება.
და სოფლისაგან შემსჭვალულთა ასე მიხვდა შენანება.

67. რა მოუტევ ავაზასა, ვერ შეიპყრობს, ითაკილებს,
მომშვიდებს მეპატრონე, იგ დაიგდებს მისა კილებს:
ავად რამე მოგიტივე, შენ გწამობენ ცუდსა ცილებს,
და ჰგავს ქებისა მოყვარულნი თავისთავის გამაწბილებს.

68. ბლუნძველა ყაჯსა აკეთებს, ვერა-რად მოიხმარებსა,
ცუდად ყოფნისა სანაცვლოდ დასაქსელავად არებსა.
დავრჩი მისებრივ უსაქმო, მოვშორდი სპათა ჯარებსა:
და ხან იმასა ვიქ, ხან იმას, ვატარებ სოფლის არებსა.

#33#

69. სჭირს სოფელსა, რა კარგს მოგცემს, ჭირიც თანვე მოაბეროს,
ავსა კარგსა მოადევნებს, თუ გასინჯავ, დაგაჯეროს,
შემოველი ავზე კარგსა, ღმერთმან ეგეგ ამამდეროს,
და ვა, თუ წუთმან საწუთომან დღენაკლული მოაბეროს!

70. წყალი შეღმართსა ადგილსა რა შეხვდეს, დაწყნარდებისა,
ნელ-ნელა მოსდევს უკმორე, შედგომით გადიდებისა,
შეიკრებს ძალსა, ან გახეთქს, ან თავსა გარდვარდებისა,
და ასე ხამს, კაცმა სიწყნარით საქმე ქნას გულსადებისა.

ტაეპი

71. თუ შემოუცდი ისრიმსა სიტკბოსა მომცემელია.

ლექსი

72. რადგანა ხარ ორი სოფლის საშოვარად მონამჭირი,
და ვით იქნება ორი ნესვი ერთის ხელით დანამჭირი?!

73. სვავი ძვალსა გამოიზომს, ჩაინთქმების, ანუ არა,

რა გასინჯა, შეუძლია, აღარარად დაეზარა,
გაისინჯე შენი საქმე, სამეტოა ან საკმარა,
და შესაძლისა აღმოსწიე, ნუ ეძიებ გარის-გარა.

74. ნახე, ფუტკარი ზამთრისთვის რამთონს შრომასა ნახავსა!
სადა აქვს მისი სამყოფი, მრავალსა შეინახავსა;
ვინ ამ სოფელსა დაშვრების, ზაფხულად გამოსახავსა,
და შეიკრებს უტკივრებასა, მუნ სხვასა რაღად ჩმახავსა?

75. ზამთარი ამად უქია, მიწას მიეცეს წყალია,
ზაფხულის სიციხე დაადგეს, ამწვანდეს შესაწყალია,
მლაშეს ქვიშასა არა აქვს სანაყოფონი ძალია,
და მას მივბაძე, არ იქნა ის უნაყოფო მშრალია.

76. მიწისგან გამომავალი მიწადვე მიმქცეველია,
ვერას ვერ იტყვის უარსა, სატკბოა დასაწველია,
რაცა ვისგანვე გამოვა, მისდავე შემთხვეველია.
და ნუვის აბრალე, შენვე ხარ თავისა გამრეველია.

#34#

77. მოწყალეა კალატოზ[ს] გავს, თავის საქმეს მუშაობდეს,
აგურს დასდებს ხელისაგან, სხვისაგანვე ევსებოდეს,
რაც დახარჯო სიუხვითა, კვლავ უფროსი მოგხვდებოდეს.
და რადღა ზოგავ სხვისა შენთვის, ცეცხლი აღარ გეგზებოდეს.

78. ძაფსა სჭირს, რაშიც ჩააგდებ, მის ფერს დაიჭერს ახავი,
ილეკრო მისთვის მათა სჯობს, არის ამისი მსახავი;
ფერისგან ფერი იცვალოს, არავინ არი მნახავი,
და სასიკეთონი სისრულე პირია მართლის მზრახავი.

79. ნახე, ნარინჯის ფოთელი თუ ფერთ როგორ მწვანობსა!
სიციხეში მიგავს, სიცივე სუნ-ფერსა გაუვანობსა;
აგრევე ყრმა გამოუცდელი სოფლად ამასვე ჰგვანობსა,
და რა დაიცდება, ფერად და სურნელად შესაგვანობსა.

80. რაცა ვინ ქნა ამ სოფელსა, მასვე მიხვდა მისი წილი.
ამაზე ბრუნავს მბრუნავი, სხვა რა აქვს რამცა გებული,
და შექმნასცა ორი მოყვასი გაყრილი განთვისებული.

81. რაცა რამე ცარიელი ადვილია ასაღებლად,
მძიმე რამე გაჭირდება აწევითა გასაღებლად,
დაიმძიმე თავი შენი სიბრძნის ფერის გასაღებლად,
და საალქატო გაგიხადოს მტრობის კლიტემ გასაღებლად.

82. მერცხალი სჯობს იადონსა, ის უფროა ნაქებარი.
შინ გვიზის და დაგვჭიკჭიკობს იგ ძვირად რამ სახლებარი,
ხმოვანების უსულითა ვინ თქვა რითმე ნაკლებ არი?
და უსმენი და ბევრის მთქმელი შედარებით დამლებ არი.

83. მოინდომო, ოქრო იყო ურიოშო, ფეროვანი,
გამრავლებით გარდაადნევ, წიდა ნახო დანაწვანი;
მას კაცი სჯობს რამდონ რიგად, რამთონი აქვს შესაგვანი,
და არ გადადნეს მრავალ-რიგად, არ იქნება კაცთა მგვანი.

84. ვაშლსა ხედავ, უნდო ხილსა, რა გვარი აქვს შვენებანი!
თვალს ალხინებს, საყნოსელსა, პირის არის ა ნებანი.
თვითონ კაცსა გონიერსა გჭირდეს რითმე ნაკლებანი,
და ავი არის გასაგონად სამწუხარო, სავნებანი.

#35#

85. მიეგვანენით ეკალსა ყრმა ახალ-ნორჩი რგულეებსა,
ბერი-ბანბასა გაჰქონდეს, გამოითბობდენ გულეებსა,
ნუ სატაცურსა გველსა გავს, იჩემებს მის უსულებსა,
და ვერც ხუთოს მოგცემს, ვერც შხამსა, სარგოსა
დასაწყლულეებსა.

86. ნუ ჰბამავ კაცსა უმდლოსა, განადიდარსა მთა ვითა,
უმეცრებისა სისრულეს გონებს ყოვლისა დავითა,
მიუშვებს ღმერთი, გასინჯოს სიკეთით, განათ ავითა,
და გაუცუდდების ბოლოჟამ ნაქნარი დასანთქმავითა.

87. დასჯერდი, რაცა მოგეცეს ღვთისაგან მონანიჭარსა,
მოთმინებითა დაუთმე მაღალსა გასაბიჭარსა,
რა დაანახვებ უფალსა თვალითა დაუხუჭარსა,
და დაგაგვირგვინებს საამოდ, შეგმოსავს გამოუჭარსა.

88. რა არის, თაგვებრ მსუნაგობ, დასძვრები კარის კარადო?
ამას თაყვანსცემ და იმას შესტირი სულთქმით, მწარადო,
ძაღლებრ ლაქუცობ, მელისებრ ატყუებ შეუგვარადო,
და მომცემი სხვა გვყავს, ცუდია, დარჩები გარის-გარადო.

89. დამაკვირებს, სოფლისათვის კაცი ასე რად იჭირვის?
ანუ ვინცა მოსახმარად, გამაფიქრებს, ვით იჭირვის!
უხამსთო მისცემს სიმდიდრესა, ზოგნი ხამსნი მწვე იჭირვის,
და საუკუნოდ შეიგვარლის დახვანჯული, დაიჭირვის.

90. რადგან კაცია მოკვდავი, უნდა დაურჩეს რამე და,
სახელისაგან უმჯობე რამცა ჰქენ, რამც იამე და?
მოგიგონებენ ყოველნი ამითი ჟამით-ჟამედა,
და მოლექსობაცა იქნება ამის რამ შესაწამედა.

91. ტოლსა შინა გამოჩენით არა სადა დამედარა,
მტერთა ზედა რას მარგებდა, თუცა სადმე დამედარა!
თუ დამაკლეს, რა დამაკლეს, საქმეშია დამედა რა?
და მაგრამ ბოლოს ყველა ვინმე, რა გავსინჯე, დამედ არა.

92. ზღვაში ვნახე ღელვის მთები მომავალი თავს დაცემად,
ერთსა წამსა ხუთჯერ უფრო სულს ველოდი გასაცემად,
იგ ანაზდად გარდაჰქარდა, ლხინს მივეცი ბუკსა ცემად,
და რაღას ვსწუხვარ ჭირთა ჩემთა, სოფელია ასე მცემად!

#36#

93. ჩემებრ ცოდვილთა საქმენი პეპელიკისსა მიჰგავსა,
რა გაანათებს სანთელი, ის მწუხარებას იგავსა,
იშვებს, იხარებს, განსცხრების, ვერ ბედავს მისსა იგავსა,

და ბოლოდ დაიწვის იმისგან და ჩავარდების იგ ავსა.

94. თუ თივა ცეცხლით გაზარდო, ცხვარს მისცე საჭმლად
მგელია,
დათვი მაედანს აბურთო, ვირი ქნა კაი მზმელია,
ტვირთი პეპელას აკვიდო, ჭრელი ფრთით გამფრენელია,
და აღვისრულდების მაშინდა, რაცა გაქვს საწადელია.

95. აბრამ შვილს კლავს, იეფთაცა მას უქეს და მას უგინეს,
და უადგილოდ კარგიც რამე არად ვარგა, გიქეს წინ ეს.
და არ იცი, თაფლი არა ღირს ფუტკრის კბენად და წყინებად!

96. ტურფად კეკლუცად ნაქმარო, მისო სანდომო არევ და,
მიჯნურთა გულის მორევი უცხოდ რამ რიგად არევდა,
მისი ნარნარად მიხედვა მისთანა მჯდომთა არევდა,
და ტანს კვიპაროზის მემშურნეს იქით და აქათ არევდა.

97. ღაწვი ჰქონდა ვარდის ფურცლად, პირი შროშნად, ტუჩი
ლალად,
თვალნი მელნად, წარბი სათად, თმა სუნბულად, კბილი
სრალად,
ყელი ვეცხლად, ძუძუ-მკერდი ბროლსა გვანდა განათალად,
და ტანი ალვად, ხელ-მკლავები მოგრძე მშვილდებ მოსაკრძალად.

98. წავალ, მეცხვარეთ დავდგები, ვივლი მთებსა და ბარებსა,
ნარგიზს თვალთ ნაცვლად უყურებ, თმისათვის სუმბულით
არებსა,
ტანად საროსა მრხეველსა, ვარდსა ღაწვთ მაზიარებსა,
და მოვრჩები, ზამბახს უმზერი, თეთრ პირით არამდარებსა.

99. შემოდგომა ხარ, წაართვამ ფერსა და სურნელებასა,
ზამთრისა უფრო გაახმობ მინდორთ შვენების ხლებასა,
დაადუხჭირებ მშვენვართა, მისცემ ხორცთ ფერთა კლებასა,
და ვეფხებრ კისკასად მქცეველსა საბანს ქვეშ მისცემ ძლებასა.

100. ვად, სიყრმისა ყვავილი რა ტურფა მოსახმარია,
თვალი ბრწყინვალედ მხედველი, ყური სმინებად მხარია,

#37#

სხვადასხვა-რიგი ვარჯიში, რა შვება, გასახარია,
და არც მკვდარი, არცა ცოცხალი, ვაი სიბერე მწარია!

101. წადილი და ძალი, სიბრძნე მჭედლობად გაქვს შესადარი,
მზე აღმასად, მთვარე ლალად, იაგუნდად ვარსკვლავთ ჯარი,
ცა ოქროთ და მინაქარად ქვეყანაა მრავალ-გვარი,
და ამით გიცნობთ, ამით გიქებთ, მექმენ სულის გამახარი.

102. ქალწულებისა ვარდი ხარ, სიწმიდის ბაღსა რგულია,
ფერად გაქვს უმანკოება, უბიწოება სულ ია,
რტოდ გამოიღე მოკვდავთა იგ უკვდავება სრულია,
და ფოთლად გასხია წყალობა, განჰკურნე ჩემი წყლულია!

103. ხეო უფოთლოვ, მოისხი შენ ფოთლად ქრისტეს წამება,
მათ ცოდვის სიციხით მაშვრალთა იმ ჩრდილით მიეც ამება,
მკურნალად ხილად სამსჭვალის, მიხარის, მტერი დამება,
და პირველისებრივ დასთრგუნე, რომე მწამს წმიდა სამება.

104. სახლად გქონდა უდაბნო და სანოაგედ მკალი, თაფლი,
ჩვილ-სამოსლად ტყავი მძაფრი, სარტყლად გერთყა არა
მსწრაფლი.

შესაქცევად ქადაგება, ვინც გისმენდა, წყალში დაფლი,
და სულსა ჩემს შეეწიე, გაუხადე მტერი ლაფლი!

105. ბადედ სცვალე ენა შენი, კლდეზედ დადეგ, ფეხ უძრავად,
ზღვას ესროდი მღელვარესა, თევზთ იპყრობდი არა ავად,
იმაზედა აღეშენა ეკლესია მტერთ სადავად.
და მწყემსო, მიხსენ, პირმეტყველთა არ შევიქმნა დასაწვავად!

106. მის ნათლისა დანახვითა გული მისი გაუხურდა,

სამხრეთისა ბეებნისგან მას იმისთვის უფრო სწყურდა,
ტრფიალების შავარდენმა გული უპყრა, მას მოსურდა,
და შევიდა და ნათელსილო, ანანიას მიაშურდა.

107. იგ გვრიტი ქალწულებისა ეცა შენს გულის ბადესა,
სიწმიდის ტრედნი შენს გარე მახეს ხვდენ, არ იცადესა,
სიკეთის ორბმა სრულ მოვლო ქვეყანა, ცად იცადესა.
და პავლე ჭირთ მთმენო, სისხლ-მდენო, მტერთ ბრძოლით არ
მაცადესა.

#38#

108. მამწყლეს საკვდავად, მცირე მიდგს სული საწყალად მდებარსა,
წყლულის შემხვევი არვინ მყავს, არც სალბუნთ მდები
მნებარსა,
უფრო სწადს, რომე მამსგავსონ უმწარე ლახვრის მგებარსა,
და მიშველე, სრულად არ მამკლან შენის ქრისტესა მგებარსა.

109. თევზთ ნადირობით მიგზიდა უდაბნოს გვრიტმა მხლებელად,
შეუდეგ კრავსა, გასწავა, იზრდების, მე ვარ მკლებელად,
ზაფხულის მზეებრ აღმოჰხდი, ჩრდილოს მთბობ მანათებელად.
და მეწიე მეცა, ანდრია, არ მიქნა საბნელებელად!

110. რა გიწოდა, დაუტევე ნავსა შინა ბადის მსმელი,
მამისა წილ მამა პოვე სულისა და ხორცის მზდელი,
მისთვის იყავ დღე-და-ღამე სისხლ-დაქცევის მიწყვიც მცდელი.
და მიოხე რა, მიძაბუნა მტერმა, რომ ვარ დაუცდელი.

111. ქორწინება დაუტევე, მკერდს მიეყრდენ, საყვარელო,
უნაყოფოვ, ხეო ტკბილო, ნაყოფისა მრავალ-მქნელო,
ყვავილად გაქვს სახარება, კაცთა სულის დამტკობელო.
და მიშველე რა, იოანე საყვარელო, სამბობელო!

112. მამის კითხვით გამოისხი შენ ყვავილი სუნთა მყნოსი,
მის სუნისგან შენ შეექენ მხეცებრ გულთა ყრმათ უმხნოსი,
პირ-მეტყველად გარდამცვლელი უსწავლის და მიუმგნოსი.

და ჩემს სულს მიეც ჰე, ფილიპე, სმენა ტკბილთა სასმინოსი!

113. გული გექნა ანდამატის უმაგრე და გასადარი,
უკვდავ ძალმა შენ შეგმოსა იგი სიმხნე შეუდარი,
ბნელის ნისლით დაფარულთა გაუნათლე, მოუდარი.
და შენ, ბართლომე, მიშველე რა, ვარ ამისი მემუდარი!

114. ურწმუნოებით განჰფინე სარწმუნოება სრულია,
ინდოთა სიცხით დამწვართა შენ მოუგრილე გულია.
უკვდავის სახლის შეიქენ ხურობის განმაგულია.
და გვედრივარ, თომა, მიშველე, რომ არ წამიწყმდეს სულია!

115. უცხო რამ ზვერი აღილე, აროდეს შემწიკვლდებისა,
იგი ნათელი უსაზღვრო რაღათლა მოგაკლდებისა?

#39#

განუყავ სულსა მრავალსა, მსმენელი განახლდებისა!
და მათევ, მეც წილი დამიდე, რომ სული მინათლდებისა!

116. წმიდავ იაკობ, ალფესი, შენ ჰპოე გულის ნებანი,
ვისთვის გსუროდა სიკვდილი, ჭირი, ტანჯვა და ვნებანი,
თავს იდე, აწ გაქვს მათებრივ პატივის დაუკლებანი,
და მსწრაფლად მოიღებ, რასაც სთხოვ, მეც მომეც ცეცხლის
ვსებანი!

117. ლებეოზ, მერმე გეწოდა თადეოზ მოციქულია,
განხრწნადსა პირი აქციე, უხრწნელსა მიეც გულია,
ისარი გესო ასერი, ვერა სცან ისრის წყლულია,
და აღმოფხვარ ჩემში, რაც იყოს ცოდვანი დანერგულია.

118. ორის ხითა ზეცად აღხედ, წმიდავ სვიმონ კანანელო,
ჯვარმა გიხსნა, ჯვარმა მოგწყლა, შენ ნათელო დაუნელო,
განათლე ბევრი თემი, მათთვის იქმენ გამომხსნელო,
და მამარჩინე, არა ვნახო სატანჯველი იქ საბნელო.

119. სიმყრალისთვის მოკვეთილზე შენ აღმოხველ გია სხმული,
მის გიისა სურნელებით გაუმთელე კაცთა წყლული,
ქრისტეს იქმენ მეტრაპეზე, ადასრულე მისი თქმული.
და მიშველე რა, არ შევიქმა მტერის მახით მე დანთქმული!

120. გემოვანთა სასმელთა წილ ცრემლის იყავ გამოძხდელი,
მარხვა უფრო გემოდ გიჩნდა, არა შჭამე ცხოვლად მზდელი,
სამურკვენლო გზად შეგექნა, რისაც იყავ მიწყვიც მცდელი.
და ძმას უფლისას გევედრები, ცოდვათ ჩემთა მექმნა მხდელი!

121. მას მიჯნურად რად ჩააგდებ, ვის არ ჰქონდეს ესე გულად:
მოყვისისათვის თავი თვისი არ დაედვას მონაკლულად,
არ დაეთმოს სოფლის შვება და დიდება მისი სრულად,
და ვისცა რასმე ეკრძალოდეს და არ ექნას მონაძულად?

122. უხამს მიჯნურს, თავის წინა იჯდეს, იყოს მისი მგონი,
შემსჭვალოს სული, გული, სხვა არ [ჰ]ქონდეს გასაგონი,
დღე-და-ღამე მას ამკობდეს, ნუმცა უნდა გასაგონი,
და მან ამითი შეიწყალოს, მოლბეს, ექმნას ხვეწნის მგონი.

123. მიჯნურს მართებს გაუწყვეტლად სარჯელი და ჭირის ქონა,
მწვე ელტოდეს სოფლის ლხინსა და არ იყოს ხორცთა მონა,

#40#

გრძლად იცოდეს სიყვარული, არ ანაზდად ცუდი კონა,
და დაუთმოს და მოიჭირვოს, თუ რამ მიხვდეს მისთვის ღონა.

124. თუ მიჯნური კაცში დავა, ან სწადიან კარგის ნახვა,
გაუგრილებს გულსა მისსა, აღარ ძალუც სულთქმა, ახვა,
გარდაუქცევს გულსა მისსა, ვედარ უთხრას სალბო ზრახვა,
და აღარ ჰქონდეს გონებასა მისის სახის გამოსახვა.

125. თუ ტრფიალი მისსა სატრფოს ევლტის, მისგან ეშორება,
ისიც მისგან უკურიდებს, არ ექნების ერთად რება,
მტერი მოვა იმათ შუა, ფათერაკის ძლიერება,

და ჩხუბს დასთესავს ასე რიგსა, ძნელი იყოს მოგერება.

126. მეტრფე სატრფოსთვის ტიროდე, რომ გექმნას უფრო
ლმობილი,
შეფრფინვიდეს და შემზერდეს, გლახ, გული ლახვარ-სობილი,
განაგდოს ცუდი ლაღობა, სიმდაბლით იყოს მკობილი,
და სიყვარული და სიმშვიდე მან შექნას თვისი დობილი.

127. ნუ გგონიათ მიჯნურობა დიად ადვილ შესამართი!
თუ არ დასცდი თავსა თვისსა, ვერას საქმით ვერ წარმართი,
ნება სრულად მოიკვეთე, საქმენი ჰქმენ დაუმართი,
და მაშინ მიხვდე საწადელსა, გზა შეგექმნას განამართი.

128. თუ ტრფიალებ, ყოვლთვის იყავ საბრძოლველად შეჭურვილი,
მხნედ იყავ და განძლიერდი, მტერი გყვანდეს მწვე ურვილი,
ნუ შედრკები დაცემასა, მისი გქონდეს შენ სურვილი,
და სიყვარულსა იგონებდი, ფარად გქონდეს დაბურვილი.

129. უგუნურსა სჭირს ფიქრითა სვე-სვიანობა, დიდება,
მრავლის თემისა დაპყრობა და საუნჯისა მიდება,
ჩაიტკბოს გულსა, ახარებს, არ აქვს ხელისა კიდება,
და განიფთხოვს ხახა მწყურვალი, მუცელი გაუცივდება.

130. კარგს მოლაშქრეს მონაზონზე ნუ ჰგონია თავი მცირად,
თუ ის სჯულსა ადასრულებს, შენ სჯულსა სცავ მონამჭირად;
ცეცხლს თუ შეშა თან არ ახლავს, დაშრტების და იქმნას
მწირად,
და თუ ერთმანერთს არ უმწობენ, ორნივ იქმნას კარგზე ძვირად.

#41#

131. ოქრო მიწაა მანამდინ, სანამ ცეცხლს არა ნახავსა,
პატივს, შუქს, ფერსა მიიღებს, ველარა ჰპოვებ ნახავსა;
აგრევ სიკვდილი კაცთათვის წყალობით ამას სახავსა,
და უგუნურნი და უსწავლნი ამაზე ავსა ზრახავსა.

132. ნურც იმძიმებ, ნურც იხარებ, ან იშოო, ან დაჰკარგო
რაცა მოვა მოსავალი, სასიამო თუ საკარგო,
ბევრის ცდით და მოჭირვებით, დაიჯერე, ვერა არგო.
და ჩემი ყველა გააცუდა, ბარგი იყო რაც საბარგო.

133. რა მოვა საქმე საზეო, ნახეთ, მის გამო ელისა,
ბევრსა ეცადა, იჭირვა, ვის ქართლში გამოელისა;
რაღა ვიუბნა სოფლისა, ქალაქით გამო ელი სა?
და თუ კარგი თვითან არ არის, სხვისგან რას გამოელისა?

134. შენი ტრფიალნი შენს ნახვას სიზმარსა შინა ჯერანო,
თვალი იმისი შენს თვალსა აჟუჟუნებენ, ჯერანო,
ვერა მწერალმა ვერ აქოს, საფერად დაგსვას ჯერანო,
და მისი შუქისა სადარი, ვინ შეიქნები, ჯერანო.

135. დამრგველმა მისმა მოიმკოს დარგულთა მისთა ნაყოფი,
არცა წაუხდეს იმისგან, არც ექნას მისგან ნაყოფი,
კარგი ზეცამდე ამაღლდეს, ავმა სახლში ქნას ნაყოფი,
და რაც რბილად ჰგონოს, უმაგრდეს, ვით ბასრი წყალსა ნაყოფი.

136. იოსებისთვის განეგო ეგვიპტეს განმთავრებანი,
ძმათ სასიკვდილოთ იწადის, მას დასცდეს ეს განგებანი,
მას მიხვდა ამით ის საქმე, არ თუ მიეცა ვნებანი,
და რად ვწუხვართ, რადგან არ არის განგების მოცაკლებანი.

137. ნუ გიკვირს მკვდართა აღდგომა, მკურნალნიც იქმან სახესა,
ცეცხლსა-წყალ-მიწა-ჰაერსა გამყოფს ბალახსა და ხესა,
მღვრივით აწ წმინდას შერევენ, კვლავ ჰყოფენ მასვე სახესა,
და ღმერთიც ასე იქმს, რას სცთებით, რად ებმით უხსნელს მახესა?

138. ეს სოფელი ჰგავს ყვავილსა ტურფა კეკლუცად ქმნულებსა,
სიციხე წვით, ყინვა დაზრობით, სცემს მზე-ღრუბელი
წყლულებსა,
წყალი წაახდენს და გვალვა მოუშლის მას უსულებსა,

და მოთმენის მეტი წამალი რა ვპოოთ ამ საკრულებსა?

#42#

139. ყვავილთა ტურფა ბიბინი, სანდომი არემარენი,
მწადს გაზაფხული, ტოლთო უთხრა: აღვიძრნეთ არე მარენი.
ვინც გაიკმარებს, რა არი, ვექ იყოს არემა რენი,
და ჩემი ნახული თუ ნახო, გაკვირვოს არემარ ენი.

140. ვნახე ბერი ყრმათა უყრმე და ყმაწვილი ბერთ უბერე.
ბერი ცუდათ მწვე აჩქარდა, ყრმა დაწყნარდა, რაც უბერე,
უხუცესი არას ნაღლობს, უმცირე სწუხს: ვარ უბერე.
ის უფროსი იბერება, ეს უმცროსი არს უბერე.

141. თუ შენს ტვირთს შენ კი არა ზევ, ნუ ჰკიდებ სხვას, ვერ
აზევსა.

142. თუ სიტყვას კარგა არ კრძალავ, მზირნი სხედს, მოიტაცებენ.

143. ისარსა გავს, პირით სიტყვა რა გატყორცო, არ მობრუნდეს.

144. ბუზს მწვე მიჰგავს, ამპარტავნად, ურიდობით მოარული,
და არ იციან ფთა თხელი აქვს, ვერას უზამს საქმე მტრული.

145. კაცს გულს აურევს, თვარა და ბუზი არ არის ფინთია.
და თუცა შენ ავი არა ხარ, არც კარგი გამოგინთია.

146. ცუდად ვიყავ სოფლისაგან, ესე რამე გავაუბნენ,
ვერა ვირგე ნაღველთაგან, სევდა უფრო გავაუბნენ;
დამცა ცოდვამ საკურველად, როს ხელთ ვიგდე, გავაუბნენ,
და ბრძენთა თქმულსა არ მივხედე, ზურგი მივეც, გავა უბნენ.

#43#

მაჯამა

[შესავალი]

1. ჩემთა ნათქვამთა მოწმობა კვლავ ლექსმა მიყო მაჯამა,

ცრემლთა ნაკადმა აავსო, ნახეთ, გაცნობოთ მაჯამა;
B5 დამწვა სოფლისა სიცთურმან, ველარა სცემოს მაჯამა,
და უკეთ არ მწამდეს იმისგან, მკითხოს მეჩიტმა, მაჯამა.

2. კეკლუცთ ზედა ხარ ხელმწიფე, ტრფიალთ ცეცხლს უდებ
მალამით,
B7 მანდით ნასროლმა ისარმა გული გამიპო მალ ამით;
სხვას ვისმცა ეძლოს კურნება, ცუდად შვრებიან მალამით,
და მიჯნურნო, მოდით, მიტირეთ, ცრემლი მავასხეთ, მალამით.

3. გიშრისა მშვილდმა, მელნის ტბამ, გლახ, გული წყლული მიწამა,
B8 ბროლმა და ლალმა გარევით ლამის დღეთ სიგძე მიწამა,
ცრემლი მდის მიწყივ თვალთაგან, ვეჭვ, გულმა შენმცა მიწამა,
და რად არ გეწყალვის მიჯნური, შესჭამოს უდროდ მიწამა?

4. ცეცხლს უგავს ლაწვთ ცეცხლისგან უფრო მწვავს, უფრო
მედება,
B11 რა ვნახე მიწყივ საჭიროდ, ფეხი მახესა მედება;
მიმტაცა სული, დღეს იქით რას მარგებს გულის-მე-დება!
და მიტირონ ძმათა საწყალი, ან და თუ ვინმე მედება.

5. რა მოვილო, ეს არ ვიცი, შენთვის მსგავსი იგავები,
B12 გაგიძვია დიად მიღმარ სიგონჯე და იგ ავები;
ტრფიალთ შენთა სალალობოდ იწმინდები, იგავები,
და ჭირსა ძნელსა, გაუხსნელსა ამ საქმითა იგ ავები.

6. ლექსსა მოვეევ სამიჯნუროს, ვარ ტრფიალი განახელი,
B14 დამიწუხა თვალნი სხივმან, ველარა ვეკენ განახელი.

#44#

გიშრის თხზულმა ტოილომა ზული შეკრა, განა ხელი?
და შეყრასა ჰგავს მზის და მთვარის, თუცა თავი გან ახელი.

7. სრულად სიბრძნისა საუნჯის კარი, რაც მქონდეს, დამელოს,
B20 ან მაგალითი პლატონის, ან პითაგორის დამელოს,

ვჯდე გულის მძრახად სამუდმოდ, თავი ქვე სადმე დამელოს,
და საკადრად შენსა ქებასა ვერ ვიტყვი, სულიც დამელოს.

8. თვალი მიგიგავს ჯერანსა, წარბი ზანგუბრელს, სულო, და,
B₂₂ შენმა ზაგისა ციმციმმა ფერი ყაყაჩოს სულ ოდა;
აღმასის პირსა სადარით ხამს მზისა სხივი სულოდა,
და საბრალოს შენთა ტრფიალთა, სიცოცხლეც, გული სუ[ლ]ლოდა.

9. გენახათ მისი სიტურფე, გული სხვა რიგად ქცეოდა,
ეტყოდა თავსა: „არ ვიცით, აწ რა ნუგეში ქცეო და“.
B₃₃ ხამს, ამ ჭირისთვის თუ გეძლოს, შეგიპყრათ სვეო, ქცეო, და.
და მართ მისწუროდათ მათ სული, გაცლოდა, გაცაჰქცეოდა.

10. თვალს მისცემს წყალსა პირველებრ, რა ნახოს სული და გული,
B₂₅ ყვავილისებრივ გაშალოს მისგანვე გული დაგული,
გააღოს კარი ლხინისა, ჭირისა კარი დაგული,
და გაშალოს ვარდი კუკური, ჩემში ა მისი დარგული.

II

11. რა სჯობს მაისში ტფილისსა, ვარდი ვარსკვლავებრ ესხასა,
B₂₇ მწვანედ ღელავდეს გარემო, ცის ცვარი მასზე ესხასა
თუ არ უშმაგი, ვინცა ქნას, მაზედა რითმე ესხასა?
და მე ასე მითქვამს: უთუოდ ის კაცი იყოს, ეს ხასა.

12. ზარს ჩასაგდებსა ქორებსა აშურებდიან სატევად,
B₃₃ მოვიდენ, შექნან ნადიმი, სახლსა ზარობდენ სატევად.
რა ბრალი არის, ეს ჟამი კაცსა შეჰქნოდეს სატევად?
და სისხლისა ცრემლსა გაეწნა გუგა საბრალოდ სატევად.

13. რა ივნისში წყლებმა შტონი გაამრავლოს გარდადენით,
B₃₄ მის წყვეტისა შექცევისთვის მოარობდენ გარდადენით;
ბელტსა ჰყრიდენ, იძახოდენ: „ძელი ძელსა გარდადენით!“
და თევზსა ჰყრიდენ ნაპირზედა, არ ეტევის, „გარ დადენით“.

#45#

14. წყალსა ნაწყვეტსა მწვანეზე მჭვრეტელნი მზერდენ ას ერით,
B₃₇ იჭერდენ მაშიგ კალმახსა, იძახდენ: „დაჭერ ასერით!“
კვლავ მოდიოდეს მინდორად არჩვი, ირემი ა სერით,
და მისმან მნახავმან ეს მითხრას: ეს ისე ვაქო ასე რით?

15. ჯერგის მფრთხალსა მონარბოლსა ხარსა შამბი ედებოდეს,
B₄₀ დამაშვრალთა წყაროთათვის გულსა ცეცხლი ედებოდეს,
ჩამოვიდენ, კარვად დასხდენ, წინა რქანი ედებოდეს,
და უგზავნიდენ დანიშნულთა თვისთა, გინდა ედებოდეს

16. როჭოს ლაპი მომავალთა შექნან ბევრი საგალია,
B₄₁ გნოლი წითლის დევნებითა ქვე მიწაზე საგალია.
კალმახისა გასაწყვეტლად დაუნაყონ საგალია.
და ვა, სოფელმან დღენი ჩემნი აწე ცუდად სა გალია!

III

17. რას ვარგა კარგი საჭმელი მარილზე მოუწონია?
B₆₇ ვისამცა მძივი აღმასად ყირათით მოუწონია?
აწ ვხედავ კარგსა ნასეტყვად, ავია, მოუწონია,
და შალგსაც ყვავილი დაარქვეს, მას თავი მოუწონია.

18. ვიყავ მოყვსისა სიმაღლე, მტერთა დამცემი, მხარავი,
B₇₀ ყმათ პატივისა მდებელი, მიმცემი, მიწყვი მხარავი;
სამღთოც ვიცოდი, საეროც, მექმენ აწ ზურგი მხარ ავი,
და დაუნაშავლად შემექნენ უწყალოდ ძვლისა მხარავი.

19. არ ვიშიშვი, რადგან რომე თაყვანსა ვსცემ ღვთისა კრავსა,
B₇₆ უსამართლოდ მტერთა ჩემთა საკვრელითა ისი კრავსა;
კიდევ ეტყვის წმიდას მერკვირს, ივლიანებრ მასცა კრავსა,
და აყარყუმებს ტყავსა ჩემსა, აწ ბოხობსა რომე კრავსა.

20. მტილი ყვავილით აღვსილი მე ნებით ჩემით ვინარე,

B78 ჭირნი ეგზომნი ურიცხვი ჩემკენ, არ ვიცი, ვინ არე?
სულ გამიმტერდენ მოყვასნი, აწ, მითხართ, კარგი ვინ არე?
და ძნელსა დავები, თუ შენვე არ მიხსნი, შექენ ვინ არე.

21. ცრუმან სოფელმან სიმუხთლით, მწვე მიკვირს, ჩემთვის აგო რა,
B79 მან კაეშანი უხსნელი შეყრით შეჰყარა, აგორა,

#46#

ვერ მომიძვრია, არ ვიცი, გულსა ასეთი აგო რა?
და დღე ჩემი წინათ წარსრული ყრმათ ჩიკორისებრ აგორა.

22. საწუთროსა ცხენსა ვიჯექ, ლურსმანი ვქენ მონაწევი,
B81 მრავლად იდგა ბაღსა მისსა ხილი მწიფე, მონაწევი;
რაცა მწადდა, მას ვიხმევდი, ხელით მქონდა მონაწევი,
და ახლა ვქნილვარ მტერთ სახრალად, იქით-აქეთ მონაწევი.

23. აღმემართა კაეშანი, ეს არ ვიცი, როს იხაროს,
B82 ვინცა ღვთისა მიუნდობლად რამც იკეთოს, რამც იხაროს,
ესე-გვარმან თავი თვისი იპირუტყოს, ხამს იხაროს.
და კაცი ცრუ და უგუნური მომერიდე, ნუ ი ხარ ოს!

24. გამიფრინდა სვისა ქორი, არ თუ არი განა ხადად,
B82 ბედი, სვე და სპა-და-ჯარი ყველა მექნა განახადად;
ცრემლი მიმდის უფრო მისგან, რა სელი ქნან განახადად,
და მწვე მიჯობდა სხვაგან მევლო, განა დვალად განა ხალად.

25. ჰე, თაო, პირველ შვებულო, აწ უცხოს ჭირსა ვარდია,
B84 საკვრელსა ძნელად სახსნელსა, მთხრებლსა მოღრმოსა ვარდია,
მკვიდრი უმკვიდროდ შევიქენ, სამყოფთგან გარე ვარდია,
და ლაწვი შემქნია ზაფრანად, ვის ვერა მდრიდა ვარდია.

26. ვერ მივეც, რაცა მემართა, ხარკი სოფლისა მე ცადა,
B85 მოვიდა ქარი ხორშაკი, ანაზდად სამე მეცა და;
ვერ მოვიფარე საფარი, დამწვა სხვებთანა მეცა და,
და რა მწვე მიჯობდა, სიბრძნითა თავი სხვა რიგად მეცადა!

27. ის მოსავალი პირველი დასეტყვა, ასე მეხა რა,
B₈₆ ზე აღმართული სვე-ბედი ანაზდად, ვნახე, მეხარა;
სამსალის უფრო გამწარდა, რაც ამას წინათ მეხარა.
და არ გიკვირსთ, სოფლის სიმუხთლე, დემად შემქნია მე ხარა.

28. მაღლად მყოფო, სოფლისაგან ბოლოდ მიწად დაწყვეტილო,
B₈₇ სოფლის ნასთთა მსხვილად სთულთა უცხოდ რათმე
დაწყვეტილო,
რუო, ხარბად მომდინარო, მლაშისებრივ დაწყვეტილო,
და სახელოვანთ ბიძა-ძმათა, მამით უწყლად დაწყვეტილო.

#47#

IV

29. კაცს ვისმე სახლი სამყოფი, ზღუდე უყვარდეს ამბარით,
B₉₆ იგ ტყვიას როდის იქონებს, ამას უსუნებს ამბარით.
ვზარდო ფერადი ყვავილი, მოვილო მთით და ამ ბარით,
და მას ვინ გაუშვებს, გამკილვენ, ამან მისთანა ამბა რით?

30. კაცს შევხვდი ბრძენსა, ეს წიგნი მაზადაც უგემებია,
B₉₉ ვარქვი: „ამ ზღვაში ჩავარდნილს რა ხილი უგემებია?“
„რადგან გწადს სიტკბო – მან მითხრა – ჯერ ნახე უგემებია,
და ქვენარის თაფლი უეკლოდ არავის უგემებია“.

31. ყმაწვილს ატყუებ უცებსა, ყმას ამაყობით დარევ და,
A₆ შუაკაცს დაუცდელობით ხელსა სი!ჯაბნით დარევდა;
მაგრამ ბერკაცსა რაღა რჯის, ისიც იმათვე დარევდა!
და შენ გასცვდე, ჩვენ კი ქვე დავრჩეთ, იქ თუმცა ჩვენთვის
დარევდა.

32. სიბრძნით ალაგო ყოველი, საქმით ა განასრულითა,
A₁₀ წესიერებით შეამკო საზომი განა სრულითა,
უსხეულონი მსახურად, ზოგნი ჰყო განა სრულითა,
და არვინ დააგდო წყალობით კარითა განასრულითა.

33. ეზომ ტურფა სასძლოსთანა მინდა, რომე ვიხარებდე,
C₇ საქორწინე არ მაცვია, რომ შემიშვან, ვიხარებდე;
ასე მიჯობს, დავგლახაკდე, სოფლის საქმით ვიხარებდე,
და ნუთუ მაშინ ღირსად ვიქნე, ღიას კარსა ვიხარებდე.

34. სატრფოს მეტრფე თუცა სძებნი, პირველ გიხამს, მო ნათელსა,
C₁₈ ბნელმან, ვიცი, დააბნელოს, ჭირით ბაძე მონათ ელსა;
შეყრას უნდა მწვე გამოცდა, მაშინ ჰპოებ მონათელსა.
და დაუცდელად, ეს იცოდე, ეშმაკისგან მო ნათელსა.

35. კეკლუცია ტურფა რამე უკაზმავი მოიბადით,
C₂₅ ვარდსა, ახალ გაფუჩქენილსა, სჯობს რა ნახოთ მო ი ბადით;
გულმან ჩემმან სიყვარული მისი უცხო მოიბადით,
და სიძულილი შენგან ჩემი მოაგლიჯე, მოიბადით.

#48#

36. მომწონს მისი სანდომობა ქებისათვის დაღალულად,
C₂₆ თვალნი სხივმან დამიხუჭა, კნინლა მექნა დაღა-ლულად;
ასრე გავხე, ჩემი მნახი მეტყვის: ხარო დაღალულად.
და არ მიწამლებ, გამხდომია გული ჩემი დაღ-ალულად.

37. ამით უთხარ წამწამითა შესამსგავსი შესხმანია,
C₂₇ ამით ფერით წამწამითა ესმის გულში შესხმანია,
ამით შექნა წამ-წამითა თვალ-მარგალიტთ შესხმანია,
და ამით მოვრჩეთ, წამ-წამითა მაღლი წყლულეზრ შესხმანია.

38. მისთა ტრფიალთა კეთილი არ მიეცემის კართა,
C₂₉ სიყვარულითა მისითა გული-გონება კართა,
მისისა მიახლებითა ეშყსა სურვილი კართა,
და ეგება რომე გელირსოს შესვლა სამოთხის კართა.

39. გულსა მისცემს უცხოდ შვებას, ოდეს ვისმე შეეყრების,

C₃₁ თვალს ის უნდა, სხვათ სპეკალი ცუდად რასმე შეეყრების;
ვერ მიმხდომთა წინ სამუდმოთ თვალთა ცრემლი შეეყრების,
და უჯობს კაცსა სოფლით გასვლა, თვარ ლახვარი შეეყრების.

40. სურვილის ზღვათ უფსკრულშია მან მამიდგა მასე, მასე,
C₂₂ ესე მიყავ: შემომზლუდე, გარემემო მასე, მასე;
საბრხეები მისგან ჩემზე რომ გავხეთქო, მას ემასე,
და შაქრისაგან უფრო ტკბილი მისი ეშყი მასე, მასე.

41. როს მეტრფისა ტრფიალება გულსა ჩემსა დამაჯერა,
C₃₄ მშლელი მიშლის უცხო რიგად, ლამის კიდევ დამაჯერა.
მეუბნების: „ყმაწვილი ხარ, არ იციო დამა ჯერა“
და მაგრამ მისმა სიყვარულმა ისევ მასვე დამაჯერა.

42. მის დარად, მსგავსად მაგ ქვებსა ცუდათ აწითლებ იამან,
C₃₇ ხანი გამოვა, მანამდის იმას უდაროს იამან.
ზილფი ხუჭუჭად ნაგრუზი რით ნახოს ურცხვად ი ამან?
და მისად შეყრამდი თუ დარჩე, მოიწყენ, თუცა იამან.

VI

43. დავრჩი ასე, აღარ მშვენის, არცაღა მაქვს მოსაგონი,
C₃₉ რათ ვიხმარო, აღარ ვიცი, მქონდეს კიდევ მოსაგონი;

#49#

გამიცუდდა ცოდვის ნაცვლად ყოვლი რამე მოსაგონი,
და მტერსა დარჩა, აღარა მაქვს ჩემი სრულად მოსაგონი.

44. გული სევდისა სალხენად განსავცრა ა ჭარხელითა,
C₄₉ მზევ, გული ჩემი, ტყვექმნილი, მისწიე, აჭერ ხელითა;
გაველურდე და გავიჭრე, დავრჩე ვით ა ჭარ ხელითა,
და საზრდოდ ვიკმიო სიცოცხლე, ვატარო ა ჭარ-ხელითა.

45. ვერვის ვხედავ სოფლისაგან ჩემებრ რასმე წამონარცხით,
C₄₁ გარდამაგდი მართ, ვითამცა საწუთრომან წამონარცხით,

ჩემი მთვარე ავი რამე, არ თუ კაცთა წამონ არც ხით,
და ის დიდება პირველ ჩემი აღარა მაქვს, წამო ნარცხით.

46. მიკვირს, სოფლის გულისათვის კაცი ასე რად იჭირვის!
C₈₉ ანუ ვინმე ა მისის ნდომით, ვფიქრობ, ვცვიფრობ, ვით იჭირვის,
უხამსთ მისცემს სიმდიდრესა, ზოგნი ხამსი მწვე იჭირვის,
და საუკუნოდ ცოდვის გვარლით გარდახვანჯვით დაიჭირვის.

VII

47. ტოლსა შინა გამოჩენით არა სადა დამედარა,
C₉₁ მტერთა ზედა რას მარგებდა, თუცა სადმე და მედა რა!
თუ დამაკლეს, რა დამაკლეს, საქმეშია დამედა რა?
და მაგრამ ბოლოს ყველა ვინმე, რა გავსინჯე, დამედ არა.

48. ტურფად, კეკლუცად ნაქმარო მისო სანდომო არევ, და,
C₉₆ მიჯნურთა გულის მორევი უცხოდ რამ რიგად არევდა,
მისი ნარნარად მიხედვა მისთანა მჯდომთა არევდა,
და ტანს კვიპაროზის მემშურნეს იქით და აქათ არევდა.

49. დამრგველმა მისმა მოიმკოს დარგულთა მისთა ნაყოფი,
C₁₃₅ არცა წაუხდეს იმისგან, არც ექნას მისგან ნაყოფი,
კარგი ზეცამდე ამაღლდეს, ავმა სახლში ქნას ნაყოფი.
და რაც რბილად გონოს, უმაგრდეს, ვით ბასრი წყალსა ნაყოფი.

50. ყვავილთა ტურფა ბიბინი, სანდომი არე-მარენი,
C₁₃₉ მწადს გაზაფხული, ტოლთ უთხრა: აღვიძრნეთ არე მარენი,
ვინც გაიკმარებს, რა არი, ვეჭვ, იყოს ა რემა რენი,
და ჩემი ნახული თუ ნახო, გაკვირვოს არემ არ ენი.

#50#

51. ვნახე ბერი ყრმათა უყრმე და ყმაწვილი ბერთ უბერე,
C₁₄₀ ბერი ცუდათ მწვე აჩქარდა, ყრმა დაწყნარდა, რაც უბერე.
უხუცესი არას ნაღლობს, უმცირე სწუხს: ვარ უბერე,
და ის უფროსი იბერება, ეს უმცროსი არს უბერე.

VIII

52. რა მოვა საქმე საზეო, ნახეთ, მის გამო ელისა,
C₁₃₃ ბევრსა ეცადა, აჭირვა, ვინც ქართლში გამოელ, ისა;
რადა ვიუბნო სოფლისა, ქალაქით გამოელი სა?
და თუ კარგი თვითონ არ არის, სხვისგან რას გამოელისა?
53. ცუდად ვიყავ, სოფლისაგან ესე რამე გავაუბნენ,
C₁₄₆ ვერა ვირგე ნაღველთაგან, სევდა უფრო გავაუბნენ;
დამცა ცოდვამ საკურველად, როს ხელთ ვიგდე, გავაუბნენ.
და ბრძენთა თქმულსა არ მივხედე, ზურგი მივეც, გავა უბნენ.
54. შენი ტრფიალნი შენს ნახვას სიზმარსა შინა სჯერანო,
C₁₃₄ ვერა მწერალმა ვერ აქოს, საფერად დაგსვას ჯერანო,
მელნის ტბა ტურფად შვენოდეს, ვერ ედარების ჯერანო,
და მისი შუქისა სადარი ვინ შეიქნება ჯერანო?

IX

55. მიკვირს, თავი, ტანი, ფეხი ესრეთ ვითა ელამაზნეს?
ზორ-ტანისა უსულოთა ესაროვნეს, არ ევაზნეს;
ქარვის გარე გიშრის ბანდნი პირ-ნაქუფრად დაებანდნეს,
და საუბრისა საკრძალავად ლალის კარნი დაეზარნეს.
56. უსუფეობ შენ ლამაზი, მზე მგონიხარ, დგახარ რაზი,
ვინათგან ხარ ეგრე ნაზი, მნათობები იქით გაზი,
ხარ ფილთაფელთ დანახაზი, არვისგან ხარ მონაკმაზი,
და რად დაგიწნავს ლაღთა რაზი, მარგარიტთა ბუდე აზი.
57. ამართა ბროლისა სვეტნი, რა მზემან ნახა, იამა,
უფრჭკვნელი ვარდი კოკობი მიზიდვით მიიზია მა;
სამთავე ერთად იდინეს – ბროლმან, ლალმან და იამა,
და იტვირთა ცვარი ობოლი სადაფის კარმან ლიამა.

58. ორნივ ერთად ვთამაშობდით – შენ ქურციკი, მე ამაზი,
მე ულვაში სუმბულითა, შენთან თმითა მუშკ-ავაზი,
შენ ვარდი და მე ბულბული, შენ კაკაბი, მე გავაზი.
და შეგეყრები, პირს გაკოცებ, მომეწყინა მე თავაზი.

#51#

ქილილა და დამანა

***

1. მეც მიჰყევ სპარსთა ზღაპრისა თარგმანებისა მგებართა,
არავინ მიშვებს გარეგან მთათა და გინა მე ბართა;
არ ვგავარ არას საქმითა ვარდთა კოკობთა მკრებართა,
და რა უყო, გიხმეთ სამუდმოდ სახმილსა მძაფრად მგზებართა.

2. ვერ ვიტყვი ღირსად საფერად წმიდის სამების ქებასა,
მოსეც შლის ამოებაზე ღვთის სახელისა ხმობასა.
ზღაპარი მეთქვა ისიცა მაკმარე ამა მზობასა,
და ამისთვის აღარ მივხედე უშესავლობის გმობასა.

ანდერძი დიდს ჭირსა შინა მყოფის მეფის ვახტანგისა

ჟამსა მას პატიოსნისა და ამაღლებულისა, და დიდებულისა, დედათ
შვენიერებისა, თვითმპყრობელისა და ღვთივ გვირგვინოსნისა მე-
ფეთ-მეფისა თამარისა ესე წიგნი ეთარგმნათ, რომელი „ცხოვრებასა
ქართლისასაც“ წერილ არს. ამითაც საცნაურ არს: რაოდენსაცა საქარ-
თველოში ანუ არაკსა და ანუ იგავსა, ანუ ზეპირს მუნასიბსა ლექსსა
ახლა იტყვიან, უფროსი ერთი ამაში სწერია. მაშინდელი ნათარგმნი
ჟამთა ვითარებით დაკარგულიყო და შემდგომად ბატონს და-
ვითს, ბატონის თეიმურაზის მამას, კუსა და მორიელის არაკამდის
ეთარგმნა. მაგრამ არც ლექსი გამოელო და ზოგი სიტყვაც დაეკლო,
და არც გასრულება დასცალეზოდა. მე ის წიგნი ხელად შემომი-
ვარდა, ვნახე, რომ იყო სიტყბოთი და სარგოთი სრული. რაოდენი
ზღაპრის წიგნია, და ანუ მსოფლიო სწავლანი არიან, ამისთანა სარ-

გო და საამოდ საკითხავი არ იპოებოდა. ერთს სპარსსა, რომ მცირედ ქართული ენა და წიგნი ესწავლა, ამის შესრულება უთხარი. მან თარგმნა იწყო, მაგრამ ენის უცოდინარობით ვერც კარგა გამოიღო, და გასრულებამდის მეც ისპაანს წასვლა მომიხდა. ისპაანს რომ #52#

ჩაველ, მუნ ერთს სომეხს უთხარ (რომ სპარსული ესწავლა) ნაკლების შესრულება, და მან შეასრულა; მაგრამ ლექსი, სიტყვა და გაწყობა ბევრი დააკლდა. არა თუ ჩემის რისმე დანაშაულისათვის, არამედ სული უმჯობოა საზრდელისა და გვამით – სამოსლისა. ამისთვის მომიძულეს მე უსამართლოდ. და შემდგომად ამისსა თვისთაცა ჩემთა ნაცვლად კეთილისა მომაგეს ბოროტი, და აღმიდგეს შურად, და ამის მიზეზისათვის ტყვე მყვეს. და შემდგომად ამისსა ქირმანს წარმომგზავნეს.

ლექსი

მეტყვიან ხვალმე, რასთვის გაქვს ჭირი, ჭმუნვა და წყინება?
ქუჩუქას სახლსა ვსწუნობდი, როგორ ნუ მომეწყინება!
ახლა ქირმანსაც დამკარგეს, დამვიწყდა ამას წინება.
და არ ვეჭობ, შერჩეს ღვთისაგან, ვინც ჩემთვის ასე ინება.

რა მიველ მუნ, წიგნი სარგონი არ მახლდა. და ცუდათ ყოფნა სულისაც მაზიანებელად ვნახე და ხორცის საწუხრადაც. სხვა საქმე არა მქონდა რა, ამის შექცევას გამოვეკიდე.

ლექსი

ცუდად ყოფნისა წამალად ვსვი ცუდი შარბათებია;
მზე აღმოვიდა, მიადგა, ბარი იყო თუ მთებია,
მაგრამ მე მისი მწვერვალი არსით არ მომნათებია,
და ამისთვის სევდა-ნაღველი, გლახ, გულსა გამერთებია!

კიდევ ვნახე, რომ კაცისათვის მრავალი სარგებელი ჰქონდა, სასმენელადაც მწვე-ტკბილი და საამო იყო. და გარჯას აღარ ვრიდე ამის

მიზეზისათვის.

ლექსი

ეს ობოლი მარგალიტი დავაცვი და დავაშადე,
პირნი ჩემნი უსაზომო ამ საქმითა გავაშადე,
სიბრძნე ჩემი, რიტორება, მოვაწვივე მოცავხადე,
და მაგრამ ჩემთვის ამართული ვერ დავშალე ვერსით ბადე.

თუცა დამეკლოს რამე, ნუ დამგმობთ. ჩემი პირი ქვას ჰქონებოდა,
#53#

დადნებოდა ჩემი ფიქრი და ნაღველი ზღვის ალაგს აავსებდა. და
თუცა ვინმე უკეთ იტყვით, არ გიშლი, და კარგსა იქთ.

ლექსი

ვინც უკეთ იტყვით, არ გიშლი, არც არას მეწყინებისა.
მე ჩემმა ბედმა არ მომცა ჟამი ჩემისა ნებისა.
რაც ჯავრისაგან შევიძელ, ვთქვი რამე მე ლხინებისა,
და სხვა მეტი ვერა გავაწყვე თქმა ქების, გინდ გინებისა.

მე კაცის შეუტყობრობისა და მოუმაგებლობის გულისათვის ადვი-
ლისა და მსოფლიოს სიტყვით დავსწერე, რომ მკითხველთ სამძულ-
ვაროდ არ უჩნდესთ და ეს სწავლა გაუგონებელი არ დარჩეს.

ლექსი

არ ვიყავ სულად უცოდნი, ვიცოდი ენა მძიმები,
მეკითხა წიგნი საღვთო და საერო ამას წინები;
ვთქვი ენით მეტად ადვილით, რომ იყოს მოუწყინები,
და არვინ გამხადოთ ამისთვის საკიცხარ-მოსაყინები.

არვის გამართებსთ, ვისცა ხელად შემოგივარდესთ, ამის ამბის შე-
უტყობარი დარჩეთ, და ან მე რა ჰქირი მინახავს ამის თარგმანზე,

ისიც არ შეიტყობთ და არ გასინჯობთ.

ლექსი

კაცი გემოს მაშინ იცნობს, ოდეს ენა დააწოსა.
ღამესა ვარ უნათლოსა, მივემსგავსე მე მას წოსა.
აღსა ვზივარ ცეცხლისასა, სანამ გაქრეს, უნდა მწოსა.
და კაცსა ბედი ვერას არგებს, თუცა ღმერთი არ ემწოსა.

სპარსთ ენაში მეტად ტკბილად და კარგად უთქვამსთ. ამასაც ნახავთ, ლექსი ლექსად გარდმოვსთქვი უკლებრად, რომელი ოთხ-მუხლი იყო, ანუ ორ-მუხლი, ანუ ერთ-მუხლი, ანუ ათ-მუხლი, მეტი თუ ნაკლები, და ამბავი ამბავად. მაგრამ ლექსი სპარსული ქართულს ენაში ლექსად არ ითარგმანება, ამბად მოვა. და მე იმავე ამბის გალექსვა მოვიწოდომე. და ეგება ლექსი არ მოგეწონოსთ, გასინჯეთ რომ სხვის კაცისაგან #54#

ნათქვამს ამბავს მეორე ისე ვეღარ იტყვის. სპარსის ლექსის იგავნი ამის უკეთ ქართულად ვერ მოვიყვანე, თვარემ სპარსულში დიად გაწყობილია.

ლექსი

ეს ქილილა და დამანა ბრძენთაგან გამოთქმულები,
სპარსთა ენისა სიტკბოთი დაშაქრულ-დაამბრულები,
ვპოე და ჩვენად გარდმოვსთქვი ყვავილი ტურფად რგულები,
და ლექსი ლექსად და ამბავი არც ერთი დაკლებულეხი.

როგორც მათში იყო, ამბავი თავის ადგილს, და ლექსი თავის ადგილს დავსწერე. ამთონის ჩემის ჭირის ხელფასად ლოცვა და შენდობა რომ წესია, ავ-ენობის პირს მაინც ნურვინ გახსნით.

ლექსი

ეს წიგნი ბრძენთა ნათელი, სხივით და შუქით მზიანი,

ყურითა ტკბილად სასმენი. სულით ვარდი და იანი,
მკითხველთა სარგო მრავალი, არათი არა ზიანი,
და ვსწერ მეფე ვახტანგ ქართველთა, თესლ-ტომად დავითიანი.

მას ჟამსა, ოდეს ბრძენთაგან სამეცნიეროდ ამაღლებული სწავლანი
სპარსულის ენისაგან ქართულს ენაზედ გარდმოვსთარგმნეთ, ისრევე
სპარსულის ლექსის კვალად გალექსვა ამ წიგნისა ერთის რიგით
მოვინდომეთ, რომე ლექსის გაწყობის რიგები ისრევე სპარსული მი-
გვეცა. ჩვენ ჟამთა ვითარებისაგან და ერთა მოუცლელობით ვე-
ღარ შევასრულეთ. და მდივანს ონანას უბძანეთ, რომე ამ ტურფას
წალკოტის ყვავილნი ფეროვანებით შეჰკრას და ხელოვანთ გახალა-
სებული დრაჰკანი კავშირით შეასრულოს.

ლექსი

მერმე უბძანეთ მდივანსა, ჩვენსა კარისა მონასა,
სპარსულის რიგით გალექსვა; მანცა არ ცუდად მონასა,
შეჰკრავს და ტურფად შეაწყობს წალკოტის ვარდის კონასა,
და გააკავშირებს ხელოვანთ შექმნულსა ოქროს წონასა.

#55#

კვლავ მიხმეს ისევ ისპაანს

1. კვლავ მიხმეს ისევ ისპაანს, დამრჩა ეს შეუსრულები.
მამცეს პატივი მრავალი, ვა, თუ დავაბი სულები!
მან თავის ტოლად მადიდა, არ შემქნა უფლისწულები.
დაა წარმავალია ყველაი, ჟამი მიც გარდასრულები.
2. არ დამცალდა სხვას ლექსთა თქმა, მიხმეს ისევ კიდევ კარად,
ხორცისათვის საპატიოდ, სხვას ბევრ[რ]იგად დასაზარად.
რა ექნა, არვინ არ გამოჩნდა არასფერში მოსახმარად?
და მოუძღურდა ხორცი სუსტი, რაღა მეთქვა მსმენთვის მწარად?
3. არ იცოდით, არ გმართებდათ ჩემი ასე გარდაგდება?
სამთავსა და კვერსა შუა ჭიქა როგორ გამაგრდება?

ტალსა კვესა რა ჩამოჰკრავ, აბედს ცეცხლი მოედება,
და ცეცხლსა მძაფრსა ნავთს დაასხამ, მითხარ, როგორ დანელდება?

4. თვითვე ნანობენ უგბილნი, თუცა ბევრს ჭირსა მახესა,
ლომი დაბმული აეხსნას, ვაცსა გააბამს მახესა;
რადასღა ვეძებ სახვეწრად კლდესა, ტყესა და მა ხესა,
და რაც ერგოთ ჩემის ამ საქმით, აწა თვითანცა მახესა.

5. ჩემნო გულის შემტკივარნო, იწუხეთ და ჩემთვის ახეთ,
ჭირნი ჩემნი სხვათა ჭირთა მიახსნავსეთ, მიახსნეთ;
სოფლის საქმეს ყური უგდეთ, ან იტირეთ, ანუ ვახეთ.
და აბედინას-შვილის ამარ დავრჩომილვარ, აწ ეს ნახეთ!

***

ვით წინა ლექსი აჩენს, მე დამრჩა გაულექსავი და სულხან
გალექსა, ყაფლანისშვილმან, რომელი ბოლოდ მონოზონ იქმნა და
ეწოდა საბა.

#56#

ანბანთ-ქება

ასრე არის აგებული, ამგებელსა აქ აქებდეს,
ამკობდესცა, ადიდებდეს, ამისთვისმე აქა ქებდეს.
ამზრზენელსა, აღმშფოთველსა ანაცრებდეს, აქა ქებდეს.
და არმურისკენ ამწეველსა აღმასს აფთსა აქაქებდეს.

ბრწყინვალედ ბარუქ ბრძანებდა ბადვისთვის ბრძნულის
ბაგითა,
ბრძათ ბრწყინვალეზა ბევრობდეს ბეთლემურისა ბაგითა,
ბიწოვნებასა ბანევდეს ბერთ ბიჭთა ბრძნულად ბაგითა,
და ბორგნილნი ბილწნი ბაალნი ბორგვედენ ბუგა ბაგითა.

გწერს გედეონ, გულღრტუთაგან განიქიქა, განებასრა,
გვლარძნით გუნდთა გული გლუნი გაუფიცხა, განებასრა,
გვიხამს გმონოთ განკიცხულსა, გაეწყობის გან ებას რა,

და გარდიკარგნენ გვარნი გივნი, გაადიდე განებ ას რა.

დიდმა დიდებამ დიდისამ დიდებულები დარია,
დაბნელდენ, დაბრმდენ, დაცვივდენ და დაუბნელდათ დარია,
დაკეფამ, დაჭრამ, დაპობამ დიადობანი დარია,
და დიდებულისა დედისთვის დაიჭრა დედა დარია.

ესრეთ ექნათ, ებრაელი ეუბნების ესაია,
ევმანოელს ერი ესე ესადავა, ესაია;
ევიცხოდა ეროდია, ვჭობ ესხა ესა ია,
და ეხმაროდა ეგვიპტედა ენერწყვიან ეს აი ა.

ვისთვისცა ვლექსობ, ვით ვღირსვარ, ვით ვამბობ, ვინა ვარ დია!
ვიწროს ვრცლად ვლასა ვინ ვბედავ, ვახტანგ ვით ვკონო
ვარდია:

ვერა ვასრულო, ვით ვეჭობ, ვალსა ვახშურსა ვარდია.
და ვინ ვამო, ვისა ვბამევედე, ვინ ვისთვის ვითა ვარდ ია!

ზრზოლასა ზარსა ზიზინზე ზღაპრობაებით ზეზითა,
ზეიმით, ზარით, ზოგზოგნო, ზარობდეთ, ზრზოდეთ ზეზითა,

#57#

ზორვიდეთ ზირაქისაებრ ზეციერებსა ზე ზითა,
და ზელფასათვისცა ზარქაშსა ზომდენ ზონარსა ზეზითა.

ჭლენნი, ჭლამიტელნი ჭენათესავა ჭესავის,
ჭბგურნო ჭეშმაკისანო, ჭვლტით ჭედემსა ჭეს ავის,
ჭმამნენ, ჭემმნენ, ჭეშვილნენ, ჭეგვარებიან ჭესა ვის?
და ჭემცირებოდა ჭე პირმშო ჭებირებიან ჭესავ ის.

თაბორზედა თოვლისებრი თავადია თავად თვითო,
თუ თხრობასა თხრობულობდე თქვით თაყვანი თვითო-თვითო,
თხოვეთ თმოზა თბურის თქმისა თებარვალთ თიბათვითო.
და თანის-თანას თხოვნისათვის თხრობილიცა თქმულა თვითო.

იწყლა იესო ისრაილ, ინაფირებდა, იქოსა.
იხარებდიან, იშვნიან, იმით იტყვიან „იქოსა“
იზმდიან, იხმოვნობდიან, იმღერებდიან „იქოსა“.
და იგი იმითი იდიდოს, იპატიოსნოს, იქოსა.

კაცი კვალსა კომსისასა კიცვად კადრებ კარაულო,
კართ კრებულნი კადნიერი კრთომით კვალად კარაულო,
კოცნა კადრე კატაბანათ, კარიოტელ კარაულო,
და კონა კლერტთა კანაფთაგან კალათურად კარაულო.

ლოგინებრივ ლარკანშია ლაზარეა ლილეზღ ლულად,
ლოყა ლურჯი ლაჟვარდისფერ ლამაზობდენ ლმობით, ლულად,
ლხინისაგან ლოდაკითა ლია ლამავს ლულა-ლულად,
და ლექსობამა ლექსი ლია, ლაპლაპობსდა ლამის ლულად.

მოკლა მაღალი მეუფე, მიკვირს, მოკვდავმან მონამა,
მშობელმან მისმან მასზედა მტირალმან მიწა მონამა,
მითქვამს მართალი, მიჯერეთ, მაშ, მეც მივსწერო მონამა.
და მუნ მომცეს მკვიდრი მამული მე მუდამ მისმან მგონამა.

ნებთა ნაკრავთა, ნალურსმთა ნაწვეთნი ნიჟვენ ნაგებით,
ნახეთ, ნეტარი, ნათელი, ნაშენო ნებსით, ნაგებით.
ნათამამებნო, ნაგვემსა ნუ ნერწყვავთ ნეტა-ნაგებით,
და ნურც ნებას ნახავთ ნობათად, ნაზორნო, ნაჭეთ ნაგებით.

ოდეს ოხრასა ოხჭანზე ოხრიდენ ოხა ოხითა,
ოსანაებსა ორობდენ ორღანოებით ოხითა,

#58#

ორესტოს ონისიმესთან ონოფრეც ორობს ოხითა,
და ოხრება ოცი, ორმოცი, ოთხმოცი ოხრად ოხითა.

პასუხი პატიოსანი, პირო, პოეცა პარითა,
პირმშოსა პირველისასა პყრობას პირობდენ პარითა,
პატიოსნისა პარაკთა ბრწყინვალეზანი პარითა,

და პალამნი პავასაკითა პარპანჯობდიან პარითა.

ჟღვლიმოს ჟღლეტამა, ჟიჟინმა, ჟრჟოლამან ჟამი ჟირადო,
ჟეჟა, ჟლუტუნი, ჟღივილი, ჟონევდეს ჟირში ჟირადო,
ჟანგმან ჟამისამ ჟიჟინი, ჟარო, ჟოლაებრ ჟირადო,
და ჟალეთელთათვის ჟინჟილად ჟოლისა ჟვერი ჟინადო.

რადგან როტევდა როსკიპი რეგვნობას რწყვიდა რულადა,
რეტოვანთ როკვით როგორი რეცა როდიამ რულადა,
რამეთუ რისთვის როხევდა, რობდეს რადლამცა რულადა;
და რკინევდა რისთვის რიოში რობუამთანა რგულადა!

სცდებით, სოფლისა საშვებლად სვამთ საკრავითა სამებით,
საუკუნოსა საქებსა სიტყვასა სულსა სამებით,
სერაბინთაებრ სწირევდეთ საქებსა საქმეს სამებით
და სიმაღლე სთხოვეთ სიმდაბლით სიღრმესა სულით სამებით.

ტანჯვიდენ ტაძრეულები, ტომი ტომზედა ტანებით,
ტყველვიდენ ტაშსა ტკაცითა, ტერფებსა ტატსა ტანებით,
ტიროდა ტკბილი ტევანი, ტომისთვის ტკრცოდა ტანებით,
და ტანჯულმან ტანჯოს ტეტერნი ტარტაროზებში ტანებით.

უწინდელები უფალი უფალმან უფსკრულს ურია,
ურჩეულესად უყვარდა, უდაბნოს უძღვა, ურია;
უმაღლეს უფლებათასა უგმერდენ უღმრთო ურია,
და უპატიურნი, უსწავლნი, უგვანნი, უსუსურია.

ფრიადობდიან ფუტკარებრ ფერად ფინთისა ფარებით,
ფაფარუჯობდენ, ფრთხილობდენ ფაკელებისა ფარებით,
ფიცხელობდიან ფლობილნი ფასალანოსა ფარებით,
და ფიცხელნო, ფილასოფურად ფონებსა ფონავთ ფარებით.

ქერაბინთაგან ქებული ქრისტე ქმნულებამ ქორითა,
ქარნი, ქვეყანა, ქვემთრევნი, ქმნა ქურციკები ქორითა,

#59#

ქებულთ ქადაგთ ქვა: ქმნითო ქაბარწოვანი ქორითა,
და ქორებს ქმნულისა ქებისა ქორს ქება ქადაგო რითა.

ღვარბასობითა ღმერთისა ღლიანი ღრმათა ღებულა,
ღმრთაების ღირსსა ღვარულად ღუდღუდი ღაწვი ღებულა,
ღაღადებითა, ღრიალით ღვედი ღვედკეცი ღებულა,
და ღონობა, ღონვა ღავღავით ღრუბელი ღაღადებულა.

ყურთ ყოფადთა ყაყანისა, ყრიალისა ყეფა-ყოფა,
ყადავახად ყოვლად ყოფილს ყავთ ყობულში ყოფილ ყოფა,
ყმებრივ ყიფნო, ყოველთავე ყრისაცავე ყავით ყოფა.
და ყოფილისა ყივილისა ყონ ყოველთა ყოვლად ყოფა.

შეთნო, შემცდარნო, შეშლილნო, შლუებნო, შმაგო, შენაო,
შემოქმედისა შენისა შებმა შეჰქმნით, შენაო,
შავის შლამისგან შეგაგბო, შეგამკო შექნით შენაო,
და შარასა შესცდი შურიითა, შავმცა არს შენი შვენაო.

ჩვენი ჩვევა ჩავარდნისა ჩვენსა ჩვილსაც ჩაეხსენა,
ჩაჩვეოდენ ჩაგმობასა, ჩაეტკბილა, ჩაეხსენა,
ჩამოვიდა ჩვენთვის, ჩვენო, ჩვეულებას ჩაეხსენა,
და ჩხუბიანთა, ჩასაქვავთა ჩაეშურათ, ჩაეხსენა.

ცნობა ცხოვლისა ცხადობით ცნას ცქაფმან, ცრუმან, ცანითა,
ცხებულისათვის ცემანი, ცხარობაები ცანითა,
ცრცვის ცრუობისთვის ცხადობით, ცეცხლიმცა ცვარობს
ცანითა,
და ცბიერობაცა, ცანცალი, ცოდვა, ცაქცაქი ცარითა.

ძარცვეთ, ძრახეთ, ძმად ძრახულნო, ძლიერებით ძველნო,
ძირად,
ძესა ძველსა ძეგლისაგან ძვიდით, ძაგდით ძირად-ძირად,
ძენი ძაგნი ძღვენსა ძღვნიდენ ძნეულებად ძირაკს ძირად,

და ძრახულნებო, ძაღლებრ ძვინად, ძღარბებ ძილად, ძუნწად
ძვირად.

წყლეს წმინდა წბილთა, წყელთა, წარმართულისა წამებით,
წარბ-წამწამითა, წვერითა, წელითა წათდენ წამებით,
წელიწდეული წულები წარწყმედულთ წყევლას წამებით,
და წარსქდა წყარონი წყლისანი წანწკარით წინ წამწამებით.

#60#

ჭამოთ ჭირისტვის ჭმუნვანი, ჭრიჭინაებრივ ჭაპანი,
ჭრის ჭუილებსა ჭამანი, ჭეშმარიტისა ჭაპანი,
ჭეშმარიტისა ჭვრეტითა ჭყრტიალებს, ჭრტინავს ჭაჭანი,
და ჭაკს ჭაბუკურად ჭურვილთა ჭირან ჭიმანი, ჭმაჭანი.

ხან ხორცო, ხელო ხეებულო, ხან ხმელო ხოლმე ხანითა,
ხშირად ხიშერთა ხებულო, ხან ხმიანობცა ხანითა,
ხადუმთ, ხოჯათა ხროშია ხარხარებ, ხარბო, ხანითა.
და ხან ხბორებთანაც ხადილობ, ხმოზ ხარით ხნული ხანითა.

ჯარის ჯმელისა ჯშირ ჯმევით ჯაჯანი ჯორჯი ჯაჯულა,
ჯაშები ჯშირად ჯელდაჯელ ჯოჯბისა ჯარშოც ჯაჯულა,
ჯენეშა ჯამს, ჯოჯობთ ჯმეულნო, ჯატი ჯდებიან ჯაჯულა,
და ჯდალთა ჯოჯვითა ჯმოვნობით ჯალიჩის ჯაო ჯაჯულა.

ჯარში, ჯაბანო, ჯდომასა ჯერჩინება-ყავ ჯერთა,
ჯაგლაგს ჯღანითა ჯავრითა, ჯომარდო, ჯოჯოს ჯერთა,
ჯადვარ, ჯავზ ჯორით, ჯანასლან ჯამასპზე ჯავრობს ჯერთა,
და ჯავახეთს ჯარჩი ჯახველის ჯალჯი ჯურუმათ ჯერთა.

ჰავნი ჰასპიტებრ ჰარულნი ჰავში ჰატარონ, ჰარონა,
ჰალიარებდა ჰარსებას, ჰამბობენ ჰასე ჰარონა,
ჰამასაებრად ჰადმკული ჰადმრვისთვის ჰაბა ჰარონა,
და ჰაქონ ჰავი და ჰამთ ჰადმრვა ჰადეტოლების ჰამონა.

ჟეს სხვა სიტყვა არა აქვს, თუარ ჰაი და ჟმები,

ში, შენ ცოდვის მიმყოლო, სულო, სანამდის ჟ ები?
ში, კაცთ საქმის არქმნულსა, ხარებრ გიძახონ „ჭები“.
და შიდ რასაც იქ ბოროტსა, მასშიგვ მოიპო შები.

***

ჯუფთ არს არა ვის, ეთქვა არავის, თუ ვინ აწ ბრძანებს,
ვეჭვ, არს შემდგომი.
ემონე ქრისტესა, მას ჩემსა მწესა, უნდო, არ კეთილთ ფრიად
შემდგომი,
ამის ლექსვაში ვიყავ მწვე ვაში, ნუ ეჭვთ მყოლოდეს შემწე,
შემდგომი,
და ბრძენთ დავაბრალო, უცებთ ვერ მრავლო, ხომ ხარ რიტორთა
გზაზე შემდგომი.

#61#

ანბანთქება

(ეს ერთი ლექსი არის, ყოველს სიტყვას თავბოლოს ანბანი უზის)

არა ბრძანებ გიორგ დედად, ესე ვიყავ ზეზ ჴთერწად,
თმით იკარი, კუკ, ლალ, მომცემ, ნებვენ ოსოპროკო ჟვერად,
როგორ საამს ტახტ უკეთუ, ფეფ, ქექ, ლორდ ყუყ, შიშ
ჩამჩქერად,
ცივიც, ძემ, წეწ, ჴმუჭ, ხეხ, კოკ, ჯორჯ, ჴაიმისკ შიერად.

***

ცუდად ვიყავ და მომაგონდა, მთელი ანბანია სიავეს გარდა

ძოწ ტურფიფთ ხშჩჩ, გჯკებნ ქწლლდს ჟამზეც კი სჭყვბ
სიავესა.

#62#

სულხან-საბა ორბელიანზედ

1. რადგან დაშვრა ასე საბა, ქება მმართვეს აწყა მეცა,
შეუყრია მრავლად სიტყვა, რა ვიხილე, სიბრძნე მეცა;
სად ვნახევდი ასრე კრებით, ქვეყნად მევლო, გინდა მეცა,
და საქმით სცანით, თუ ვისწავლი, ვით ვინაღვლი, კიდევ მეცა.

სიყრმიტგან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლისა მსახველი,
სამოცდაექვს წელს იკითხა, სთქვა: ვერასი ბარ [მ]მარხველი.
იარა ბევრი ქვეყანა, ბევრისაც იყო მნახველი.
და ორბელიანმა საბამან სახელითა ქნა სახელი.

#63#

ყველის ქება

თოვლებრ სპეტაკი დაარღოს, ღვთისებრივ თვალებრ ბევრია,
მათუსალასებრ დღეგძელი, მაგდანლებ მტილად მზეურია,
გლახაკ ლაზარებრ სნეული ესავებ ფაჩვნიერია,
ყველად ნუ აგდებ, თუ ეს ჭირს, ლათინთა დაუწერია.

#64#

ეპიტაფია

1. მე უმცირესმან ძმათაგან, ვახტანგმან სახელდებულად,
ვქმენ ოთხ წელ მცხეთა, ურბნისი სადგურ-კამარა გებულად;
ტფილისს სიონი ხელახლა შევპერძე ქანდაკებულად.
და ჩემთვისცა სახლი სარკისა, შიგ ლხინი მოწონებულად.

2. სტამბა მოვილე ვლახეთით, ვამრავლე წიგნთა მელანი,
ქციის რუ ხუნანს წავილე, გაღმითად მოვრწყე ველანი,
მაშავრის რუ ხომ ტბას შევრთე, შიგ თევზი ჩავსხი ყველანი,
და ესე მთა მოვინადირე, ვხოცე ირემი, შველანი.

3. „სამართლის წიგნი“ დავსწერე, მსაჯულს არ უნდა ცილობა,
„ვეფხის-ტყაოსნის“ თარგმნობა, სხვა წერილთ არ ვსთქვა

ცილობა,

ჩემთანა მყოფთა ჭაბუკთა უქმნია კარგი ზრდილობა.
ბოლოს მიმიღო სოფელმან სიმდიდრე, მეფეთ-შვილობა.

#65#

ჩარხებრ მბრუნავი ლექსი
იმატა ასვათ ასეთი, ითესა თავსა ატამი.

***

აბანა ერსა მოშიშთა: ათშიშომ ასრე ანაბა.

აბანა დარად იღება: აბედი დარად ანაბა.

აბანა იშიშ რამეთუ: უთემარ შიში ანაბა.

აბანა არად აზედა: ადეზბა დარა ანაბა.

#66#

ვახტანგური

ორი მისი თვალი – ორი ჯერანი, ბოლოს მზერელი,
კეკლუცობის ძალით კაცის მწყენელი, გულზე მწერელი,
ჰნახეთ, მოყვასნო, საყვარელი, ჩემი თვალის მკერელი,
იმას უცხოთ ჰგავს ის ტურფა დაუჯერელი,
არა, არა, ის არ არის, მე საყვარელს ვიცნობ მისი მზერელი.

#67#

ამირ-ნასარიანი

1. ვინ შექმნა არსი ყოველი, ნივთი და უნივთელები,
სიუხვითა გვზდის წყალობით, არა აქვს გასაძნელები,
რა არს ქარხანა ესეთი საცვიფრო, მიუგნელები,
და ურწმუნოსა და მორწმუნეს როჭიკი უცდენელები.

2. თუ იწვრთნი, მითქვამს ნათქვამი ფილასოფოსთა ბრძნობანი,
სულისა შვების მიმცემი, ხორცისა გასამხნობანი,
ბედისა არად სახმარი, ცდისა და საქმის ნობანი,
და ყრმათა და გამოუცდელთა ბრძმედულად გარდადნობანი.

3. სიბრძნემ მიმზიდა საამბოდ ამბავი საამბელადო,

მინდა, რომ იყვნეთ მოყვასნი ურთიერთ უგმობელადო,
შევშაბდე რამე საზრდელი, არ სულა უგმობელადო,
და თქმა ადვილია, მოყვასო, ყურთ თუ ხარ მომგდებელადო.

4. გილანის თემთა არეთა თვით მეფე იყო მჯდომელი,
ვითა წესია სოფლისა, დაბერდა არად მდომელი,
შვილს მისცა თავის მეფობა, განაგდო დაუდგომელი,
და უბძანა ესე ანდერძი, რაცა აწ ითქმის რომელი.

5. პირველ მისმინე ნათქვამი უჭირო, გაუძნელები,
რაც რამ გინდოდეს სათქმელად, ანუ თუ იყო მქნელები,
მისსა სახელსა ხადოდე, ვინც არის გამაგნელები,
და არ დააცდინო მადლობა, დღენი მოგხვდეს თუ ბნელები.

6. გინდა სიმალლე აღსავლად ხარისხსა გასადიდებსა,
იგან საჭიროდ საცნობი, ესევდე დაურიდებსა,
მონასა მისცა მცოდველთა, მსწრაფლ დღესა დაუბინდებსა,
და ის უფრო მისცემს სასწორით დამშავეთ გასაქირდებსა.

7. სიკეთის ნდომას სიმდაბლე უცხოთ რამ გააძალებსა,
ღვთისმოყვარენი ამითი გასტეხს ბასრსა და სალებსა,
გული მდაბალი ცეცხლსა გავს, ამპარტავანი – წყალებსა,
და ზე სწევ, ქვე მოდის, ქვე დასწევ ზეითვე მიდის ალებსა.

#68#

8. სოფელსა კაცი ამით იქს თავისა გამოჩენასა,
თავი არ რიდოს გარჯასა, სწავლისა აღმოცენასა,
ენა და ყური აცადე, კარგის თქმასა და სმენასა,
და თვარემ მიგზიდავს ბუნება, სათქმელად კაცის წყენასა.

9. ადგილს თქვი სიტყვა, ნუმცა ხარ უჟამოდ რისმე მბოსანი,
უგემო იყოს, კარგიც თქვი წყენისა მიმცემოსანი,
იცი სამსალის უმწარე ენა ტკბილი და მგოსანი.
და წამლად ეს უთქვამთ: რადა ხარ, რაცა არ გკითხონ ხმოსანი?

10. ხამსცა კაცსა ავ-სიტყვაზე, ყური ჰქონდეს ნარიდალი,
რაცა ჰკითხონ, კარგი უთხრას, არა რამე ნაცუდალი,
ლალობა და სალალობო, საამბობლად დასაცდალი,
და სასიბრძნო და სარჩეველი, არც მაღალი, არცა მხდალი.

11. რა საშურია კაცისა სიკეთე, კარგ კაცობანი!
შენც შეეცადე, მისებრივ გქონდესცა მონაცობანი.
რამცა გამოვა შურისგან? მოწყენა, გაოცობანი.
და გააგდეც ცული წადილი, დაუყავ გამხოცობანი.

12. რა ნახო კაცი მდიდარი, მაღალი, მაღლა მყოფელი,
ნუ ბორგავ, ნუ გშურს, ხომ იცი, წარმავალია სოფელი.
რა მიუღია შენგამო, რადა ხარ გამაცოფელი?
და საჭვრეტთა ავად მჭვრეტელი თვალია დასაყოფელი.

13. თუ ენა კაცსა ატყუებს და გულსა დააჯერებსა,
მისაცემელი უფროსად აცდენს და გააჯერებსა;
მიკვირს, სოფლისა სიცრუვე ვით მისწევს, დანაბერებსა,
და რა მოსავალი მოვიდეს, ბრძენს უფრო გაამტერებსა.

14. რა კარგი ენას უმეცარმა, მასვე წამსა დაინანებს,
არ იციან კარგი კარგს შობს, ავი ავსა მოიყვანებს,
მაგრამ ბრძენი ერთს არ სჯერა, ცდილობს მრავალს
მოსამგვანებს,
აქვს დაცდილი, წინ დახვდება, ერიდების შეუგვანებს.

15. ლხინსა და ჭირზე ორზედვე იპოვე კაცი მგნებელი,
მოგცეს წამალი, რომ უთხრა გულისა მოსანებელი,
ცუდია ცუდის მითხრობა, ქმნა საქმე გაუცნებელი.
და ლხენას ვერ მისცემს სნეულსა მკურნალი შეუგნებელი.

#69#

16. ავსა და კარგზე ნუ სწრაფობ მარტვილთა მიმდგომელისა,
რად ხარ ამყოლი კაცისა საშულრად მომდომელისა?
– მალ გაუხდების სანანად მას მისის სანდომელისა.

და რა გაეწყობის ავს სიტყვას? – მოთმენა მომთმენელისა.

17. გიყოსმცა კაცმა სიკეთე, ანუ ბოროტის წილები,
აცადე ბევრხან, სიავეს შეექმენ დანარბილები,
მალ მიეც კარგი, სიკეთეს არ გექნას დანაცილები;
და ნაცვალი მიხვდა მრავალთა, ვინ ნახა დანაბილები.

18. ბრძენს უთქვამს: არა სიმდიდრე, არა სიკეთის ქონანი
არ შეედრების სახელსა მისი, ვისა აქვს გონანი.
მსხემნი ნატრობენ მნახავთა, სწადან, რომ იყვნენ მონანი,
და ქება დარჩების ბოლომდი არასი შესაწონანი.

19. ვერ იცნობ კაცსა, არ იცი ამბავი ნაუბარისა,
მიეცე, რასთვის ენდობი საქმესა დასაბარისა?
ენა თავსაცა არიდე, თუ ნახვა გინდა დარისა.
და ენა უბრალოდ მეტყველი კაცს მისცემს დასაბარისა.

20. სიკეთესა და ნამუსსა ვერა სჯობს ტანსაცმელია.
უგვანთა მორთვა, შემკობა უნათლოა და ბნელია,
ავგულობისა სანაცლო სხვა მტერი რა სათქმელია?
და მოყვარეც მტერად გაუდგეს, ეს მიკვირს, რა საქნელია!

21. ძებნა არ უნდა სწავლისა დღესა, დროსა და ჟამებსა,
კვლავ შევეცდები, რად უბნობ, გულისა დასაამებსა?
არ დაისწავლოს ერთიცა, ნუ გამოუშვებ წამებსა.
და რა სახმარია, სოფელში, კაცი გიძახდეს ხამებსა?

22. თუ არ ახლავხარ ბრძენსა და კარგს ვისმე გონიერებსა,
ხელთაგანც ბევრსა ისწავლი, რა ექმნა შესამზერებსა:
რასაცა ავსა იქმოდეს, შენ ნუ იქ მის უშვერებსა.
და ავსა არა იქ, კარგის მეტს ვერას იქ ვერას ვერებსა.

23. მტრისგან უფრო დავისწავლე, მეფე ბძანებს მაკიდონის,
მით მოყვასნი მიფარევენ, მტერნი მზრახდენ მაკიდონ ის,

მე ნამძრახსა დავერიდი, უფრო ვმწვანდი მაკიდონის,
და მტრობის იშნმა კარგი მომცა, ავი ჩემი მაკიდონ ის.

#70#

24. რა შეიქნები მოყვისიგან უფრო სიკეთის მდომელი,
მეტად იწამებ სხვისასა, იქმნა უმჯობედ მდგომელი,
ცდისგან იქნების ყოველი, ვინც კარგზედ არის მშრომელი.
და არა ჰქნა შენი სოფელი უშვერად გარდამხდომელი.

25. გარჯისა დარიდებისგან, ნეტარ, რა არი უარე?
საქმეს და შრომას ეცადე, თავსა ამითი უარე.
სიკეთის სწავლას წაუხდენს, ვინც არი ცუდად მოარე,
და სახელის ვარდი კოკობი ვერ ჰპოოს მოსაპოვარე.

26. ურცხვი დაჰკარგავს ურცხოვით ორსავე საქებელებსა,
მორცხვი მორცხვობით წაახდენს სახელსა საამბელებსა,
თავთავის დროსა მოიმკის ორივე მოსამკელებსა.
და ვაქებ სიავის მორცხვსა და სიკეთის ურცხვენელებსა.

27. შენს უკეთესსა გაეწყვე, იყავ მასთანა მხლებელი,
ხარ რაცა მისგან უკეთე, მალ შეიქნები მგებელი,
ეს ორი არი კაცისა საქმე რამ შეუქებელი:
და სირბილე ყველას საბრიყო, სიმვირე არვის მრგებელი.

28. ბრძენს ვისმე უთქვამს: დამძრახვენ, თვარამ ძალმიძეს
თხრობანი,
არა არის რა ქვეყანად, რომ არ ვიცოდე ხრობანი;
ნუ მოჰკვებ, ნუცა გონია, სხვას ჰქონდეს შენზე მხრობანი,
და დაგძრახავს მისი გამგონი, არა აქვ მოსახმრობანი.

29. კეისრის ელჩსა ხოსრო-შამ ვეზირის უთხრა ქებანი,
ეგონა, ისიც იტყოდა: „სულ ქვეყნისა მაქვს გებანი“.
ელჩს უკან უთხრა: „რად არ სთქვი «მაქვს ყოვლის ცოდნის
ბრძნებანი?»
და „ქვეყანად არვინ შობილა, ვით მეძლო თქვენს წინ გნებანი“.

30. მართალს იტყოდე, ნუ უბნობ ტყუილსა წესად უდებსა.
სულ ტყუილი სჯობს საუბრად, მართალი გვანდეს მრუდებსა,
ვის შეემცნევის მსმენელსა, გულსა ვერათი უდებსა.
და ბევრს მართალს ერთის ტყუილის გარევა გააცუდებსა.

31. მეფე ვინმე ჯდა შექცევად, ბრძენი ჰყვა გვერთა მხლებელი,
სიტყვას უგებდენ ერთმანერთს სიტყვისა გამახლებელი,

#71#

ბრძენი ჰკადრებდა მეფესა: „დღემცა გაქვს დაუკლებელი,
და ქარქანსა ვიყავ, მუნ ვნახე ამბავი უცილებელი.

32. სოფელი არის მთის ძირად თვალის სიწმიდის მძლეველი,
წყალი გამოდის მის მთიდან ახლის სულისა მძლეველი;
რა ქალნი წავლენ მოღებად, წინ უძღვის გზისა მკვლეველი,
და ჭიაა მწვანე, რა ნახავს, გარდაგდებს გზიდან მძლეველი.

33. თუ დარჩა გზაზე, უწადად ვინც არის მაზე მარენი,
ვინც ფეხს დაადგამს, მოკვდება, წყალი გახდება მწარენი;
წყალი ქვე უნდა დაახან, რა ნახონ შესაზარენი,
და ჭურჭლები სრულად დარეცხონ; ავსონ, ვლონ იგივე არენი.“

34. რა ესმა მეფეს, უწყინა, მან ბრძენმა გავლო კარები.
ბრძანა: „რასათვის იკადრა ეს სიტყვა დასაზარები?“
მან განჯით წიგნი მისწერა იმ სოფელთ სიტყვა მდარები:
და „მომწერეთ ამის სიმართლე, ვინც იყოთ მანდა ჯარები.“

35. რა მოუვიდა, მოართვა, რაც მათგან მოეწეროდეს
ჰკადრა: „თქვენს წინა ტყუილსა როგორ ვიტყოდი მე როდეს?“
უბრძანა: „ტყუილს არ იტყვი, მაგრამ ზე შეემზეროდეს.
და ასეთს მართალსა რას აქნევ, უმოწმოდ არვინ სჯეროდეს?“

36. ენისგან არის ორივე: სიტყვა ტკბილი და მწარენი,
მტერს გაამოყვრებს, მოყვარეს გაამტრობს დასაზარენი,

გამოვა მცირე წინწკალი, სულ დასწვას არე-მარენი.
და პირმანვე წართქმას სულისა და ხორცის მოსახმარენი.

37. კბილი ჩასცვივდა სიზმარში, ხალიფა სჭვრეტდა მძინარი,
ბრძენი მოიხმო ამხსნელი, მას უბრძანებდა მწყინარი.
„მენს უწინ ამოგიწყდება – ჰკადრა – მოყვასი ვინ არი“.
და არგნით გალახა, გააგდო, დაჭმუნდა გაუცინარი.

38. კვლავ სხვა მოიხმო, უბრძანა, იგივე განსახმობარე.
ჰკადრა: „მეფეა მოყვასთგან დღეგმელობითა მჯობარე.“
ასი უბოძა წითელი. ბრძანებს პირველის მგმობარე.
და თუცა თუ ორთავ ერთი თქვეს, ეს უკეთ იყო მზობარე.

39. სარჯლის მომცემსა განუდეგ, სანანსა წარსათქმელებსა,
რა საწყენია უბნობა, რად გულსა გაგიცხელებსა?

#72#

არას გაწყენს და ბევრს გარგებს მით ნახავ დასაცდელებსა,
და დაისწავლიდე სიტყვებსა თავისა დამაცველებსა.

40. კაცს რის დატევა შეეძლოს აგებულების წესითა
იმგვარი უთხარ, აამე ქვენათი, გინა ზესითა.
გასინჯე სიტყვა, ისე თქვი, არ მოგხვდეს დასაკვნესითა.
და სიტყვა წაახდენს და სიტყვით გახდება მზე უმზესითა.

41. ვერ დაისწავლის მის მეტსა, რასაც არ გაიგონებსა,
ჩვილი აღზარდო ერთ სახლში, რომ გვანდეს ვარდის კონებსა,
ვერ ნახო, ვერც, ისმინო, უტყვად გაუხდის გონებსა.
და გამოუცდელი გონება თავს მტერსა დაამონებსა.

42. მეფეთგან კარგის ბრძანება გააყრმობს კაცსა ბერებსა,
გულსა ვარდულად გაუშლის, მუსიკებრ აამღერებსა,
თვალს მისცემს მზეებრ ნათელსა, მხედველთა გააშტერებსა.
და სიტყვისგან ბევრი გამოვა, ქვენას იტყვი, თუ ზენებსა.

43. ნოვშირვან იყო პირველად, სპარსთა თემისა მპყრობელი,
საფლავი იყო იმისი ყოველგან გასახმობელი,
ნახვა იწადა ხალიფამ, იყო ბაღდადის მფლობელი,
და ცხენი ითხოვა, მოართვეს, მივა სოფლისა მგმობელი.

44. მივიდა, ნახა ერთის მხრით კედელზე მინაწერენი,
ბრძენნი იახლენ მრავალნი, იგ მისი შენამზერენი;
თარგმანი ბრძანა, უთარგმნეს, მიაართმენ ფეხთა მტვერენი.
და ეწერა რამე ანდერძი საამბოდ გასაშტერენი:

45. ჩემს სამართალსა აქებდენ, სანამდი ვიყავ, ყოველი,
მალ იყვნენ სამსახურისა, უხვად მიზდისა მპოველი;
დავსწერე ესე, რა მოდგა ჩემზედა ყოვლთა მძოველი,
და ვინცა მნახევდენ, სანაცლოდ ეს ჰქონდეს მოსაშოველი.

46. ცხოველსა მყვანდენ მორჩილნი, მადრიელ, მაქებარენი,
აწცა მწადს იყვნენ ჩემისა კარგისა მოამზარენი;
მაშინდა ვიყავ უნჯითა გულისა მომგებარენი,
და აწ სწავლითა მწადს, ისმინეთ, ამბავი მოამზარენი.

47. ზედან ეწერა პირველად საფლავსა, მისსა ვანებსა:
კვლავ რატომდა იქს, ვინცა იქს, ერთს რასმე დასანანებსა.

#73#

მეფეთ წინაშე მდგომელსა და ახლო მინაყვანებსა
და სიფთხილე უხამს დიადი, არ დასცდეს შეუგვანებსა.

48. მოყვასს ნუ ეტყვი, რაც გწადდეს, მტრისათვის დასაფარავსა,
ავს ჰყიდი, ავსა იყიდი, მოსავლად დაუზარავსა,
სიკვდილი უჯობს ავ კაცთა, პურის ჭამითა მხარ ავსა.
და ნულარ შეხედავ იმ თვალით გლახაკს სმისაგან მხარავსა.

49. ნუ გინდა ავი კაცისა, თუ გწადს მოყვასთა ჯარები,
ამისთვის ავსა რად უზამ, გინდა მტრის მოსახარები?
თუ სხვის ფარდასა არ დახევ, არც შენზე გაიმწარები.

და რადგან შენ შიში არ გინდა, უწყინად იყავ მარები.

50. სინანულს რიდობ, გააგდე გულის ჯავრისა ნებანი,
შენ გასტეხ შენსა ნათქვამსა, სხვამც უყოს გაცუდებანი;
ულხენსა ჭირსა შემოგყრის, უმეცრის ბაასებანი.
და სასმენად საწყინარია უგვანთა სიტყვის გებანი.

51. უხვად მისცემდე, რადგან გწადს მყოფობა კაცის გულებსა,
ნამუსი შორად დარჩება ენაგძელს და უსულებსა.
გათავდა მისი ანდერძი, რაც ეთქვა ნაუსულებსა.
და შენდობა გმართებს მსმენელსა, თუ მიხვდა მისსა სულებსა.

52. სიყრმეს ისწავლე, ხელთ დაგრჩეს, რა წავლო ერთი ხანები,
ყრმათ უარესად გამოჩნდეს ბერი უსწავლთა მგვანები;
ლხინსა და ჭირსა უზარო, ბრძოლასა მბრძოლი ყრმანები,
და უხვი სამღთო და ზნესრული, სიკეთით მონავანები.

53. ბერთა და ყრმათა ეს არი განყოფა, განთვისებანი:
ბერთა ყრმის საქმე არ ძალუც, სჭირს სოფლით დაკვნესებანი,
ყრმათ მხცოვანთ დაცდა არა აქვს, საწუთოს ესე ებანი.
და გულსა ამაყად გაშლილსა, სილაღით მიხვდეს ვსებანი.

54. ყრმა სძრახავს ბერსა სისუსტეს და მისი მონატრელია,
მისწვდა ის მისსა საწადსა, შენა გწადს საყვარელია.
ნულარ ნუ აწყენ საწყენსა, სოფელი არი ტრელია,
და მოვა შენზედაც, თუ გასძელ, ფერი თეთრი და ჭრელია.

55. ბერსა ასის წლის მოხრილსა ყრმა სჭვრეტდა მოცინარენი:
„ვინ მოგცა მშვილდი – ეტყოდა – მაგ რიგად მონახარენი?

#74#

მეცა ვიყიდო, მასწვალე, საჩემოდ მოსახმარენი.“
და თქვა: „ჭკუით იქეც, ვინც მომცა, შენც მოგცეს გასახარენი.“

56. ბერს-კაცს ერიდე უცებსა სახლებად, საამბელადო,

ბევრით სჯობს მოყმე ამისთვის, საქმე აქვს გასაძნელებად.
რაცა არ იცის, მის მეტი არ ძალუცს სხვა სათქმელად.
და ყრმა სწავლას ელის, თუ რამ სჭირს სიყრმით და დაუცდელად.

57. ორმოცის წლისა გამოსვლა საწყენსა გაამრავლებსა,
ორმოცდაათი, სამოცი, კაცს გაჰხდის შესაბრალებსა;
რა ოთხმოცისა შეიქნას, გზას ველარ გაიკვალესა,
და გავს პირადმართზე ასულსა, თავდადმართ ჩამავალესა.

58. თუ მეფე იყო, იყავმცა მეფობის შემაფერები,
თვალი და ხელი დაკრძალე, სიავის მოსაგერები;
გულად არჩიე სიკეთე, მერმელა სცნობენ ერები.
და განაგდე უქმი სათქმელი, არაში დასაწერები.

59. მოკლე და კარგად ნათქვამი გულს გაახარებს, გონებსა,
კარგს ყური უგდე, ავსიტყვას ერიდე მოუწონებსა,
გლახაკს და მდაბალს პატივეც, მისცემდე შესაწონებსა.
და რად უგვიანებ წყალობას სამსახურისა მქონებსა?

60. ნუ ხარ სიმართლის მოზარე, ნურცა სულ მარტო მჯდომარე,
მას მეფესავით არ მოგხვდეს, ვინც იყო ამის მდომარე:
ჯდა მეფე ვინმე უშჯულო, ყოველგან ხელის მწდომარე,
და სამუდმოდ იჯდა მხეველთან ფეხისა გაუდგომარე.

61. მოხელეთაგან შესჩივლა ქალმა ქვრივობით მყოფელმან,
ბრძანება მისცა, უსაჯონ სამსჯავროშია მფლობელმან.
კვლავე შესჩივლა მეორედ ბედისა დამაგმობელმან,
და უბრძანა კიდევ ბრძანების მიცემა გაუგნებელმან.

62. ჰკადრა: „მოღანცა მიბოძე, არა ქნეს გასაგონელად.“
„მეტი რა გიყო მაგისგან უმჯობე მოსაგონელად?“
წამალს გასწავლი – შეჰკადრა – არ მექმნა გასაწყრომელად,
და რა ერთის მოვლა შეგეძლოს, იმთენს თემს ექმენ მქონელად.“

63. რა მეფეს ესმა, განიფთხო ვითა მძინარმა ძილადო,
იგ მოხელენი დახოცა, მისცა მათ მათსა წილადო;

#75#

ქვეყანა სრულად დაწყენარდა, აღარვინ იყო მცილადო.
და ამაღ არა ხამს მინდობა ვეზირთა დაუცილადო.

64. მეფეთა ცოტა გაცემა უკადრად დასამზერია,
არ უნდა ზძანონ სიტყვითა ცოტა რამ დასაჯერია.
რა ღვარი აღტყდეს, სულ მორწყოს ტყე, მინდორი და სერია.
და ასე ხამს მათი სიუხვე, ყოველგან დასაწერია.

65. ერთს მეფეს ვახლდი რვას წელსა, სამი რამ სჭირდა სრულადო:
ორას ფლურს ქვეით არ გასცის რაც რამე გამოკრულადო;
კბილს არ იჩენდის სიცილში, ეთქვათ რამ საცრულადო;
და ვერც ვნახე გაჯავრებული გინების აღმასრულადო.

66. არ არი წესი მეფისა, ყმით იყოს დანამთვრალეზი.
მტერს დაფარულად მტერობდეს, ჰქონდესცა დიდი ბრალეზი.
პირისპირ ძალუც საქნელად საქმენი დაუმცრალეზი,
და უკადრისია დიადად ქურდობით განამწყრალეზი.

თქმა ხელმწიფეთა სამსახურისათვის

67. ხედავთ, ტრფიალნო, გამოდით გაზაფხულისა არესო,
ვარდსა ლახვრისა მსობელსა, რომელს მიჯნურსა არ ესო;
ყვავილსა ფერად-ფერებში ეს-თუ არავინ არესო,
და იმას უამოდ რას ვაქნევ, სამსალის უფრო მწარესო?

68. აწ გაგიცხადო მსახურთა, მეფეთა სამსახურისა,
რაზომ მიგწიოს, შორ დადეგ სასურსა მოსასურისა;
იყავ ბრძანების მორჩილი მძლავრისა, უსუსურისა,
და სიფთხილით მონე დღითი-დღე, მატებდე დასაშურისა.

69. ხელმწიფეთაგან რა მოგხვდეს პატივი განადიდები,

მაშინ ეკრძაღე უფროსად, შიშობდე მონარიდები,
თუ ავი რამე ურჩივე, შენც მალე ჩამომცირდები.
და მტრის მორევისა არმდომი სიცრუვეს გაუფთხილდები.

70. არად ვარგა კაცი იყოს მეორისა ვისმე მძრახლად,
სხვისა ვისმე საქონელი ნამალევად მისდვას სახლად,
უთხრას რამე ავი სიტყვა ნამველევი განაახლად,
და მოგაშორვებს ამგვარები, ველარა ჰქნა დასამძახლად.

#76#

71. ბრძენთა სიტყვა, მეფეთ წყრომა ნუ გგონია სალადობი,
ცოდნა კაცსა გაათარხნებს, ზღუდე არის მოსაღობი.
ხუთი უნდა თარხანს სჭირდეს მათის გულის დასაღლობი:
პირველ ესე – თვალი, ყური, გულიც მათგან მოუღობი.

72. ეს სამი ჰქონდეს მუდამად ხელმწიფეზედა მზერელი,
ამ წამ რა ბრძანოს, რა სწადდეს, რისაცა იყოს მჭერელი;
მეორედ – იყოს შვენებით მხატვართა დასაწერელი,
რომ არ შესძულდეს ნახვაზე, არ ექნას მიწყვი მზვერელი.

73. მესამედ – მეფეთ წინაშე საჩენი ყველა რამენი,
წიგნი, შაირი, კაი ხმა, ხუმრობა სასიამენი;
ვარსკლავთრიცხვა და გამოთქმა მისი რამ შესაწამენი.
და წადილისებრივ იქმოდეს, როს იყოს მისი ჟამენი.

74. მხედრად ვარგიყოს, სამხედრო იცოდეს ყოვლი ზნენია,
ლაშქრობის დროსა სალაშქრო, რაც მისი გასაგნენია,
ნადირობისა რაც არი წესი და შესამცნენია,
და არ დარჩეს უკან საქმეში უცოდნი, უამენია.

75. რა ხელმწიფე თავის წინა იჯდეს, ახლდეს არავინ და,
მას შეემლოს გარიგება, წესი ნუმცა დაუცვინდა,
რჩევა ჰკადროს, რა უბძანოს: „ესე საქმე ასე გვინდა.“
და კარგი ჰქონდეს სამუდამოდ, არაოდეს შეუძვინდა.

76. უნდა იცოდეს მეჯლიშის წესი და მართებულები,
იმ ვეზირსავით არ მიხვდეს საქმენი დაკარგულები:
იჯდა ხელმწიფე, გვერთ ახლდა ვეზირი მიახლულები,
და მეღვინეები გაასხა, მით გაიხაროს გულები.

77. ვეზირმა მთვრალმა რა ნახა, თვალს უზამს, შენამზერობსა,
მეფემ რქვა: „თვალსა რა გიჭირს, რომ აგრე განაჩერობსა?“
„მეცა არ ვიცი – შეჰკადრა – რას მივხვდი გასამტეროსა.“
და აქვს თვალი მრუდად მზერელი თავის თავისა მტეროსა.

78. სიკვდილამდე ეგრე ჰქონდა მას უცებსა თვალი მზერად,
ვერ მოშლიდის კაცთა წინა, მდგომი იყო ანუ მწერად,
ამით მორჩა რისხვისაგან, სასიკვდილოდ დასაჭერად.
და კაცს გაუხდის აჩქარება დღესა მისსა დაუბერად.

#77#

თქმა მდივანთათვის

79. მძასა რა არგო, სად ემწო, ანუ თუ დასცა დარია,
ანუ სოფლისა სიმდიდრე, ბევრს ვისმე დასცა, დარია,
ვინ მორჩა სიმუხთლისაგან, არავინ დასცა დარია.
და ბოლოს ყოველი მუხთალმან ანაზდად დასცა და რია.

80. მდივანს მართებს ყოვლი ენა საცოდნელად, დასაწერად,
სიტყვა ჰქონდეს სახელმწიფო შესაკადრი შესაფერად,
ცოდნა სრული უნაკლულო სასაქმოში დასაჯერად,
და მეჯლიშსა და ლალობაში მშვენიერი სამზერელად.

81. ჯდომა, დგომა და წადგომა, თავაზა საქებელები,
ტურფა მწერალი, წერილი საამოდ სასმენელები,
რა წიგნის თავი ამოსცნოს, ბოლოც სცნას საამბელები,
და მალ პოოს მისი პასუხი საჭირო, გასამნელები.

82. მეფემ მისწერა ერთს მეფეს ამბავი შეუგებელი:

„ჰაერზე სახლი-სამყოფი ჩემთვის ქენ ასაგებელი,
ვერა ქნა, თემი მიბოძე ჩემის თემისა მხლებელი,
და თვარემ გაახლო ლაშქარი საბრძოლად შეუძლებელი“.

83. რა მივიდენ მოციქულნი, მეფეს ჰკადრეს დანაპირი,
თავდახრილი იგონებდა, ველარ გახსნა სათქმლად პირი;
ჰყვა მდივანი სიბრძნით სავსე უკიდური, უნაპირი,
და ჰკადრა: „ხანი დამაცალე, მასვე მივსცე მისი ჭირი.“

84. კვლავ გააბრუნეს დესპანი, შესთვალეს, მიუწერესა:
კალატოზებსა გაახლებ ხანს უკან დასაჯერესა.“
რა ის წავიდა, მდივანი შეუდგა მას სამტერესა,
და გასწვართა ოთხი არწივი ზესთა ამსვლელად ზერესა,

85. სამი ზედ შესხა ყმაწვილი, ამა სიტყვისა მხმობელად:
„მომეც კირი და აგური ჩქარ-ჩქარად დაუკლებელად.“
რა გასწვრთნა, თვითცა წავიდა, იგიც თანა ჰყვის მხლებელად,
მივიდა მათსა ადგილსა, პირობის უცილებელად.

86. ჰკადრა: „გაახლოთ მეფემა ჰაერზე სახლის მგებელი,
ხვალ ხელსა მივყოფ აგებად, თუ მეფე არი მნებელი.“

#78#

უბრძანა: „კარგი იქნება.“ ჰკვირობდენ გაუგნებელი.
და რა მზე აღმოჰხდა, მეიდანს გავიდა უყენებელი.

87. აუშვა იგი არწივნი, ყრმანი ზედ იყვნენ მჯდომელი,
ჰაერთ სიმაღლედ ავიდენ, ჰკვირობდენ მუნა მდგომელი.
ყრმანი მას სიტყვას იძახდენ, რაცა ესწავლა რომელი;
და გაცუდდენ, რადგან ვერ მისცეს მას მისი მოსანდომელი.

88. ჰკადრა მდივანმა: „უბოძეთ, მასალა მოსახმარენი.“
მათ ვერაფერი ვერა ქნეს მისაწდომ, მისაკარენი;
გაშველდენ, დადგენ თავისთვის, გული დაუტკბათ მწარენი,
და მდივანს მრავალი უბოძეს, მან წავლო მისვე მხარენი.

თხრობა ვეზირთათვის

89. თუ აქვს სოფელსა სიმაღლე ზეცამდი მისაწდომელად,
ბოლოს დაუშვებს ძლიერად ქვესკნელად ჩასახდომელად,
საჭვრეტლად გახდის საბრალოდ და არარისა მდომელად,
და თოკი გაწყდება რჩევისა, მისაწდომ, მისახდომელად.

90. რა როგორ ღირს, რიცხვთა ცოდნა ვეზირთაა მოსახმარი,
ხელმწიფეთა ქცევა-წესი არა მართებს განამხმარი,
ქვეყნის მოვლა, გარიგება, რაც უჯობდეს მოსაქმარი,
და მეფეთ წინა მართლის მიქმელი, უტყუარი, უუქმარი.

91. შეშას არ გამოიმეტებ, მწვადი დარჩების უმაღო,
კარისკაცს ხელს ნუ შეუკრავ ცხადად და დასაჩუმაღო.
თუ რასმე სჭამდეს საჭმელსა საჯაროდ, ანუ მდუმაღო,
და ორის თითითა იხმიოს, არ დარჩეს გასამგუმაღო.

92. ვით იქცეოდეს მეფესთან, ჯარში ხამს აგრე ქცევანი,
ნუ ემებს ცოტას საძებსა, უფრო მიხვდება რევანი.
კბილს დანარჩომმა საჭმელმა მუცელს ვერ მისცეს წევანი.
და სარგებელს ექნას სასწორით ზიანი, დამადლევანი.

93. გწადს რადგან მეფეთ მოსავლის სიმრავლე, შემატებანი,
რუ გამოიღევ უშენთა, უყავ ზე აშენებანი;
მეფისგან საზდოს ნუ უჭრი, რაზომცა გქონდეს ნებანი,
და ღმერთს შესტირებენ, არ არი ერთგულობისა მცნებანი.

#79#

94. ხელმწიფემ ვინმე წაართვა ვეზირსა ვეზირობანი,
უბრძანა: „მთხოვე ადგილი, გქონდეს ნებისად პყრობანი.“
ჰკადრა: „ნასოფლის ადგილის მიბომეთ საურობანი.“
ბრძანა: „მოსძებნეთ, მიეცით, ეწადა უფერობანი“.

95. სძებნეს და ვერსად იპოვეს მას თემსა ნასოფლარები,

„სამეფოშია არ არი – ჰკადრეს – მაგვარი არები“.

უთხრა ვეზირმა: „არც მე მწადს სანაცვლოდ მაგის გვარები,
და ასეთს კაცს მიეც, ჩემსავით ქნას მანცა მონაბარები.“

96. რა ეს ცნა მეფემ, ვეზირთან ბოდიშის მომთხოველობდა,
ვეზირობაზე სხვაც ბევრი მისცა და მიამთვლელობდა.
სჯობს საქმის სწორად დაჭერა, სიმრუდით რათა მვლელობდა?
და სჯიდე წყალობით, გასინჯვით, ნურავის გულსა მწველობდა.

97. მშვიდობა გინდა მეფისა, შიში გქონდეს და რიდეები,
რა გინდ რომ იყოს ყმაწვილი, დამდაბლდი, ნუ ედიდეები.
იხვის ბარტყს სწავლა არ უნდა ცურვისა, არცა ხიდეები.
და აგრევე მეფეთა ნაშობმა იკიდოს ასაკიდეები.

98. რადგან ასეა, შეგიტყობს როსცაა კარგს და ავებსა,
მოგაგებს შენსა პასუხსა, ნაქნარსა, ნასადავებსა;
სადაც წავიდენ მეფენი, ნუ შორავ მოსადავებსა,
და თვარემე მტერი გიპოვნის დროს რასმე გასათავებსა.

99. კაცს რომ მის სარგოდ უნდოდეს საქმეში განარეობა,
სხვა არვინ უნდეს სამყოფად,) რომ ეძლოს გასამხრეობა,
იპარევდეს და სხვისა რამ თავისად ჰქონდეს მრეობა,
და მეფეთ სახელსა წაახდენს, თემს მისცეს ჭირის მდრეობა.

100. ამგვარნი გვანან, უდენს რუს წყალი ჩაუგდო მდენადო,
თვითონ შეისვამს, არ უშვებს ცოტა ჩავიდეს ქვენადო,
ნადენს რუს მალე გაივლის, ჩქარა და მოუწყენადო,
და მით მამღარია სისველით ძირსა, ბოლოს და ზენადო.

101. სპარსთ მეფემ ერთს კაცს უბოძა სამთავროდ სამარყანდია,
რა მუხლს აკოცა მან კაცმა, ჰკადრა ეს შეუგვანდია:
„რაც სამსახური მიბრძანო, დანიშნე, გავიყვან დია.“
და უბრძანა: „პასუხს გიბრძანებ, აცადე, აქა მყვანდია.“

102. პასუხად გამოუვიდა: „სახლს იყავ ერთხელ მჯდომარე.“
მისი სახელო სხვას მისცეს, ის დარჩა განამწყრომარე.
რა წელი წარხდა, მოიხმო, წარდგა წინაშე მდგომარე,
და უბრძანა: „პასუხს აწ გეტყვი, რისაცა იყავ მდომარე:

103. არ მართებს მეფეს, რომ იყოს მტყუანი, შეუძლებარი,
ხმლით აძლევს მტერსა პასუხსა, ყმათაა ურცხვად მგებარი
შენ რატომ მკადრე ეს სიტყვა უკადრი, შეუქებარი?
და აწე სცნა, რომე არა ვარ უღონო, შეუგებარი.“

თქმა სპასალართათვის:

104. რა ხანი წარვლის, გარდავა სახელიც სახელოვანი,
იგივე უფროა სიგძითა სხვისაგან გასაძლოვანი;
რადგან არა რა დაგვრჩება, ესევე სჯობს ძალგულოვანი,
და მივდევედეთ მასვე სახელსა, შევიქნათ დასაგლოვანი.

105. მებრძოლს მართებს ქალწულება, არ შეუშვას სიძვა გულად,
არ უნდოდეს მოსვენება, გარჯით იყოს დადაგულად,
მართ აგრევე მორჩილება არ მიაჩნდეს მისა წყლულად,
ნუ იქადი მამაცობას, თუ არა გჭირს ესე სრულად.

106. თუ გწადს, რომ იყო სპასპეტი, იყავ უხვი და მძლეველი,
მოლაშქრენია საშენოდ სულისა დამალეველი,
შენ რატომე გშურს წყალობა, რად არ ხარ ამის მკვლეველი?
და რაც არ დასთესო სათესში, ვერ ჰპოო მოსაძლეველი.

107. რა საქმე აღარ მოგეშვას, უკან ნუ სდგები მშიშარი,
ადრე სჯობს მტრისა დასწრება ყოველი შესამუშარი,
რომ გიმზადებდეს ვახშამსა, სადილად შექენ მქუშარი.
ცდითა და მოჭირვებითა მოგეცეს დასამუშარი.

108. ომსა სისუსტე არ უნდა, თავისა დამზოგაობა,
არ მოგხვდეს საფლავის მეტად მოსვენებისა მზაობა,

ნუ მოისვენებ ცოცხალი, ნუ შეგდგამს არამგაობა.
და ან სახელი ჰქენ, ან მოკვდი, ცუდია სხვა იგაობა,

#81#

თქმა სტუმართათვის

109. ყვავილს სიცხე აყვავებს, ყინვა დასძრავს, დაამჰკნარებს,
აგრევე კაცსა ეს სოფელი ბოლოდ ჭირად დაამთქნარებს,
ვერ გაიტანს მოსახმარსა, თუ არ კარგის ნასაქმნარებს.
და პატივი და სიყვარული სულ აღმოფხვრის ეკალ-ნარებს.

110. დია ხამს სტუმრის თავაზა დახდომა, გულის ჩვენება,
ყმა იყოს, გინა უმცროსი, პატივით მართებს ხსენება,
ყვედრება არის, თუ უთხრა ეგეთი გასაწყენება:
და „უკაცრავად ვარ, ვერ დაგხვდი, ვითა მწადდა და მენება.“

111. შესწრაფება ლხინს ვერ ნახავს ამგვარის სიტყვის სმენითა.
მასპინძელს მართებს სტუმარზე საქმით, სიტყვით და ენითა –
მდაბალი მაღლა ასწიოს სიტყვითა მოუწყენითა,
და უშურვლად მისცეს, რაც სწადდეს, საქმითა შეუქენითა.

112. ბასრა უბოძა ერთს კაცსა მეფემ არაბთა მფლობელმან,
მრავალი მეფეთ ხაზინა შექამა დასაგმობელმან,
რა სცნეს, მოიხმეს, უბრძანეს: „რასთვის ჰქენ მიუნდობელმან?“
და „ანგარიშშია დაატყდა“ – თქვა მწუხრად გაუგებელმან.

113. თვე ერთი სთხოვა, მაცადეთ, თქვენსა მოგართმევ სრულადო,
მათ მოუსმინეს, გაგზავნეს თვით სახლსა შენახულადო;
რა თვე გათავდა, მოიხმეს, სთხოვდენ სულ უნაკლულადო.
და თქვა: „სრულად მომირთმევია, რაც იყო ჩემზე თქმულადო.

114. თეთრი არ მოგეც, თვე არის ვარ სახლსა შენსა მჯდომელი,
პურის ცოხნამა შემიქნა კბილები დაუდგომელი.“
რა მეფეს ესმა, იამა, სტუმრად ყოფილა მცხრომელი,

და სტუმარს სხვა მეტი რა ვკადროთ, მიმართოთ მოსანდომელი!

115. მით აპატივა ყოველი, სტუმრად რომა თქვა თავია,
ჩააროვინა ერთპირად, რაც ჰქონდა დასადავია,
წავიდა სახლსა მშვიდობით მადლობის გამათავია.
და ვინც მასპინძლობა არ იცის, რისავ თქვათ შესართავია?

თქმა სიყვარულისათვის

116. მღვთით, სვემან და მოჭირვებამ წარიმართა ამა სამა,
ერთმა სოფლის მოსავალმა ცუდათ რამე ამასამა,

#82#

აწ გამხადა სოფლის მგმობლად ჭირმა ჩემა ამ ასამა.
და ვერვინ ჰპოოს სოფელშია საამბობლად ამას ამა.

117. ნახეთ, მოციქულთ წერილი სიყვარულს როგორ ზრახებსა!
თვით მას მოქმედს და უქმედსა სიყვარულს დაასახებსა,
ამით გვაქადის მორჩენას მას ძნელსა დაასახებსა,
და თავსა დაგხურავს გვირგვინსა თვალთაგან დაუნახებსა.

118. გიყვარდეს ასე მოყვასი, რაცა გწადს შენ საქნელადო,
მტერი იყოს, თუ მოყვარე, მეტი ნუ გინდა ძნელადო;
ნუ საქმით, ნურცა რჩევითა, ნურც სიტყვის გამომთქმელადო
და სხვისგან შენ ავი, სხვამ შენგან ვერ ჰპოოთ მოსასვლელადო.

თქმა საქონლის შეკრებისათვის

119. ბევრი დავთესე ყვავილნი სურნელებისა ფშოვანი,
გავმარგლე, მოვრწყე, გავაწყევ, კარი არ უყავ მხშოვანი
ყურისა ხარბად სასმენი, გულისა შესაშოვანი.
და გარე ნუ უვლით, შიგ შედით, მიიღეთ მოსაშოვანი.

120. ნუ აგროვებ საქონელსა, ნურც გაუშვებ, გახდე გლახად,
ღარიბს მიეც, დავრდომილსა, ნურას აძლევ მდიდარს ნახად.

რად დახარჯავ ცუდად რასმე, უსარგავოს გამოსახად?
და გარჯას თავსა ნუ არიდებ, ვერ აღრაცხო განძი სახად.

121. ნუ სჭმუნავ, გამხიარულდი, თეთრი მალ მოიგებისა,
თეთრი მწვედ საყვარელია და გული მიეგებისა;
გლახა უფროსად გიყვარდეს, სხვა რამე მოგეგებისა.
და არვის შერჩება სიმდიდრე, გარდივლის, არ დადგებისა.

122. რაცა მოგეცეს განგებით, დასჯერდი დასაჯერებსა,
ადგილს დახარჯე სახარჯი, ნუ ასწევ მეტსა ზერებსა;
გარიგდებოდეს უქრთამოდ, ნუ აძლევ ცუდად მწერებსა.
და დახარჯე, სადაც გმართებდეს, არ მიხვდე დასაჯერებსა.

123. ნუ ეწყობი მდიდარს, იყოს უამებლად, კაცთა შურად.
ერთი თავის სიღარიბით გაგეჩვენოს სამსახურად,
მალე მიეც, ნუ შეირჩენ, მაგიერი დასაშურად,
და გული ასე აღუსრულე, არა თქვას რა უხამსურად.

#83#

124. ძვირი იეფად იყიდოს, კაცსა მწვე იამებისა,
სასუფეველი იყიდე აღსასრულებად ნებისა;
ნაკლები არის ნაკლები, მეტი მიმცემი ვნებისა,
და შუას გზაზედა მავალსა გზა მიხვდა გასაგნებისა.

125. ნათელს ჭრაქსა ბევრი ზეთი ვერ ანათებს, დააბნელებს,
ხარბათ წყალი სარწყავს მისცე, მოსავალსა დაანელებს;
არგებს ყველას ზომიერი, საქმეს არას გააძნელებს,
და შუა გზა და შუა საქმე ავს არ მოგვრის მისა მქნელებს.

თქმა ანაბრის შენახვისათვის

126. ბრალი არის წასახდენად მაღლა სარო ანაზარდი,
ქვე ზურმუხტად გმწწვანული, დაცვარული გარე ვარდი,
ჩრდილი მისი მონაძული, გაგდებული, განავარდი,
და არვინ ჰყვანდეს ხელის მყრელი, შესახვევი, შესაყვარდი.

127. ნუ მიიბარებ ანაბარს თუ არ დიდისა ძნელოვით,
თუ მიიბარო ნუ აკლებ, იყავ ამისა მცდელობით.
ცოდვა არ არის ღვთის წინა უდიდეს შინა მვლელობით,
და ასე ძნელია დალატი, სახლი შეგიქნას მცლელობით.

128. კაცი წავა დილა ბნელსა, აბანოსა საბანელად,
მოყვას[ს] უთხრა: „თან წამამყევ შენცა ამის გასაგნელად.“
„გიახლები კარამდისი – უთხრა – სევდის დასანელად“.
და მიჰყვა, უკან უკმობრუნდა გზასა მისსა მეტად ნელად.

129. აბანოს კარსა მივიდა ის კაცი შემავალები,
მოყვასი ეგონა იქ ყოფნა, ქმნა საქმე შენაცვალები,
ჯიბიდან თეთრი მოიღო უნახად დაუთვალები:
„ღვთის ანაბარი მიიღე“ – უბნობს ეს დასავალები.

130. მუნ ქურდი იდგა, მოულო, დაჯდა, მუნ კართა მცველობსა,
რა გამოვიდა ის კაცი, მასვე მას გზასა მვლელობსა,
ქურდმან უყვილა: „მობრუნდი, თეთრი წაიღე მთვლელობსა,
და დღეს მოვსცდი ამა საქმითა, საქმესა ჩემს საცდელობსა.“

131. ჰკითხეს: „ვინა ხარ?“ „ის კაცი ვარ – უთხრა – ქურდი
მპარავი.“
„რად არ წაიღე ეს თეთრი, სამოვრად იყო არ ავი?“

#84#

„ღვთის ანაბარზე სიმუხთლე ვით მექნა გასამწარავი!
და თუ ჩემით ახლად მეშოვნა, მქონოდა გასახარავი!“

132. ქურდიც ევლტვის, რომე გესმას, საქმეს რასმე დასაბარსა.
არ იმუხთლო ანაბარზე, არვის მიჰყვე საუბარსა,
არვინა იქს ბრძენთაგანი, თავსა მისცემს დასაბარსა.
და თქმულა: მგელიც შეინახავს ცხვარსა მისსა მინაბარსა.

თქმა მემშურნობისათვის

133. გემუდარები, ნუ მიჩხრეკ ლექსისა სიგძე-განებსა,
ნურცა რუსთველსა მადარებ, ნურცა-ღა ლექსთა სხვანებსა;
ზარდახზანშია დასჭვრიტე თეთრსა, წითელსა, მწვანებსა;
და აღიდე, რაცა გეწადოს, ნუ ეძებ შეუგვანებსა.

134. შურით კაცისა წახდენა ვისგან რა საუბნარია?
მიტევება და დათმობა კარგი რამ საცოდნარია.
პირუტყვის მეტი ვინ არი, არ იყოს ამის მქნარია,
და არ გაურიოს საქმეში ეკალი ანუ ნარია.

135. ადამც არ დარჩა უცოდი, პირველი კაცი ბრძენია,
სხვა ვინ დარჩების სამს გარდა ნაშობი მისი ძენია?
რა გცოდოს კაცმან საცოდი მოსაძულ გასაძენია,
და მოიქცეს, მალ მიუტევე, მცნებისა შესაძენია.

136. ჰყვა ხელმწიფესა სამართლით ქვეყანა მომადლებული,
სიმშვიდითა და წყალობით გზისა მის დაუკლებული,
მოართვეს ბევრი შემცოდე, სწყრებოდა გაალებული,
და ბრძანა და ზოგი დახოცეს სოფლისგან დანაკლებული.

137. დამშავეთაგან იზახდა: „მეფისა საცოდნარია,
ქება სამართლის ჩვენზედა ცუდ იყო საამბარია,
ეს მოგვივიდა შენს ჟამში სამარედ მისაბარია,
და უწყალო სხვას რას გვიზემდა, უღმრთო და უცებარია.“

138. ხელმწიფეს ესმა, უბრძანა: „გაუშვით, გაუტევენით,
არც მათ დაეხოცდი, წინ გეთქვა, ვინც გახდენ ჭირის
მწევენით.“

ასე ხამს მოწყალებანი, რომ იქნან მისასევენით.
და მეფე და ქვეყნის ორგული გასტანჯეთ შეუწევენით“.

#85#

139. ხვეწნად არა ღირს, იცოდე, დანაშაულის მჭევრები,

ვინც შუა შემოვიდეს, მიმადლე, იყოს ბევრები,
ანუ თუ თვითან შეიქნას, ვედრებით განამტვერები,
და გეყოფა ღვთისგან, მმა არი ხვეწნისა დამაჯერები.

თქმა სიკეთისათვის

140. შიგ დავრჩი სოფლის ღელვასა მენავე ნაოსანია,
არ დამიჯერეს უმცროსთა, რაც უთხარ სარგოსანია,
იქით მკრა, აქეთ მომაგდო, საქმე ვცან სამხნოსანია;
და ნაპირს გამოველ, ეს დამრჩა სალხინოდ სამოსანია.

141. ნუ ედავები უბრალოდ საქმესა მიუდავებსა,
დღეს დაგიმოკლებს, შეგასწრებს ჟამსა და დროსა ავებსა.
დავი თუ გინდა, იქმოდე საქმეზე შესაგვავებსა.
და ნუ რჯი, სარჯელსა სარჯელი მოაქვს და მოემწვავებსა.

142. კაცსა უნდა მოწყალება გულსა ჰქონდეს დანერგულად,
რჯიდე ვისმე, რა სარგოა წყლულს აძლევდე წყლულსა
გულად?
უმეცარად ცუდის ჯავრით ბოროტის ხარ განაგულად.
და ნუ გააღებ მტრობის კარსა, მაგრადა ჰქენ მინაგულად.

143. კაცსა ჰყვანდა ცხვარი ბევრი, რძესა სწველდა მეტად
მრავლად,
შიგან წყალსა გაურევდის, ჰყიდდის, იყვის ეგრე მავლად.
მეცხვარე ჰყვა გონიერი, დაურიგდა უგბილს სწავლად:
და „შეიბრალე თავი შენი, ჩამოეხსენ საქავს მქავლად.“

144. არ უსმინა, რაზომიგა შესაგონი შეაგონა,
გაბრუნდა და ცხვართან მივა, რა აღარა გაუგონა,
ფარებს ცხვარი შეაყენა, ჰქონდა ღელეს ასაგონა,
და ავიდა და სერზედ დაწვა, პირთა მისთა დაუღონა.

145. მთვარე წყლის ბურჯში შევიდა, ღვარი ასტეხა ცვრეული,

ის დეღე სრულად მოგრაგნა, რაც იყო მაშიგ რეული,
მეცხვარე ადგა, მივიდა პატრონთან გულდანგრეული,
და უთხრა: „ნაქნარსა ნაცვალი არ ექნას განსარეული.

#86#

146. ერთპირად წყალი მოვიდა, რაც რძესა იყო რეულად,
სრულად მოწყვიდა ჭამბარი, ძველი იყო თუ წლეულად;
არ დამიჯერე ნათქვამი, რაცა ვთქვენ შენამცნეულად.“
და უგბილად ქმნულმან უგბილი ასე გახადოს ძლეულად.

147. სიავე და უწყალობა, ნუ გგონია, შერჩეს ბოლოს,
თუ პირველზე გაგინათლოს, მერმე ბნელად დაგაბოლოს,
დაიჯერე ბრძენთა სიტყვა, ნუ აჰყვები აუყოლოს.
და რაც ნაქნარი უმეცრული თავსა მისცემს დასაქოლოს.

148. არას დამჭირნე არ იყოს, უთქვამს კაცობის ნიშანი,
არვისა სთხოვდეს ღვთის მეტსა, ჭირი მიხვდეს, თუ იშანი,
მთხოველსა მისცეს უყვედრად, ვითა სიუხვით ქვიშანი,
და ისწავლოს სხვამაც იმისგან მოწყალება ვიშანი.

149. უწყალოდ და უღმობელად ესეაო ჩასაგდებლად,
დაპირებულს არ აძლევდე უნჯსა შენსა მისადებლად.
სპარსი მისცემს მოწყალებას, სხვას არ სწავლის მოსაგებლად,
და ფრანგი თუცა ისწავლება, არას მისცემს გარდსადებლად.

150. მეტის მეტად სამი უნდა კაცსა ჰქონდეს შენახულად:
ენა, ხელი, სახედველი ჰქურდეს ავზე დაკლებულად.
მოემორვე სამსა რასმე, ნუ შეუშვებ წამსაც გულად.
და უთქვამს: უნასს, უქონელსა ნუ ეძიებ შენდა წყლულად.

151. სამი გქონდეს სამუდამოდ განაშალი განლებულად:
სალარო და სახლის კარი, სუფრა აროს დაკლებულად;
მტერი იყოს, თუ მოყვასი ნუ გმურს უხვად მიღებულად.
და მისთვის მტერსა გაგიმოყვრებს და შეგიქნას დამძებულად.

152. რაცა შენთვის არა გწადდეს, სხვას ნუ უზამ მოსასვლელად,
მაშინ იცან თავი შენი ავისაგან გარდამცვლელად,
მტერსა მტრობა არ მიაგო, იქმნა ავთა გარდამვლელად,
და შეუნდო და მიუტეო, ყოფილიყოს შენად მკვლელად.

153. გინდა თუ იყო ქვეყანად საქები საამბობარე,
ნუ ზოგავ, ნახო გლახაკი დაჭირებითა მხმობარე;
ბევრს ჰპოებს ცოტას დათესით უცთური ამის მეზარე,
და სხვისა ნუ გინდა, გიჭირდეს, ეს ავი დასაგმობარე.

#87#

154. „სამოც-და-სამის წლისა ვარ – ასწავლის, ეუბნებისა, –
ასე მივლია, თუ დავრჩი, ესევე მენებებისა,
რაც საქმე ჩემთვის არ მომწონს, არც შენთვის მეკეთებისა,
და სხვას არ იწვრთიდე, ეს იწვრთენ: გასამტკიცებლად თბებისა.“

155. იწვრთე, ისმინე ნაწვართი, კარგვარად მოგიხდებისა,
თუ არ ისმინო, ქვე დადე, სხვა ისმენს, არ წახდებისა,
შენდობას ვინმე მიბრძანებს, ჩემ[ს] სულსა მოუხდებისა.
და კვლავ გითხრა კიდევ სათქმელი, თუ მზე არ დამიხდებისა.

156. ბრძენსა უთქვამს: რაც არა ვთქვი, აროს მომხვდა სინანულად,
თქმულმან ჩემმან დასანანი ადრე მომცა ისევ ძნულად,
არ მობრუნდეს განატყორცი უმეცრული გაუგნულად,
და დაკოდელი ვერ გამთელდეს მალამისა რისმე ქმნულად.

157. უბძანებია კეისარს დასახსოვარი თქმულები:
უფრო ნებად მაქვს თქმულისგან უთქმელი დამარხულები,
მით რასაც ვიტყვი, ვერ მოვშლი კიდევ მითქვემდეს გულები,
და უთქმელსა არ ვიქ, თუ არ მწადს, მოვრჩები დაუწყლულები.

158. გონჯი, ავსახე, ავტანი ფილასოფოსი ბრძენია
მაკიდონელთან მივიდა, ბრძანა: „რა მოსაძენია?“
ჰკადრებდა: „სიტყვა მისმინე, არა ვარ გასაძენია,
და არ დაითმობის სიგონჯით, თუცა ადამის ძენია.

159. უწყალოთ უნდა სძრახევედე, არ სიგონჯისა მქონელსა,
ვამსგავსებ კაცსა ქარქაშსა, ხმლის პირსა სულსა მგონელსა,
ხამს პირისათვის უბნობდენ ქებასა შეუწონელსა,
და თვარამ ქარქაში რაც იყოს, დაფარავს შესაკონელსა.

160. ავ-გული იყოს კეკლუცი, მშვენვარი, სატურფალია,
მისთვის მძიმეა სიტყვაი უგვანი, საღაფალია,
არ სჭირდეს კარგი სიტურფეს დასამარხ, დასაფალია,
და ვერას იშოვნის იმითი მთავარი საუფალია.

161. კარგი კაცი საქონელსა მოყვას[ს] მისცემს, მიანიჭებს,
ავი მტერსა შეუნახავს, საქმესა იქს გასაკრიჭებს.“
რა ეს ნახა ალექსანდრემ, სიბრძნე მისი მოღრმოდ იჭებს,
და წამ ბოდიში მოიხადა, გაამდიდრებს, არ აბიჭებს!

#88#

162. უთქვამს სოგრატს საქონელი მოსვენებად, კაცის ლხინად.
რაც ინატრო, სულ აგიხდეს, ჭკუას გაჰხდის სასაციინად.
არ ითქმოდეს რაცა ჯარში, სათქმელია მეტად ძვინად,
და სირცხვილის და საძრახავის დათმობაა ჭკუის მძინად.

163. მცოდნესა და გონიერსა გარჯა უფრო მოასვენებს,
უგბილსა და უმეცარსა მოსვენებაც ვერ ასვენებს.
მალს ცხენსა ჰგავს კაცის დღენი გაჭენებულს, გასამჩვენებს,
და ვერ ეწიოს, რაზომ სდიოს, შეუპყრობს და მიუწევნებს.

164. ვითა სნეულსა მკურნალი ნელ-ნელა მისცემს რგებასა,
რა სწვრთნიდე ბრძენი უცებსა, უზემდე სიტყვის გებასა,
იქმოდე მისებრ, რას აქნევ, მეტად ბევრ-ხანსა გებასა?
და უცების აყიბარჩებას გიჯობს საბმური გებასა.

165. ასწავლის სოგრატ მოწაფეს სოფლად სოფლისა თმობასა:
„ერთის დღის საგძლად გეყოფა – უზამს ამრიგად გმობასა –
არ დაგძრას სიცხემ, სიცივემ, ადგილი ჰპოვე ხმობასა,

და შენვე მსახურე შენს თავსა, ქალს ნუ იკიდებ ხმობასა.

166. შენი ფეხი ცხენად გყვანდეს, ქვეშ საგებად მიწა შავი,
სასინათლოდ ვარსკვლავები და მაშხალად მთვარე მგვავი,
ცოდნა შენდა ამხანაგად, რაღა გითხრა მოსადავი?
და ასე გავლე ეს სოფელი, მტვერი მისი დაიგავი.

167. სწავლას ეცადე დიადად, სჯობდე შენ შენსა ტოლებსა,
გამოჩნდე კაცად, არ გვანდე პირუტყვის გასაყოლებსა.“
„რა არი უცხო? – ჰკითხედენ სოგრატს სიბერით მწოლებსა, –
და რასთვინ დასცდება ჰკვიანი, რად ცეცხლსა მოიბოლებსა?“

168. საკრავს სწავობდა, სიმღერას, უთქვამთო კაცი ბერია,
დასცინეს: „რად ხარ მაგ დროთა შაგირდობისი მზერია?
თქვა: „არ მრცხვენნიან ბერს-კაცსა, ცოდნა ხამს დასაჯერია,
და რომ არ ვიცოდე, ის უფრო სასირცხოდ დასაწერია.“

169. კვლავ ჰკითხეს: „გვითხარ, სოფელში რა უფრო გემრიელობსა?“
„სწავლა და სიტყვის გაგონა, ვინცა ვინ ამას მცდელობსა,
საყვარელია, ვინცაღა კარგ-საქციელად მვლელობსა.
და მკურნალი ცოდნის სიმრავლე მრავალსა სენსა მშველობსა.

#89#

170. ის არი ქურდი, ვინც მთხრობლობს, მთქმელსა ვერ
დაისწავლისა,
მოჰკითხავენ ბოლოდ ნათქვამსა, მასვე გზაზედა წავლისა;
გყვანდეს მოყვასი მისანდო, ისმინე სიტყვა სწავლისა,
და რა გინდ რომ აღარ შეეძლოს, ნუ დასთმობ შესაბრალისა.“

171. მეფეთ წახდენა მიაგავს ხომალდსა ზღვაში მღელავსა,
რა ის გატყდება, მრავალი დაინთქმის, დაიქელავსა,
აგრევე მათივე ქვეყანას გააწლობს, გააწველავსა,
და სადაც სჭირს კაცსა სიკეთე, სამკვიდროდ ის უღელავსა.

172. „კაცი გიპირებს სიკვდილსა,“ – კაცი კაცს ეუბნებისა. –

უთხრა: „მას უფრო ეშინის მისგანვე მისის ვნებისა.“
სიტყვა ბრძენისა უსწავლთან ამას გავს, ვინც ინებისა,
და მთვრალმან ფხიზლისა ნათქვამი ქებისა ან გინებისა.

173. ოდეს გულსა პატრონობდეს, არ იცნობა მისი ნება,
არ მოუა არსით ავი, არც აუგი ეოცნება;
სიბრძნის წილში ის ჩააგდევ, ვისა ჰქონდეს ესე გნება,
და არას მტერს და მოყვარესა არ უნდოდეს მისი ვნება.

174. საწუთრო მიჰგავს ეკალსა გზას ქვეშე დანაყაროსა,
იყოს ამგვარად ნაქნარი, ინახებოდეს აროსა,
გამვლელს ფეხზედა ჩხვლეტითა აჭირვოს, შეაზაროსა,
და ვინცა იცნობდეს, ფთხილად და უვნებლად გაიაროსა.

175. ალექსანდრეს ვინც ეტყოდა სიტყვას რასმე საქებარსა,
უწყენდა და უბრძანებდა: მას ნუ მასმენ საუბარსა,
ხვეწნა კაცსა გაამაყებს, ქება შეიქს დასაზარსა,
და შვენის კაცსა უგუნურსა, დასათესავ, დასაზარსა.“

176. თუ სჯერა ვინმე მკურნალის ნათქვამსა, დანარიგებსა,
ჭირსა მორჩება ადრობით, გძლად ქვეშე აღარ იგებსა,
არ უსმენს, ნუღარ აბრალებს, ვერარას გაურიგებსა,
და ირგებს იმთენსაც უცები, ჭამით სნეული ირგებსა.

177. თუ მართებს მეფეთ საწყრომზე რისხვა და დიდი ზარები,
მოწყალეობა და სიმშვიდე ზედ არის მოსახმარები,
ავია მათი ურცხოობა, მჭვრეტელთა შესაზარები,
და სხვისგან თავისი უფროსად სირცხვილი ჰქონდეს მხარები.

#90#

178. ავს დაეჩვევი, მალ წავა, დაგრჩება ავ-გულობანი,
ავ-კაცად იმას ჩავაგდებ, ჰქონდეს ეს ჩემულობანი:
აგროვებდეს და სხვას დარჩეს სიმდიდრე, სიმრავლრბანი,
და სულ გაუცუდდეს ნაცადი, მტერს მიხვდეს ხადილობანი.

179. თუ ოთხფეხსა უენოსა მოჰკლავს, ისივ გააცუდებს.
ენა კაცსა სულისაგან გაიყვანს და გააცუდებს,
სიჩქარე და არ-გასინჯვა სინანულსა წინ დაუდებს,
და თვალი ავად მყურებელი გაასივებს მისსა ბუდებს.

180. უმჯობე მეფე ის არის, ჭკუითა ჰქონდეს მკობანი.
ერთმან ვეზირმან ერთს მეფეს უყო ამისი მზობანი:
მოსულა ზღვის პირს ვაჭარი, სპეკალთა უამრობანი, –
და ას-ათას დინრად ვიყიდე ერთმანერთისა მჯობანი.

181. უბრძანა: მითხარ ამბავი ჩემს წინა მოუწონარი,
ასი-ათასი მაგდენი ერთ ფულადა მჩანს მქონარი,
მე რომ ვაჭრობა დავიწყო, ვიყო მაგისი მგონარი,
და ვაჭარმა რა ქნას, რით დარჩეს, ვითი ქმნას უქმად მცონარი?

182. უბრძანა: მიეც უკლებად მაგ ფასად ვაჭართ სრულობით,
მყავს მოხელენი მრავალი მაგ სახელოზე თქმულობით,
თუ მინდა, მომიტანებენ, სადა აქვთ დანაგულობით,
და ვით ფას[ს] დასდებენ, ვიყიდი გულისა დაუწყლულობით.

183. სპარსთ მეფე იყო მიდამო სიკეთით გახმოვნებული,
ბასრის მთავრისგან ურიამ უჩივლა, ვარო ვნებული.
ნატეხარზედა დაწერა ტალახით ესრეთ მცნებული:
და „ანუ უსაჯე, ანა ხარ სახელოთ განყენებული.“

184. წიგნი რა ნახა მთავარმა ურიის მინადებული,
უსაჯა მრავლის ბოდიშით, ასრულა მისი ნებული:
„ნულარ უჩივლებ მეფესა ჩემგამო მოყივნებულ.“
და ასე ხამს შექნას სამართლით მოქენე შექენებული.

185. ამირ-ნასრანის ნათქვამი გათავდა სპარსთა თქმულები,
ჯერ გამოვიდე ამბავად ვარდი-კოკობი რგულები,
აწ სევდის მოსაქარვებლად ლექსად ვარ განმაგულები,
და ყველას დარჩება სოფელში გაუკურნებლად წყლულები.

#91#

186. სიმრავლის მწიკვლი ცოდვისა ვერა ვქენ განაბანია,
უკან-და-უკან სხვა მომყვა ერთმანერთს მონაბანია,
სულ დამიქცია სამყოფი, სახლი, სართული, ბანია.
და მეფობის ნაცვლად სოფელმან მიბოძა ლექსობანია.

187. არვის დაინდობს სოფელი მისანდოდ დაუნდობელი,
მიმდევთა გასაქიქენი, უდევთა დასაგმობელი,
მეფეთა ანუ გლახაკთა ბუკთა საჭიროს მხმობელი,
და გულითა ამაღლებულთა საბრალოდ დამამხობელი.

#92#

სიბრძნე მალაღობელი

წიგნი პირველი

1. რუსთველსა ენა-შაქარსა უქნია რისმე მკობანი,
სიტკბო, სიბრძნე და იგავნი, ცოლქმართა აშიკობანი,
ბევრად საჩხრეკი; ვერ მიხვდენ, მიბაძეს ცუდი ხმობანი,
და სამღთო წერილი საცრუოდ თქვეს და დაგვიგდეს გმობანი.

2. არ მწადდა წიგნის გალექსვა, ბრძენთა მაწვიეს, მადესა,
შეუკრავთ სწავლა სიბრძნისა მოკლეს სიტყვითა მხადესა,
პასუხი უგონ ერთმანერთს სიტყვისა დამაქადესა,
და უთხარით ლოცვა ძმობისთვის მეფეს შენდობის მწადესა.

3. ვარდზედ მყეფელი ბულბული გაუშვი ჩიტთა მდეველმან,
ჩრდილი ცაცხვისა საამო მახის ძაფისა მწვეველმან,
ვერა მოვკრიფე საკრეფი სხვისაკენ დამაძლეველმან.
და მაგრამ შეატყოს შემტყობმან ჭაშნიკის დამალეველმან.

4. მართლა თქმულა, არვის შვენის პირში ქება, უკან ზრახი.

5. მართებს სხვისა განსაცდელი სხვასაც ჰქონდეს საწუხარად.

6. უჭკუოდ კაცის სიკეთე ვაი რა ცარიელია!
7. გააცუდებს მონაგებსა სხვისა ვისმე განარევი.
8. ვის მიხვდება დიდ-სახელად უბრძოლველად გამარჯვება!
9. მუდამ დამკლები სიხარბე არ მისცემს გახარებასა.
10. შენგან ნახულსა ნასმენი უფრო რა დასაჯერია?
11. ზოგნი თავისას დაჰკარგავს, სხვისა სწადს მოსახვეჭარად.
12. არ მიაჩანს ძესა ბრძენსა მამის სიტყვა გასამძიმად.

#93#

13. კარგი ქალი თავის ქმრისთვის სიკვდილს თავსა არ არიდებს.
ავნი მათსა სიკვდილზედა გაიხევენ არცა რიდებს,
ერთი არის სიხარული, ლხინსა მისცემს განადიდებს,
და ის მეორე შეჭირვება სიმძიმისა აცაჰკიდებს.
14. მშვიდი, წყნარი და მორცხვედი ქალი თავისა მცველია,
სახლისა მაშენებელი გვირგვინი უეჭველია,
შვილთა მომლელი, ქმრისათვის შემწე და მინაშველია.
და კაცს მოშლის, გულსა მოუკლავს ენა გძელი და მწველია.
15. არ წახდე, ისე ეცადე მეგობარისა რგებასა. –
სოგრატ მოკვდავი უფალსა ამ სიტყვით გევედრებისა.
სიბრძნისა დამბადებელი, ყოვლ სულთა სახმარებისა,
შენ შემოგვედრებ ჩემ სულსა, მყოფი ხარ საცა კრებისა,
და შემინდე ჩემი ნაქნარი შენს წინა მოსახრებისა.
16. დაჰკარგეს ქმნულთა მოქმედი, საქმე ქნეს უმეცრულები,
განქარვებადად იტყოდეს, რა მიხვდეს სიკვდიდ რულები;
გამოაცხადა სიბრძნემან ვედრებით მიფარულები,
და რა აღივსების სწავლითა, იქნების განასრულები.

17. პლატონ ბრძენია, ბრძენია, ქვეყანით აფონელია,
მოწაფე იყო სოგრატის, სიბრძნეთა შიგან მრთელია,
პირველ სახელად არისტონ მისთვისვე დასარქმელია,
მერმე სივრცისთვის გულისა პლატონად სასმენელია.
პლატონ თარგმანით მის ენით ვრცლად არის საცნობელია,
ზოგთა მაზედა უწოდეს სიტყვისა ვრცელად მთქმელია,
და მით ყველას უკეთ სოგრატის სწავლისა დამსწავლელია.

18. კეთილი მთქმელი, შემსმენი, მომგონი არ იმწარებსა,
რა გინდ რომ ბევრი ისწავლოს, კვლავ ცდილობს, არ იკმარებსა,
სახელი დარჩეს ბოლომდი, ვინც იწადს, ვინც იკარებსა.
და სიბრძნე კარგია სასწავლოდ, ვინც კარგად მოიხმარებსა.

19. დღეში სამჯერ პლატონ ბრძენი მადლობასა შესწირვიდა,
არ დაჰზადა ბარბაროზად, ელენთაგან გამოვიდა,
არც პირუტყვად, კაცი იქმნა, უმეცრება ვერ დასწვიდა,
და შემოასწრა სოგრატ მთელსა, სიბრძნეს მისსა დაიცვიდა.

#94#

20. კარგია მადლის შეწირვა დღე-და-დღე, ჟამთა ჟამისად,
რაცა მოგეცეს სოფელსა, მას ხადეს ყოველ წამისად,
გარდაგმატოს სიმრავლე, მემოწმებიან ამისად.
და უმადურობა კაცისა მავნებელია გვამისად.

21. რით იშოვება – ჰკითხევდენ – სახელი საქებარენი?
გიცნან სიყმითგან აქავე სიკეთით საამბარენი;
ბოლომდი გასწევს – ეტყოდა – ესეთი მისაბარენი,
და მიხვდე მას შენსა საწადსა მტერთაგან დაუბარენი.

22. თუ უნდა კაცსა სიკეთე ჭირითა მოედაროსა,
ბევრრიგად მართებს გამოცდა, გამაღლდეს, დაემდაროსა;
ვინ ღირსა, მიხვდეს ადვილად წადილსა დაუმცდაროსა,
და ვინც მოიპოოს სახელი სხვა რაღა შეედაროსა?

23. ურჩევ, სარკეში ჩახედოს გამწყრალმა, დანამთვრალამან,
და სცნას უშვერება თავისა, დაშალოს დასაშალამან.

24. სწერენ სახისამეტყველნი მრისხანე, უსახურია:
გაუშავდება გულმწყრალსა კეკლუცი ბაგე ლალები,
და სისხლის აღვსილის ძარღვითა გაულურჯდება თვალები.

25. შემოესწრა განამწყრალსა იგ მოწაფე სენკრატ თვისი,
გაარგნეო, – გავრისხდი – რისხვითაა მეტად მქისი.
პლატონ ასე ერიდების, საზომს წარხდეს არამც ისი.
და არა ჰრიდებ ძმასა რასმე, სამსგავსოა როგორ მისი?

26. არ გვემო კაცი, არ იქნას, არ წახდეს წესი რიგებით,
ნუ შემურების მტერობით, ესე ვით არის მიგებით,
მოწყალებით სიავე დასცვივდეს დაცარიგებით,
და სიბრძნისა გასინჯულობით საზომის მონარიგებით.

27. ბევრსა გცემდი – მონას ეტყვის – გული მქონდეს გაუწყრომლად.
ვითა მკურნალი სნეულსა განეწყოს, განეწილოსა,
და აგრევე მცოდნე უცოდნსა არათი დაეცილოსა.

28. ანტიტინე დღესა რასმე ამბავს მოჰყვა მეტად გრძელად,
პლატონს არად მოეწონა, სიტყვა ჰკადრა გაუძნელად:
არა ხარო რადგან სიტყვის საზღვარისა რისმე მქნელად,
და მართებს სხვასა გაგისაზღვროს დაუბინდად, დაუბმელად.

#95#

29. სიტყვა მოკლედ მოყვანილი, არა რამე გასაძნელად,
კვლავ წერილი სასიამოდ, ნუ ნაჩხაბი ცუდად მგძნელად,
ყურსა მისცეს განსვენება, გული შექნას შესანელად.
და საწყინოა გპელი სიტყვა, ყურსა გაჰხდის დასაბნელად.

30. მსმენს ესმოდეს, ისე რამ თქვი, ქარმან ცუდად არ წაიღოს,
და თუმცა ყური სმენად შეჰკრთა, – მართლა ყურად ვედარ იღოს.

31. სჯული დაგვიდევ კორინთელთ, ვით გინდა, პლატონ გვინებსა,
და სხვის უბრძნედ თავის მომწონი სჯულსა ვერ შეიძინებსა.

32. ჰკითხვენ: სწავლად სასწავლოსა სანამდი ხარ მინაშურად?
და მანამ ჩემი კეთილობა არ შემეყენას შენაშურად.

33. ზოგს სირცხვილად მიაჩნია სიყმეს უკან კითხვა, სწავლა,
და მაგრამ ბრძენთა სახელად სჩანთ სიკვდილამდი მაშიგ წავლა.

34. პლატონ კაცია, კაცია, კეთილის შენატკაცია,
თავის ნებისა მომკვლელი, გემო ხორცისა რაცია,
ისწავლებოდა: სიკვდილსა ნუ შიშობს დასახოცია.
და ფილასოფოსნი დასჯერდენ, ეგონათ გასახოცია.

35. არა თქვა ასე, ისი სჯობს, წინ ჰქონდეს სულ საოცია.
ბრძენი ის არის, სიკვდილის ვის ფიქრი გაუოცია.
სიკვდილი არის ორრიგი, ბუნებით აუხოცია,
მეორე კარგის წადილით, ვის ნება აღუკვეცია,
და ხორცის შვების და გემოსი არისმცა სულ უვეცია.

36. ძნელია სიბრძნით სიკვდილი, საწუთოს ქცევა ჟამისა,
ხან აამაღლებს, ხან დასცემს, ყველაა ერთის წამისა,
ნუ მისდევ, ყურსა ნუ უგდებ მისსა, ამისსა და მისა,
და შენ დაიჭირე სადავე მაგრა შენისა გვამისა.

37. ბრძენს რით იცნობ? – კიდევ ჰკითხეს, – ესეაო მისი ნიში,
და არცა ქებას აუზავდეს, არც ზრახვისა ჰქონდეს შიში,

38. კაცი რა გვარად იცნობა? – ის ეტყვის, ვითა მგოსანი, –
და მსგავსად სიტყვისა მიგებით, ვითა ჩინური ხმოსანი.

39. სიცოცხლის საზღო რაც გვინდა – ჰკითხეს – რით შეიკრებისა?
და არას ეძებდე მის მეტსა, რაცა არ გეჭირებისა.

40. მაგარი კაცი ვინ არის? თქვა: ჯავრის მომკვეთელია:
სისუსტის ნიშნად გამოჩნდეს სიტყვის ვერ შემნახველია.
მაგარი არის თავისი მკდოვნობის დამფარველია,
და უფრო მაგარი არა ქნას ბოროტთა საჩვეველია.
41. რისხვამ შექნას უადგილომ სამულველი, მოსაწყენი,
წახდინოს, არ შეეძლოს გულში სიტყვა დასაყენი,
ვერ დაჰფაროს გლახაკობა, გული ჰქონდეს ამაყენი.
და ავს ბაძევედეს სამუდამოდ სიკეთისა მიუყენი.
42. როგორსა თემთა ვერიდოთ? – ჰკითხვიდენ, – მასვე, მისასა,
ამპარტავანთა ადგილთა, სამეფოს ყმაწვილისასა.
43. ავის-მოქმედი წყალობას ბრძენთაგან ნუ მოელისა.
44. თემის ბედია, თუ დაჯდა კარგი რამ გამგებელია.
45. თუ კაცი თავსა ვერ არგებს, სხვისა რა სარგებელია?
46. ყოვლის სიბრძნის საფუძველად მოთმინება დაუდვიათ.
47. ავს ბუნებას ასე მოუდგს, გააცუდებს კეთილს ბოლოდ.
48. არა ხარ დამთმო, ვინებდი, ნება არ მოგიკვეთია.
49. სამს ვწუხვარ: მდიდარს დაეცეს, უსარვაგიყოს, დრკუაო,
და პატიოსანსა პატივი, ჭკვიანს დააკლდეს ჭკუაო.
50. ყურს ნუ უგდებ ამპარტავანს, სანამ კარგა არ დამდაბლდეს.
51. მართებს, სხვაზე უფროს კაცსა, დია რამე უკეთ ქცევა,
და ვინცა არის სხვისა მსგავსად, მალ პატივი წაექცევა.
52. მამა შვილსა არ ასწავლის, არცა ოდეს გაუმგუნდეს,

და სცნას, შემდგომი მემკვიდრობა მისთვის თურმე აღარ უნდეს.

53. სულგრძელებად დიდად თქმულა სიგლახაკის მოთმინება.

54. დარჩეს შენი ყველა მტერსა, სჯობს, რომ სთხოვდე მოყვასს
პურსა.

55. დიონოზ უზამს არისტოფს ამა სიტყვისა გებასა:
სხვის მეტად ფილასოფოსნი რასა ჰპოებენ რგებასა,

#97#

უფროსად იქმან ავთაგან კარგისა გამოგებასა,
და მას მიჰყვებიან, ცდილობენ მართ მისა გარდაგებასა?

56. კარგია, ვისცა მიხვდება ფილასოფოსთა წილობა,
გაუღვიძოს და განუფრთხოს უგუნურობის ძილობა,
სიტყვა თქვას ყველა ქცეული, არვის შეეძლოს ცილობა.
და ვერა სჯობს კაცი პირუტყვსა, ამით აქვს განაწილობა.

57. დიდთა შემძლეთა რად უყვარსთ ფილასოფოსი, ბრძენია?
და იცის გზა სიგლახაკისა, სიმდიდრის შეცამძენია.

58. სჯობს ხელს გლახაკი, რაზომცა არა აქვს საქონელია,
და მით ნაბოძების სახისა უცები მოშლის მქნელია.

59. სრულს კაცსა მართებს სიბრძნე და სწავლა და გასინჯულობა.
თეთრით ღარიბიც რომ იყოს, კაცობისა აქვს თქმულობა:
თუკი ის კარგი არა გჭირს, სიმდიდრით გქონდეს სრულობა,
და კაცათ არავინ ჩაგაგდებს, მოგეცეს უფლისწულობა.

60. სიმდიდრით თავი ნაქები საქმეა უსუსურია,
ცოდნა, ჭკუა და შემღება ყველასი მოსასურია,
სიმაღლე არის დიადი, ვის ეძებს, მისი პურია;
და ცდა და მოძებნა უგვანად ვინა თქვა ვაჟკაცურია?

61. ჰკითხეს: რას ირგებ შენისა ფილასოფოსთა ბძნობითა?
– თქმა შემიძლია ყოვლ კაცთან მართალი ენა ძნობითა!
ბრძენი სიკვდილსა არ ივლტის, მძლავრს ეტყვის სწორსა
გრძნობითა,
და არ იამების მართალი მარტო კაცს მისაგნობითა.

62. სანატრელია, სოფლისა თუ განვლო კაცმან მზღვარები,
არც ვისი შიში ექნება, არც სირცხვილითა მწვარები,
რად ვარგა, კიდევ უყვარდეს პატივი, მისი ცვარები?
და უბნობს: არ მინდა სოფელი, კვლავ მისგან შენასვარები.

63. ჰკიცხვენ, ბრძენსა სძულს მდიდარი, მათთან მისვლისთვის
ხელობენ.
სენი არ უნდა მკურნალთა, – ეტყვის, – სნეულთა მვლელობენ.

64. იყო ყმაწვილის სწავლისთვის ხუთასის დრაჰკნის მთხოველი,
ეტყოდა მამა: მაგითი სხვის ტყვისაცა ვარ მწოველი.

#98#

მან უთხრა: თუცა იშოვნო, ბიჭთა იქნები მპოველი,
და რა გაიწვრთნება, საშენოდ ორსა ნასყიდად მოველი.

65. ყოვლი უწვრთნელი იქნება არათი ხელ-სახდელია,
ვინც ეძებს მისგან კეთილსა, ცუდია მისი მცდელია.
თუ გინდა, შენთვის ასწავლე, რაცა გყავს გასაზრდელია,
და გარგებს და ირგებს, ოდესცა მისწვდება მისაწვდელია.

66. არისტოტელს საქმე ჰქონდა, მისმა სტრაფჩმა გაუმართა,
მისგან მისის უბრძნესობით დაიჯერა, დაემართა;
უთხრა: სიბრძნეს რასა ხმარობ? ესე ჩემგან წარგემართა,
და მოგხვდა დიდი შეძინება, რაზომიცა მოიმართა.

67. უთხრა: უცებო, რად უბნობ სიტყვასა მიუმხვდაროსა?
რაც გესმა, ჩემგან იტყოდი იმისა შესადაროსა,
მისგან მოგეცა პატივი ნაკლებსა, დანამცდაროსა.

და მოციქულს სიტყვას ვინ უსმენს, თუ მეფე დაემდაროსა?

68. უცებს გონია, ბრძენი ვარ, საქმისა შემძლე მქნელადო,
გული ამაყი შეჰქნია ძნელისა გასახსნელადო,
უკვირს და სწყრების ამაზე, კაცი არა მყავს მცნელადო,
და ვედარც ხელ-ფეხსა გაიქნევს, ჩავარდეს განსაცდელადო.

69. უძრახეს, მეგობართაგან მალ-მალ თეთრს იღებ ვალადო.
და – ჩემთვის არ ვიღებ, დახარჯვის სწავლა მწადს ჩემსა
კვალადო.

70. სამ ფლურს აძლევდა კაკაბში, უძრახეს მუცლად აოზა,
აგერ სამ ფულად გახდება – დაუწყეს მისა დაოზა, –
ჩემთვის სამ ფლურსა – ეტყოდა – ესე აქვს შესაგაოზა,
და მეცა მჩანს, ვითა მიგაჩანს, მაგა ფულისა შაოზა.

71. ავ-მუცლობით არ მიქნია, ვყოფილიყო დანამჭირად,
არას ვეძებ დასადებლად, თეთრი მინდა გასაწირად;
სარვაგობით არ იქმონენ, არ იყიდის ვინცა ძვირად.
და უნდა განძი დასადებლად მაგრა პარკთა მოსაჭირად.

72. რა კაცსა გამოუვიდა მამონაობის ქარები,
ოქრო და მიწა სწორეა მასთანა გასახარები.

#99#

არ უნდა ქონა, დახარჯავს, არა აქვს შესაზარები.
და ჰგმობენ სოფლისა მოყვასთა, მოჩანს გასამწარები.

73. საცემრად მოგცემთ, – განზასრეს, – რა გაგვეზდება შვილია,
და ქვაც ბევრი ყრია – მიუგო – უხმარი, გასაწბილია.

74. უმდიდრესია, ვის სწავლა გულსა აქვს დანათესია,
და მალ შეუძლიან საქნელად, რაცა რამ უკეთესია.

75. რით მეტობს ხელსა ჭკვიანი, გვიამბე, საამოსია!

რა გააშიშვლებ, მაშინ სცნობ, უმაღ ვის შეუმოსია.

76. უზრახვედენ: სამართალში სტრაფის ქირობ, ეგრე არებ.
და მან მიუგო: ლხინისათვის მზარეულსაც მოვიხმარებ.

77. პოლენ გონია, მგონია, არისტოტელთან მსვლენია,
შევიდა, ნახა ქალები მოკაზმის დაუკლენია,
სუფრა აღვსილი ყოვლითა, რაც კაცთა მოსავლენია.
ფილასოფურად არ ცხოვრებს, – უთხრა, – ვინც იქა მხლენია.
ჯერ ხმა არ გასცა არისტოფ, ვითამცა უსულენია,
ხანს უკან უთხრა: მეწვივე, ჰქენ რამე დასალენია!
პოლენ ეწვია მისითა სიტყვითა დამადლენია.
არისტოფ უთხრა: რად სმაგე ჩემი სიცოცხლე მძლენია?
ეს არ გეწყინა, რომე მაქვს სუფრანი არსამხლენია,
თეთრის დახარჯვა გეწყინა, არის რომ დასახლენია,
და სუფრას მიგინებ, ეს გინდა, აქ იყო მოსახლენია.

78. გაეწყობი, სახლში შეხვალ, მისას ნახავ რასაც რასა,
ერთპირობით დაუწუნებ დანადებსა გარეს რასა,
გინდა დაგხვდეს შესამსგავსად შეყრასა და გამოყრასა,
და არ იქმონენ გონიერნი ამ საქმეზე ენის ძვრასა.

79. ზიკირიელის მეფეა, დიოდენ უთხრას მდომელი:
სოგრატს რასათვის მოშორდი, რა მიზეზი გაქვს, რომელი?
სანამდი სიბრძნე მინდოდა, ვიყავ იმასთან მშრომელი,
და აწ თეთრი მომდომებია, თქვენს წინაშე ვარ მდგომელი.

80. წესია სოფლის მოყვასთა, ხან ეს უნდა და ხან ისი,
ლხინი, შვება და სიამე დიდის რამ შესაგვანისი,

#100#

ხან სიბრძნე, გონიერება თვალს წინა მისაყვანისი.
და მალე დააზროს სოფელმან იგ მისი გასამწვანისი.

81. მეფემ უბრძანა დიოდენს თქმა ფილოსოფოსთ თქმულისა,

ჰკადრა, თუ: მათი რა გკადრო, ვიცი რომ გაგაგულისა!
გაყრა, ბოლოსკენ დაჯდომა, ბრძანა წინაშე სმულისა.
და ლოცავს: ყოფილხარ მოწყალე საჯდომის აქა დგმულისა.

82. ამბავს კითხავ, რა გიანბოს, არ შეგივა გულსა გონად,
არ გისინჯავს, მისი გზები მიგაჩნია ჩალის წონად,
თუ არ გეტყვის, შემოსწყრები, რად შეიქენ მალე მცონად,
და მართალია, რაც არ იცის, საწყენია გასაგონად.

83. უცები ცდილობს, იყოსმცა უზეშთაესად მჯდომელი,
არ არის ბრძენი სიბრძნითა ამით რისამე მდომელი,
სადაცა იჯდეს, მიხვდება პატივი მიუწვდომელი,
და არვინ მიხედავს ზემოსა, ხელია მიუხდომელი.

84. ძნელია, კაცის სიმაღლის მიწყვი არ იყოს მდომელი,
უნდა ცდა მოჭირვებითა, საქმე ქნას შესაწონელი,
რადგან უმაღლე საჯდომით თავი გწადს მოსაწონელი,
და იცოდე, მისი პატივი რით არის მოსაქონელი.

85. დიოდენს თეთრი დასჭირდა, მეფესა სთხოვდა ბოძებად,
თქვა: ბრძენს, უბნობდი, არ ისი, არ ეჭირების მოძებად!
ჯერ მომეც, მერე მაყვედრე. – ბრძანა ბოძება ოცებად.
და გკადრე, თუ: ბრძენი დამჭირნედ არ არის არცა ოცებად.

86. თუ უნდა ბრძენსა სოფელი, იცის იმისი გზებია,
გახადოს მისი საწადი ადვილად დასამზებია,
გზა მისცეს საქმეს საქმითა და მისი მიზეზებია,
და წინ დადებულსა სიბნელეს შემოაყენოს მზებია.

87. ზღვად მიმავალთა შემოხვიდენ ყაზახი ნავთა მცრცველია,
ჩახვი გამოხსნა, სინჯევდა, ხედევდენ ოქროს მთვლელია,
ანაზდად ხელით გააგდო, დაინთქა დასანთქმელია.
და წამიხდეს უნჯი, ის მიჯობს, მე მოვრჩე ისე მთელია.

88. რა ეს ნახეს მათ ყაზახთა, ოქრო ზღვასა ჩაუვარდა,
გასცილდენ და გაეცალენ, მით ეკალი გაუვარდა;

#101#

რა მოურჩა თავი მთელად, დაჯერებას არ უვარდა,
და თათბირი და გამორჩევა არვის სადა დაუვარდა.

89. რჩევა, გასინჯვა საქმისას ძნელი სჩანს გაადვილობით,
მორჩევა მათსა საქმესა არათი დანაკლულობით,
მძლავრსა მოსულსა აჩვენოს გზისაგან მოსაცილობით,
და სიბრძნის თითითა გამობხნას ნახვანჯი დანასკულობით.

90. კაცს ბევრი თეთრი აჰკიდა, დავარდა მინავალია,
თქვა: ძალისაებრ მოიღე, გაჰყარე განამრავლია.
დიოდენს სამივ მოუსხა მეფემ სარჩევლად ქალია,
და სამივ წაასხა, გაუშვა: ერთიცა წუხარ მწყრალია.

91. ერთი ვინმე აგინებდა, ხმა არ გასცა, გაეცალა,
უკან მისდევს, ნუ მირბიო, არ უნდოდა გაეცალა.
არისტოფ სთქვა: სიტყვის ძალი არაოდეს დაგეცალა,
და ნება მქონან, არ ვისმინო, გაღანამაც დამეც ალა.

92. მაგინებელსა არ უნდა თქმა რამე საუბარისა,
უთქმელად იქით გასცილდი, თავს უზამს დასაბარისა,
მაშინ შეიტყობს რაცა ქნას, სამთოა, ანუ ბარისა,
და თუ შესარჩლდებით, ერთიცა მიეცით დასაბარისა.

93. მეგობართათვის დიოდენ მეფესა ეხვეწებოდა,
იგი პატივსა არა სდებს, ეს ფეხსა ეწებებოდა;
უსმინა, უთხრეს: პირველად თუ გექმნა, მალე მწებოდა,
და თუ ყური მეფეს ფეხს ება, სასმენლად არ მომსწრებოდა.

94. მეფეს თუცა აქვს სიბრძნითა რიგი და განწესებანი,
სიმართლითა იქს ყველასა, მოუკვეთია ნებანი,
შესაწყალთ მოწყალეება, უწყალოს განქარვებანი,

და შუამავლობით ნაქნარსა მოსდევს მრავალი ვნებანი.

95. არისტოფსა ზღვა აღუდგა კორინთისკენ მიმავალსა,
შეშინდა და ფერი ექცა, კვლავე უჭვრეტს შენაცვალსა,
მენავემან: რად შეშინდი, სიკვდილს ხმოზდი შეუკრძალსა?
და ეტყვის: მარტო არ ვკვდებოდი, ვწუხდი სიბრძნეს შესაბრალსა.

96. ძნელია, კაცი კეთილი შემკული ყოვლის წესითა
სოფელსა გაესალამოს, დამრჩომი დარჩეს კვნესითა,

#103#

დადუმდეს ენა-კეთილი სიტყვითა უკეთესითა.
და ბევრს დაბრუნდება მბრუნავი ძლივ ერთის დანათესითა.

97. კარზე გაუვლის არისტოფ, დიონოსს უნდა ხლებანი,
უყვივს: მოდი, სალათა მაქვანან უამრებანი,
ამის ჭამისა დამჩვევსა განევლთა უნებებანი.
და მიჯობს უნებურს გემოსა უგემოს გემოვნებანი.

98. სოფელი ნებას არ მოგცემს, ვირემ ხარ მისი მჯერები,
არც ავით, არცა სიკეთით ვერ შექნას გასაჯერები;
დასთმეს, ამისთვის ბასრობენ სიბრძნეზე შესამზერები.
და სჯობს ნება უნებობასა, ბრძენია ასე მწერები.

99. ანტისტინეა მოწაფე სოგრატის კაცის სრულია,
სვე-სვიანობით ვინ უფრო – ჰკითხევდენ – მოარულია?
თავით ბოლომდი თუ განვლო, ბედითა აღსასრულია,
და ზოგჯერ ესე და ზოგჯერ ის, ცუდი ძილი და რულია.

100. ბოლომდი შვებით განმვლელსა გაუსრულდაო ბედები,
შენატრიან და აქებენ მისი მცნობი და მხედები,
ამისთვის ბორგვენ, ესე აქვს დიდი რამ საიმედები,
და ერთ წამი ავი ან კარგი რად გიჩანს, რასა ედები?

101. უმაგრესია კლდისაგან ძმებრივი სიყვარულია!

102. ქვეყნის წახდენას ჰკითხევდენ, ანუ რით დააკლდებისა?
როცა ბოროტი განმრავლდა, კეთილი გაცუდდებისა,
კარგთა პატივი მოაკლდეს, ავები გადიდდებისა,
და მაშინლა გარდაიწყვიტე წამალი იმედებისა.

103. საცა ბოროტი გამოჩნდა სიავეს სიმრავლებითა,
ძირი გადიდდა, გამსხვილდა მიღმამდი გასავლებითა,
ნაყოფი ტკბილი აღმოფხვრა, გახადა დანაკლებითა,
და აოხრდა თემი, ქვეყანა მისითა მიახლებითა.

104. ვით რკინასა გესლი თვისი, აგრევ განლევს შური კაცსა.

105. რა სჯობს, სწავლაში მიუგო ბოროტის კიდევანობა.

106. ბრძენი არ იქს კაცთა ბაძსა, მაგრამ კარგსა მიბაძავსა.

#103#

107. ცოტა გივისო მოწაფე, ვეცხლის წკეპლით ვარ მცემელი,
და მცირეს ხელფასსა არ ვჯერვარ, შექნილან დასაცემელი.

108. ბოროტი ვინმე – მას უთხრეს – შენსა უბნობდა ქებასა,
და არამც უცებად მოუხდა, სწუხს, ავი ჩემსა ნებასა.

109. ანტისტინესა წინესა ყრმა ვინმე შემოსცინესა,
გაიწყვენ თემით, ნავს ველი, აწე ნუ მოგეწყინესა,
მაშინ გამსახურებ – მიუგო – რაც რამე შემემძინესა.
ანტისტე ქალაქს წავიდა, ყრმა იმას წაეწინესა,
ფქვილი იყიდა, ყრმას უთხრა: წაილე აწ ეს შინესა.
ფასი მოგვეცო – ეტყოდენ – არათუ შეაგინესა.
ნავი მოუწვა ამ ყრმასა, რომე მიდგს აწე წინესა,
მაშინლა მოგცემ უკლებლად, მისთვის ნუ შეგეშინესა.
უთხრა: ბევრ დაპირებულსა ცოტა აქვს მისაწვდინესა.
და დაპირებისთვის სავაჭროს ვინ მოგცემსთ, – მას დასცინესა.

110. დაჰპირდები და არა გაქვს, ტყუილი რა სასურია?
გქონან და პირსა გაუტეხ, ოფლისა მოსაწურია;
რა საქნელია კაცისა საქმენი უსუსურია?
და ვერ გამოაძღებს მუცელსა ნაქადებარი პურია.

111. საზრდო რამე მოიყიდა, იტვირთა და წამოვიდა,
ყოვლმა კაცმა გაიკვირვა, მისგან ესე გამოვიდა.
მან მიუგო: ჩემთვის მიმაქვს, თქვენი რაა, სად ავიდა?
და თავის თავის მუშაკობა კაც[ს] სირცხვილით არ დასწვიდა.

112. მეფესა ბრძენსა, გლახაკსა, ესე რამ ეჭირებიან,
თავის რჩომისა სარჯელი ვითაცა იშოვებიან.
რით მიხვდენ შვებით უცდელად, თუ ჭირსა ერიდებიან?
და სხვის წყენითა და დაკლებით შენიცა განქარდებიან.

113. უთხრეს: მრავალნი გაქებენ. თქვა: ავი რა მიქნიაო?

114. სიკეთეა იარაღი არაოდეს მოსაშლელი.

115. მოწაფის მეტის ცემისთვის გმობისა ვინმე მთქმელია?
დაჭრილთა დასტაქარები – ეტყვის – სარჯლისა მქნელია.
აფარიზებენ მკურნალნი, უგემოდ შემასმელია,
და არ შეისმინა, მოკვდება, მისი რა დასანთქმელია.

#103#

116. მწვრთნელთა მოსწავლის ცემაზე ვინ დაუზრახოს ბრალეები?
მკურნალთ უგემო საჭმელი, სნეულთა შესაწყალები?
მებრძოლთა მტრისა საშიშრად გამკვეთი ბასრი ხმალები?
და ავის სიკვდილი მეფეთგან ქვეყნისა შესაბრალეები?

117. არისტოტელს პლატონ სწავლა სასწავლოსა ოცი წელი,
ბრძენი იქმნა საკვირველი მაკიდონლის მოძღვრად მცდელი.
სიბრძნისაგან რა გემატა – უთხრეს – ხარო ჭირთა მხდელი?
და ნებითა ვიქმ – მიუგებდა – რისაცა ხარ ძალით მცდელი.

118. კარგია ვინმე კეთილსა იქმოდეს მონებებითა,
უცოდო ანუ საცოდი იცოდეს დაუკლებითა,
გახარებითა იქმოდეს, არ ავთა მიახლებითა.
და ძალით და უპატიობით პირუტყვად გარდიცვლებითა.

119. დაუძრახეს მოწყალება, კაცსა უყო მეტად ავსა,
და – სხვაებრ რამე არ მიქნია, სახე კაცსა მიუგავსა.

129. ასე იყავ მეგობარზე, ვითა იხი შენთვის გინდეს.

121. მალ დაბერდების საბრალო წყალობა სიყვარულია.

122. კაცსა სწავლა გაანათლებს, ვითა მთვარე ღამე ბნელსა.

123. სწავლული კაცი მალ ნახავს, რა რაზე მისდევს სხვისასა,
და ვერ ხედავს გაუსწავლელი ვერც სხვასა, ვერცა მისასა.

124. სწავლის ძირი მწარე არის, ნაყოფს მოგცემს ბოლოდ ტკბილსა.

125. პირველ სწავლა საწყინოა, ბოლოდ ლხინი შენ და სხვისა.

126. ბრძენი და ხელი მიაგავს მკვდრისა და ცოცხლის სახესა.

127. ბედში სწავლა გამოდგების, დააშვენებს უბედობას,
ვით დიონოს სირკუხელმა მეფემა ქნა გარდმოგდობას,
კორინთელთა ასწავლიდა, მიენიჭა საზდოს მზობას.
და ვინცა რამე არა იცის, უჭირს სოფლის დაუნდობას.

128. კაცს სოფლისაგან სოფელში უძეს რამ დიდი ჭირები,
რჩენა, დარჩენა თავისა ნამეტანია ძვირები.
არას ისწავლი, რაც გმართებს, და ისე ცუდად ირები,
და დაგიმძიმდობის სიცოცხლე, გახდები გლახა, მწირები.

#105#

129. მტყუანს ტყუილით ჰკითხევდენ, რა ჰქონდეს სარგებელია,

და მართალსაც გაუმტყუნებენ, რომლისაც მიმგებელია.

130. საყვარელი მეგობარი ერთი სულობს, ერთი გვამობს.

131. ზოგს გონია, სულ აქ ყოფა ასე რიგად მოიძვირებს.
და ზოგნი გვანან სიუხვითა მალ წასვლისა დანამჭირებს.

132. ნეტა რა არის იმედი? – მღვიძარეთათვის ძილები!

133. სამოც ორისა შორისა ჟამთა შეიქნა წელისა,
ავათ გახდა და მორჩენა სათქმელად იყო ძნელისა;
ორი მოწაფე მორჩილი ჰყვანდა ცოდნისა მგრძნელისა,
იმენდემ როდისხელისა, ფეოფრატ ლევიტელისა.
ჰკითხეს: შენს წილად ვინ ვიყოთ, საქმეა რაც საქნელისა?
მან ღვინო სთხოვა, მოართვეს სასრულად მისათქმელისა.
როდისხლის ხელით დალია, თქვა ძალი გემრიელისა.
რა ლევიტელისა დალია: მგზავსია ორი მთელისა,
მაგრამ ესე სჯობს გემოთი, რისაც ხარ მოსართმელისა.
ყველამ შეიტყო ამითი მიცემა საცემელისა.
და ღვინით ორივე შეამკო, ნებაც ქნა საძებნელისა.

134. სიბრძნე ამისთვის კარგია, იქს რასაც შვენირადო,
დაბალსა ასე მოიყვანს სიმაღლედ შესამზერადო,
სიტყვასა იტყვის ქვეულსა საძველოდ დასაწერადო,
და კაკაბსა ქორად შეგიცვლის, მიმინოს მოგცემს მწყერადო.

იგავნი კეთილგონიერისა არისტოტელისანი

135. თავსა ნუ იქებ, არა თქვან, ავად რამ არის მქცეველი,
და ნურცა იძაგებ, დაგწამონ – კაცია ფარისეველი.

136. ბრმამ გზა გიჩვენოს, არ იქნას, გლახაკმან გამდიდრებანი,
და უპატიურმან დაიწყოს პატიოსანად რებანი.

137. ზომიერ გაჯავრდებოდეს, მეტსა ნუ შეიწყნარებსა,
და მეტი ყმაწვილთა ამსგავსებს, უგუნურს დაადარებსა.

138. თუ კეთილსა აღარა იქ, ავსა მაშინ განეყენე.

139. გამოსწმედს ბრძმედი ოქროსა და კაცსა გამოცდილება.

#106#

140. სხვისგან ავის მოთმინება კაცსა კარგა მოუხდება.

141. ბოროტი და უსამართლო სხვაზე თვითანც მოუხდება.

142. სვეში მოყვასს გვიან იცნობ, უსვეობა მალ გაცნობებს.

143. ეს ორი კაცი უკვირდა არისტოტელსა რომელი,
და ტყუილის ქების მდომელი, არცა ძაგების მწყრომელი.

144. მშობლისგან მოძღვრის პატივი არის რამ უკეთესია,
და მით უგუნურად მოვიდა, მას სიბრძნე შთაუთესია.

145. აქებდენ ვისმე, მიესმა დიდსა ქალაქსა შობილად,
და – მიჩვენეთ მისი ხარისხი, ჩემგანაც იყოს მკობილად.

146. უზრახევდა ათინელთა, სამართალი გაარიგეს,
და თვითონ ხოლმე არ იქმონენ, მასვე მათსა დანარიგეს.

147. პლატონ ბრძნისა სენკრატ იყო მოწაფე და მისი მადრე,
ბევრი თეთრი გაუგზავნა მოსახმარად ალექსანდრე,
სამს მისხლამდე ძლივ აიღო, შეუქცია ისევ ადრე.
და – მეფეთ უფრო ეჭირება დასახარჯად, მათვე ჰკადრე.

148. რა უმჯობეა იცოდეს ზომა და მისი წესები,
მეტსა არ ეჭიდებოდეს მაზედა დანამკვნესები;
ზოგნი სიმაღლედ იწევენ, ვის ბედი აქვან ზესები
და დაუოდდება ისიცა, რაცა აქვს დანათესები.

149. ბევრ-მეტყველი ეუბნების: დადუმება რად იკარგე?
სიტყვით მომხვდა ერთხელ სამე სინანული არ სავარგე.
ოდეს ვიყავ დაჩუმებით, არაფერი არ დავკარგე,
და მას დღეს უკან დადუმება გავინუზღე, გავიბარგე.

150. მდუმრობა არის სიკეთე ბრძენთაცა მოსანებელი,
ენა სამუდმოდ მეტყველი ცეცხლია მოსაგზნებელი,
წასთქვამს ასეთსა, იპოოს გზა ვედარ გაოგნებული,
და თუ ენას კლიტე არა აქვს, ჭირია ულხინებელი.

151. რასაც უთქმობა მოგარჩევს, მასვეც თქმაც დაგაზიანებს.

152. ცოტა მოგცენ – სენკრატ იტყვის – ლაპარაკის განმრავლებით,
და ყურსა ხედავ, ორნი გვექონან, ენა ერთის მონაკლებით.

#107#

მისივე არისტოტელის მცნებანი

153. ღმერთსა პატივ-ეც, აგრეთვე მშობელსა მიმსგავსებანი,
და სიმართლით იქეც, ნუ გინდა ნუვისი ქვე დაცემანი.

154. განგიკითხავს განმკითხველი, თუ ბოროტსა განიკითხავ.

155. სიწმიდით იყავ, ნუ ბასრობ გლახაკთა გლახაკობასა.

156. შენს სასწორსა სიმართლისას მაგრა სელი მოუჭირე.

157. შეტყობით და მონდომებით არამც წაგცდეს უდიერი.

158. ნუ ფიცავ ღვთისა წინაშე, საქმეა საძაგელია.

159. ნუ შეაწუხებ საწყალსა, ნუ უჭერ ვალსა სხვისასა,

და სამართლად წყევა მიხვდება მავალსა ამა გზისასა.

160. დიოდენ იყო კინიკი მოწაფე ანტიფენისა,
ხორც-ბილწებისა საჯაროდ მძრახველი, მძვრელი ენისა,
მომშლელი იყო ამითი მრავალთა მათის ზნენისა,
და მტრობით კინიკი დაარქვეს სანაცლოდ მისის წყენისა.

161. რაცა მისცეს ბედმან კაცსა შემაულლად, შენაჯუფთად,
სჯობს დასჯერდეს, მისი წესი შეინახოს მეტად სუფთად;
არ დამდაბლდეს ქალწულება აღსაფრენი მაღლა უფთად,
და არ შეიქნას სოფლის ძრახვით დასანაყად, დასაგუფთად.

162. ყვინთსა იქმოდა ცოდვილი, ეგონა განმიწმდებისა,
უთხრა: უცებო, რასა იქ, საქმეა უდებებისა?
წყალი წერილსა დაასხა, რით გასწმედ, დაცალკებისა!
და ვერ გასწმედს გარდამავალსა, ცუდია, განქარდებისა.

163. წყალია ერთხელ განმწმედი სულისა აღმოშობითა,
წყალი გვერდისა მცენარი, სათაყვანები მკობითა,
წყალი ყველაი ცუდია უსჯულოთაებრ მზობითა,
და ვერას სიკეთის მიმცემი, საამბო არაკობითა.

164. ნუ სჯერხარ, ცოდვის განწმედა ცუდის წყლით არ იქნებისა.

165. დღე ბაზარ სანთლით ეძებდა და ჰკითხეს საძებნარია,
და უთხრა: კაც[ს] ვემებ, რა გითხრა სხვა მეტი საუბნარია?

#108#

166. დაჯდა, მოჰყვა დიდ სწავლასა, არვინ უგდო მართლა ყური,
ღორის მსგავსად დაიჭყვირა, იქმნა მიმსვლელ, მინაშური.
არ გრცხვენიათ, ესე რამე გულითა გაქვთ მოსასური,
და კარგსა ყურსა არ მიუგდებთ, რაცა იყოს შესაშური!

167. უცხოა ესე სოფელი და რაშიგან მყოფელი,
კეთილის არას მოწადე, ბოროტზე უფრო მდგომელი,

ვერ დამნახავი საქმისა, ვერასი ვერ მიმწდომელი,
და ასეთს იქს, თავი ჰგონია მის ჟამში გაუცდომელი.

168. თუცა ათინის სტრაფჩებსა პატივს მისცემდენ დიდებსა,
მაგრამ მდაბალად მსახურად ხადოდენ ანაზიდებსა,
არც იკადრიან პასუხი დასაკიდ, ასაზიდებსა,
და არც სტრაფჩნი ეფერებოდენ, ჰკადრებდენ დაურიდებსა.

169. თუ მისცე კაცსა პატივი პატივის შესაფეროსა,
მისვე გზითავე მოექცე მას მისა შესამზეროსა;
ხან მაღლა ასწევ, ხან დაბლა, ადგილსა გასამტვეროსა,
და გულსა წაახდენ, საშენოდ ვედარა ნახავ ვეროსა.

170. სტუმრად აწვივეს, არ წაჰყვა, ჰკითხეს, მიხვალო, რად არა?
და – გუშინც ვეწვივე, არ მითხრეს მაღლი საფერი სადარა.

171. ვინ ვისცა აწვივეს, წესია დიდად რამ დაუმაღლებსა,
მაგრამ დიოდენ არ უდგა ესე ვითარსა მწადლებსა,
მე უნდა დამიმაღლებდეთ – ეტყოდა მისსა მხადლებსა,
და მრავალს კეთილსა მოგიტან, შეგძინებ დაუცადლებსა.

172. ნუ მიგაჩანს უკეთესად, ნურცა ერთი შენად ვანად,
ბრძენი ხშირად მოვიდოდეს, შენ მოექცე მისად მგვანად,
გაგამდიდრებს, სხვა ვერ ჰოო მისი მსგავსი შესამღვანად.
და ჰმატს ყოველსა შესატანსა კარგი კაცი შესაყვანად.

173. მაკიდონელი მოვიდა ბრძენი სარკმელთა მჯდომია,
მზისა დამშლელად მოუდგა, უთხრა: რისა ხარ მდომია,
მოგცემ ყველასა. – მან უთხრა: რად მინდა მოსახდომია?
და მას ნუ დამიშლი, რისაცა ძლევად ვერა ხარ მწდომია.

174. სოფლისგან ხელის აღებას ვინც არის მომნებებელი,
ამისი არა არად სჩანს, სხვის გზისა არას მგნებელი.

ვერ პოო ვერა საქმისთვის მეფეთა შემქენებელი,
და ხილული უქმად მიაჩანს, სხვა რამ აქვს მოსაძებელი.

175. ბევრს ნდომულობ, მაგრამ მოგცემ – ალექსანდრე იყო მთქმელი,
ჩვენ ორშია, ეს არ ვიცი, ვინ უფროა ნდომის მქნელი,
მე პარკსა და საწვიმარსა ვჯერვარ, არის რაზომ ძნელი,
და შენ მამისას არ ჯერდები, სულ ქვეყანა გინდა მთელი.

176. ვინ მოკლა ალექსანდრე ვით უგლახაკესად გულია,
მით არ დასჯერდა, რაც მიხვდა, ჰქონდა მეტისა წყლულია.
მაგრამ გლახაკსა რაცა აქვს ღვთისაგან ბოძებულია,
და დაჯერებითა მდიდროის და გაინათლა სულია.

177. რა კაცი არის დიოდენ, – იყო შათირი მხმობელი, –
მე ბევრით ვსჯობვარ იტყოდა – არა ვარ მისი მგმობელი.
დიოდენ უთხრა: ისწავლე ჯერ სხვა რამ შესამკობელი,
და მაშინდა იქმნა ეგება ცოტა რამ ჩემი მცნობელი.

178. ნუ უბნობ, შენის უფროსის რომ იყო უკეთესები,
კმარა თავისა მოძღვრისგან დარად მოწაფე მთესები;
რაც ჩემგან საქმე გამოვა, არ ძალუმთ იმათ ესები,
და მე მქონდეს იმის პატივი, ნუ ხარ იმაზე მკვნესები.

179. ჰკითხეს: საჭმელი როდის ჯობს გემონი მისის პოვნისა?
და თქვა: მდიდარს როსცა მოშივდეს, გლახაკი როს იშოვნისა.

180. ხის მზიდველსა ხე მხარს ედვა, გზას მიჰქონდა მეტად გძელი,
მას დიოდენ წინ შეემთხვა, თავში წაკრა იგი ძელი,
მერმე უთხრა: ჩამომიდეგ, – დიოდენ თქვა სიტყვა მთელი, –
და თუ მეორედ არ გწადიან, რად არ იყავ პირველ მთქმელი?

181. ბრალი არის საწუთოსა კაცი ბრიყვი, გაუზდელი,
ვერც მალლისა ამწდომელი, ვერც დაბალსა დასწვდეს მწდელი,
პირუტყულად მოარული, ვერასფერით ხელის მხდელი.

და მსგავსა მიხვდეს მისი მსგავსი, გაუმრობი, გაუხდელი.

182. კვლავ კიდევ კეტი აძგერეს, მერმე რქვეს: განდევ კიდენით
მანც თავში ჯოხი დაარტყა: აწ თქვენცა მომერიდენით!
მიდელმა კბილში შემოჰკრა, დიოდენ ჩივილს ბედავსა,
და მან კაცმა თეთრი მიუძღვნა მაგად, ნუ მიზამ მე დავსა.

#110#

დილას დიოდენ შემოჰკრა, თეთრს აძლევს, მასვე ბედავსა:
და სალბუნი თქვენი თქვენდავე მიძღვნია, გაუბედავსა.

183. უმართისისა მოქმედი და მისი შენამცდელები
მასვე ჭაშნიკსა მიიღებს, რისაცა მონა მხდელები;
მისი გაწვრთნილი კირკიტა მალე ქნას მონახდელები,
და ადვილ შექნილი სალბუნი დაადვან აუხდელები.

სიზმრის მოშიშართ ესრეთ ეტყოდა

184. ცხადად ქმნილსა არას ნაღლობ, სიზმრისათვის შეზარდების,
იმიოთ არა არ გამოვა, ცხადისაგან გამწარდების;
ცხადს ბოროტსა გაუფთხილდი, სიზმრით რალა გაგვარდების?
და სიზმარ არა, საცხადოთცა ბევრი კარგი მოგვარდების.

185. სიზმრის მიმყოლი ყოველი სატყორცი ნასროლებია,
ცუდია ცუდთა ამბავთა მიმდევი, მიმყოლებია;
კაცისა არად სახმარი სიმყრალე, საყრჩოლებია,
და დაუდგრომელი ღრუბელი, ქარია ნაქროლებია.

186. სძლო ხერსონს მეფე ფილიპემ, დიოდენ მოჰყავს ტყვეო და,
რისხვით უბრძანა: „მსტოვარს გავს“. ჰკადრა: „შენს
მსტოვარს ვგაო და,
შენსას არ სჯერხარ, უცებო, სხვისა ხარ მოსადაოდა,
და თავი არ დასდვა, ერიდე!“ – ბრძნად იცნა, განუტეოდა.

187. ვით იაგუნდსა მწვირეში არარა შეეხებისა,

რა აღმოიღებ, გარდასწმენდ, აღარა აქვს რა ცხებისა;
აგრევ კაცისა სიკეთეს აროდეს დაუცხებისა,
და მოვა კაცთანა, ინახვის უმაღლე ალვის ხებისა.

188. ალექსანდრემ მიუწოდა, იმან წასვლა არ ინება,
უთხრეს: „მოგკლავს“. მან მიუგო: „ამით არა არ იქნება,
შეუძლია ერთ ჭიასაც დაკბინებით ჩემი ვნება,
და მალ დამიხსნის სიკვდილსაცა, მდელი რამე რა იქნება“.

189. არად სჩანს ბრძენსა სიკვდილი, არცა რად შეშინდებიან,
იცის გზა მისი ყოველი, თუ როგორ მოუხდებიან,

#111#

მზათ არის ყოვლთვის წასავლად, რასაც დროს როგორ ხვდებიან,
და ნუზლი და მისი საზიდი აროდეს წაუხდებიან.

190. სტაქნის ქურდი ხაზინიდან მიჰყავს, ნახა, დასარჩობლად,
და თქვა: დიდს ქურდსა მცირე მიჰყავს სიკვდილისგან
შესაპყრობლად.

191. მაკიდონელი პატივს სცემს, ნატრიდენ, კალისტინესა,
იტყოდენ: კაი ბედი აქვს დიოდენისა წინესა.
იტყვის: საბრალო კალისტენ დაბმულა მოსაწყინესა,
და მეფის იმტასა მოელის, მაშინ სჭამს მოსალხინესა.

192. ვით ძრახვა, აგრევ შემკობა არ შვენის კაცსა რომელი,
უქმია ქება ტყუილად, ნუ ხარ ცუდზედა მშრომელი,
რად უბნობ ხელის-უყრელსა, რადა ხარ განამცხრომელი?
და ნურც აქებ, ნურცა აგინებ, იყავ თავისთვინ მჯდომელი.

193. ბედი ცოტაა, მუნ სადა არა აქვს კაცსა ნებანი,
სამსახურია წითელი, მაგრამ ჭირი და ვნებანი.
რაცა დასჭირდის, მეგობრის არისმცა გამომრთმეველი,
დასძრახეს: ბრძენსა არ მართებს იყოს ამისი მდეველი.
არა თუ ვიღებ, – მიუგო, – ვართმევ, ვარ მოუდეველი,

და გაუყოფელი მოყვებისა მოყვებისთვის არის ყოველი.

194. რა სჯობს სხვა მეგობრობასა, არ იყოს მაშიგ შურია,
ჭირი და ლხინი ერთი აქვს, შიან თუ მონაწყურია,
ამაღლდა ანუ დამდაბლდა, მისივე მონასურია,
და არცა რა მისი მისთვის შურს, არც მისი დანაშურია.

195. მდიდარი მდიდრად მოსილი, უქმი სხვის სახმარობითა,
ჰგავს ცხვარსა ოქრო-მატყლიანს ქცევით და მოარობითა.
არ ასხია ცხვარსა მატყლი სათავისოდ, მუდამ პარსვენ.
სხვათ მიაქვს მისგან უხმარი, უმადლოდ უცებთ ქონება.

196. დიდ-ტანოანი ჩანგს ჰკვრიდა, აგინებდიან ყოველნი,
და დიოდენ აქო, არ მზირობს, სჯერა მით საზდოს მშოველნი.

197. დიოდენს ჰკითხეს: რასა გავს წამალი საკვდინებელი?
– გარეულს მკითხავ მტყუანი, შინაურს მაფარებელი;
არს საწამლავი ნადირი, – დიოდენ ამის მთქმელია, –
და სიმტყუნის მიფერებისა, რაც კაცი არის მცდელია.

#112#

198. ჰკითხეს ოქრო რატომ არის ყვითელი და მისი ფერი?
და – შური კაცსა გააყვითლებს, საშურად არს შესაფერი.

199. რა შევიდა აბანოსა, ფინთად ნახა, ავის მგვანად,
და ვინც აქ მოვა, – იკითხვიდა, – სადღა წავა გასაბანად?

200. ჰკითხეს: კაცმა რა დროულმა ქორწილით ქნას გახარება?
და – ყმაწვილთათვის ადრე არი, ბერთა აღარ ეფერება.

201. ყრმა ნახა დიად მორთული, მან უთხრა: რა საქნელია?
და კაცს სილამაზე არ უნდა, ქალთაცა სხვებრ სათქმელია.

202. ყრმა შერცხვა და წამოწითლდა, აკანკალდა, მიუგებსა:
და ნუ იშიშვი, მაგ ფერობა კეთილს ნიშანს მოგაგებსა.

203. სასირცხო ზედა დასძრახავს უგვანი ფერის ქცევასა,
და მაგრამ შორა ჩანს, ისი [ს]ჯობს ურცხოზა მოუქცევასა.

204. სოფლის ყოფნის დამჭირნე ვართ, უზემდიან ზოგნი დავსა,
და ვართ ბოროტად, მაგრამ ისიც დაპირებას მიაგავსა.

205. მონა გაექცა, წავიდა, სხვისა შეიქნა მხლებელი,
უთხრეს: ეცადე, ოპოო, ძებნისა იყავ მნებელი,
– რად ამიგდევით, არ ვიცი, რისა ხართ გამაგნებელი,
და თუ მონა გასძლებს უჩემოდ, მე რად ვარ გაუძლებელი?

206. შიში, კრძალვა, მორჩილება, თუცა უნდა ყმასა ყმობა,
ჰქონდეს სწორი ერთგულობა, ყველაზედა სიამობა,
ბატონს შვილებრ მოწყალება, სიყვარულით ტკბილი ძმობა.
და გაემორენ ერთმანერთსა, თუ შეექნათ ამის გმობა.

207. მშრალს პურსა სჭამდა წვეული, ჰკითხევდენ ამა თქმულებსა:
„რასა სჭამ“? ეტყვის გაკილვით: „პურსა კეთილად ქმნულებსა“.

208. ბჭე ვრცელი, ტურფად შემკული ნახა ქალაქი მიდია,
მცირე რამ შიგან შენობა, სა დავდგე, არვინ მიდია;
მიდელნი, – უთხრა, – მისმინეთ, გალავან შიგნით მიდია,
და არ გამოვარდეს ქალაქი, კარი აქვს მეტად დიდია.

209. ყველა სჯობს თავის რიგითა ერთი ერთს მიდევენებული,
ქალაქი, სახლი ყოველი ზომაზე, არა ვნებული;

#113#

შენ მალლა იწევ, შეძლება არა გაქვს შენი ნებული,
და საძრახავი და საჭირო გზა მოგხვდეს გაუგნებელი.

210. იგავად არის ნათქვამი: წყლის ზომა უნდა ხიდია.

211. ყმაწვილი ნახა კეკლუცი სტუმრად სამ მიმავალია,

– მიხვალ ამისთვის, უთუოდ სახე წაგიხდეს ხვალია;
არა ხამს ყრმათა სტუმრობა, მალე მიუგდოს თვალია,
და სისხლის მომმატე სასმელი წაახდენს, უყოს ძალია.

212. ყრმა ნაძრახის დედის შვილი სათამაშოდ ისვრის ქვასა,
და ჰრქვა: არა ჰკრა მამაშენსა, არ ჩავარდე ვაგლახ ვასა.

213. ერთსა აქებდენ დიოლენს, სცა დიდი საბოძვარია;
და მეცა მაქევით, – ეტყოდა, – მაქვან მიღების გვარია.

214. ბევრსა აქებენ მიმცემსა, მიმღებს აგდებენ არადა.
და დია სჯობს მძლევესა მიმღები ღირსეულობის დარადა.

215. იგავად უთქვამს: ღირს მიეც, მიიღე ღირსეულობით.

216. ჰკითხეს დიოლენს: რას ირგებ მაგ ფილასოფოსობითა?
და – თუცა სხვას ვერას შევიძენ, ბედზე ვარ მუდამ მზობითა.

217. „სადაური ხარ დიოლენ?“ უთხრა: ვარ ამ სოფლისანი,
მით თევზთა ჰქვიან წყლისა და ფრინველთა ჰაერისანი;
ბრძენი სად მივა, იქნება მკვიდრი მის ადგილისანი,
და ამისთვის ყველა სწორეა, სად გზანი ჰქონან ვლისანი.

218. კაცი სოფელში ერთობით სოფლისა არის ნივთისა,
სიბრძნით მქცეველი ყოველი მანვე თავისი ირთისა,
სადაცა იყოს სწორეა, რა მოვა მოსვლა ზვირთისა,
და ვინცა არ იცის, რა მართებს, სახეა ყველგან კირთისა.

219. კაცმა შვილი მიაბარა დიოლენეს სასწავლებლად,
უქო უცხო გონიერად და სიბრძნისა უკლებლად!
უთხრა: რადგან აგეთია ყოვლ საქმეში გასაძლებლად,
და რად მოგყვანდა ჩემსა წინა საცემრად და დასალებლად?

220. ვისცა ვინ უყვარს, სამუდმოდ გულსა აქვს მისი სახია,

ვერ შეუტყვია ყოფილი წინ დაგებული მახია,
აქებს, შესტრფის და შეფრფინავს, მწიფეა ანუ მკვახია,
და სიყვარული და წადილი უთვალო დაუნახია.

#114#

221. დიოდენს წითლით მოსილსა სჭვრეტდა ლაკადონ, ნახავსა,
– დღესასწაული არ არის, – ეტყვის, ამაზე სძრახავსა.
უთხრა: ჩემგვარი კაცები სოფლისთვის არა ახავსა,
და რაც დღე მოუვა, ყოველსა დღესასწაულად სახავსა.

222. ასეა, სოფლის დათმობა ბრძენთაგან ქებით თქმულია,
სოფლის ჭირი და სასჯელი, სირცხვილი, რაცა ქმნულია,
მორჩება ნების სნატზედა სიმტკიცით დანასმულია.
და ყოვლი სოფლისა მოყვარე ანძაზე ანაცმულია.

223. ალექსანდრემ რქვა დიოდენს: არ გეშინიან ჩემია?
– კეთილი ხარ, თუ ბოროტი, რომელი შეგიჩემია?
თქვა: კეთილი ვარ, შენც იცი, არ არის გასაჩემია.
და – სხვას ვის ეშინის კეთილთგან, რად ვიყო მიუჩემია?

224. საშიშზე მართებს ერთობით მეფისა რიდი, შიშები,
რაზომ გწყალობდეს, მაშინცა მტერსა არ მისცე იშები,
სიმდაბლით ტკბილად მოიქეც, ქენ ერთგულობის ნიშები,
და გამსინჯველსა და მცოდნესთან უცოდრად რათ ვიქიშები?

225. დიოდენ უსარვაგოთგან ცდილობდა გამოღებასა,
და უბნობდა: ბოლოდ ველარ იქს, იწადოს ხელთ აღებასა.

226. ბევრთა მიხვდა სიგლახაკე სიავით და მემთვრელობით,
და მოინდომეს ბოლოს კარგი, ველარ პოეს საბრელობით.

227. დიოდენ ნახა მოსაგნე ავად რამ მოისარობდა,
მივიდა, დაჯდა საგანთან, არ მოსწყენოდა, ხარობდა,
უთხრეს, ნიშანთან ჯდომასა რასათვის არა ზარობდა.
და – ვიცი რომ სხვაგან მომხვდების, მას მისთვის წამლად

ვხმარობ და.

228. რა სახმარია კაცისა მოწყენა გაუხარები,
ჩამოსტიროდეს ცხვირპირი, თვალწარბთა არემარები!
მაგრამ უშვერის ხუმრობით უცილოდ გაიმწარები,
და კარგია ადგილს ლაღობა, ბრძენთაც აქვს დაუზარები.

229. ფილასოფოსის უფროსად რად გლახაკს აძლევს ყოველი,
და მისგან სიბრძნეს და სიკოჭლეს უფრო მალ ელის მპოველი.

230. ეტყოდა ვინმე: ქურდულად თეთრის ჭრა მოგინებია.
და – დრო იყო, ვიყავ შენთანა, შენ ჩემებრ ვერ იქნებია.

#115#

231. ანკსიმე დაჯდა, დაიწყო გრძელი რამ ლაპარაკია,
დიოდენ ლორის ნაჭრისთვის გახსნა საქებრად პარკია,
მსმენთ ის გაუშვეს, ამისას მიუპყრეს გულის სარკია.
და სჯობიყოს ლორი სიტყვასა, ვისგან რა მოსახარკია?

232. კარგია კაი ამბავი მოკლე იყოს თუ გძელეები,
კაცსა აამოს, ასწავლოს სიტყვანი ძველის-ძველები;
უხამსმა გაუწყობარმა გული ქნას დასაწველები,
და კარგი თქვი, ცუდსა ნუ უბნობ, ენასა მიეც მცველები.

233. უწმინდურს და ფინთს ადგილსა ყოფილხარო დააყვედრეს,
მზეც მიდგება, მაგრამ იმას სიწმინდითა ვერვინ ედრეს.
ჰკითხეს, რა სჯობსო, მიუგო: ნებაა ძვირად ხდომისა,
და მონება არი უნებო, უფლება ვერ ქნა ნდომისა.

234. კეთილს აქებს და არა იქს, მულნისა დასაგვანია,
და სხვას აამებს და არ ესმის, თქმა უქმი მწვე უგვანია.

235. ნახა ყრმა ავად მქცეველი ურიგოდ მოარულია,
და გამწვრთნელსა ცემა დაუწყო, რად ავად განსწავლულია.

236. ფინთათ რამე მაგინებლად ყრმა უშვერად ნახა ხშირად,
და – არ გრცხვენიან, პილოს ძვლისა ხე-ტარსა გაქვს კალა პირად?

237. უშვერი სიტყვა უშვერთან თუცაა მწვე უშვერია,
და საშვერისაგან უფროსად საკიცხალ, დაუჯერია.

238. კამენდიით მომავალთა უთხრეს: რაზე მოგვერიდე?
და წინაღმდეგი სიცრუვისა თქვენთან როგორ გავივლიდე?

239. ბრძენსა მართებს ცრუს რიდება, მოშორება დიად შორად,
და მით ჭკუითა არას იქმან, ნდომით იქმან ყველას ჭორად.

240. ცუდ ცხოვრებით მოხარული ჩანგთა მკვრელი ნახა კაცი,
და ხეზე ხმები გაგიწყვია, თუ ჭკუა გაქვს ხელსატკაცი!

241. უცები სწერს თავის კარზე: ნუ შემოვა უმეცარი.
და თვით სით შევა – დიოდენ თქვაო – თუ ასეა ის მეცარი?

242. ნახა მოლაშქრე ზვაობდა მოსითა ლომის ტყავითა,
და ეტყვის დიოდენ: სანამ ხარ მაგა ქცევითა ავითა?

#116#

243. ბრძოლობის ნიშნად ღერკულის ეცვაყე ტყავი ლომისა,
ფილასოფოსნი სძაგებდენ: საქმე არ არის ომისა,
ცხენ-იარაღთა საცმლისა ჟინი სჭირს ბევრთა ნდომისა,
და ჩირგვის ძირს უფლავსთ საქმენი მამაცობაზე დგომისა.

244. პირველზე მამაცობისა რათაცა გქონდეს ჩენანი,
ავია, შეტევებაზე რომ ჩაუვარდეს ენანი;
სროლით, ტყორცით და ცემითა გულსა შეგქონდეს წყენანი
და ვაქებ უთქმელსა, რომ იყოს საქმის დროს საქმის მცენანი.

245. ფეხს წაისვა სუნნელება, სხვა შეექმნა დანამწუნად,
თავს წამესვა, ქარს მიჰქონდა, მეყნოსება იქით სუნად.

246. სწავლა ყრმას მისცემს სიფხიზლეს, ნუგეშსცემს ბერის გულებსა და გლახას სიმდიდრეს, მდიდარსა შვენებას გაუსრულებსა.

247. იგ ამოიყრის მტრის ჯავრსა, ვინ კარკაცურად ზრდილობსა, მტერი თუ ავსა ვერ ნახავს, მტერსამცა რითა ჰკილობსა? ტყუილის თქმასა კეთილსა ვერ გაუბედავს წბილობსა, და მარჯვენას ხელსა მარჯვენად არავინ დაიცილობსა.

248. თუცა კარგის მოქმედება არა საქმით გეძვირება, ვინც რას იტყვის შენთვის უქმსა, მასვე თავი ემცირება; დაიმკვიდრებს ამ სოფელსა, წესად რომ აქვს განწირება, და სახელსა და კარკაცობას ძალი აღარ ეჭირება.

249. კაცი სიავის მოქმედი ჰკილევდა დაუზარავი, უქონელი ხარ, საბრალო, კაც წინა მოსახარავი. ეტყვის: მაგ საქმის მოქმედი კაცი იქნება არ ავი? და ბევრი ნახულა სიავით დამრჩვალი, გასაქარავი.

250. ძრახვის მოქმელი სიკეთეში არაოდეს დაიწერა, არ მიხედავს გონიერი, არცა უნდა მისი მზერა; ავს ვერ იცნობს, ეგრე იტყვის: ბრძენმა ვინმცა დაუჯერა? და ამის მეტი რაღა გკადრო, სხვისას ხედავ, თავსა ვერა.

251. დედაკაცი ჰოროლში ჯდა, ჰქონდა იმით მოარება, ამ ნადირსა ეს ყაფაზა – თქვა – უცხოთ რამ ეფერება.

252. ბოროტი დედაკაცები ნადირთა უფრო ძნელია, და თუ მაგრა არ დაიჭირე, ბევრის ავისა მქნელია.

#117#

253. ბოროტის სიყვარულითა მოცლაა მოლხინებანი.

254. ნებას გაჰყვება ის უფრო, ვინც ნებიერად ლხინობსა.

255. უსარგებლოდ ვინცა ლხინობს, ბოროტის მეტს ვერას ილხენს.

256. ლხინში ნდომა ნებიერობს, ვერასა იქს კარგის მზერას.

257. ნუ ერიდები სასჯელსა, თუ სიძვას ერიდებია.

258. რა რომ ლხინსა შენ გაუშვებ, ნდომა დასდებს ისრი[ს] სროლას.

259. ზენონ იტყოდა: მოძრავი ქვეყანად არსად არისა.

დიოდენ ადგა, მიმოსვლა დაიწყო ყოვლის მხარისა.

ჰკითხა: რასთვის იქ, რა არის, ანუ რის დასადარისა?

და შენს სიტყვას ვაძლევ პასუხსა, ფესვი რომ იყო მწარისა.

260. ბრძნად მგონი თავისთავისა ფოცხვრადაც არ სახავები,

იტყვიან ცუდთა ზღაპართა, ავთ მთქმელი თვითანც ავები.

ნუ მიზდევ, ყურსა უგდებ, ნურცა ხარ მიმადავები,

და დასცხრა, გაცუდდა ყოველი იგ მათი საჩმახავები.

261. მას ურჩივეს: აწ დაბერდი, სარჯლისგან ჰქენ ახლა შვება.

და -- რა გაეველოს ასი წილი, ქნას ერთისა ვინ გაშვება?

262. სიღარიბისგან მწუხარემ იწყოს ამ სიტყვით თხოვანი:

და მოწყალეთ მომეც, უწყალოთ ჩემიდამ იწყეთ ძლევანი.

263. ვინ უფრო არის საწყალი? – თქვა: გლახა ბერი-კაცია!

და დიდი ბოძია, სიბერის ქონება მოუტაცია.

264. როს დიოდენ დაატყვევეს, პატრონს სწადადა გასაყიდად,

უთხრა, თქვიო რაც იცოდე, კაცი იყოს ფასის მზიდად.

მას მიუგო, იმან ჰკადრა, ეს უბრძანე დაურიდად,

და პატრონისა ლაპარაკი შეუძლია ამას დიდად.

265. მეფეთა და ხელმწიფეთა მოხსენებას ვინცა სახავ,

ძნელი არის უსინჯავად, უმეცარად, ბოლოდ ახავ.

სიმდაბლით და მოშიშებით სიტკბოებას მოინახავ.

და არა თქმა სჯობს წამოთქმასა, თუ არ იცი, რასა ზრახავ.

266. კაცს ხედავს ოქროთ მოსილსა, ეტყვის და ამას ინებსა,
და ვხედავ, ამ კაცსა მიმყიდე ბატონის დანამჭირნებსა.

#118#

267. ოდეს იყიდა ქსინინემ დიოლენ, მისი მთქმელია,
რადგან მიყიდე, ბრძანებას მისმენდე, მას მოგელია.
წინააღმდეგსა რად მკადრებ? – იგი ამისი მზმელია,
და სნეულისაგან მკურნალის წამალი შესასმელია.

268. ნუ ითაკილებ კაცისა თქმასა და შეგონებასა,
ოქრო მიწილამ გამოვა, აღმოსცემს აშენებასა;
მოსდევს შეტყობა კაცისა კაცზედა გაგონებასა,
და ლომს მოჰკლავს მცირე ჯინჭველი, თუ ისმენს რჩევის ნებასა.

269. მკურნალი სნეულს განჰკურნებს და ბრძენი ჰკუის სენებსა,
და მას უსმენ, მასცა უსმინე, გყვეს მონად მოსახსენებსა.

270. დიოლენს რქვეს: „ჩვენ დაგიხსნით!“ – „არად მინდა გწამდეს
ერსა,
და ლომის მჭერი ლომს მსახურებს, ართუ ლომი ლომის მჭირსა.“

271. სიკვდილია მწვე ბოროტი, მას დაუწყეს მაზე დავი:
და არ გინახავს, როგორ იცი, კარგი არის ანუ ავი?

272. მდიდარს სიკვდილი არ უნდა, გლახა სიკვდილის მდომია,
მაგრამ ავს კაცსა ორისვე შიში აქვს მიუწვდომია.

273. უთხრეს: უყმოდ რადგანა ხარ, ვინ მიგიტანს სამარესა?
და მაშ, რასა იქს, ვის სახლს მოვკვდე, თუ პატრონთა არ მარესა?

274. ანტისტენ თავის მოწაფეთ გაჰყრის, არ მოიკაროსა,
დიოლენ კაცსა მისანდოს არ აძებს, მოიხმაროსა.
ბოლოჟამ მასცა გაუწყრა, სცემს: წადი, სხვასა აროსა.

და რას დამკრავ ასე მაგარსა, შენს თავსა მე გამყაროსა?

275. საყვარელია ასეთი ერთგული მისანდობელი,
მორჩილი, მშვიდი, მდაბალი, ადგილზე მალალობელი,
ლხინით, ან ჭირით, ან სიტყვით რომე ქმნას ვინმე მზობელი,
და არ შეიცვალოს გონება, ამკოს კვლავ შესამკობელი.

276. ჭიქით წყალს სვემდა, სხვა ნახა პეშვითა დამლეველია,
ჭიქა ქვე დასცა, იტყოდა: ჩემგამო რასაც ველია,
რად ჩემის ნივთით არა ვსვამ, სხვა რასთვის დავასველია?
და – დაიწყო ბლუჯვით დალევა, გააგდო მოსაშველია.

#119#

277. ასე მართებს სოფლისაგან განშორება განაშორსა,
მისსა რასმე არ ხმარობდეს, არ ეძებდეს სხვათა სწორსა,
სულ გაეგდოს მისი საქმე მას იმისა დამაგორსა,
და მაშინ მიხვდეს საწადელსა მოსანდომსა, გამაორსა.

278. მოთმინებასა აქებდა, არვისგან გასაძნელია,
მუნა მდგომელი ჰკვირობდა: ეს ვისგან ვით საქნელია?
– პირსა შენერწყვა, ეტყოდა: გეწყინა რაზომ ძნელია!
და – არ მეწყინაო, – მიუგო, – გიძრახავ უცოდნელია.

279. კარგს გეტყვის კაცი, არ ისმენ, მძიმედ რამ აგიჩნდებისა,
სწავლისა ნაცვლად უკადრი შენ მისთვის მოგინდებისა.
თუ ავსა გეტყვი, შენივე გონება გაოცნდებისა,
და სწავლისა შეგონებითა რაც იცი, დაგცვივნდებისა.

280. ერთი ვინმე ფინთის სიტყვით დაურიდად აგინებდა,
ხმა არ გასცა არა საქმით, რაზომსაცა ის ინებდა;
სხვათა უთხრეს: „ჩუმად რად ხარ?“ – ის ღიმილით იცინებდა:
და კაცთ საწყენად ერთს ხმარობდენ, მაზედ სიტყვა რად
მიცნებდა?

281. უგვანი შემწე, მომხმარე ისიც იმასთან იდები,

უწმინდურისა შემხები მწიკვლით არ გაიწმიდები;
ავსა ერიდე, კარგი ქენ განამრავლ-განადიდები.
და ცუდის საქმისა მიმყოლმა თავი ქნას განაცუდები.

282. დიოდენესა ზენესა ალექსანდრემა მწყენესა
გვერდ გაუარა, იმან მას ზედ არ შეხედა ზენესა.
რად არ მომხედე, – მეფემ რქვა, – გინდი აღარა შენ ესა?
და მან ჰკადრა: რადლა ვინდომებ მოსამსახურეთ მქენესა?

283. უბრძანა: მე ვარ ეგ კაცი, რად ათქმევინე ენესა?
თქვენ გავხართ – ჰკადრა – უთუოდ ამა საქმისა მძენესა;
მე ჩემს ნებასაც არა ვიქ დლითი-დღე ჩემსა მშენესა,
შენ შენთა მონის ნებასა მისდევ მათ მოსახსენესა,
და ამათ შენ მონათ მონა ხარ, ნუ მიწყენ, აღმომცენესა.

284. ვით ესპინოსა არ ვარგა, აგრევ სმენისა სმენანი,
გასინჯე, გამოარკვივე, რად დასძრა იმან ენანი?

#120#

არ ამჯობინო, გაუშვი, გიჯობდეს, რად გაქვს ყენანი?
და შენით ვერა იქ, სხვით შვრები, ყმობაა მოსაწყენანი.

285. მელექსე მაკიდონელზე მეტ ქებად სძრევდა ენასა,
დიოდენ ჰურსა სცოხნიდა, ყური არ მისცა წყენასა,
უთხრა: რად ყურსა არ უგდებ კარგი სიტყვისა შენასა?
და – თუცა არ მშინ, ესევ სჯობს ტყუილის ამბის სმენასა.

286. პირს დასდევ საცო, ისი სჯობს უქმზე ენისა შრომასა,
სიმართლეს ყური მიუგდევ, ნუ უზამ შემოწყრომასა;
ტყუილით კაცი ვერა იქს თავისა გამოდრომასა,
და ნუ გაეწყობი სამოყსოდ ცუდსა და დაუდგრომასა.

287. ყრმასა გონჯსა კარგა ზრდილად შეხედავს და დაინახავს,
და თქვა: სულისა კეთილობა შეგნებასაც დაუსახავს.

288. ბრიყვი ვინმე გაუზდელი კაცი ნახა ქვაზე მჯდომი,
და გაეცინა, სხვათა უთხრა: ქვა ქვაზეა ყოფნის მდომი.

289. ღვთისგან არისო, მოყვასთა იმედი მისცეს მდებარსა.
და უთხრა: მაგისტვის მეშინის, ველი მის მოსაგებარსა.

290. შეეპარა ღამით ქურდი თეთრის ჩახვის მოსაპარად,
და განიფრთხო და გარდაუგდო, – ნუ მალვიძებ გასამწარად!

291. კაცთა რასთვის გეშინიან? – ავისაგან ამად, მითა,
და ბოროტს იქმან კეთილთაგან, ავს უდგანან ერთის ხმითა.

292. ჰკითხეს: „რას უფრო უფთხილდეთ?“ – მოყვასთა შურის
გებასა,
და ცრემლს დაერიდე მტრისასა უფროსად ავსა ნებასა.“

მისივე მცნების სიტყვანი

293. მეგობარი ყოვლთვის გყვანდეს შენის თავის მოსახმარად.

294. თავს სამართალსა ვერ უზამს სხვის სამართლისა მქნელია.

295. მრუდ მოსამართლე თავსა სჯის, სვინიდისიც უწყებს
ბრძოლას.

296. რადგან გინდა შენთვის კარგი, სხვისა ძრახსა დაერიდე.

#121#

297. გიყვარდეს, დაუჯერებდე მართლის მოყვრისა რჩევასა.

298. ურიგოა ნეტარ რანი? – ფალის ჰკითხვენ მილითელსა,–
და არ იცი და სხვას ასწავლი, სიტყვას გეტყვი განა მთელსა.

299. ვინ უფროა ბედნიერი ქვეყნად? – ჰკითხვენ რასაც გვარად:
ვისცა მიხვდა ამ სოფელში ესე რამე საპოვარად,
ჰკუა, ცოდნა, ხორციელი სიმთელე სჭირს მისა გვარად.

და ამას გვსწავლის მღვდელთმოდვარი მხურვლის ლოცვით
საშოვარად.

300. ვინ ღირსა ამა ნათქვამსა, თუ კაცსა მოენიჭოსა,
ცდითა და მოჭირვებითა სიმაღლით არვინ იჭოსა,
მიხვდეს ორივე საშოვი კაცს სოფლის განაბიჭოსა,
და გარდაეცვალოს სალხინოდ, რაგინდ რომ მოეხმიჭოსა.

301. უსწავლელობით – ჰკითხევდენ – კაცსა რა დააკლდებისა?
და რასაცა სძრახავ, საძრახსა თვითანვე შეეყრებისა.

302. კაცი მრავლისა სიტყვითა ჰკუას ვერ გამოიჩენსა.

303. ენა მეტობით ზოგსა სწადს ჰკუისა გამოჩენანი,
და ეს არ იციან, არა აქვს ჰკუას სიტყვა და ენანი.

304. კაცისათვის – ჰკითხვიდიან – რა უფროა სასიამო?
და – რასცა ნდომობს, ანუ ნატრობს, თუ იშოვნის, არის სამო.

305. ჰკითხეს: კაცი განსაცდელსა მოითმენსო რისგან უფრო?
და – ოდეს ნახა თვისი მტერი თავის ჰირზე მეტად უფრო.

306. ძველი უფროსი რა არის, – ჰკითხვიდენ, – როგორ თქმულია?
და ღმერთი, რომელსა არა აქვს დასაბამ-დასასრულია.

307. გვიჩვენეო – მას ეტყოდენ – რა უფროა შვენიერი?
და – ღვთის სახელზედ დასრულდება ყოვლი ქება მის მიერი.

308. უდიდეს – ჰკითხვენ – რა არის? – თქვა: რაზედა ხარ მდგომელი,
და შენ დგახარ, ისიც იქ არი, ეს არის გასაზომელი.

309. რა რომელია უმაღლე? – მან უთხრა: მოფიქრებანი,
და გარშემო ზღუდავს, ანაზდად სიშორით ქონდეს რებანი.

310. რა უბრძნესია? – მიუგო: ჟამი და ისი დრონია,
და მით დროთი ყველას მიხვდება, მდგომია ანუ მრონია.

311. რა არს უმაგრე? – მიუგო: მე ასე დამიჯერია,
და წყალობა ღვთისა, საწადი, ვის მიხვდეს, ვისი ჯერია.

312. დიდს სარჯელში ვინ გინახავს? – უთხრა: წმიდა მოწამენი,
და თუ ვერ დაყვეს დიდი ხანს, მიხვდათ მეტი სიამენი.

313. ბოროტის საქმეს – ჰკითხევდენ – ღმერთსა თუ დაეფაროსა?
და -- ფიქრსაც ნუ სჯერხარ, – რას ქვიან, დადუმდეს მას წინ
აროსა.

314. ერთია სიკვდილ-სიცოცხლე, – უთხრეს, – მოიკალ თავია.
და წელანვე გითხარ, ერთია, სიტყვანი გაგითავია.

315. ესფალის იყო ღარიბი, ბევრხან სწავლაში მჯდომელი,
არცა უყვარდა ქონება, არცა რის იყო მდომელი,
სიგლახაკისთვის ჰკიცხევდენ, ვისთანაც იყო მდგომელი,
და უთხრეს: სიბრძნითა სიმდიდრე რა გიშოვნია, რომელი?

316. დაუწყო ვარსკვლავთ ყურება ჯავრზედა გამკიცხველისა,
ნახა, ერბოსა ძვირობა წლისა კვლავ მომავალისა,
ზამთარში ბევრი იყიდა, დება-ყო ძველის ძველისა,
და ის გაზაფხული შეიქნა მეერბოთ გარდამწველისა.

317. მილითს და სიის ქალაქსა ძვირობის შექმნეს ხმობანი,
ბრძენმა გახსნა და გაჰყიდა სარგებლით უამრობანი:
გამდიდრდა, უთხრა მკიცხველთა სიტყვითა რამე გმობანი:
და სიბრძნით სიმდიდრე ვიპოე, თეთრით ვერ პოოთ ბრძნობანი.

318. ბრძენი სიბრძნითა უგუნურს სიტყვასა გაუცუდებსა,
მისთვის სიავის მძრახველსა უჩვენებს ფერხზე ხუნდებსა,
მალ გაასწორებს სამრახსა დახვეულსა და მრუდებსა.

და სიბრძნით სიმდიდრე სიმდიდრეს საქონლით შეიქს უდებსა.

319. უფრთხილდი უსამართლობით არ მოგხვდეს გამდიდრებანი.

320. ვინ მშობელსა არ აამებს, იგიც მასვე მოელოდეს.

321. დიდად მდიდარი კრეზ მეფე ბრძენს ჰკითხავს ათინისასა:
სოლნე, შეჰყრიხარ – მიამბე – სხვას კაცსა ჩემს ბედისასა?

#123#

– თეელ ათინი მინახავს უმანკოდ ვლასა დღისასა,
და შვილთ ბევრი დარჩა, ქვეყნისთვის ომს მოკვდა სახელისასა.

322. სხვა ვინდა ნახე? ეტყოდა: ვიცნობდი კლიოვს ვიტანსა,
ორთ ძმათა დღესასწაულსა დედა წავიდა იტანსა,
ცხენი დაუდგა, თვით ზიდეს, ვჰვრეტდი მშობელთა მიმტანსა.
და მას ღამეს მოკვდენ ორნივე, სახელი დარჩა ვიტანსა.

323. გარისხდა მეფე, უბრძანა: მაშ, მე არა მაქვს ბედები?
სოლნე მიუგო: მარმენი გაქვს, არა ცუდად ვედები,
მაგრამ არ ძალმიც, სათქმელად, საქმეა დასახედები,
და აღსასრულამდე არ ითქმის, ბედსა გაქვს ერთი მკედები.

324. ვინ თუცა ვისას შეიტყობს სიბრძნეს და სიბრძნით თქმულებსა,
მსგავსი იქნება იმისი, გაიადვილებს თქმულებსა.
თუ ეს ასეა, ვით მიხვდეს კაცი ღვთის დანათხზულებსა?
და რაღასღა ეძებ ბედისგან სიმთელეს, გინა წყლულებსა?

325. რა საქებია სიკვდიდმდე ბედი და ბედნიერობა!
მბრუნავის ბრუნვით სოფლისგან ბევრ [რ]იგი არი მტერობა,
აღსასრულამდი ვინც იტყვის, იქნება დიდი ფერობა,
და არავის ძალუც ბოლომდი პირველად ამის მწერობა.

326. შვიდსა იტყვიან ცთომილსა წარმართთა ბრძენთა კრებულნი,
ქაღალდს დასახვენ, შიგ დასხმენ, ეტლში სად არის რებულნი;

თუ კარგა დაჯდა, ბედია, ავისთვის არის ვებულნი,
და ცუდია მისი მიმყოლნი ბედი და ბედში სწრებულნი.

327. ვით კარეზ ცოტა ხანს უკან ბედისა გამომცვლელია,
კირ მეფემ ომში შეიპყრა, სწადს შექმას დასაწველია,
მოჰგონდა სოლნე, იძახდა: სოლნე, სოლნე, ხარ მთელია!
და სცნა მეფემ ყველა, რაც იყო, შეექნა გამშვებელია.

328. მოწყალებითა ღმერთი იქმს კაცზე ავსა და კარგებსა,
თუ ავი მისცა, ცოდვისგან სასინანულოდ არგებსა
ცოტა რამ კარგი უქნია, აქ მისცემს მისსა ნარგებსა,
და ბედს ადებს უბედობასა, აკეთებს ეკლის დარგებსა.

329. ამად თავსა ბედნიერსა ნუ ეძახი: „დრო არ იდრებს“,
და ბევრს გარდასცვლის, სიღარიბე ბევრს ღარიბსა გაამდიდრებს,

#124#

330. ნამეტანის საშოგრისას იმედს გულსა ნუ დაიდებ,
და უშოგრობის სასოებით ცეცხლსა რასთვის მოიკიდებ?

331. ვინც დაადგამს თავს გვირგვინსა, როსცა უნდა ისივ მოხდის.

332. სამართლის წიგნი მიაგავს დედაზარდილის ბადესა,
და უღონო ბუზი მუნ დარჩეს, ძლიერი შიგ გავარდესა.

333. უთხრეს: გვწვართე ასე რიგად, არ მოგვიხდეს უდიერი.
და – ავსა სხვასა თუ არ უზამ, მოგეცემის წადიერი.

334. სხვისგან სხვისა უსამართლოს მშლელი იყავ თავი[ს] სწორად,
და დამრღვეველი თუ განმრავლდა, უსამართლო დარჩეს შორად.

335. სოლნემ რჯული განუწესა, ათინელთა ავი ხადოს,
მათ მიუგეს: არ დასწერე, შვილმან მოკლა მოიწადოს
ანუ მამის, ანუ დედის, რა მივაგოთ? უთხრა სანდოს,
და არ მეგონა ქვეყნად კაცი მაგისთანა დაიბადოს.

336. მამა-დედათა პატივსა მოსე სწერს, შჯულის სვეტები,
ქრისტე მას ბრძანებს, არ უთხრა, ბრძენი ხარ ანუ რეტები,
რა მერგო თქვენგან შესარგო, მოკალით დასაკეტები,
და ძველი ეს არის, ახალიც რაღა ეთქვა ამის მეტები?

337. პისისტრატემა სახელო დიდი ჩაიგდო ხელადა,
უსამართლობდა, სოლნია მის წინააღმდეგომელადა,
მიუგო: რასა იმედობ, შენ რომ ხარ მაგის მქნელადა?
და სიბერე მსწავლის, რომ ვიყო შიშისა უშრომელადა.

338. მართებს სამღვდელს სიმტკიცე, თავის რიგი და წესები,
ბოროტის რისმე მომღებსა სხვა უთხრა უკეთესები,
სიმხნითა წინა აღუდგეს, არ იქნას დანათესები,
და სიკვდილისათვის არა ქნას საქმე რამ უმართესები.

339. შემტყობელია, მბელია, პისისტრატუმე მქნელია,
თავი დაეჭრა ტყუილად, ამისი გამომთქმელია:
ქვეყნის ამრევთა დამკოდეს, მე საქმე მიყვეს ძნელია,
და უნდა შეეტყოთ, იმ თემთა ბევრი არევის მცდელია.

340. მერმელა თვითონ ეწადა არევა, მათი მწველია,
სოლნე ეტყოდა: კეთილზე არა ხარ განამრჯელია,

#125#

ულისა გინდა წაბაძო, აგრე არ იყო მცველია,
იმან რომ თავი დაიჭრა, მტერ იქნა მომცდენელია,
და მაგრამ შენ შენს თემს ატყუებ, ავი გჭირს დაუნელია.

341. პირველს მოძღვართა მიხედეთ, თუ რა ქნეს განაკეთები,
ფარი არ ქონდათ, არც ხმალი, სიტყვა ტკბილი და მკვეთები,
დაამხვეს სარწმუნოებით მძღვართა მრავალი ღმერთები,
და ხელად ნურავინ აიღებთ, თუმცა არ შეე[ე]რთები.

342. სიყრმ[ი]თგანვე ყოვლთვის სწავლა სიბერეში გამოგადგეს.

343. სირცხვილად სჩანს სწავლა კაცთა, რა გაჭირდა, ჰკითხვენ
ბერსა,
და ვერ განაგრძნობს მცოვანება უსწავლელს და დაუმზერსა.

344. სხვანი ხმობდენ, ის ჩუმად ჯდა, უთხრა: ხარო თურმე ხელი,
და – ხელს არ ძალუც უჩუმრობა, მას იმისგან ნუ მოელი.

345. რჩევა დაჰკითხეს თემისა: ვის ვანდოთ, ვის ებაროსა?
და – დღე მისი ვისცა სიკეთით დაეხნას, დაებაროსა.

346. მახვილსა ენა უფროსად უძლიერე და მკვეთია.

347. იგი არის სიუხვეში სიბრძნითა და ჭკუით მქნელი,
და გასცემდეს და არ უნდოდეს სხვისა ვინმე საქონელი.

348. კეთილად დამწყისი ქალაქსა რჯულზე მაგარი მეფეა.

349. ზღვა ღელავს, ვიას ცოდვილთან იჯდა, მათ ღმერთსა ხადესა.
დაჩუმი, – უთხრა, – აქ ყოფნა თქვენი არ განუცხადდესა,
დაინთქმით მოუქცეველნი, ვერ მიხვდენ მისაწადესა.
და ცოდვაში მყოფსა არ უსმენს, სანამ არ დააცადესა.

350. უაღსარებოდ ცოდვილმა ვერ პოოს ზეცას ვანები,
რითა ქნას მოუქცეველად წმიდათა შესაგვანები?
ტვირთმძიმე ტვირთსა არ იხდი, სწადს, იყოს მონასვენები.
და მწვირით გასვრილი არ ირეცხ, მითხარ, სად მიიყვანები?

351. კაცი ბოროტი ჰკითხევდა, თაყვანით ჰკადრა ქებანი:
შეტყობა მინდა, რა არი კარგისა მოქმედებანი?
მან ხმა არ გასცა, კვლავ ჰკითხავს: მიყავ სიტყვისა გებანი.
და – ამად არ გაძლევ, მიუგო, გეტყობა გაუგებანი.

352. ასეთს მკითხავ, შენ სინჯვაში უხმრად არის ჩასაგდები.
სიტყვა უნდა სწორად ჰკითხო, ყური გქონდეს მინაგდები,
ანუ რასმე გამოგადგეს, გულსა ჰქონდეს დანაგები,
და ღორსა წინა მარგალიტი რად ვინ მექნას მინაგდები?

353. ასეთ კაცს გმართებს სიტყვის თქმა, შეიტკბოს, შეიყვაროსა,
ანდამატს რკინას არიდებ, კაჟმა ვით მიიკაროსა?
სოფლის მდომს სჯულსა ასწავლი ყველას მის დასაზაროსა,
და ნუ მისცემ მისაცემელსა მიმღებთა მოუხმაროსა.

354. ვიას ქალქი დატყვევდა, ეტყოდენ მოქალაქეთა:
„რაცა გაქვთ, წადით, წაიღეთ!“ მიაქვთ მათ დანაბაქეთა,
ვიას არა რა წაიღო, რქვეს: რად ხვალ აგრე აქეთა?
და – რასაც ვერავინ წამართვამს, ის მიმაქვს, შემომაქეთა.

355. სჯობს ყოვლს სიმდიდრეს, ქონებას, სწავლითა გამდიდრებანი,
არც ქურდი რასმე მოჰპარავს, არც გზირისაგან ვნებანი,
ვერც მძლავრსა ძალუც ძალითა მისი მოღება, კლებანი,
და უმჯობესია ყოვლისა სამუდმოდ მისი ხლებანი.

356. შვიდ ბრძენთაგან ერთი იყო ვიას ბრძენი პრიენელი,
თავად იჯდა მას ქალაქსა, ჭკუით არას დამცდენელი,
ომი უწყო მესალიტელთ, ამათა ქნეს რჩევა მთელი,
და გავიდენ და დაატყვევეს მათნი ქალნი საყვარელი.

357. ვიას ესმა, გამოართვა, მიიყვანა მისა შინა,
დამოსა და განუტევნა. რა მივიდნენ თვისთა წინა,
იმათ ძალი მოსცემოდა, მაგრამ ნახეს რა ეთმინა,
და შერიგდენ და გაეცალენ, ბრძენსა უძღვნეს ზვინად ზვინა.

358. მტრის ჯავრს არ შეეჭამ, ამისთვის ირჯები მოუხმარებსა,
არა სდევ სამჯობინარსა, მიელტვი გასამწარებსა;
სიტკბო დააცხრობს ბოროტსა, მძლავრს ძალზედ ააზარებსა,
და ამპარტავანსა არწივსა მღილები დაჰკვეთს მხარებსა.

მისივე ბრძენნი სიტყვანი

359. პატივს მისცემდი დიადსა მხცე-რეულ პატიოსანსა.

360. კაც[ს] გარჯის ბევრჯელ გაბედვა გარდარეული, მეტია.

#127#

361. ბევრ სიმდიდრეს ბედიც უნდა, უბედობა გააცუდებს.

362. ჭკუის სასაქმით იქნების კაცთაგან მოთმინებანი.

363. სხვის ნაქნარსა სიბოროტეს შენ კი ნულარ მოიგონებ!

364. ორი გესვას მეგობარი, არამცა ჰყო მათი ბჭობა,
და მათგან ერთსა გაიმტერებ, მოგეგების ლახვრის რჭობა.

365. თუ მეგობარი არ იყოს, ნუ რიდებ სამართლობასა,
და ორთაგან ერთი დაგიწყებს ამ საქმით მწვე მადლობასა.

366. ცუდი ფიქრია, ასეთი გინდოდეს, არ იქნებოდეს.

367. შენი ფიქრი შენ გასინჯე, მერმე სხვათა გაასინჯე.

368. ბევრსა ნუ იტყვი, არ გინდეს თუ შურის მოპოვნებანი.

369. რაცა გამოჩნდეს, გიყვარდეს გასინჯვა ყოვლის ფერისა,
და სიბრძნე სჯობს ყველას, რაც არის ქვეყნისა ანუ სფერისა.

370. ავს კაცს ნუ აქებ ამისთვის, ბევრიცა მოეშოოსა.

371. კაცი კარგა გამოსცადე, ისე უყავ მეგობრობა.

372. ჭირთა შიგან გამოჩნდება მეგობართა სიმაგრობა.

373. სიჩქარით, ჯავრით ნაქნარი საქმეა საფთხილებელი.

374. ჩაიგდო მისი მემტერე, შეემლო შურის გებანი,
და გაუშვა, იტყვის; დია სჯობს ნაცვალს წყალობა რგებანი.

375. შეცოდების მიტევება სიკეთისა ნიშნად თქმულა,
და მაგიერი სიავედ და ჯავრის ტომად ქვე დანთქმულა,

376. იტყოდა: თუცა გწადიან სოფლისა გემო, ტკბილობა,
საფერი ცოლი შეირთევ, შვებითა გქონდეს ძილობა,
უდიდემ სახლში გიჩვენოს კამედია და ყრილობა,
და ტოლმა და უღარიბესმა გაამოს, გიყოს ზდილობა.

377. რა კაცი გარეთ გამოვა, თავის სარჩოსა მცდელობსა,
იხვეწების და ირჯების, რით მოიყვანოს, მქნელობსა,
შინ მისვლის განსვენებისა იმედით არა მწყენლობსა,
და იქიც თუ დახვდა სასარჯლო, სიცოცხლე მოიძნელობსა.

#128#

378. ჰკითხეს: რა არის ამ სოფელს კარგი და უკეთესია?
და – სიყვარული და კეთილი ყოვლს კაცზე მისათესია.

379. თქვა: მეგობარი კეთილი უსაყვარლეს ყოველსა.

380. თქმულა მიწა დასარწმუნო და ურწმუნო მეტად ზღვანი.

381. ვიონ ბორისტელს დაჰკითხეს: ცოლი შევირთოთ თუ არა?
და – კეკლუცი სხვათა სანდომი დუხჭირსა ვინ მოუარა?

382. გავს კეკლუცობა ნათხოვარს, ამაღ მალ გაცუდდებისა,
და ვისცა ცოტა აქვს, ახსოვდეს, იმისთვის რად ლაღდებისა?

383. ცოტა ხნისაა სიტურფე, შენ რა გქნა ტურფა გებული,
და ის უფრო გასძლებს, იმისგან ასრეა დარიგებული.

384. ვის უფრო აქვს ამ სოფელში შეწუხება ანუ ურვა?
– ვისაც უნდა დიდ საქმეში შევარდნა და შენაცურვა,
სანამ პოვებს, მეცადუნობს, მაზედა აქვს ცრემლის წურვა,
და რა იშოვნის, იმას ნაღვლობს, არ წამიხდეს ჩემი სურვა.

385. სოფლისა ჭირი მრავალი, ლხინი აქვს მეტად ძვირები,
თუ გამდიდრდები, მოვლაზე სარჯელი არა მცირები,
სიგლახაკისთვის წუხილი, არ იცი, როგორ ირები,
და ავის მასპინძლის სტუმარი კაცია უცხო, მწირები.

386. სიმდიდრის შოვნას ჯავრი აქვს, ნაშოვნს არ წახდეს წყენანი.

387. საქონელი ძარღვს მიაგავს, ვითა იგი ასოს ხვდება,
და აგრევ ისიც ყველგან გასწევს, ვინემ სრულად გათავდება.

388. ბევრი თეთრი მეფობის მეტს ყველასა იქს, რაცა გინდეს,
და ორივ სრულად შეუძლია, სიმართლესა დაუბინდეს.

389. იტყვის ჭირად, არ შეეძლოს ჭირში მყოფსა მოთმინება.

390. გასინჯვა და გულმაგრობა ჭირისაა დიდი მარგი.
ამას მოუხდა, ავკაცთან შეიქნა ნავში მჯდომელი,
მეკობრეთაგან დატყვევდა, უბნობდენ დაუდგომელი:
„თუ გვიცნეს, ავად მოგვივა“. ბრძენმა თქვა მოსანდომელი:
და მე უცნობლობა მექნება ავად რამ მოსახდომელი.

#129#

391. ვაი, რა დიდი ბრალია, რიგსა არ ჰქონდეს ცნობანი,
ვარდს, ტრფიალთ პირსა სადებსა, წვირითა უყონ გბობანი,
საკვდინებელის წამლისა მოსწონდეს შემარგობანი,
და უხმარს აქებდენ, სახმარსა გამრავლებოდეს გმობანი.

392. კარგს უცნობლობა წაახდენს, ავისა მოსახმარია.

393. კაცს ეგონოს თავი ბრძენი, თუნდა იყოს, ბევრს დასცდება.

394. ნახა მდიდარი მწვე ძვირი, შეგროებისა მცდელია,
და თქვა: ეს სოფელს ვერ ხმარობს, სოფელი ამის მხვრელია.

395. ზოგნი ასე იჭირვიან ქონებისთვის, იყოს მათი,
და რა იშოვნის, ასე ხარჯავს, სხვისა იყოს საკამათი.

396. მეშურნე ნახა საბრალო, მჭმუნვარე, შეწუხებული,
და – ანუ სხვის კარგი გინახავს, ან შენ ხარ, ვაგლახ, ვებული!

397. მეშურნე სხვისა კარზედა თვის წახდენისებრ წუხდება!

398. რა მეშურნე სხვის კარგს ნახავს, ხე ხმელსავით ჩამოხმება.
და სვისაგან გასდახვეწილთა სიბერე სახიზარია.

399. რა ზღვა აღელდეს სასტიკად, საზაროდ მფოფინარენი,
ნავთსაყუდელი მენავეს მიაჩანს სალხინარენი,
უბედოთათვის სიბერე მართ აგრე მოსახმარენი,
და მოკვდეს და დარჩეს, რაც არის სოფლისა სამეზნარენი.

400. ამ სოფლისა დაარსება ვისცა ვითა დააბაროს,
რად მოიწყენს, რადგან იცნობს, ჰყვანდეს, გინა დააბაროს;
რაცა მოვა მოსავალი, აამაღლოს, დააბაროს
და ვერა ვერა ვერ მოურჩეს, რაზომ გინა დააბაროს.

401. თქვა: სიბერესა ნუ ბასრობ, ვართ მისი მონატრენია.

402. ბრიყვი ამაგებს ჭკუასა, იმას ის ეჭირებისა,
კაცის სახელი ზაფხულს გავს, მისებრივ მალ წახდებისა.

403. ჰკითხეს: „სიბრიყვე რა არის?“ – ბედისა წინაღმდეგია.

404. ვერ იპოვნის ბრიყვი ბედსა, ბედი პოებს, ვერ იბედება.

405. ანკსალორ ბრძენი-მოდღვარი პერიკლა ბერძენთ მთავრისა დაბერდა, ხელს არ უწყობდა, ბრძენი თქმად მომარისა:

#130#

ბაზმა დაიწვის, ზეთს ასხმენ, მატოს შუქს მოსახმარისა, და უფრო ძალმედვა იმისგან ნათლობა შენის მხარისა.

406. კაცმან კაცზედა კარგი ქნას, ან სამსახური დიდები, არ დაიხსოვნოს ნაცვალი, შორა ქნას განაკიდები, კაცი კაცური უგვანთა მწვე არი მომარიდები, და ტვირთია, ზურგზე ეკიდოს ტყვივისა ანაზიდები.

407. ათინილამ გამოაძეს, უძრახევდენ უვარგავი: რად დაჰკარგე სატრფიალო საქებარი, საკარგავი? მათ პასუხი შეუქცია სახსოვარი, საბარგავი: და ვინ ვის უფრო ეჭირება, ის იქნება დამკარგავი.

408. არვინ დაჰკარგა ცნობილმან ადვილად საპოვნელია, ძნელ საშოვრისა გაწირვა საჭირო გასახსნელია; სჯობს ერთი ასსა საქმითა, თუ შემსგავსებით მქნელია. და კაცი სიბრძნითა შემძლები საშოებელად ძნელია.

409. კაცსა ბრძენსა გასაწყრომად ზოგნი უზმენ გაძებასა, და ართუ იმას, თავს უწყრება, ბოლოდ უზამს მოძებასა.

410. შვილთა დახოცა უანბეს თემთაგან გარდადებულსა, და როდისაც იშვნენ, ვიტყოდი, მისთვისვე დაბადებულსა.

411. ქალაქს ლამპეს ავად გახდა სიკვდილისა მინაწურად, შენსა თემსა – მოყვასთ უთხრეს – ხარო ზიდვის მოსასურად. – რას შევიძენ მაგით ვიყო მოჭირვების დასაშურად? და ერთი გზაა ორიდამვე, საცა მივალ გასაცურად.

412. სოფლის ქებაა მიცვლილთა პატივით გასვენებანი, მისი წესია სხვათაებრ დაუდგრომელი ნებანი;

სჯობს სულის რამე კეთილი, მუნ არ მიეცეს ვნებანი,
და თუ ვის კარგი სჭირს, ხორციმცა იყოს მხეცთ საგემებანი.

სწავლანი ბრძნისა ანაკსაღონისანი

413. ღმერთსა აქებდე, მოყვისსა იწადე შემწეობანი,
და მამა-დედათა პატივ-ეც ნუ სხვათა მემშურნობანი.

414. ნუ ფიცავ მართლის თქმისათვის, ნუ ჯავრობ და ნუ იხმუჭავ,

#131#

415. სიმართლით განვლე, შურითა სამართალს ნუ წარხდებია.

416. გაწყობასა შეეცადე, საბრალოთა ნურვის ჰკიცხავ,
და რაც შეგეძლოს კარგი უყავ, მეგობართა ვერ აღრიცხავ.

417. თუ რამ გესმას საიდუმლო, არამც წარგცდეს არსად არა.

418. ფეოფრატ ბრძენმა ამსგავსა სიტყვა ჯავრითა თქმულები,
და ურას კვიცისა მინდობა ნდობაა დასაწყლულები.

419. ლაგმითაც არის დაიჭერ ცხენსა მორბედსა, ძლიერსა,
და ვერ დააბრუნებ სიტყვასა წარსულსა ზაგის მიერსა.

420. დრო კაცისათვის, იცოდე, კარგი რამ საქონელია.

421. ზოგნი მოსწრაფედ კარგ დროსა ცუდათ რამ გაატარებსა,
მაზე ხარობენ, არ იცის, წარხდა, ვერ მოიკარებსა.

წყალსა თავდაღმა მავალსა ზეით ვინ შეატარებსა?
და წასულსა დროსა ვინ ეძებს, ცუდათ თავს გაიმწარებსა.

422. კარგად რამე მოიხმარე, რა მოგეცეს ჟამი და დრო,
ნუღარ ჰყოვნო, ამ სოფელსა სხვაც არა აქვს მოსაადრო;

მიეც საქმეს გამორჩევა უმჯობე და კარგის სადრო.

და ვეღარ მიხვდე საწადელსა, ამის მეტი რაღა გკადრო!

423. სტუმრად იყო, კაცი ნახა ჩუმად მჯდომი, მიუგებდა:
და თუ ჭკუით იქ, უზდელი ხარ; თუ სიბრიყვით – მას უქებდა.

424. თქმა ბრიყვს არ უხამს, ბრძენს უჯობს, ეს იცნან, ის კი
ვერაო.

425. უჭკუოს ხლმისა მიცემა ამისი დასადარია,
და ბოროტს კაცს მისცე ნება და შეძლება მოუხმარია.

426. კრატეს ბრძენს ჰკითხეს, ცოდნითა რა გაქვსო შესამატია?
და – ცოტასა ვსჯერვარ, წუხილი არაზე მომიმატია.

427. თქვა: გულისთქმა მოიკვეთე, ვისცა უნდა, ადვილია,
და თუ მოიმშვე, ის გარდავა, მისი დაგრჩეს წადილია.

428. ძვირს მდიდარსა ადარებდა ხურმის ხესა კლდეზე დგმულსა,
ვერსით კაცი ვერ მიუდგეს გზასა მისსა ასე ქმნულსა,

#132#

რაგინ ბევრი გამოისხას, ცის ფრინველნი იძლებ[ს] სულსა,
და აგრევ მათი არ ერგების კარგსა კაცად დანაგულსა.

429. ნეტარ რა არი მრავალი დადება დასადებისა?
არც შენტვის გინდა, არც სხვისა მწადიხარ მისაგდებისა,
რა გაუმრავლდეს, უფროსსა სიმრავლეს შეეცდებისა
და გაგებნას შემოკრებული, რა თოკი გაგიწყდებისა.

430. მწვე უყვარდა ალექსანდრეს მსწავლული და კაცი ბრძენი
არისტონე ფილასოფი, კაცი დიდად მოსაძენი,
სად ესახლა, მას ქალაქსა უყო ესე შესაძენი,
და გალავანი შემოავლო დიდებისა საბოძენი.

431. მსწავლულთა კაცთა გაწყობა კარგს მოგცემს, არა კლებასა,
აღგავსებს სუნნელებითა, ვით მუშკი გაუცლებასა,

წარმართებ შენსა საქმესა, სიმდიდრეს, გასაწყლებასა,
და სჯობს ერთი წამი ბრძენთასა ასწელ უგბილთა ხლებასა.

432. ალექსანდრეს დაექცია ბრძნის კრატესა აგარები,
კვლავ უბრძანა: აგიშენებ, თუცა მოგწონს ის არები,
მოახსენა: ააშენო, რა გინდ იყოს სახარები,
და სხვა გამოვა ალექსანდრე, შეიქნება უხმარები.

433. მართლა ხმობს ბრძენი ყოველი სოფლისა უხმარებასა,
არა აქვს ხანი კაცისა მოწყენა, გახარებასა,
ზოგს აქცევს, ზოგთა აშენებს მთათ ბართა ვითარებასა,
და ვერ ნახავს კაცი სიკვდილმდე მას მისთვის სადარებასა.

434. კრატე გვსწავლის: ბოროტს ნუ იქ, მაგრამ ყურსა მიუგდებდე,
და რა რომ მიცნობ, აღარა იქ, სხვის ნაქნარსა აცუდებდე.

435. ზინონ სჭვრეტდა მოყვას[ს] ვისმე ტალახისა ფეხის მრიდად,
და ერთპირა ხარ შესვარული, თავი-გიჯობს განაკიდად.

436. ანტისტინე ფილასოფოსს კაცი ვინმე ამაგებდა,
ზინონ ჰკითხა: რა უქნია, რასაც მისთვის გააგებდა!
თქვა: „არ მახსოვს, რაც უქნია“. ბრძენი მასვე მიუგებდა:
და ფუ მას კაცსა, ის ახსოვდეს, ნაქნართაგან არ ირგებდა.

437. ზრახვა არის შეუძლები კაცისათვის, კაცო კარგო,
არ იკადრო, მამაცურო, ამგვარები სარგო დარგო.

#133#

თუ მტერი ხარ, რად არ მტერობ, თუ მოყვარე მით რა არგო?
და არ შემქნას მომსმენელსა გასანუზლი, გასაბარგო.

438. ეს მიკვირს, კაცმა კარგი ქნას, ყურსა არავინ უგდებსა,
და თუ ავი წასცდა, ყველანი დაიწყებს მის აუგებსა.

439. ბევრს მოუბარსა ეტყოდა: ვინ დაგდვა ეგე ვალები,

და ყური ენად გაქვს და ენა ყურებად შენაცვალე!

440. უმძიმს, სასწავლო ბევრი მაქვს, სიცოცხლე შემოკლებული.

441. კარგი მოყვასი რა არი? მიუგო: შენი თავია,
და როგორც შენ მისთვის იქნები, ის მისი გამათავია.

442. ბრძენთ აცილებს პტოლემეოზ, ზინონ იჯდა უუბარად,
მეფე იტყვის: ყველა ვიცან, შემოდლია საქებარად,
შენი მითხარ, რა უნდა ვთქვა, სიტყვისა ხარ დასაზარად!
და ჰკადრა: ბრძანე, ბერი კაცი უხმოდ ვნახე დანამჯდარად.

443. სიბრძნეს არ მისდევს სიმდაბლე, იგ მისი საქებარენი,
გავს ლითონთ რამე სპეკალთა, კაცთაგან მოუხმარენი,
არ გამოჩნდების სიტყვითა ბევრისა მოამბარენი.
და არს გაგონება თქმისაგან უფროსად მოსახმარენი.

444. ჩუმად იყავ, ან ასე თქვი, სხვასაც ერგოს ლაპარაკი.

445. გაგინებდენ, რა გულად ხარ? თქვა: დესპანი უპასუხო.

446. მოსამსახურემ შესცოდა, უბრძანა მისი გვემანი:
ბედმან მიყო, – დავარდა, – მომმადლე ჩემი ცემანი.
უბრძანა: ეგეც ბედით გჭირს, მისგან გაქვს გამოცემანი,
და ბედსა ვერ მოვშლი, არ ძალმიც წახდენა, ქვე დაცემანი.

447. ავი არ დაბადებულა, კაცთა არს მონაგონები,
იქ და მიზეზსა იგონებ, კარგათ ქნა გასაგონები;
ერიდე, პირველ გაფთხილდი, სულ გქონდეს დასაყონები,
და რა შეგხვდეს კარგი მსაჯული, წაგიხდეს შენაკონები.

448. ღმერთმან გვიყო, ავი რომ ქნან, ანუ ეშმაკს აბრალევენ,
და ღმერთმან ავი არ დაბადა, ეშმაკს რასთვის იძალევენ?

449. სხვათაგან უმაღლესი საჩუქარი, ჩემად გქონდესა.

#134#

450. რად უბნობ აგრე მრავალსა, რადგან არა ხარ უსმია?

451. არ ესმის, ვისცა მდუმრობა არა აქვს შესაწყნარია.

452. უმეცრებად ჩაუგდიათ გლახის ზრახვა, მდიდრის შური.

453. რასაც სხვას უზამ, სისწრაფით შენთვისაც მოელოდია.

454. ვინც ფთხილად დავა სოფელში, გვიანად წაიქცევია.

455. კიპერის მეფემ მენედიმს უბრძანა: ესე მიხდესა,
კარგია, აუხდებოდეს, კაცი რას ინატრიდესა.
მან ქება ჰკადრა, მაგრამე მესიბრძნეთ ასე მიდესა:
და სჯობს ნატრას უნატრულობა, იპყრობდე კიდის კიდესა.

456. გულია ყოვლის კაცისა მომდომი უცხოებისა,
ხან სიკეთისკენ მიმწევი, ხან ავი ენებებისა,
ხან უნდა უფსკრულს შთახდომი, ზოგად სვლა ზეცაებისა,
და თუ თავი არ დაუჭირე, ბევრი რამ გარდაგებებისა.

457. ესმა რა ალექსანდრესა ფილასოფოსთა თქმულები,
გარდაუცვლია სოფელსა მრავალთა კაცთა სულელები,
სოფელი ჰგიეს; – დანადვლდა, ყოფილა – იტყვის – კრულები,
და მაშ, ასე ვკვდები, ვერა ვქენ ვერც ერთი დაპყრობილები.

458. ეს სოფელია დიაცი სიძვისა მიმყოფელი,
თავსა კეკლუცად გაჩვენებს, ბოლო აქვს დასაქოლელი,
ხან შენს უბეთა მძინარი, ხან სხვასთან არი მწოლელი,
და ვერ იხმარება სახმარად, ვინცა არ იყო მბრძოლელი.

459. ალექსანდრე სტილბონ ბრძნისას ქალაქთ არის წარმომტყვენი,
მიუწოდა, გამოჰკითხა: რაცა იყო, მითხარ, თქვენი,

რაც მოლაშქრეთ გამოგართვეს, ყველა გიყო მონადღვენი.
და – მათ არა და, თქვენც არ ძალგიც ჩემი უნჯი წამართვენნი.

460. ბრძენსა აქვს დიდი სიმდიდრე, არვისგან მისაღებელი,
არც დაბერდა და არც გაცვდა, არც არი შესაღებელი,
იმ საჭურჭლისა კლიტენი გაღებად გაუღებელი.
და უხვობს და არა აკლდების სიუხვით წარსაგებელი.

#134#

461. ტყვე ჰყვანდა და მათ უბრძანა ალექსანდრემ ქალაქო ცვანი:
„აქ ნება გაქვსთ, სხვად ნუ წახვალთ“. სტილბონ ბრძენმან
უთხრა სხვანი.

ნება აქვსთო, – გაეცინა, – ტყვემ შეჰკადრა გაკრიჭვანი:
და მე კაცურად გავიცინე, ვარ მოკრიჭალთ არა მგვანი.

462. არ მოიწონებს სხვა სხვისას ურგებსა გასაგონებსა,
გაცუდებსა ეცდება, ასეთსა მოიგონებსა;
მაგრამ ვისთვინაც კარგია, ის რატომ დაიცონებსა?
და ნუ ეტყვი შენსა უფროსსა თვით მისა მოუწონებსა.

463. ყოვლნი მისთვის პატივსცემენ ფილასოფოსს, არის ხილად.

464. ბრძენ დემონაკ – შემცოდეთა არ გაუწყრეთ – ამას ხმობდა,
ვით მკურნალი მოსარჩენად სნეულზედა წყნარად ბრძნობდა,
შენც მისებრივ ასწავლიდე: „თუ მოიქცე, შეინდობ და“.
და მობრუნდების, ავისაგან გაჯავრებას ესე სჯობდა.

465. სჯობს დანახვებით, გასინჯვით, რისხვითა რასმე სწავლასა,
შეაძულვებს და დასწყევლის მისსა ბედსა და დავლასა.
რაც სიმწარისგან გამოვა, სიტკბო უკეთ იქს გავლასა,
და დიდი რამ უნდა მოძღვრისგან მოწაფეების მოვლასა.

466. რა დროთა მოვყვით შექცევას, თქვა: თავი იცნა როდესცა?

467. დემონაკე მოჩუბარსა ეტყვის ჩხუბსა მოსაშალად,

მას შერცხვა და თავს გარდაჰკრა, გაუტეხა დიად ძალად.

რქევს: „იჩივლე მსაჯულთანა.“ მთქმელსა უთხრა

მოუკრძალად:

და რა მსაჯულთა ჟამი არის, დასტაქარი მიხამს ძალად.

468. კარგს არ ისმენდეს, სწყინობდეს თქმასა და შეგონებასა,
არ იმადლებდეს, იქმოდეს თავის გულისა ნებასა,
მიუშვი, ბოლოდ შეიტყობს მის უბედობა-ვნებასა.
და შემომფთხალისა ჯიხვისა ნუ ცდილობ დაყენებასა.

469. სიტყვა დაჰკითხა, იწყინა, რისხვითა მოუბარია.
და ეტყოდა: მიკვირს, კითხვისთვის ჯავრი რა მოსახმარია!

470. ერთი ვარ გამომეტყველი, – აღაფოკლეა მთხრობელი,
თქვა: ჩემისთანა არ არის კაცთაგან შესამკობელი.

#136#

თუცა მარტო ხარ, დემონაკ, – უთხრა – ვინ გექმნას მგმობელი?
და სხვადა ვინმეა უმჯობე, მარტო რადღა ხარ მხმობელი?

471. ეგონოს, ჩემებრ არ არის ბრძენი და კარგის მქნელია,
მისგან კეთილი გამოჩნდეს უეჭვი გასამნელია;
ვერ ხედავს დასანახავსა, თვალი აქვს დანაზნელია,
და ეჭობს, გზა არი მართალი ღირღალი, გაუგნელია.

472. რად იხარებ, რომე გესმას საფერებლად სიტყვა თქმული?
ანუ რითმე შემკობითა გაამაყდეს შენი გული?
გამოსინჯე, რა გიქნია კარგი რამე, ან საწყლული.
და რაღა გინდა უკეთესი, თუ გახარებს შენი ქმნული?

473. ყალამის ტყავი კაცს ეცვა, კობტად რამ იარებოდა,
და ჩასჩურჩლა: უწინ ცხვარს ეცვა, არად არ ეხმარებოდა.

474. ბევრი ვინმე ტან-ჩაცმისთვის უცხოთ თავსა მოიწონებს,
არ იციან იმათ უწინ, არცა ამას მოიგონებს!

ან მატლისგან გამოვიდა, ან ცხვარს ესხა ცუდ-საგონებს,
და ანუ ოქრო, ანუ ვეცხლი, მიწას მიწის შესაწონებს.

475. მაკიდონით კაცსა ვისმე გული აჩნდა მრისხანობით
და უთხრა: ტყვეა დაჭირებით, შენ ტყვე ქმნილხარ შენის ნებით.

476. ერთ უმცროსსა მის უფროსმა დიდი ჯარი მიაზარა,
როგორ ვიქცე, როგორ უძღვე, მწადსო – ჰკადრა – მე აბა რა?
მან მიუგო: ჯავრს ერიდე, რა გნახვიდენ, ეამზარა,
და ცოტა თქვი და ბევრს ისმენდე, რაცა იყოს საამზარა.

477. კარგია, კაცმა იცოდეს ჯარის ყვანა და ძლოლანი,
რიგიან მოხმარებანი, ადგილს ვით ხამდეს ბძოლანი,
პირველ ფთხილი და მის დროსა არ ქონდეს შიში, ძრწოლანი.
და მწვე შეეწევს სრულსაცა კარგთა მრჩეველთა ყოლანი.

478. ჯარის უფროსსა არ მართებს ჯავრი და რისხვის მქნელობა,
თუ ჯარს შესძულდა, იქნება საქმის გამართვის ძნელობა;
ცოტა თქვას, მისი განძრახვის სხვათა არა ქნან მგრძნელობა,
და სმენა უყვარდეს და სხვისა რჩევისა გამგონელობა.

479. ჯარის უფროსსა ცდა მართებს, ჯარსა უყვარდეს გულადო,
მისისა წარმართებისთვის თავს არ ზოგევედენ წყლულადო,

#137#

არა სცნას მისი განზრახვა მტერებმა უსაცილადო,
და მაშინ მიეცეს სახელი სახელოვნების წილადო.

480. თაფლსა სჭამს ფილასოფოსნი, ჰკითხევედენ, ის მიუგებსა,
და ფუტკარი მარტო უსწავლთა თაფლსა არ გამოუგებსა.

481. ეპიკი ბრძენსა დემონაკ ურჩევდა ქორწინებასა,
ცოლი არ ჰყვანდა არცერთსა ჟამისა წინაებასა,
ეპიკ ეტყოდა: რადგან სჩანს უმჯობედ შენსა ნებასა,
და ქალი მომე და შევირთავ, მივყვები დამონებასა.

482. რადგან არის ქალწულება ანგელოზთა მიბაძება,
სჯულისათვის მოცალება, გემოვნების გაცაძება,
უნდა ღმერთსა სოფელშიაც მოშენების გაუძება,
და ქორწილი და დაჯერება პირველადვე მოიძება.

483. ნუ ურჩევ სხვასა, არ გქონდეს მაშიგან გამოცდილება.

484. ნახა მორთული კაბითა ყრმა გინებისა მთქმელია:
და გიჯობდა კაბის დაცვლასა ეგ გექმნა დასანთქმელია.

485. სიმხდალე უძრახეს კლეოპეს, მაგად ვარ განაკარგია,
და ავისა მხდალი არ ვიყო, ვიქნები შენი დარგია.

486. ირაკლიდ იტყვის: ვით გმართებს ქალაქთა სიმაგრენია,
და აგრევ სამართალს ეცადე, შეექენ მოსაგრენია.

487. უსამართლოს ცეცხლისაგან მეტად იყავ დაუშრეტელი.

488. მეზობელი დიად უხვი დიდს პალატსა იშენებდა,
და თქვა: სიუხვე მოკვდავისა უკვდავებას მოინებდა.

489. ხარბი ფუტკარსა ამსგავსა, თაფლისთვის გაირჯებისა,
და რა დაავსებენ, სხვა არის მჭამელი დანადებისა.

490. დემოკრატემ კაცი ნახა ჩუმიდ მჯდომი, მას ეტყოდა:
და ერთი ეგ გაქვს გონიერთა, მაგით რამე დაგეტყო და.

491. კსენეფენ თქვა: ზოგნი ღმერთსა დაუჭირლად არ აქებენ,
და უხამს ღმერთსა ამის მსგავსნი ჭირში ჰყავდეს, მაში ებენ.

492. ანაკსიმემ ალექსანდრე ლამპს ქალაქთა პოვა მშლელად,
გამოვიდა შესახვეწრად, მეფემ ნახა მისკენ მსვლელად:

#138#

რაცა მთხოვო – ღმერთზე ფიცა – არ გექნები მომმადლელად.

და დარღვევა რქვა, მეღარ იქნა მეფე ფიცთა გამტეხელად.

493. რიგიანია ადგილს თქმა, აროსა გაცუდდებისა,
უგუნურად და უსწავლად მისითვე განქარდებისა.
ბრძენი ანაზდად გამოსცვლის, რაც მნელად აღუჩნდებისა,
და ადუღებული სიავი[თ] ცოტას წყლით დაწყნარდებისა.

494. უშვერს სიტყვაზე იტყოდა; ნურავინ მოიწყინებსა,
და რაცა არ უნდა, მას უბნობს, სხვასაც მას მოასმინებსა.

495. ყველასგან უფრო სამნელო შენახვა საიდუმლოსა.

496. ის იტყოდა: ნუ მუქარობ, არის რამე ქალის წესი,
მტერს არ მისცემ სიფთხილეს, ეს მეორე უკეთესი.

497. ცოლის თხოვნა არჩევინეს, თქვა: უმჯობე რა მოირთო?
და ასეთს რასმე შეეცადე, ქალბატონი არ შეირთო.

498. ერთი უბნობდა არც მტრისას, არც მოყვრისა ყოლასა,
და უთხრეს: ცუდი რამ ყოფილხარ, ვინა იქს იძენს აყოლასა?

499. მტრობა, მოყვრობა ერთმანერთს ახლავს და მახლობელია,
და კაცს ორში ერთი არ სჭირდეს, საქმეა დიად მნელია.

500. კარგირამ ექნა კაცზედა, არ გინდა დასაკარგავად,
და ნუ ჰყვედრი, ნურცა სხვას ეტყვი ქებისა გარდასარგავად.

501. თუ სიმთელე ტანისა გწადს, სიკვდილს მალმალ იხსენებდე.

502. როგორი სჯობს დაბერება? – დამკითხველსა მიუგებდა:
და გული ჰქონდეს ყმაწვილული, სიმთელესა მიაგებდა.

503. მთლად.სიკვდილი დიადა სჯობს სანახევრო სიცოცხლესა.

504 სოლენ ბრძენს ჰკითხეს, რა არი ბედი და ბედნიერობა?
და – მკურნალს გავს, მისთვის ბევრ კაცსა ატყუებს მის მიერობა.

505. შეჭირვებულს მეგობარსა უფრო უნდა მალმალ ნახვა.

506. სიმართლით ნაშოვნთ დაკარგვა სჯობს სიბოროტით შოვნასა,
და მას ერთხელ იწყენ, ამისგან ნახავ მრავალჯერ წყენასა.

507. დაცემულს კაცსა უსმინე, ნუ ჰყვედრი, ნუ დასცინია.

#139#

508. ნუ ჰგონებ. მრისხანებასა, იყოს დიდობის ნიშანი.

509. იყავ მორჩილი გულითა რჯულისა ბრძანებისანი.

510. ოქრო და ვეცხლი კიდონტზე ადვილი საცნობელია,
და მაგრამ ჰკვიანი ჰკუითაც ძნელ საცნობ-საძებნელია.

511. ხრისეს რქვეს, ქვეყნის რიგებას რად არ დაიჭერ სურებით?
– თუ ავადა ვიქ, ღმერთს მაწყენ, კარგად – თქვენ
დამენდურებით.

512. თუცა ბოროტსა აამებ, – კლეოკულ გვეუბნებისა –
და კეთილსა უნდა აწყინო, თვარამ სხვა რა იქნებისა?

513. ვინც ბოროტით გამდიდრდების, თავსა დიდხან ვერ იმდიდრებს.

514. მეგობრისას კარგს ეცადე, უფრო კარგი შეიქნები.

515. მტერს ეცადე დაიმოყვრო, ძალი იყოს, ანუ ნება.

516. მოყვრის მტერობას უფთხილდი უფრორე შენის მტრისასა,
და მას ხედავ, მას კი ვერ ხედავ, მახეს დაგიდგამს რისასა.

517. რა გინდოდეს დროსა რასმე შენი სახლით გარეთ გასვლა,

და ჯერ იფიქრე, ისე გადი, სადაც გინდა შენი წასვლა.

518. პერიანდრ თქვა: თუცა გინდა ბევრთა ჰქონდეს შენი შიში,
და შენცა ბევრთგან გემინოდეს, ასე არის მისი ნიში.

519. ვინც უფრო არის მდიდარი, უფროა ჯავრით მწუხარი.

520. ავი ნუ გიყვარს, ნურცა ხარ ავისა მოუბარია,
ნუ იჩენ უბედობასა, მტერისა გასახარია.

521. არას გარგებს სარგებელსა, მომხვეჭელი ნუ იქნები.

522. წინააღმდეგი ნუმცა ხარ მებატონისა მეფისა.

523. იყავ კეთილის მოქმედი, საწყალმა მწყალობელია.

524. ჰკვიანთან ყოფა გიყვარდეს, კარგის პატივის ცემანი.

525. შეიყვარე სიმართლე და მას მისდევდე, მაზე არე,
და სამართალში ცოტა საქმით ნუ შეაწევ, აუარე.

526. სამრახავს რიდე, საქმე ქენ, ძრახვამან ვერა გპოოსა.

#140#

527. არა წაგცდეს რა სიტყვაში ბოლო ჟამ სანანელია.

528. ნამსახურს და ვალდებულსა მსგავსად პატივს ნუ დააკლებ.

529. რისაც არ იყო დამჭირნე, მის მეტს უფთხილდი ხარჯვასა.

530. რაც გეცოდოს, ნულარა იქ, შეიქნება მოკვეთილი.

531. ნუ მიენდობი დროსა და ცრუსა სოფლისა ჟამებსა.

532. უხუცეს[ს]ა პატივი ეც, ცოტასათვის ნუ მოიწყენ.

533. რომ სიკვდილი ახლოს გახლავს, რად დაიჭერ იმას შორად?

534. შვილს ეცადე კეთილს ქალთან, მას არავინ დაგაყვედრებს.

535. იჩუქე, ერქვას ჩუქება, არა ვალი და ვახშია.

536. ის თვალს წინ წამოიყენე მრისხანე, გაჯავრებული,
და ვისიცა გწადდეს ბრძოლა და, მერმე ქენ შებძოლებული.

537. კირონ მეფესთან სიმონიდ ბრძენმა ქნა დარბაზობანი,
მეფემ უბრძანა: რა არი, ღვთისა, მასწავლე, გზობანი.
ჰკადრა: სამი დღე მაცალე, ვქნა რამე სიტყვის მზობანი,
და მივიდა, ჰკითხა, კვლავ უთხრა სამისვე შემოცდობანი.

538. უბრძანა: რად ხარ ეგზომთა დღისა დაცლისა მთხოველი?
ჰკადრა: მეფეო, იცოდე, უწყებას თქვენგან მოველი,
რასაც დიადსა მადროებ, ხამს ვიყო უფროს მპოელი,
და მით რასაც ვფიქრობ მნელად და საკვირველ მიჩანს ყოველი.

539. თქმულიც რამ არის ასეთი, სიბრძნით არ იპოებისა,
თვარამ მოქმედი ქმნულისგან არად არ მიიგნებისა,
ბევრნი ეცადნენ, დაინთქნენ, თქმული ქვე გაიქნებისა.
და წმიდათ თქმულებსა დავჯერდეთ, სსვა მეტი არ იქნებისა.

540. სხვა რაღავე სჯობს კაცთათვის კეთილის ბუნებობასა!

541. ჰკითხვიდენ: ავი რა არი კაცთათვის შეუსრულითა?
და – რისათვის გაკეთებულა, მას არ იქმოდეს გულითა.

542. სრული მდიდარი ის არის, ვისაც სწადს არარანია.

543. სასმელ-საჭმლის სუსუნატი ყველას უფრო საბრალოობს.

544. რა უხამს ქალსა მზითევი – ნამუსი, სიწმიდენია!

545. ჭკვიანს რით იცნობ, გვასწავლე! – ჰკითხვიდენ, – ეუბნებისა:
და შეეძლოს, კაცზე არა ქნას ავი რამ მისის ნებისა.

546. ავსა რით იცნობ? – ჰკითხვიდენ, – გუნება განავრცელია,
და შეუძლებელად სხვაზედა იყო ავისა მცდელია.

547. სჯობს ჩუმად ყოფა კაცისა მრავლის სიტყვისა თბრობასა,
და ჩუმობით ვის რა დააკლდა, თქმით მიხვდენ გაოხრებასა.

548. უცოდველად თუ დაგსაჯონ, სიხარულად მიიჩნივე.

549. როხ გიორგი ლეონტინმა გასძლო წელი ასდაშვიდი,
სხვათა ჰკითხეს: როგორ გასძელ, სოფლისაგან არ იწვიდი?
– მქონდა წესი ჟამთა ჩემთა, ამ საქმესა არ გადვიდი,
და რის დამჭირნე არა ვიყავ, არა ვჭამდი, არა ვსმიდი.

550. მოვლით იტყვიან, დიდხანსა კაცი არ გაცუდდებისა,
ნივთსა ერთმანერთს არ მორევ, ტანიცა გაგიწმდებისა;
მიწის ნაყოფი ერთმანერთს სახედ არ ერიდებისა,
და ზოგი დიდხანსა ასხია, ზოგი ძალ დასცვივდებისა.

551. მას ჰკითხეს: ბევრი იცოცხლე, სიცოცხლე რაღად გინდესა?
და რად დამემდურო სიცოცხლეს, არ ვიცი, რად მომწყინდესა!

552. რით მოჰკვეთს – ჰკითხეს – სიმთვრალეს, ვინც მისდევს, ვინცა
უკეთსა?

და – მისსა ხელობა-ქცევასა ვინც სინჯავს, ძალ მოიკვეთსა.

553. ნავთ ფიცრის სისქე იკითხა, უთხრეს, ოთხ თითთა ზომითა,
და – დღეცა ჰქონია მაგ სისქე მაშიგან მჯდომთა ნდომითა.

554. მკვდარსა – ჰკითხვიდენ – უფროა, ანუ ცოცხალი თემადო?

და თქვა: მენავენი როგორ ვთქვა იმ ორში მისაჩემადო!

555. ჰკიცხვიდა ვინმე, შენა ხარ თათრის თემთა და გვარისა,
ის მიუგებდა პასუხსა გულითა დანამწვარისა:
თუცაღა მე ვარ საკიცხი ჩემისა თემთა მზღვარისა,
და შენ შენი თემი გიქნია მედარე საკიცხარისა.

556. თუ კარგი ვარ, არვის მართებს მტერობით რამ დამათვალოს,
მიზეზ რასმე მიძიებდენ ჩემის თემით დასამრჩვალოს;

#142#

გვანდეს, თვითან თავის ქვეყნის გასაწბილავ, გასაწვალოს,
და სჯობს ყოველსა სიავესა ავი კარგად გარდასცვალოს.

557. იტყვის ეპიკურ მსწავლული: ასეა შესაგონია,
აგებულობით თუ ივლი, მეტი არ მოგიგონია,
გარდგემატების სიმდიდრე სხვათაგან გაუგონია,
და ნდომისა მიმდევნებელი სიგლახის მისაგონია.

558. შეძინების მომჭირნესა რაცა მოვა განგებითა,
ვერც მას პოებს, გაეცლების, თუ რამე აქვს მოგებითა;
სჯობს, დასჯერდეს თავის წილსა, მას იღვწიდეს აგებითა.
და არ მიხვდების საწადელი უგზოს ცდით და გაგებითა.

559. სასუფეველის მდომელი ამასა გააგებდია:
და ცოდვა სცან შენგან ნაქნარი, სიკვდილსა იფიქრებდია.

560. ტიმონ ჯდა თავის მოყვსითა, სხვაცაღა იყო მჯდომელი,
რასაც ნახევდა, უკვირდა, ის კაცი ვერ მიმხდომელი.
რქვეს: ესეც გაგიკვირდების, თქმისა ვართ რისაც მდომელი,
და სამნი ვართ, ოთხი თვალი გვაქვს, ვით არ ხარ ზედ
მიმწდომელი?

561. კაცია დიად ბევრიგი სოფელსა მოარებული,
შორ-დამნახავი, ცნობილი, ყველაში სახმარებული,

ზოგი თავისი შემძინე, ზოგი სხვის სარგოთ ქებული,
და ზოგს თვალი აქვს და ვერ ხედავს, საქმე სჭირს დია
კლებული.

562. ჰკითხევდა აპოლონისა ბაბილოვნისა მეფეო:
რითა ვქნა კარგი მეფობა, სახელის მოსაკრეფეო?
– პატიოსანთა პატივ ეც, სიმართლის იყავ მეფეო,
და ნუ გააკეთებ ავს-კაცსა, ნურც უსმენს თქვენი სეფეო.

563. მეფე მდაბალი, მოწყალე, მშვიდი და გულკეთილია,
ქვეყნის მომვლელი, ერთგული, უყვარდეს ვითა შვილია,
გამსინჯავი და სარდალი, რისხვის დროს შეუცილია,
და ორისავ ხელთა დარჩება ამის და იმის წილია.

564. ჰკადრა მეფეს ეგვიპტისას: წიგნის კითხვა ამაღ სრულად,
და რასაც სათქმლად ვერ გიბედვენ, შიგა ნახავ გაბედულად.

#143#

565. თუ არა აქვს წიგნსა ენა, დანაშაულს დაგაყვედრებს.

566. ავ-მუცლისათვის თეთრია სარჯელი გარდუსვლელია,
და მეროჭიკისთვის პატივი ორგულთა რისხვით მკვლელია.

567. მსგავსსა ღვთისას რასა პოებ, აჩრდილია სრული ბრძენი.

568. რა გინდ იყო მწვე მდიდარი, მაინც ბედსა ნუ ენდობი.

569. თუ ყმაწვილი ხარ, იცოდე, ადრეხან დაბერდებია.

570. თუცა ხარ ტურფა, კეკლუცი, მალ შეიქნები გონჯია.

571. დაიქე თუ ხარ კარ[გ]გვარად სწავლული, განაბრძენია,
არც ბედისაგან მოგეცა, მამით არ შეგიძენია,
ვერცა მოგიშლის სიბერე, ვერც სიყრმე გამაძენია,
და ვერცა წაგართმევს ბედი და ვერც ვისი მკლავ-სიგრძენია.

572. სიბრძნეს ვერათი იშოვნო, არა გაქვს გულსყურები,
სულსა ცხოველსა არა აქვს შენს გვამში მისაშურები,
სოფლის ზრუნვასა ომხივარს უპყრია შესაცურები,
და კარგია მარხვა ამისთვის და ცრემლი მოსაწურები.
573. რა იწადო სიბრძნის სწავლა, უწინ ბოროტს განემორე.
574. ხვაშიაღსა არ დაჰფარავ, გამოგიჩნდა გასაგონად,
და შენისთანა შეიქნების, ვინცა მიხვდა მოსაგონად.
575. ცილის მოქმელსა, მემშურნესა, ამჰარტავან, გულფიცხელსა,
და უსწავლელთაც მოერიდე უცებობით განახელსა.
576. კარგი მიეცეს ბოროტსა, მისთვის ნუ შეგშურდებისა.
577. ნუ გამოვა შენის პირით ბოროტი რამ საუბარი.
578. მას ეთქმის დამთმო შეეძლოს, მტერსა არ უყოს მტრობანი.
579. მას ავი თურმე არ უნდა, ვის უყვარს კაცი ბრძენია.
580. ორსავ სოფელს საბრალოა, რასაც კაცსა სწავლა სძულსა.
581. არისტოტელი მართალი, პლატონ კეთილის მქნელია,
და ეპიმანდ ბედით შემკული, სოგრატ სიბრძნითა მთელია.
582. ბრძენმა იერმას ქადაგა ათინას წმიდა სამება,
და ოთხმოცს არწმუნა სოფელსა, მათ მისცა მისი წამება.
583. ის იტყოდა, ვის სიბრძნე გწადს, ბოროტს მიღმა განემორე.
584. ვინ სიმართლითა მპყრობლობდეს, მას წინ ნუ აღუდგებია.

586. სიგლახაკე სჯობს კარგითა სიავით გამდიდრებასა.

586. ბევრს ნურას იტყვი მტრისასა, რასაც ა არაკობასა.

587. ვინც იყოს ჭკუით ღარიბი, საბრალო გებრალეზოდეს.

588. კარგია მაღლი ცოდვისა არა ქნა უკეთესია.

589. თუცა სიწმიდე არა გაქვს, ბრძენი ვეო შეიქნებია.

590. გარდახდევინე შენს თავსა შენვე ნაქნარი ავები,
და სანამ სხვამ ვინმე მოგაგოს მისივე შენაზავები.

591. კეთილს გარდა სულ წახდება სოფელი და დანაარსი.

592. სულ გასწორდეს, რაც რომ არის ბოროტისა საქმის კიდე.

593. გამოიცვალოს ყოველი განსჯისა დღისა გარია.

594. ბრძნის რამე დანაშაული სხვას აწყენს, თვალს მიუგებსა.

595. არ მართებს მეფეს, ტკბილ-სიტყვით მფერებელს შეინახევდეს.

596. უნაყოფობა ბევრით სჯობს ბოროტის შვილის ყოლასა.

597. პლაუტ კომიციის მოწაფეს არ ჰქონდა საქმე სხვანია,
და კარგ-სიტყვა ყოვლთვის კამედის უნდოდა დასახვანია.

598. უნჯის მშოვნელსა ეგონოს სარჯელი მოეშოოსა.

599 თუ არ უნდა სამსახურის მაგიერო ვისმე ყმასა,
და თურმე თავსა ატყუებენ, უბადოსა ხმოზენ ხმასა.

600. მიკვირს, ზოგს კაცსა ვინც იცნობს, იმათგან საძულელია,

და ვინცა ვერ იცნობს, მას უყვარს, იყოსმცა გაუვლელია.

601. ნუ გინდა სანდო მოყვარედ ხუმარი მოკრიჭალია.

602. ერთმან ვინცა ქნა ბევრთანა საქმის გაწევის მცდელობა?

603. სიბილწე არის კაცისა ბედისა იმედობანი.

604. თქვა, ჩალადა მჩანს სამოყვსოთ მოყვასი გამდიდრებული.

#144#

605. რა გულადა ხარ, ოდესცა მლოცველი მავედრალია,
და ეგრეთ გარდავლე სიცოცხლე სიწმიდით დაუბრალია.

606. კეთილი საქმე, იცოდე, ღვთისაგან არის ყოველი.

607. კეთილს საქონელს ნუ ხადი, ქურდს ძალუც წამოღებანი,
და ის არის კარგი, კეთილი, ღვთის სიამოვნე, ნებანი.

608. სულთა სამოსი ხორცია, ცმულმან გასცვითოს მცმელია,
და ნახე, თუ მოგწონს, გასცვითოს ხორცმანცა სული ძნელია.

609. მყრალს ჭურჭელსა სურნელება რა ჩაასხა, დაუკარგავს,
და ავსა კაცსა ცოდნის სწავლა მის სიავეს გაუკარგავს.

610. ბევრს კაცს თავის ცხოვრებანი ბევრის რიგით გაუყვია,
და მაგრამ სიკვდილს გასასწორად მალე პირი მიუყვია.

611. მშვიდობა გქონდეს ყოელ კაცთან, ცოდვასა ებრძოლებოდე.

612. ასე მოექეც შენს თავსა, სხვამანც ვერ გიცნას საქებად,
და თვარე შენ თავსა აქებდე, ქენ ესე მოსამაგებად.

613. სიმდიდრის შურსა დიად სჯობს სიღარიბისა კილები.

614. ცოდვის ცნობისგან გამოვა ცხოვნების აღსავალია.
615. არა მართებს გონიერსა, რომ ეძებდეს თვითან ჰურსა.
616. სიმხიარულე ზოგს კაცთა უნდა და მოუწადია,
და როგორ იშოვნოს, არ იცის, მიკვირს, არ უნდა რად ია.
617. იგი ხელია, ვის ცოდნით არა აქვს მხიარულება.
618. ბედი რასაცა არ მოგცემს, წაგართვამს მეტსა ვერასა.
619. ტვირთსა მოიხსნის ვინ ნებით, სახელოს არა იღებსა.
620. თქვა, ძნელ-მაგარი სასწავლო კაცთა ცდით დაცალბებისა.
621. თუცა არა გაქვს სიმართლე, სიბრძნეა დიად ცუდია.
622. ვინც მოწაფედ არ ყოფილა, ის მოძღვარი არ იქნების.
623. ვერასფერით ვერ ისწავლი ოსტატის და დიდის ცდითა,
და თუ მომთმინე არ შეიქენ გასინჯვით და გამოცდითა.
- #146#
624. ცოტა ღვინო ზომიერი ჭკუას კარგა გაასწორებს,
და ნამეტანი სახეს შეშლის, მასცა შორედ გააშორებს.
625. ხსოვნით არის კარგი ფიქრი, გულმავიწყმა ბრძნად ვერ
იროს.
626. გაურჯელად არ იქნება არას კარგის მოსწავლობა.
627. არ თუ შენ დაგდებს პატივსა, სიბრძნეა ასე კარგია,
და შენი ნაწერიც ათას წელ საპატივებლად მარგია.
628. ბრძენი როგორცა თავისას, სხვათ აგრე ცდილობს სწავლასა.

629. იმას ბედი ველარ მოგცემს, რასაც შენ რომ გარდააგდებ,
და ვერც წაგართმევს შენაკრებსა, რასაც კარსა შემოაგდებ.

630. შიში ღვთისა თუ არ არის, სულ ქვეყანა განქარდება.

631. თვით არ წაახდენ, კეთილქმნა ღმერთმან კაცთ აგებულება.

632. ვერა ჭირი მას ვერ გავნებს, რომე მტერი შინაური.

633. შური არ იყოს სადაცა, ჭკუაც იქ მოიძებისა.

634. თუ ფათერაკს ერიდები, არა გწადდეს შესამთხვევად,
საფიქრალსა იფიქრებდე, შენს ქვეშა ქენ დასაზღვევად,
ნახე ყოვლი სანახავი, იწვრთენ სწავლა მოსაწვევად,
და გაიგონე გასაგონი, ის ვერ გექნას მერმე ზღვევად.

635. თუ ხედავ თავსა სოფელში ბოროტის მონაკრძალოსა,
შემკულსა ყოვლის ქცევითა, სიკეთის დაუმცრალოსა,
ფათერაკი და სხვა რამე ვერ შეგიქს შესაბრალოსა,
და ვერ გახვრეტს მადნიტს ჩუგლუგი, რაზომცა მიეძალოსა.

636. კაცო, სიკვდილი გახსოვდეს, იცან შენ შენი თავია,
სინჯე ვინა ხარ, სით გასჩნდი, ვით იშევ ეგ მოკვდავია,
ნახავ, სიყმიდამ სიბერედ რა მიხვალ, როგორ მწვაავია,
და ვით გაგიცუდდეს სიტურფე, სახე შეგექნას ავია.

637. წაახდენს თვალსა კეკლუცსა, ვით ნარგის[ს] ყინვა მწარენი,
ლაწვსა ვარდისებრ ლამაზსა თოვლისა არემარენი,
ზამბახებრ პირი კამკამი დასთრთვილე, დააზარენი,
და ვაჲ, წააქციე ალვისხე ტურფა და გასახარენი.

#147#

638. სულყველა გამოიცვლება ღვთის მეტი, მისგან ქმნულია.

639. რას თესლისა ხარ შობილი, რით გამოგზარდა დედამან,
რად ნდომობ, რად ეჭიდები, რაცა არ მოგცა ზედამან?
დრო მოვა, მიწით მოსრული მიწავ გქნას შემოქმედამან,
და სული დაგრჩების უკვდავად, ეგრე ქნა მისმა მხედამან.

640. ბევრნი ეცადნენ სოფელში, ჰქონდეს, რაც სწადდეს, იშონა,
ვერა ირგეს რა მაშინცა, საქმე რომ ჰპოეს იშონა,
ნათლისაგანმა ბნელითა რალამცა რამე იშონა,
და ვერავინ მიხვდეს კეთილსა, თუ სამჯერ არა იშონა.

641. არა მყოფსა უცხოთა ჰგავს გარდასრული ჟამი და დრო.

642. სიბრძნე გიყვარდეს, ისწავლე, ძვირფასი არი სახისა,
და დაცემულთ მაღლა ამწევი, მადიდებელი გლახისა.

643. ვისაც არ უნდა პატივი ხორცისა, გინა ტანისა,
და პირველი სიბრძნე ის არის კეთილის მოსატანისა.

644. ვინც პოოს სიბრძნე, ამისთვისდავითც თქვა ნეტარებანი,
გიყვარდეს წიგნის კეთილის კითხვა და გაგონებანი,
სიბრძნე შეგმატოს, შეიტყოთ შემოქმედისა ნებანი,
რომელსა შვენის დიდება, პატივი, თაყვანებანი,
და უკუნით უკუნისამდე ამინ და ამინებანი.

645. წიგნის კითხვა, შეგონება, დაუდვიათ დია სარგად,
ზღაპარი და ყბედი სიტყვა სანახავად დასაკარგად,
საღმთოს რისმე გაგონება საუკუნოდ გასაბარგად,
და აქაც პოებს სარგებელსა, ვინცა ისმენს ორსავ კარგად.

წიგნი მეორე

646. ერთისგან არის სიმრავლე, ნუ სიმრავლისგან ერთები,
ძალი, სიბრძნე და წადილი არ ერთმანერთსა ერთები?
ზღვით ნაკადი სდის, თუ დასწყდა, სულ წახდა საქმე ერთები,

და ქსელისებრ ცუდი ზღაპარი გასაცვეთელად ერთები.

647. როდესაც სული შეიქნა, დაჰყვა სიბრძნე და წადილი,
არცერთი პირველ არ იყო, არც ბოლოს მოსახადილი;

#148#

განყოფა, გინა შერევა არის რამ შეუცადილი,
და ასე თქვა მოსემ, გაცუდდა ფილასოფოსთა ცხადილი.

648. თუ მეთქვა აშიკ-მაშიყთა წადილისებრივ მკობანი,
ეგება ჩემი ლექსისაც არავის ეთქვა გმობანი,
მაგრამ გასინჯეთ ამბავი, ვისაც გაქვსთ გამოცნობანი.
და ქვის ამწევს ხელზე შესცივდეს, ბამბისას მიხვდეს თობობანი.

649. ივლიანე კეისარსა, ერთხელ ნავით მიმავალსა,
დიდი ღელვა გარდაეცა, ლხინსა ხედავს შენაცვალსა,
შეუშინდენ მენავენი მას მეფესა გულად რვალსა:
და ნუ იშიშვით, კეისარი მიგყავს, მისდევთ მისა კვალსა.

650. კარგია, საცა წესია, შიში, კრძალვა და რიდობა,
მისსა უდროოდ ქონებას სჯობს შორად განაკიდობა,
არ დაიხსნების მოსული, ცუდია სხვისა მკიდობა,
და გასაძლისია მეფესთან ჭირი მოგხვდეს, თუ მშვიდობა.

651. ერთის გუნდიდამ მედროშე ნახა მტრით გაბრუნებული,
შეიპყრა, მუნვე მიჰყვანდა იგ მისი მოუნებული,
უთხრა: სად მიხვალ, უცებო, კვალისა გაუგნებული?
და ძოღან რომ ბრძოდი, ეგ არი შენგან არათი ვნებული.

652. რად სახმარია კაცისა ურიგოდ ჰქონდეს წყლულები,
ან უდროს გამოჩენისას შიშით უკრთოდეს გულები,
სახელისათვის სიკვდილი ეგონოს დაკარგულები?
და რა ბრალი არის, ორის გზით კაცი ჯაბანად თქმულები!

653. აგვისტოს ესმა კეისარს, ქრისტეს ეძებდა ჰეროდე,

ჩველინი მოსრნა და შვილიცა მოკლა, ამასა ჯეროდე,
მისსა შვილობას გერჩივნა – თქვა – ღორთა ჩაეწეროდე.
და ისრაელთ ღორი მიაჩნდა საძაგლად შესამზეროდე.

654. შური დააბრმობს კეთილსა, თვარამ რად ეძებს ბილწია
ახალ ნაშობსა ყმაწვილსა, ვის არა ჰქონდა ბიწია!
ეგები, მისმა გაზდამა, მე ცოტა რამე მიწია,
და ან გასძლებ, იცი, მანამდი, ანუ ხარ დანამიწია.

655. კეისარმან ავად მქცევის ყრმისა ბრძანა გაძებანი,
ყრმა მიწასა დაეფინა, ქნა ვედრების მოძებანი:

#149#

მას შევსპულდი, მამაჩემსა რითლა უყო მე ძებანი?
და – წა, ასე თქვი: მე შემძულდა, არ ვინდომე ბოძებანი.

656. ვისაც უნდა შვილი შვილად, სოლომონსა დაუჯეროს,
სწავლისათვის ნურას რიდეზ, ჯერი იყოს, ან უჯეროს,
თვარამ ბოლოს გაგიხდება საწუხარად, მტრის სამტეროს.
და ყრმამ პატივი უშიშარად ვერა ბარგად შეიფეროს.

657. მოლაშქრე ვინმე წყობაში თავის გატეხას იქებსა,
მეფემ უბრძანა სიტყვანი, გვანდა ორნაკრავ სიქებსა:
კვლავ თუ გაიქეც, უკუღმართ ნულარ მიხედავ მქიქებსა,
და თვარამ უფროსად გიმსგავსებს კვერის ნაკრავსა ჭიქებსა.

658. თქმა და ვერა ქნა საქმისა არ მართებს გულით სალებსა,
ცუდი რამ ქცევა კაცისა კაცსა დამართებს ძალებსა,
უადგილოსა სიტყვანი მიჰგავს დამწველსა ალებსა,
და ავია ცუდი ტრაბახი, წახდენს პირის წყალებსა.

659. მოკვდა საჩინო და დარჩა დიად მრავალი ვალები,
კეისართანა იჩივლეს, მიმცემთა გვჭირსო ძალები,
ბრძანა: გაყიდეთ, რაც გქონდესთ, წილით მიეცით მცრალები,
და საბანი მისი მიყიდეთ, ნურას ხართ მონაკრძალები.

660. ჰკადრეს: მის საბანს რას აქნევთ, რამც ჰქონდეს გამოჩენანი?
ბრძანა: კიდევლა ეძინა, სჭირდა ამ ვალის ქონანი?
ძილი სჩვევია ურიცხვი, უსაზღვრო, აუწონანი,
და ძილ-მკრთალი წამოვიხურავ, მომხვდება მისი კონანი.

661. მიკვირს კაცისა სიბრძნე და ცუდი საქმისა ქმნელობა,
იღებს და ხარჯავს, არ იცის ბოლოდ იმისი ძნელობა,
ჰგონია, ცუდად შექნილი არის სოფლისა ტრელობა.
და ბოლომდი გასწევს ნაქნარი ნათელი ანუ ბნელობა.

662. ავი არის კაცისათვის თავი თვისი გაიწვალოს,
ვერ იხმაროს მონაგები, სხვაებრ რამე გარდიცვალოს,
არც მას ვაქებ, ცუდად ხარჯოს, სხვას იღებდეს გზა
უკვალოს.
და რა კარგია კაცისათვის ვალი ვალსა დაევალოს!

#150#

663. მას კეისარსა მომსვლელსა ქალაქად გამარჯვებულსა,
აზნაურს ყვავი ხელთ უჯდა, ხედევდა მოგებებულსა,
უძახდა მეფეს მძლესა და გამტეხსა, გასარდლებულსა,
და მეფემ უბოძა მრავალი, იქმოდა ამოგებულსა.

664. ნახა მეჩქემემ, ამ კაცმა ბევრად გაყიდა ყვავია,
მანც წვრთნა დაუწყო, ეგების გავზარდო მისი მგვავია,
როს ვერ ასმენდა, გაჯავრდის ამ სიტყვის შემაზღვავია:
და ვაი, რა ცუდად წამიხდა ჩემი სასჯელი ზვავია!

665. ამ ყვავმა მისგან ისწავლა, მიჰყავს კეისრის ძღნობილად,
მიართვა, ბრძანა: ბევრი მყავს, შემქნია დასაგმობილად.
ყვავმა ის სიტყვა წამოთქვა, რაცა ესწავლა წყობილად.
და იამა, მისცა საბოძი ყოველგან გასახმობილად.

666. კარგია ცდაცა კაცისა, თუცა გზა ჰქონდეს ჟამებსა,
მაგრამ უგზოდ და უგვანად ნურავინ შეიწამებსა;

ნდომით ცდა, რიგი არ ჰქონდეს, კაცს ცუდად გაახამებსა.
და კარგზე კარგია სასჯელი, ხორცს არგებს, სულს აამებსა.

667. ამავე კეისარს ქალი ჰყვა, არ ჰქონდა ბევრი ხანები,
თმაში ჭადარა გაუჩნდა გულისა დასანანები,
მხლებელთ უბრძანა დაგლეჯა, რაც იყო თეთრი თმანები,
და მამა შეესწრა, არ უთხრა სიტყვა რამ შეუგვანები.

668. ხანი გამოჰხდა, კითხვითა ტკბილად რამ ეუბნებოდა:
„ბელოტი სჯობს თუ ჭადარა, რომელი გენებებოდა?“
ჰკადრა: „ჭადარა სჯობია, ის ვისმცა ეგონებოდა.“
და „მამ, შენ რასათვის იგლეჯდი, ანუ რად გეოცნებოდა?“

669. ბერსა სწადია ყრმა იქნას, ცუდი და ცუდი ცდანი!
მაინც იქ უნდა მივიდეს, მმა არის, ანუ დანია,
ბოლოდ სიკვდილი კაცისა არვისგან მოსახდანი.
და შეუწდომელის შეწდომა საქმეა დასაცდანი.

670. მწვე კარგია ქალისათვის ქრმისთვის ტურფად დაშვენება,
თვითც ხარობდეს მისის ნახვით, მასცა მისცეს განსვენება,
მაგრამ ზოგთა გველისაგან უფროსი აქვს კაცის ვნება,
და რა ქმარს ნახავს, პირს მოიშლის, სხვას კეკლუცათ
ეჩვენება.

#151#

671. ტიბერიუმ კეისარსა ერთმან ვინმე მოახსენა:
„შენს ავს ზოგნი ლაპარაკობს,“ გულსა შინა ჩაეხსენა,
ბრძანა: ავს ხომ ვერვინ მიზამს, ეს მეყოფა, დამეხსენა,
და ვის რა სწადდეს ის იუბნან, რაცა ვისა გაეხსენა.

672. ხედავ მეფესა მაღალსა, რა გული უჩანს დარულად,
სიმდაბლით დგება თვარა და ძალუძეს გასამწარულად;
ზოგს ცოტა წყენა შეაშთობს, უარშიოსა ხარულად.
და ამპარტავანი ამაყი მისითვე გახმეს სარულად.

673. ვესპისიანე ტიტუსა სძრახვიდენ მეგობარები,
მოჩივარს უსჯის, ხაზინის წარხდეს რომ კიდეც მხარები.
ბრძანა: როგორ ვქნა, მოვიდეს კაცი ჩემს წინა მარები?
და პირ-შეხმუჭვილი გაუშვა, მექნება შესაზარები.

674. ასე ხამს მეფე მოქმედი, გამსჭვრეტდეთ მისა ქმნულებსა,
არც თავის დასაკლისისთვის, ან სხვას დააკლდეს გულებსა,
არ გაამრუდოს სამსჯავრო, სწორი არ მისცეს წყლულებსა,
და გახსოვდეს თქვენცა წარდგომა ქედ-დახრილ, ხელშეკრულებსა.

675. ალექსანდრე მაკედონელს სჭირდა დიდი მოწყალება,
ვინცა სთხოვდის, მალე უყვის მისის ნების აღსრულება,
არ-მთხოვნელსა უბრძანებდის, მაქვსო შენგან გულის კლება,
და შენს მოვალედ რატომ მიჭერ, თუცა გინდა ჩემი ხლება?

676. შენს და უშენსა სულ მორწყავს, რა წვიმა აღმოჩენდების,
აგრევე მეფეთ სიუხვით მტერები შეუქენდების,
შემძლებელთ ხელსა დაუჭერს, უდარე აუშენდების.
და რაც მომკო მიწის ნაყოფი, ეგრევე აღმოსცენდების.

677. ლაშქრად იყო და მხედარმა ბაღისა შევლო კარები,
ასე მოიქცა, არ იყო პატრონის გასახარები,
მოიხმო, წყრომით უბრძანა სიტყვანი გასამწარები:
და სხვის ბაღს ნუ უზამ, რაც გქონდეს შენს ბაღში შესაზარები.

678. არა მართებს კაცსა კაცზე, რომე იყოს მოუკრძალად,
და სოფელს ბევრჯელ გაუხდია მშრალი წყალად, წყალი
მშრალად,
თავდაღმართი მოიფიქრე აღმართისა გარდასავლად,
და რასაც სხვისთვის მოინდომებ, მოგეცემა შენცა მრავლად.

#152#

679. კაცი ქარისა მემსგავსე ყველასა ეპირებოდა,
კეისართანა გიშველი, მით ქრთამი ემდიდრებოდა,
თქმაცა არ ეძლო სიტყვისა, რამც არა მოიკრებოდა,

და ესმა მეფესა, საოცად რისხვითა მაზე სწყრებოდა.

680. ბრძანა შეპყრობა, ხეზედა მიკრული მიაბენითა,
იქით და აქეთ საკმევი სამყრალო უყრჩოლენითა,
ამახეთ ესე საძახი წამდაწამ გამოჩენითა:
და რასაც ქარს ვყიდდი, ის მომდის ავ-სვინდისისა ზნენითა.

681. სიხარბე კაცსა დააზრობს, ვით ყინვა ვარდის კონებსა,
შოებისათვის ავსა და უხამსა მოაწონებსა,
შეუფერისა აუგსა არად არ შეაწონებსა,
და აღსძრავს სიცრუვეს სიცრუვით, სიცრუვეს გააგონებსა.

682. ავრიანე მეფე იყო თისის ქალაქს შამამდგომად,
მოქალაქე გაუმაგრდა, შეეცადენ ძალსა ომად,
მოლაშქრენი დაიღალნენ, მეფე სწყრების მათ საშრომად.
და ფიცი ბძანა: მათსა ძალსაც ამოვსწყვეტო უსაზომად.

683. რა ესმათ მხედართ მეფისგან, თქვეს: მოგვხვდა გამდიდრებანი,
ბრძოლა დაუწყეს, აიღეს, სწადოდათ მათი კრებანი,
ვითა წესია მეფეთა მოწყალებისკენ რებანი,
და არ წახდინა ქალაქი, შესძინა მოწყალებანი.

684. მხედართა ჰკადრეს: მეფეო, თქვენ ბრძანეთ ფიცი პირები:
ამათ ძალსაცა ამოვსწყვეტ, უყო ასეთი ჭირები.
ბრძანა: ძალი ვთქვი, სწორს უბნობთ, აწცა მაგაზე ვირები,
და წადით, დაჰხოცეთ, არ გიშლი, შეჰქენით განაწირები.

685. კაცს მართებს საქმის მოყვანა სიბრძნისა საზომებითა,
ნახოს, გასინჯოს, რა მოსდევს მას მისის მიდგომებითა,
დაადვას მისი წამალი მშვიდობით, ან ომებითა,
და არა, არ იქნას საქნელი ძალით და მონდომებითა.

686. მაკედონელის მამასა, ფილიპედ სახელდებულსა,
ერთი ყმა ჰყვანდა, დაფარვით მის ძრახვას იქმდა გებულსა,

ჰკადრეს: „გააგდე, რათ გინდა?“ – უბრძანა მთქმელთა

კრებულსა:

და „აწ ჩემათ უბნობს, გამდგარი ურცხვით მყოფს

განქიქებულსა.

#153#

687. ავიც არ სჭირდეს, კაცს მართებს, მაშინც ძრახვისა რიდება,
თუ ეს არ გინდა, როს ნახო, გულში უმართის მიდება,
ვით ნორჩი, ადრე მოჰკვეთე, მას უყავ განაკიდება,
და ნიგოზი ცოტა ამოვა, ძირგადგმით გაგიდიდდება.

688. ორი ავისა-მოქმედი ყმაწვილნი მასთან ჩიოდა,
ერთის კატარღათ დაკარგვა ბრძანა, სამართლით ვსჯიო და,
მეორეს დაუკარგავად ნებით ნურავინ სჯიო და,
და უკანით გამოუყენეთ, საწუხრად არსა ყიოდა.

689. ძნელი რამ გარდეკიდება ყრმას უშიშობის მჩვევარსა,
ნებით გაზდილი სათუთად რას მისწვდეს მისაწევარსა?
ეგონოს თავი გაწვრთნილი, ვერ ასწევს ასაწევარსა.
და სინანულს მისცემს სოფელი სიყრმის ქარისა მღევარსა.

690. ჰრქვა ალექსანდრეს მამამან ყრმოზასა მასთან მდგომელსა:
გაექეც ვისმე, გავსინჯო, სიჩაუქე გაქვს რომელსა?
– თუ გამარჯვება რქმეოდა, მაგისა რამე მდომელსა,
და უთუოდ გავიქეციოდი, ვყოფდი თქვენს მისახდომელსა.

691. მხარ-ბეჭთა სისქე, სიტურფე საშოებელად ძნელია,
კისკასი ქცევა, ხელფეხი ბევრის კარგისა მქნელია,
სიმხნე და ძალი თუ არის, მტერისა მოსაქნელია,
და მაგრმ ის გული პატარა დიდი რამ საქონელია.

692. ალექსანდრესთან ქალთ ზითვით კაცია თხოვად რებისა,
ბრძანა ას ტალანტთ ბოძება საუნჯით შესაკრებისა,
ჰკადრა: მე ათიც მეყოფა საჩემოს მოხმარებისა.
და – თუ შენს საშოვრად ბევრად გჩანს, მე ძლევად მემცირებისა.

693. თუცა ბრძენები ყოველი სიუხვის იქმან წერასა,
ვისცა რა როგორ შეეძლოს ძმისა ხელისა ჭერასა,
მაგრამ მეფეთა სხვა არის, ვინც იქმან მათსა მზერასა,
და არა გავს ზღვისას სხვის წყლისა ღადონი გამოჩქერასა.

694. ალექსანდრე უბრძანებდა უხუცესსა საჭურჭლისას:
ესე ბრძენი წაიყვანე, რასაც გთხოვდეს შეუძლისას,
საწადელი აღუსრულე, ნურასა იქ დასაკლისას.
და ჰკადრა: ითხოვს ორას ტალანტს საბომძვარად მინათვლისას.

#154#

695. უბრძანა: მიეც უკლებლად კარგი ვინმეა გვარული,
ჰყავს ვინმე მეგობარები კარგსა მრავალი ჯარული,
სთხოვენ და მისცემს უშურვლად, შეიქნან გასახარული,
და თურმე სცოდნია გაცემა, მისცემს გულ-გაუმწარული.

696. კარგია კაცის სოფელში კარგვარად თავის ცნობანი,
ყოველსა კაცსა სატრფოდ სჩანს, აქვს დიდი მისანდობანი,
თუცა არა აქვს, ყველა აქვს ზომაზე დიადობანი,
და სულსა მიხვდება ნათელი, ხორცს საუკუნო მკობანი.

697. თავადსა ჰქონდა ქალაქი მაგარი, აუღებელი,
მან ალექსანდრეს უომრად მისცა კართ გასაღებელი,
უბრძანა: მომეც რისათვის, გქონდა სისხლთ შესაღებელი?
და მან მოახსენა ყოველი გულისა მოსაღებელი:

698. მე გალავნისა სიმაგრის არ ვიქმენ მიცანდობილი,
გამარჯვებულსა ვაჟკაცსა უფრო მოგენდეც ცნობილი,
რა ავათ ვქენო? – იამა, მეფეს შეექმნა ტკობილი,
და ისიც მას მისცა, სხვაც ბევრი, გახადა მისი ძმობილი.

699. ბედსა ვინ იტყვის, რომ იყოს მომცემი ერთი სახისა?
ჰკუა ანაზდად გარდასცვლის, რაც საქმე მოვა ახისა,
ბრძენი სწუნობენ ყოველი, უმჟავედა სჩანსო წმახისა,

და ბედი ცრუ, ცუდი სანდომი, ჭკუა მომცემი ვახისა.

700. ესმა კაცისა ვისგანმე ავად იმისი ხსენება,
ერთი რამ იარაღია მეფისა – ბრძანა, ენება, –
ყველაზე კეთილს იქმოდე, ამისი გქონდეს შენება,
და შეცოდებისა პასუხზე კაცთა არ უყოს ყენება.

701. ვაი, რა სანატრელია დამთმო და მშვიდი გუნება,
მოწყალე, მიმტევებელი, ნებიოთა არა-უნება,
შემქნელსა მასვე ხადიან, მთქმელთა არა აქვს ცთუნება!
და ღვთის მიბაძება კაცთაგან ვისგან ვით დაიწუნება?

702. მასვე ჰკითხეს: საჭურჭლენი შენი სადმცა შევინახოთ?
ბრძანა: ყველა მოყვასთ მიეც, ვინცა სადა მოინახოთ,
ის იქნება შენახული, რა რომ ასე გამოსახოთ,
და რაცა გასცეთ გაცემული, მოადრობით მოიახოთ.

#155#

703. რად ზარობ გასაცემელსა, რადგან წინ დაგიხვდებისა?
აღვიმალღების სახელი და ცეცხლი დაგიშრტებისა,
ვის გაჰყვა რაგინდ ცოტა რამ მისისა დანადებისა?
და ყოვლი ნადები ქვისებრი ღირსია მიწად გდებისა.

704. ვინც შესჩივლის მოჩივარმა, ერთ ყურს თითსა დაიცობდა,
მეორითა მოისმენდის, მისსა მითი გამოსცნობდა.
ჰკითხეს: მაგას რასთვისა იქ? – უბრძანა და ასე ხმოზდა:
და მას მეორეს სადაოსა შეუნახავ, რას უბნობდა.

705. ძნელია გაუსინჯავათ ბჭობა და სამართლობანი,
მალ მიეცემის ყურისა დაღალვა, დაკოჭლობანი,
ველარ შეისმენს ნათქვამსა, არა აქვს გულის ფლობანი,
და გაუცუდდება სახელი, მუნ მისი მიმავლობანი.

706. სპარსთ მეფის ქალი ხელთ დარჩა ტურფა და შვენიერია,
არ მიუდგა და დაკრძალა, ჰკვირობდა ყოვლი ერია,

ჰკადრეს: „რატომ იქ?“ – უბრძანა: „ვარ მეფე მძლეთ
სამზერია,
და მეშინის ქალმან არ მძლიოს, საქმე ვქნა დასაწერია.“

707. თუცა მართებს კაცსა ცოლის პატივი და სიყვარული,
რაც შეეძლოს საბოძვარი, მიწყვი მასთან სიხარული.
ზოგი კარგა შეიფერებს, ზოგთა სხვა აქვს მიფარული,
და ცოლი ქმრად და ქმარი ცოლად საქმე არის მომწარული.

708. კათხა მოართვეს მურასა დარიოზისა უნჯისა,
ბრძანა ბრძენთ წიგნში შენახვა, ჰკადრეს: რასათვის უსჯისა?
– დღემდი ყოფილა ჭურჭელი უგუნურების ბურჯისა,
და ახლა გავხადოთ სიბრძნისა მის შვენიერის ურჯისა.

709. ვის მიადგება სოფელი, ხელიცა იყოს, ბრძენია,
ამკობს, აქებს და ადიდებს ყოვლი ადამის ძენია,
ვის პირი შემოაქცივა, შეიქნა გასაძენია,
და არ ვიცი, სოფლის სიმუხთლე თუ როგორ მოსაძენია.

710. როს ალექსანდრე მიახდა ჯარს დარიოზის მდგომელსა,
პარმენიონმა სპასპეტმან ჰკადრო ვსჭვრეტთ მტერსა
რომელსა,

#156#

მძლავრია მეტათ სიმრავლით, გაგვხდიან დამაშრომელსა,
და ღამით დავესხათ მიპარვით გულითა გამაწყრომელსა.

711. ალექსანდრეს ოდეს ესმა ესე მისგან დანაპირი,
ამბავს ყური არ მიუგდო, არცა მისცა გულში ძირი,
ბრძანა: ვსწავლობ გამარჯვებას, ომი მქონდეს ყოვლგნით
ხშირი,
და შენ ქურდობას ისწავლები, რომ სათქმელად არის ჭირი.

712. გაბედვით ბევრჯელ მოჰხდება საქმენი სახელოვანი,
ორსავ გზას გასწმედს, რომ ჰქონდეს უღალი, ანუ

კლდოვანი,

მაგრამ თუ თანაც არ მისდევს თათბირი მისანდოვანი,
და დაწყდება დედაზარდილის ქსელისა ნაბადოვანი.

713. დედის მისწერა მეფესა ანტიპატრემა გინება,
რა ნახა, ბრძანა: მან კაცმან არ იცის ბოლო წინება,
ერთი დედისა ცრემლითა ბევრი რამ შეეწყინება,
და გააშავებსცა ქაღალდსა, დაწერილს ჰქონდეს შინება.

714. რა საკადრია კაცისა გინება, ცუდი თხრობანი,
დედაბებრული ანზავი, თავისა დასამცრობანი,
არად სახმარი ბრძენისა, უხამსი მოარობანი,
და ვერას დამკლები სხვისა და პირისა ამოყრობანი?

715. დარიოზ ელჩი გაგზავნა ალექსანდრესა წინარე,
ხარაჯა სთხოა პირველი, ფილიპეს განაჩინარე.
უბრძანა: წადი, უამბე ეს მისი მოსაწყინარე,
და ოქროს კვერცხს რომე გიღებდა, ის ქათამია მკვდინარე.

716. წყალობა არის მაღლისა უმჯობის შვილის ყოლანი,
მაშინ შეექნას მამასა ტკბილი ძილი და წოლანი;
ზოგსა სჭირს, თვითან არ ვარგა, ხმობს: მამა მყვანდა
მბრძოლანი,
და მკვდრისგან ნუ ცოცხლობ, მკვდარი ქენ განაღვიძ,
განაცხოვლანი.

717. ერთს დღეს არ თხოვეს როჭიკი, არც სხვა რამ სათხოვარია,
დაჰმუნდა, შეწუხებული ბრძანებდა: ეს რა გვარია?

#157#

ჩემთვის შეიქნა ესე დღე უბედოთ საოცარია,
და ასრე გარდავლო, ბოძების გზისაგან შორე ვარია.

718. დღემ განვლო, ასე ვერა ქნა მისი საქმისა წილები,
მას დღეს ნუ ჰგონებ საშენოდ, ამას არ უნდა ცილები;

დღევანდელს ხმალზე ნუ აგდებ, გარჯისთვის ნუ ხარ წბილები.
და რა სახმარია სოფელში ცუდი ჭამა და ძილები!

719. თავის კაცს ვისმე უბრძანა: გამეცალე და წადია.
ჰკადრო „რა გცოდე?“ – უბრძანა: „ჩემგან ხარ მონახადია,
კაცმან რომ ავი არა ქნას, არ იქნას, არი ცხადია,
და ვერა სცან, ბრიყობ, არ მითხარ, ყოფილხარ ავის მწადია.

720. სჯობს სხვის ცხოვლისა ალერსი, ამგვარის კაცის ხლებასა,
ვერც ჭირსა მიხვდეს, ვერც ლხინსა, არც ეჭვდეს მისაკლებასა,
თავი ეგონოს შემძლე და მიმწდომი დიდსა ცნებასა,
და სულ არ იცოდეს ადგილი, რაც უნდა წესთა ნებასა.

721. მაკიდონის პირველ მეფის ანტილიმეს ჰკვირობს ერი,
უწინ იყო მწვე გულმწყრალი, აწ მშვიდათ ვართ შენამზერი.
ბრძანა: ვიყავ მეფობისა მაშინ მდომი, გაუჯერი,
და აწ სიბერით სახელი მწადს, შემყვართ გულით მტვერი.

722. ვაჟკაცობისა ყვავილი ნაძვი მთის ეპყრას მზღვარია,
სნეული, სოფლის მგმობარი მისგანვე შენამწვარია,
ბევრ[რ]იგათ ჭირის მნახველი, დაცდილი, გამომცხვარია.
და სიბერე არის სიმშვიდე, სიყმე ამაყის გვარია.

723. როს მორჩა სენსა ძლიერსა, მაშინ თქვა ესე თქმულები:
კარკაცობა ქნა ჩემზედა ამ სენმა მოლებულები,
ვაი, თუ რითმე შემქნოდა ამპარტავანი გულები,
და აწყა ვსცან, რომე მოკვდები, გავხდები დანაცრულები.

724. კაცის თვალთ წინა სამძიმო პირი და განსაცდელები,
მაგრამ თუ კაცი გასინჯავს, ავთაა განამხდელები,
შეატყობინებს სოფელსა, რისაც ა გარდამხდელები,
და სიბრძნეს ისწავლის, სიმდაბლეს, იწვრთნება გაუზდელები.

725. სპარსთ კირი მეფე ბრძანებდა სიტყვასა დაუფარავსა:

თუცა ყოველი კეთილი არ სჭირდეს კაცსა არ-ავსა,

#158#

სახელმწიფოსა რჩევაში თავსა ნუ მიაფარავსა,
და ნუ ასწევ აუზევარსა, ნუ მიზდევ ქარსა მქარავსა.

726. რადგან არის სოფელშია გამოჩენა საწადელი,
მისთვის ბორგავს ყოველი კაცი, მოჭირვებით მისი მცდელი,
მაგრამ მოსდევს რასაც საქმეს სიკვდილი და განსაცდელი,
და ავით თავსა ვინ გაიხდის სიმთელისა ხელის მხდელი.

727. ბრძანა კესარეკ, სპარსთ მეფემ, ბერძენზე გალაშქრებანი,
ჯარმა დაჰვარა მინდორი, ზღვისაც ქნა მოარებანი,
შვიდ-ათჯერ-ასიათასსა იტყვიან იყო კრებანი,
და რა გარდახედა, გასინჯა, იამა, მიხვდა შვებანი.

728. ხანს უკან დაჯდა ტირილად, ჰკითხვენ სპასპეტი თვისები,
არტაბან სახელდებულმან: რად ტირ, ჯავრი გაქვ ვისები?
ბრძანა: კაც[თ] დღეთა სიმოკლეს, ხედავ, რომ დგანან ისები,
და ას წლამდი ყველა გარდავა, მიმძიმს, გვაქვს საქმე მქისები.

729. ვერ მოურჩები სოფელსა, ვერც მეფე მძლავრი, დიდები,
ცუდათ შეფრფინავთ, ვერ იხსნი, რაც საუნჯეთა იდეები,
მოვა ანაზდად შემცვლელი სხვათაცა ბევრთა მწინდები,
და ნანობს, რად არ ვქენ კეთილი, რას გარგებს, გაუჩინდები.

730. ქეოტის მეფე თრაკისა გულმწყრალი, გულფიცხელია,
მოართვეს ჭიქის ჭურჭელი ფეშქაშად ბევრი ხელია,
ბრძანა: მიამა, მიიღეთ ყოველი მინათვლელია.
და მომღებსა ბევრი უბოძა ნაკვეთიცა და მთელია.

731. ცოტა აცალა, წამოდგა, გახადა ყველა მტვრეულად,
გაჰკვირდენ, ჰკადრეს: რატომ ქენ საქმენი ანარეულად?
ბრძანა ამაღ ვქენ, გასტეხდა, ვინცა იქმოდა ნჯღრეულად,
და ის კაცი დავხსენ მეფისა გაწყრომას ამ წელ-წლეულად.

732. კრძალვა კარგია კაცისა, ნუთუ ხვდეს ჩემგან ავები,
მიზეზს პირველვე ამსხვრევდეს, არა ქნას განამწვავები,
მაგრამ სჯობს სოფელს მიხედო, რა არი მისა დავები,
და ნურც ჯავრობ, ნურცა მიზეზობ, წინ გიძეს ხმელი თავები.

733. ამას მეფესა ეგვიპტის ესმა, შვილს ვინმე სტირისა,
ბრძანა: როს იყო უშობი, რა ჰქონდა დანაპირისა?

#159#

თუ მაშინ არად უყვარდა, შჩნდა სახედ განაწირისა,
და ახლა რაღაა ტირილი საბრალო, გლახა-მწირისა?

734. ცუდია ცუდი ტირილი, ტყება და თავსა ცემანი,
სოფლისა გამოჩვენება, სიყვარულისა ჩემანი,
რადგან შეგტკივა, უშველე, ქენ საუნჯისა ცემანი,
და დაამდიდრენით გლახაკნი, ობოლი, ქვრივი, მსხემანი.

735. ლაკადონთ მეფეს კირეხსა დაუწყო მეფემ ბრძოლანი,
სპარსთ კირიმ მძლემან წაართვა ქალაქი შესარჩოლანი,
კირეზმან ნახა მხედართგან მოქალაქეთში სრბოლანი,
და აოხრებდენ და სტყვენვიდენ, წაუხდათ საყოლთ ყოლანი.

736. მივიდა, კირის ეტყოდა: „რას ამბავზედ ხარ მშრომელი?“
„სხვა არაფერი – კირიმ თქვა – შენს ქალაქზე ვართ
მწყრომელი.“

უთხრა: „მანდ ჩემი რაღაა, მიბრძანე, მითხარ, რომელი?
და რასაცა ახდენ, შენია სულ ყველა მოსანდომელი.“

737. არ მართებს კაცსა სხვის ვისმე მოღება, გამოხვებანი,
თუ გამოართვა, მაშ, მისი, იცოდე, შემოცვებანი,
მასცა წაართვამ, საშენოდ არ იცი ხელის დებანი,
და ჭია ქორს მოჰკლავს, ვეღარ ქნა თავისა გახარებანი.

738. სიკილის მეფე დიონოს შვილის სახლს შემავალია,

ნახა ოქრონი წყობილნი, უბრძანა: დასაბრალოა,
სამეფო კაცი არ არი ოქროთი განამცხრალოა,
და მოყვასნი გარდაგიყრია, ეგე გაქვს განამრავლია.

739. ვერას მოიგებ კაცისა მსგავსსა და შესადაროსა,
ოქრო-ვეცხლი და სპეკალი ვინცა ვინ დააჯაროსა;
ისევ იმისთვის კარგია, მაზედა მოიხმაროსა,
და მოუხმარებმა სიმდიდრემ ადრობით გაგამწაროსა.

740. ევსუ ვილაპის ბომონსა შევიდა, ნახა სახენი,
რომელსა ფილასოფოსნი ღვთად იყვნენ გამომჩმახენი,
ამისთვის წვერი ოქროსა დაესხა მათთვის ვახენი,
და ხელი მიჰყო და დაგლიჯა ერთპირად, ასე ვნახენი.

741. თქვა უწესობა ავია, მწადს ამად გამოხვებანი,
ეპისკულაპას არ მართებს წვერისა გამოშვებანი,

#160#

მამას სახევედენ უწვეროდ მხატვართა იგავებანი,
და ამჰოლონ სახელდებულსა, ვის არ აქვს კაცთა ცვებანი.

742. უგუნურობა კაცისა ნახეთ და გაიცადენით,
ვის თვალი არ აქვს და ხელი, ფერხი, სავალად მცადენით
ვინც ვერას უსმენს, ვერ მისცემს, მისი არიან მხადენით,
და კაცთ გონიერი ქმნულება უგვანათ გააცხადენით.

743. მანვე მას კერპსა ემოსა ოქროსა ტანისამოსი,
გააძრო, ლანდრა ჩააცვა, ჰკადრეს რამ შესაწამოსი,
რქვა: ოქრო ზაფხულ მძიმეა, ზამთარში უსიამოსი,
და ეს ორშივ არის სამსგავსო მოსვენებისა ამოსი.

744. ზოგისა ჰკუა მახვილი, ბასრისგან უფრო მკვეთები,
ზოგისა გამოუცნობი, კერპთ გულით შეეკვეთები;
არსი და არსთა ნაქნარი არიან გასაცვეთები,
და საბრხეში გაბმას ნუ უბნობ, არ არის საქმე სვეთები.

745. აღაფოკლესას იტყვიან გლახის მეჭურჭლის შვილადო,
სიკილიისა მეფობა სვით რამ მიეცა წილადო,
ოქროს ჭურჭელში თიხისას დასდგემდა მოუცილადო,
და ამაღ მეჭურჭლის შვილობა წინ მქონდეს სულ სამხილადო.

746. ბევრნი ამაღლდენ მდაბალნი, არა ქნეს მიმმადველელობა,
თავის სიკეთეს აბრალეს, სწადდათ სილადით მველელობა,
ბოლოდ აღიფხვრენ, ერთ წამში მიეცა მტრისგან
მკველელობა.
და რამთონს ამაღლდე, დამდაბლდი, თუ გინდა მოუშლელობა!

747. არხელი მაკიდონელი მეფეა მუნა მჯდომელი,
ლხინათ ჯდა, ერთმან მუნ მყოფმან ჰკადრა: ვარ ამის
მდომელი,
სასმური თქვენი ოქროსი მიბოძე გაუწყრომელი.
და დიონოს ბრძენსა უბოძა, დარჩა ის ცუდი მშრომელი.

748. კაცი გაჰკვირდა, შეჰკადრა: მე გთხოვე, მაგას მიეცო!
მეფემ უბრძანა: სვისაგან ვის რა ვისგანა მიეცო?
არ დაიხსნების მახვილი, არც ვარდი, თუმცა მიეცო,
და შენ თხოვნის დაცვა, მას შოვნა მიეუნჯა და მიეცო.

#161#

749. ნივთი სოფლისა ყოველი სანდომი უნდომარია,
მით კარგს ავი სდევს, ავს კარგი, ერთმანერთისა დარია,
თავ-თავის ადგილს ნაქნარი ტკბილი და მოსახმარია.
და უგზო ხარჯი და გაცემა ვის მიხვდეს, მისთვინც მწარია.

750. რა ალექსანდრე გამოჩნდა ინდოთ მეფისა ჭერისა,
ცეცხლი დამწველი საზარო მისი და მისის ერისა,
შეიპყრა, უთხრა: რა გიყო წესისა დასაჯერისა?
და – ჰკადრა: დღე ესე გასინჯე ზეგარდმო დანაწერისა.

751. გუშინ მეფედ ვჯე მაღალი, არავის შესადარონი,

დღეს საწუთრომან ტყვედ დამსვა, საქმე მჭირს მოუდარონი.
გასინჯა მეფემ სოფლისა საქმენი დამამდარონი,
და მისივ მეფობა მას მისცა, გაცოცხლდა სასუდარონი.

752. ჩაღბთ ბრუნვას დასდევს სოფელი, წესი აქვს მისის რებისა,
ბრძენთ ვერც სიმაღლე ამალღებს, არც ავსა მოეხრებისა;
მოვა და წავა ანაზდად სიდიდე-სიმცირებისა,
და თუ დასცალდების სოფელში, კაცი ბევრს შეესწრებისა.

753. ეკვლაკე იყო ნაშობი გლახაკი გვარიშვილობით,
მაგრამ სიკეთით ათინელთ ათინა მისცეს წილობით,
ერთი ავისა გვარისთვის ერჩოდა სიტყვის ცილობით,
და თქვა: ჩემი ჩემით ამალღდა, შენსა ვსჭვრეტ შენით
შლილობით.

754. სანდომი სანატრელია, უგვარო იქნას გვარულად,
მამა-პაპანი წარსული წამოაყენოს ჯარულად;
მაგრამ გვარს გვარი წაუხდეს, შეექნას მოუხმარულად,
და სჯობს უშობობა შობასა გვარისა გასაქარულად.

755. მარკო თულელი რომისა მთავარი მქნელი ნებათა,
სწორი მოწამე სიმართლის, არ მიმცემელი ვნებათა,
რქვეს, ბევრი წაუხდენია მაგისა მიდევნებათა.
და თქვა: მიჯობს წავხდე სიმართლით ტყუილით აშენებათა.

756. ზოგთ ჰგონია, სიცრუვისგან საქმე კარგა გაეგების,
ზაკვითა და მცბიერობით კაცსა მოყვსად დაეგების,
დათესილსა თვითონ მომკის, ცუდი არის, რაც ერგების,
და კალამსა და ხრმალსა მთელსა წინ ვერავინ აღუდგების.

#162#

757. რომელთ სჭირდა ყოვლის წლისთვის მოურავსა გამოსცვლიდენ,
დიკთორს მიხვდა მასვე დღესა, გამოართვეს, არა ჰკვლიდენ,
ციცერონ თქვა: მე გამრჯელად ვერვინ ვნახე, ისე ვლიდენ,
და არ მოსვლია თვალთა რული, სანამდისცა არ მოშლიდენ.

758. მაშინ სცან თემის წახდენა მტკიცედ და არ საცილობით,
მიცემა ანუ წართმევა, არ იყოს მართლის წილობით,
ქრთამით და გაუსინჯავათ კაცისა გასაწბილობით,
და ნურც მისცემ, ნურცა წაართმევ რიგისა მოსაშლილობით.

759. ის სახელო ანდელილეს მისცეს მისა მინათვლილად,
– რამთონს დღეში გამოართვეს – ციცერონ თქვა
გასამხილად,
ბედი ჰქონდა, მოხელობა რა აღილო იმან წილად,
და არც ზამთარი, არც ზაფხული, არ გვინახავს დასაცილად.

760. სოფელში უნდა გასინჯვა ფიქრი ძნელი და გძელია,
საქმე საქმეზე რა მოსდევს, ფიცხელი, ანუ ნელია,
რა არის წინააღმდეგი, ან წარმართების მქნელია,
და დღეს ქმნილსა ხვალე ნანობდეს, ვისგანცა რა საქნელია.

რომელნიმე ამორჩეულნი სიტყვანი მისისა
წიგნებიდამვე

761. საქმითა უნდა სიკეთე, სიტყვითა რა საკმარია!

762. ბოლოდ ომსა ლხინი მოსდევს, მისთვინ თქმულა მოსახმარად.

763. ნებისა და გასინჯვისა რამცა მიხვდეს კაცსა მგვანი,
მაგრამ ნება ასეთი ხამს, არ თუ იყოს შეუგვანი,
მოყვარესა აამებდეს, სხვას არ მისცეს დადაგვანი.
და უყოს ავსა ნაჩინჩხვარსა სიკეთისა ცოცხით გვანი.

764. ნებას არა აქვს სადავე მისაზევ-მოსაზეველი,
გასინჯვას სწორი გასინჯვა, მისგან რას კარგსა მოველი?
წინ წყალი გიძეს, მთას სინჯავ, ნება გაქვს ავზე მწვეელი,
და საქმე მოგხვდების ბოროტი უკანა მოსაწვეელი.

765. რა სადაროა ამისი სხვა რამე ამხანაგობა!

ორს კარგს კაცს ქცევა უგვანდეს, სიკეთით აღმონაგობა,

#163#

მათ სიყვარული ექნება, სიმტკიცე მოუჭანგობა,

და ძალი, სიტკბო და სიამე, საქმისა დაუჭანგობა.

766. თვით მოციქულნი ბრძანებენ, წყლულნი ნაგვემნი ცემული,

სიყვარული გვაქვს წყალობით ღვთისაგან გამოცემული,

ვინ არ შეისმენს სასმენსა სირეგვნით დანაცემული,

და დასცეს სოფელმან, დაეცეს დაცემით დანაცემული.

767. უფთხილდი, შეცოდებაზე რისხვა არ იყოს მეტია.

768. მას მიანდევ სამართალი, მშვიდი იყოს, მართლის მთქმელი.

769. სიმართლე მართო არ არის კარგს კაცთა მოსაქონანი,

მწვე ეჭირების ბოროტსა, რომ ჰქონდეს მისი გონანი;

ქურდმა ნაშოვრის გაყოფა თუ ქნა სიცრუით წონანი,

და მალ ერთმანერთსა დაჰხოცენ მხნე ძლიერი და მცონანი.

770. აბრამ და ყოვლნი წმიდანი სიმართლით სამკობელია,

ამით ზეცამდე ამალდენ, რაზომ კაცთაგან ძნელია,

აქ მინდობა და პატივი სიკვდილმდე მოუშლელია,

და სიმართლეს ღვთისა ეტყვიან, რაღა ვთქვა საქებელია?

771. სიცოცხლის საქმის ნაქნარსა ამ სამსა რასმე ნანობდა,

ქალთ ხვაშიადის მინდობას, ცოლი იყო, თუ მგვანობდა;

ხმელი გზა ჰქონდა, დააგდო, ზღვის გზითა მინავალობდა,

და ერთი დღე განვლო უქმობით, უშობდა, ამად ვანობდა.

772. კარგია, კაცსა გასინჯვა ჰქონდეს თავისა ქმნულისა,

ავისა ავად დანახვა, კარგისა კარგად თქმულისა,

მასხარობდეს და მეორის ჰქონდეს მჯიღვთ ცემა გულისა,

და მალ გასწმედს ცრემლი მხურვალი და მწუხარება სულისა.

773. შენს საქმეს უფრო დაჰფარავ მიცემის სიკეთებითა,
და ვინემ იარაღთ გაწყობით, ტანსამოსთ გაკეთებითა.

774. ქვეყნის მწეთ ურჩევ კარგსა და სარჯელს ნუ ეურჩებისა,
და წავა სოფლისა სარჯელი, სიკეთე ქვე დაგრჩებისა.

775. ოთხი საქმე მოსახმარი, ქვეყნისათვის არა ზღვევა:
და კარგი ჯდომა, კარგი ქცევა, კარგი ქნა და კარგზე წვევა.

776. მარკოზ კურციუმ ლაშქრობით სწადს სამანიტთა მკლობანი,
მათ ელჩი გამოუგზავნეს ოქროსა მძღვანებლობანი,

#164#

მოართვეს, არ ჩამოართვა, ბრძანა ქნის უცვალობანი:
და სჯობს ოქროს პატრონობასა ოქროს მფლობთ
მფლობელობანი.

777. მიკვირს სოფლისთვის სასჯელი, ვამსგავსებ რასმე ანავსა,
რად ვირჯებით და რად ვშვრებით არას კეთილით, ან ავსა,
ხმელსა ვსჭვრეტთ აყვავებულსა, იჩქითად რადმე ანავსა,
და ყველა ცუდია სოფლისა, კარგს ეძახიან, ან ავსა.

778. პაველ ემელი გამრიგე რომის ქალაქთა თემისა,
მაკიდონიას მივიდა, ხედავს ჯარს გასაჩემისა,
მწვე მოეწონა გაწყობა როჭიკთა მინაცემისა,
და უთხრეს: დრო არის დავესხათ ლახვართა გასაცემისა.

779. ბრძანა: წესია თავს დასხმა სიავის რისმე მქნელისა,
სიკეთისათვის რად უყო საქმენი გასამნელისა?
ასე მაქვს დასწავლებული მტრის კარგა გამომცნელისა,
და მალე თავს დასხმა არ უნდა მიზეზად მომწყენელისა.

780. ჭკუა ბევრია კაცისა, ვით სახე უგვანებელი,
ზოგს ხელთ უფლება, ზოგს სიბრძნე, ზოგს რჩევა უნანებელი,

ზოგს ჯარის მოვლა, გაძლოლა, გზა მისი გასაგნებელი,
და მაგრამ სჯობს მამაცობასა სარდლობა გამომგებელი.

781. შარვალ აზდრუკლ კარიალის სძლია ბრძოლისა ძლევიტა,
რაც დაგვრჩა, – მრჩევთა ურჩივეს, – დავხოცოთ, შევექნათ
ლევიტა.

მან არ უსმინა, უბრძანა: სწავლანი დამაკლევიტა,
და ამ ამბავს ვინღა მიუტანს მათ თემთა გასაძლევიტა?

782. რა მოგხვდეს მტრისა მორევა ჯარისა უხუცობასა,
ნუ უზამ ავსა, ნუ იჩენ სისხლსა და დამხოცობასა,
მიეც პატივი გულსრულთა, იქს საქმის გაოცობასა,
და თუ მოწყალება არა გაქვს, რად იქებ მამაცობასა?

783. ვინც ბევრს იბრძვის ენის ძალით, საქმით ცოტას
გაიმარჯვებს.

784. ფილიპე მაკედონელსა, მეფესა მუნა მჯდომელსა,
კარზე მოადგენ ბერძენნი, გვანდენ მის ნახვად მდომელსა,

#165#

ემინა, მალე ვერ ნახეს, ხანს ჰყოფენ დამადგომელსა,
და პარმენიონ არს გამრიგე, ბოდიშსა იხდის რომელსა.

785. უთხრა: ჰე, ძმანო, მეფესა სძინავს, არ დაემდუროდა,
როს თქვენ გეძინათ, ეღვიძა, ცვა თქვენი მოესუროდა,
აწ თქვენ გღვიძავს და მას სძინავს, აცაღეთ, ნუ იუროდა,
და რა გაიღვიძოს, მოზმანდით, სვით რაც რა, ვის რა
გწყუროდა.

786. რა ქნას კაცმა, თუ არა ჰყავს კაცი მისთვის საქმის მცდელი,
თავს ეძებს და მას არ ეძებს, მისგან კარგსა რაღას ელი?
რას გამოგრჩეს, იმას ცდილობს, რაგინდ იყოს მოსაშლელი.
და სჯობს ყოველსა საყოლელსა ყმა ერთგული, საქმის მქნელი.

787. აღვსილა მეფე იყო ლაკედომის მბძანებელი,
მეფეს ჯარი არა ჰყვანდა, ჰკითხეს, რით ქნას საგნებელი.
– ვითა მამა შვილს მოუვლის, აგრე თუა მომნებელი,
და ულაშქროთაც გაიმაგრებს, თემი ექნას უვნებელი.

788. მეფე არა ხამს თავისა გემოსა მიდევნებული,
უხვი, მხნე, ტკბილი, მოწყალე, დროს რისხვის მონებებული,
შემძლე საქმისა, სხვათაგან რჩევითა უფრო ქებული,
და თვით ეღვიძოს და სამეფოს მძინარი, განსვენებული.

789. მას ჰკითხეს: კაცი სახელსა რით ჰპოებს, რით იშოვებსა?
და – კეთილზე იდგეს, უკეთეს იქმოდეს, მოიპოვებსა.

790. ის იტყოდა: საქმის უფალს მართებს იყოს ამის მქონად,
და გულ-მოწყალე, პირ-მრისხანე, ორივე ჰქონდეს შესაწონად.

791. ანკსანდრეს ჰკითხეს: რად თეთრსა ლაკადომელთა ერები
საუნჯეთ არ შეინახვენ, აქვთ გული დაუჯერები?
მან უთხრა: ამაღ იქმონენ მუნ საქმის გარდმომწერები,
და ვისაც ებაროს, ქურდობის არ იყოს შენამზერები.

792. ერიდე სხვისა ბოროტსა, არ იყოს შენი ბრალთა,
ნუ შეექნები მიზეზი, გექმნასმცა გულ-გამწყრალია,
მას ნება მიხვდა, შენ ვნება ზე-ქვემდი გასაქრალია,
და ეს არის უგუნურება, კაცისა დასამცრალია.

#166#

793. ვით შეაყვარებ ანტაკლატ – ჰკითხეს, – თავს კაცის გულეზსა?
და სიტყვა-ტკბილ არვის დამკლებსა კაცი რად მოიძულეზსა?

794. ფილიპემ სძლია არხიდემს, გაქცევით გაამწაროსა,
გაქცევას უკან მუქარას უთვლის, არ გასახაროსა;
მან შეუთვალა: ნუ ჩქარობ საქმესა დასაზაროსა,
და რის მზისგანც შუქი გცემია, ეგებ ღრუბელმან ჰფაროსა!

795. ამპარტავნებით გამოვა მუქარა, ცუდი ჯავრები,
არად სახმარი კაცისა, ბედია გარდამწვარები,
სხვა არის საქმის მოქმედი, ცრუ არის სხვისა გვარები.
და თქმა და ვერა ქნა საქმისა სიტყვაა უსაზღვარები.

796. ეფე პომპემ გაიგონა ერთის ვისმე საამბობად:
ლაკადომელთ სიმტკიცენი მისთვის არი შესამკობად,
მათმა მეფემ ბრძანებანი იცის მათთვის მისახმობად.
და უფრო ამით – მან მიუგო – ერი უსმენს დაუგმობად.

797. რა იქნას მეფემან, ყმა ჰყვანდეს ურჩი, იყოსმცა გმირია,
ის დაბლა კარგსა ბრძანებდეს, მონა ბრიყულად მყვირია.
ბერთა და ერთა ორისავ არის რამ დიდი ჭირია.
და სად მორჩილება არ არის, გახმების ხეთა ძირია.

798. თექთემონს დანაშაულზე სამსჯავრო სიკვდილს უდებსა,
საკვდავად მიჰყავს, იცინის, იჩენდა კბილსა უდებსა,
ჰკითხეს: „რასათვინ იცინი?“ თქვა: „რაცა ცეცხლსა უდებსა,
და უვალოდ ძალმიც გარდახდა, რაცა ვქენ, უძმო, უდებსა.“

799. სად სიკვდილი სულსა არგებს, ანუ ხორცსა ასახელებს,
უკან მირბი, ამხანაგი შემწედ ვერსით დაგახელებს,
ცულისა და ცუდი საქმით შენ შეიკრავ შენსა ხელებს,
და საქმესა იქ, პეპელიკთა არ უქნია არცა ხელებს.

800. ლეომენტანა მოვიდნენ, აწვევდენ ბევრსა ერები,
პოლიკარტელთა ებრძოლე თქმით არი შენამზერები.
– რაც პირველ მითხარ, დამვიწყდა, შუა თქმულთ ვიცი
ვერები,
და ბოლოს თქმულისა სიტყვისა არა ვარ დანაჯერები.

#167#

801. ნუ ხარ მიმყოლი სიტყვისა, მოგზვდების მოსაწევარი,
ნურც ამასა იქ, არ ჰკითხო, ვინა გყავს შემაწევარი,
გულს დაუჯერე, ბევრს ჰკითხე, ვისკენაც გექნას მზევარი,

და საითაც ქარი აღმოვა, ნუ ხარ იმისი მდედარი.

802. ომის ამბითა გაამებთ, – ბრძენს უთხრეს, – მოგვისმინენი.

შენ სახელად გჩანს, მე შეთად, საამო რა ვიწინენი?

მერცხალს თუ ბრძოლა უამბო, ფრთა ექნას დასაცვინენი,

და ორბს იამების, გაუხდეს მას გული მოუწყინენი.

803. ბრძენსა სიბრძნე, მრჩეველს რჩევა, მბრძოლსა ბრძოლა
იამება,

მოდვაწეთა მოდვაწობა, სასოებას მოწამება,

ღვთისმეტყველსა – როგორ არი ერთი ღმერთი სამგვამება,

და მუსიკთა და მგალობელთა, რაცა კარგა შეეხმება.

804. მენავეთა კარგის ქარის, ანუ ავის, მართებს მბობა,

მეგუთნეთა საგუთნოსა ძრახი უნდა, ანუ მკობა,

მეომართა მეომრობა და ჭრილობის თქმა და ხმობა,

და დამწყსა მწყემსთა თავის სამწყსოს, არ მიეცეს მისგან

გმობა.

805. ვინცა რაზედა იჩინე, ზეცის ან ქვეყნით წილობით,

სჯობს მაზედ დამტკიცებული, არ სხვათა შენაცილობით,

ხან ესე გინდა, ხან ისე, წახდები უსაცილობით,

და ერთზედა დაუდგრომელი გაჰხდები სასაცილობით.

***

806. აწ გაუსრულდა წადილი ამბისა ლექსთა მკონოსა,

სევდისა განსაზნეველად რაც მქონდა მოსაგონოსა,

ეგების სხვათაც იამოს, თუ ვისმე მოეწონოსა,

და არ ისმენ, დასდევ, ხანს უკან სხვა მოვა, გაიგონოსა.

807. ქირმანს ქილილა-დამანა, მოსკოს ვარ ამის მთქმელია,

უყურეთ სოფლის საქმესა, თუ რაებისა მქნელია!

ზოგს ცად აღიყვანს და ზოგი მიწათა გასაქნელია,

და სულს მამაცდინა და ხორცი შემიქნა მოსაქნელია.

#168#

808. მე გავაწყე ბრძენთა სიტყვა არ თუ მათი საფერისად,
სევდა თავსა მოვაშორვე, ნდომა მქონდა რაცა ვისად,
ვინცა იტყვით ამის უკეთ, არ იქნება ჩემთვი მქისად,
და ანუ სულსა ანუ ხორცსა იმედი აქვს ნეტარ რისად?

809. არმალნად ესე დავაცვი ყრმათათვის მოსართმეველად,
მე ბერიკაცი ასე ვარ ამაზე სარჯლის მწეველად,
ყრმათა რა გიხამსთ, გასინჯეთ ამისა მოსასთვლეველად,
და გკადრებ ყოველთა, არა ქნათ გაფანჩულ-გასაბნეველად.

810. ლექსი მას უქეთ, ვინც იყოს ამბისაც თვითვე მთქმელები,
მე ბრძენთა სიტყვა გავლექსე სათქმელად გასაძნელები,
ვეცადე, იყოს სიმოკლით სხვისა სხვად საგებელები,
და უკეთ არ მოჰხდა, ძრახვისა ნურვინ ხართ შემომზღველები.

811. რა სახმარია ლექსობა ურგები კაცთა, უყენი?
უიგაო და უჩხრეკი, მწვე სამსგავსია უყენი,
სულ ბოროტზედა მსრბოლელი, კეთილსა ზედა უყენი,
და ცუდი ამბავი, ცუდ შრომა, ცუდისგან მუდამ უყენი.

812. რუსთვლისა ლექსი მეფეა ტახტზედ გვირგვინით მჯდომელი,
კვლავ ჩახრუხაძე აგრევე სხვისა რიგისა მდომელი,
მეფის არჩილის სარჯელი სწავლაა დაუცხრომელი,
და საბა თავადი მჯდომელი, მამუკა ბოლოს მდგომელი.